Pr. DAVID PESTROIU

Ortodoxia românească în postmodernitate

Prelegeri de misiologie contextuală

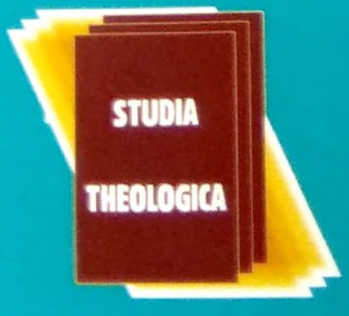

Editura Universității din București

Pr. David Pestroiu

Ortodoxia românească în postmodernitate

Prelegeri de misiologie contextuală

editura universităţii din bucureşti

Referenţi ştiinţifici:

Pr. prof. univ. dr. **Sterea Tache**	Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul", Universitatea din Bucureşti
Pr. prof. univ. dr. **Gheorghe Petraru**	Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae", Universitatea Al. I. Cuza, Iaşi
Pr. pr. univ. dr. **Mihai Himcinschi**	Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „1 decembrie 1918" Alba Iulia

© editura universităţii din bucureşti

Şos. Panduri, 90-92, Bucureşti – 050663, România
Telefon/Fax: (0040) 021.410.23.84,
E-mail: editura.unibuc@gmail.com,
Librărie online: http://librarie-unibuc.ro
Centru de vânzare:
Bd. Regina Elisabeta, nr. 4-12, Bucureşti,
tel. (0040) 021.305.37.03
Web: www.editura.unibuc.ro

DTP şi coperta: **Florina Floriţă**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PESTROIU, DAVID
Ortodoxia românească în postmodernitate : prelegeri de misiologie contextuală / pr. David Pestroiu - Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2017
Conţine bibliografie
ISBN 978-606-16-0904-8

281.95

CUPRINS:

Un teolog față cu postmodernitatea 9

1. Misiunea Bisericii Ortodoxe în postmodernitate 13

2. De la postcomunism la postmodernitate.
Câteva considerații privind provocările misionare
din ortodoxia românească, după căderea comunismului 41

3. Misiunea Bisericii față de tineri, în postmodernitate 51

4. Crezul niceo-constantinopolitan în postmodernitate.
O abordare misiologică 63

5. Fenomenul *Codul lui da Vinci* criticat
din perspectivă ortodoxă 77

6. Dialogul religios în postmodernitate:
necesitate, șanse, perspective 93

7. Centrele educațional-filantropice ale Bisericii –
necesitate misionară în societatea postmodernă 109

8. Considerații misionare actuale privind migrația
și integrarea rromilor 123

9. Imagine și postmodernitate: icoana în era digitală.....135

10. Aspecte practice pastorale în contemporaneitate: scurte eseuri de teologie misionară contextuală 153

10.1. Spre viața veșnică. Rânduieli ortodoxe pentru înmormântare și parastase 153
10.2. „Deschiderea cărții" – formă de ocultism sacerdotal.....173
10.3. Vizitele de propovăduire: misiune sau prozelitism?.....175
10.4. Există eretici în zilele noastre? 177
10.5. Ce sunt cărțile eretice și ce facem cu ele?.....178
10.6. Care este momentul culminant al nopții sfinte a Paștilor.....179
10.7. Hristos a înviat sau a fost înviat?.....180
10.8. De ce nu este bine să „colindăm" pe la mai multe biserici în timpul Sfintei Liturghii? 182
10.9. „Călugării" și „maicile" de la mica publicitate.....183
10.10. Și în perioada pascală suntem chemați să ne împărtășim! 184
10.11. De ce nu este corectă purtarea talismanelor?.....185
10.12. Cum se desfășoară colectele în Biserică 187
10.13. Îi este îngăduit unui creștin ortodox să practice yoga?.....188
10.14. „Paradis pământesc" sau "Împărăția cerurilor"?.....190
10.15. Micile ocultisme rurale sunt «nevinovate»?.....192
10.16. Nocivitatea radiesteziei.....193
10.17. Despre legări și dezlegări în Biserică 194
10.18. Preoția lui Hristos și preoția aaronitică 196
10.19. Și în biserică trebuie să ne rugăm în *cămara inimii* 198
10.20. „Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești (Ieșire 20,8)" 199
10.21. Rostul duhovnicesc al lumânărilor 200
10.22. Semnificații teologice ale darului, în creștinism 202
10.23. Cincizecimea – data nașterii Bisericii Depline 205

10.24. *Buna Vestire* – anunțul păcii dintre Dumnezeu și creație 208
10.25. Prin credință, de la păcat la sfințenie 218

11. Concluzii: Strategii misionare privind revitalizarea vieții parohiale în societatea românească actuală 221

12. Bibliografie 237

Un teolog față cu postmodernitatea

Bun și folositor lucru a făcut Pr. Conf. Univ. Dr. David Pestroiu că și-a adunat într-un volum o serie de comunicări, referate, studii, articole etc., susținute în cadrul unor simpozioane și colocvii, reuniuni științifice din țară și străinătate, parte din ele publicate și în volumele manifestărilor respective. Nevalorificate astfel, acest texte trec în uitare, risipite prin volume colective, prin cine știe ce cotloane de biblioteci, imaginea autorului anonimizându-se și numai întâmplarea face să mai fie, totuși, luate în seamă. Când autorul se hotărăște să le adune într-un volum, se întâmplă, de multe ori, ca ele să nu „comunice", să rămână fragmente, unități dintr-o activitate desfășurată într-un anumit interval de timp, orientată spre diverse teme, subiecte, fără nicio legătură între ele.

Nu se întâmplă așa în cazul volumului semnat de Pr. David Pestroiu, *Ortodoxia românească în postmodernitate. Prelegeri de misiologie contextuală.* Modul cum a ordonat textele arată o preocupare constantă pentru problemele generate de viața Ortodoxiei românești în contextul postmodernității. Ca proces dinamic, deseori perturbator în relația cu Ortodoxia și cu creștinismul, în general, postmodernitatea nu se deosebește, la urma urmei, de alte contexte care, de-a lungul ultimelor secole, au condus la o afirmare tot mai viguroasă a raționalismului, secularizării gândirii umane, înstrăinării de valorile religioase fundamentele. Puțini își mai aduc aminte, în acest sens, de vocea profetică a romanticului Novalis, care a scris, în 1799, *Creștinătatea*

sau Europa, un eseu despre efectele negative ale Reformei, iluminismului, revoluției franceze în plan spiritual european, convins că în fața ofensivei concertate împotriva religiei și a credinței, „Numai religia poate trezi din nou Europa, asigura popoarele și instala iarăși în chip văzut pe pământ, într-o nouă slavă, creștinismul în oficiu lui de pace făcător" (V. revista „Transilvania", 1992, nr. 3-4, p. 77).

Cartea Pr. David Pestroiu este rodul unor îngrijorări asemănătoare, de astă dată centrate pe efectele unor manifestări dăunătoare ale postmodernității în Ortodoxia românească, propunând soluții adecvate de acțiune, în vederea contracarării lor. Discursul autorului cuprinde trei secvențe definitorii, care se delimitează după tipul de analiză, scop și raportarea la situația reală:

1. Secvența delimitărilor conceptuale și a conturării cadrului de discuție (*Misiunea Bisericii Ortodoxe în postmodernitate* și *De la postcomunism la postmodernitate. Câteva considerații privind provocările misionare din Ortodoxia românească, după căderea comunismului*).

2. Secvența identificării unor problematici speciale : Biserica și tinerii în postmodernitate, actualitatea și eficiența misiologică a *Crezului* niceo-constantinopolitan, literatura anticreștină de orientare postmodernă, problematica dialogului religios, situația centrelor educațional-filantropice ale Bisericii, problematica integrării și migrației rromilor, icoana ortodoxă în postmodernitate.

3. Secvența aspectelor practice de implicare a teologiei misionare în contemporaneitate, eseuri consacrate unor aspecte ale vieții ortodoxe, deseori expusă unor răstălmăciri, deformări, tendințe eretice, interpretări greșite etc.

Postmodernitatea, consideră Pr. David Pestroiu, „constituie stadiul societății actuale, de valorizare excesivă a sinelui uman hipertrofiat, postulând dezvoltarea acestuia în contextul mai larg al noilor cuceriri ale științei și tehnologiei, în spirit secularizant și

globalizant" (p. 4), ceea ce generează o serie de factori definitorii. Acești factori sunt analizați cu un acut spirit de observație și de sinteză, făcându-se dese referiri la situații din viața societății. Individualismul este o sursă principală a răului, fiindcă dezvoltă o preocupare exagerată pentru sine, atingerea unor scopuri personale, fără a ține cont de nici un criteriu. Este o formă a atitudinii luciferice în fața vieții exacerbând dorința de afirmare, mândria, desconsiderarea celorlalți și cultivând o atitudine de indiferență și chiar sfidare a lui Dumnezeu. Secularismul, progresul științei și tehnologiei, globalizarea economică, impunerea drepturilor unor minorități sexuale, violența, ocultismul etc. conduc, pe fondul individualismului, la o gândire eronată față de propriile realizări, fiindcă acestea se atribuie nu ajutorului divin, ci puterii personale, meritelor personale.

Pr. David Pestroiu nu se limitează la constatări, ci oferă și soluții pentru contracararea de către Biserica Ortodoxă a provocărilor postmodernității. Trebuie întărită afirmarea identității ortodoxe în fața individualismului „ca sistem religios unitar și unificator al tuturor existențelor umane în Hristos Mântuitorul și Domnul" (p. 16), realizarea stării de comuniune, păstrarea nealterată a tezaurului ortodox, a Sfintei Tradiții, fiindcă, „Deși fidelă tezaurului doctrinar, moral și cultic moștenit, Biserica nu rămâne închisă în trecut, ci vine în întâmpinarea provocărilor prezentului, adaptându-și discursul și strategiile misionare față de acestea" (p. 18). O problemă foarte importantă rămâne contracararea manipulării prin internet, televiziune, radio și alte mijloace de comunicare în masă. Se insistă asupra întăririi rolului duhovnicilor în viața societății. Duhovnicul are puterea de a lucra direct, față către față, cu fiii Bisericii pentru a-i scoate „din această «turbină» postmodernă a propriei «deveniri» dezechilibrate, generatoare de stres și pustiitoare de suflet. Rolul duhovnicilor este covârșitor: la scaunul duhovniciei se pot modela conștiințele." (p. 21).

Sfaturile practice din secvența a treia, ca și observațiile și concluziile din secvența a doua îndreptățesc considerarea acestui volum ca „un ghid folositor mai bunei înțelegeri a provocărilor societății actuale" (p. 22.), cum îl vede, de altfel însuși autorul. Aspectele practice pastorale luate în discuție se referă la o varietate de probleme: rânduielile ortodoxe pentru înmormântare și parastase, practica „deschiderii cărții", eretici și cărțile eretice, purtarea talismanelor, colectele din Biserică, yoga, radiestezie, cinstirea Duminicii, rostul lumânărilor ș. a., subiecte de interes, a căror abordare ne aduce de aminte de osârdia Pr. Prof. univ. dr. Nicolae D. Necula, materializată în cele patru volume cu titlul *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică.*

Volumul Pr. David Pestroiu oferă o variată gamă de răspunsuri la problemele care îi preocupă azi pe cei interesați cu adevărat de înnoirea tuturor aspectelor vieții bisericești pentru a întări activitatea misionară, a răspunde tuturor provocărilor unor timpuri tot mai perfide. Bogata bibliografie consultată, cunoașterea actualității și capacitatea de a formula peremptoriu sunt calitățile unui teolog în plină afirmare, energic, lucid, convingător.

Pr. prof. univ. dr. **Ovidiu MOCEANU**

1. Misiunea Bisericii Ortodoxe în postmodernitate[1]

Postmodernitatea constituie stadiul societății actuale, de valorizare excesivă a sinelui uman hipertrofiat, postulând dezvoltarea acestuia în contextul mai larg al noilor cuceriri ale științei și tehnologiei, în spirit secularizant și globalizant. Societatea postmodernă dezvoltă și o cultură postmodernă, adaptată perfect cerințelor ei. Dacă ne vom raporta la definirile care-i sunt date de către specialiști, vom arăta, împreună cu J. Francois Lyotard, că „postmodernitatea este incredulitatea arătată meta-istoriei"[2]. Evident, analiza semantică indică succesiunea firească a postmodernității după modernitate, din care își extrage și sevele. Iar aceasta din urmă s-a definit în contextul mai larg al prefacerilor economice și sociale care au revoluționat mapamondul, odată cu marile descoperiri științifice, făcute posibile în cadrul noilor orânduiri care au transformat din temelii sistemele de conducere aristocratică, feudală, în așa-numitele democrații capitaliste. O eră a modernității, așa cum o gândim astăzi,

---

[1] Acest capitol a fost publicat ca studiu, pentru prima dată, în: *„Theologia Pontica"*, revista Centrului de Cercetari Teologice Interculturale și Ecumenice „Sf. Ioan Cassian", Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Ovidius", Constanța, Anul II (2009), nr. 1, ianuarie-martie, pp. 130-145; ISSN: 1844-2870. Republicat în: *Epifania*, revistă de dialog ortodox, Nr. 30, Iași, 2014, pp. 20-36; ISSN: 2065-3794. De asemenea, postat online, ca material de studiu destinat teologilor masteranzi bucureșteni (și nu numai), începând cu anul 2010.

[2] Citat de M. Bănică, *„Locul celuilalt" – Ortodoxia în modernitate*, Editura Paideia, București, 2007, p. 121.

pornește în plan economic de la mașina cu aburi, de la care a fost deschisă calea tuturor invențiilor tehnicii, prin cercetare științifică asiduă. În plan social, a fost realizată, treptat, sporirea gradului de confort al omenirii, deși, la început, toate cuceririle amintite au fost accesibile unui număr foarte mic de persoane, raportat la populația planetei. Progresează lent și mijloacele de comunicare, punându-se bazele mass-media prin apariția primelor publicații și a radioului.

Deja, această eră socială a suferit modificări structurale profunde, fapt pentru care specialiștii vorbesc de transformarea ei, încetățenindu-se deja termenul de postmodernitate, ca fiind definitoriu pentru societatea de astăzi. Notele dominante ale postmodernității sunt date de expansiunea fără precedent a tehnologiei informației, accesul neîngrădit la date și rolul tot mai accentuat deținut de mass-media în formarea personalității umane. În plus, continuă avântul tehnologiilor avansate, asistate de forme de inteligență artificială. Observăm și creșterea de neimaginat a gradului de accesibilitate a oamenilor la noile realizări ale progresului și civilizației contemporane: un procent tot mai mare din populația planetei are acces la tehnologii de ultimă generație.

Un alt factor care încurajează instalarea unei mentalități postmoderne în societate îl constituie progresul economic, generator de bunăstare materială. Acest aspect se constată, mai ales, în țările puternic dezvoltate, neafectate de războaie sau conflicte etnice. Etalonul în această privință este deținut de S.U.A., care, practic, n-au cunoscut desfășurări militare pe teritoriul lor, în ultimii 200 de ani, cu excepția neobișnuitelor acte de terorism din 11 septembrie 2001. La mică distanță, se încadrează aici și țările Uniunii Europene, dar și alte state, precum Japonia sau Australia. Peste tot, postmodernitatea s-a instalat pe fondul unui progres fără precedent al bunurilor de consum, asemeni hambarelor pline din Evanghelie (Luca 12, 16-21), în detrimentul culturii spiritului, aflată într-un teribil regres.

A. Factorii definitorii ai postmodernității

a) **Individualismul** presupune cultivarea valorii exagerate a sinelui, în maniera deja experimentată de *New Age*. Societatea postmodernă îi solicită omului să se afirme cu orice preț, căutând să promoveze cât mai sus, pe scară ierarhică, la nivel economic, politic, cultural etc. Aceasta presupune, în mod necesar, negarea identității primite la naștere, inclusiv în ceea ce privește apartenența religioasă. Tot mai mulți tineri se declară indiferenți față de aspectele tradiționale ale existenței și receptivi față de pseudo-culturi de import. Această goană nesăbuită după avansare socială sau agonisită materială îl transformă pe om în sclavul unei rutine zilnice generatoare de stres și oboseală, privându-l de orice dorință de elevare spirituală, cu excepția unor distracții facile, aflate în *trend*. Omul-mașină este sclavul jocurilor pe computer, al imaginilor comerciale care-l împiedică să gândească liber, conștiința sa fiind amorțită complet de capriciile impuse ale *modei*. Lectura, dezvoltarea imaginației, poezia, lirismul – sunt quasiinexistente. Se pune în valoare *individul* și se abandonează *persoana*. Forța interioară nu se bazează pe echilibru, pe cunoaștere a realităților vieții, pe abandonarea în voia lui Dumnezeu (după Matei 6,33 – *Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adăuga vouă)*[3]. Dimpotrivă, forța omului postmodern rezidă tocmai în dezechilibrul său interior – acesta îl determină să se abandoneze condiției stresante a vieții, pentru a

[3] De fapt, postmodernii susțin, în mare măsură, teza nietzche-ană a morții lui Dumnezeu. Referitor la aceasta, ne reține atenția o afirmație a lui Mihail Neamțu, care are sonoritatea unui baros căzut pe nicovală: *Timpul morții lui Dumnezeu este inaugurat prin violul sinistru al urii de sine.* Este o rescriere în contextul mileniului III a celebrului dicton hristic: *Cel ce-și urăște sufletul său în lumea aceasta, acela îl va păstra pentru viața veșnică (Ioan 12,25).* A se vedea Mihail Neamțu, *Gramatica Ortodoxiei, Tradiția după modernitate,* Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 40-41.

scăpa de marile chestiuni existențiale. Se află într-o depresie continuă, justificând existența unei pleiade de „psihologi" (isterie națională, am putea spune, în S.U.A și Occident), care îi „refac" echilibrul prin terapii de exacerbare a propriei personalități.

Analizând impactul mass-media asupra definirii individualismului, conchidem că este covârșitor. Prin toate mijloacele, se urmărește limitarea oricărei forme de implicare personală în demersul de comunicare; suntem deja obișnuiți să auzim sau să citim în presă, într-o țară cu 86% populație ortodoxă, anunțuri de genul: *Astăzi, creștinii ortodocși sărbătoresc Paștele...* Manipularea este evidentă: „creștinii", adică „ei", „aceia"; nu „noi", „eu" sau „tu". Treptat, omul este silit să se disocieze de „ei", mai ales că este agasat de reclame comerciale sau anunțuri în care este interpelat direct, fiindu-i stimulată puterea egocentrică: „tu decizi...", „votează!" etc.

b) În plan religios, se impune **secularismul**, curent care neagă, în mod violent, exprimarea religiozității, manifestată în cadrul Bisericilor tradiționale. În definirea lui, se analizează, de obicei, trei aspecte esențiale: 1. pierderea treptată a interesului pentru practica elementelor definitorii religiei de bază, 2. refuzul plictisit al primirii de informații din sfera religioasă, care să justifice în vreun fel existența proniatoare a lui Dumnezeu și 3. combaterea cu orice mijloace a prezenței religioase în interacțiune cu structurile social-politice și economice, considerate strict „laice". Să le observăm și noi, pe rând:

1. Cea mai mare problemă ridicată de secularizare se pune în plan individual. Așa cum am arătat deja, este o certitudine îndepărtarea omului de trăirea faptului religios în sine. Tot mai mulți oameni se declară indiferenți față de orice exprimare a religiozității. În acest caz, singurul remediu îl constituie întoarcerea la soluțiile vieții spirituale, la valorile perene ale sfințeniei, dorită a se cultiva încă din viața aceasta. Ortodoxia are resurse inestimabile

în acest sens; din păcate, ele nu sunt puse în valoare așa cum ar trebui, fiind adeseori estompate de folclorismul, lipsa de evlavie și rutina unor slujitori nevrednici.

2. Secularismul postmodern se caracterizează prin negarea violentă a oricăror forme de religie instituționalizată, în favoarea făuririi unei religii proprii, descătușate de apartenența la vreo confesiune (celebra sintagmă: *believing without belonging*[4]). Tuturor Bisericilor, confesiunilor și cultelor li se aduc critici vehemente, începând cu tenebre ce țin de acțiunile lor trecute și sfârșind cu contestări ale pretinsei lor rigidități în vremea noastră. De aceea, auzim pe mulți oameni, sub pretexte minore, spunând: „am terminat-o cu Biserica!" Și chiar pun în practică această ruptură, încercând să se țină cât mai departe de orice contact cu instituția în cauză, fie că e vorba de locașul de cult, fie de o posibilă întâlnire cu un sacerdot sau chiar contactul cu un material religios ca atare.

3. La nivelul conducerii politice, există o paletă foarte variată de raportări între secularism și postmodernitate. Există țări în care postmodernitatea s-a instalat definitoriu, am putea spune, dar un procent relativ mare din populație se declară a fi credincioși practicanți (S.U.A. și Japonia). Unele state, deși statuează o anumită confesiune ca fiind religie națională, sunt quasi-seculare (exemplu: lutheranismul în Danemarca), altele, deși se prezintă a fi complet laicizate, sunt conduse din umbră de o religie majoritară (exemplu: Turcia).

În România, s-a vorbit tot mai mult, în ultima vreme, de necesitatea interzicerii orei de Religie din școlile de stat, punându-se accentul pe definirea separației între cele două instituții. Concomitent, o decizie controversată a Consiliului pentru Combaterea Discriminării a considerat necesar să avertizeze Ministerul Educației

---

[4] G. Davie, *Religion in Britain since 1945*, Blackwell, Oxford, 1994, passim, apud Nicolae Achimescu, *Religii în dialog*, Trinitas, Iași, 2006, p. 413

și Cercetării asupra scoaterii simbolurilor religioase din instituțiile de învățământ laice. Deși decizia a fost anulată de Înalta Curte de Casație, printr-o hotărâre definitivă (13 iunie 2008), persistă o neliniște în acest caz, căci mediatizarea lui nu a reușit să solidarizeze, așa cum ar fi fost de așteptat, părerile favorabile, decât într-o mică măsură, în timp ce revendicările seculare au fost clamate cu insistență. S-a făcut o prezentare total tendențioasă unor manuale de Religie, care urmărea să atragă sprijinul opiniei publice în favoarea denunțării lor ca fiind abuzive, intolerante și chiar violente. Scopul este, evident, același: marginalizarea, cu orice preț, a religiei, precum și a educării tinerilor în spiritul cunoașterii și trăirii acesteia. Toate aceste acțiuni, vădind semnale clare de promovare a secularismului, în sens de laicizare forțată, au avut, în mod paradoxal, un efect contrar celor așteptat de promotorii lui: Biserica a reacționat ferm, atât prin combaterea erorilor și denigrărilor proferate, cât și prin implementarea unor strategii misionare mai eficiente, însemnând revizuirea și remedierea unor aspecte negative semnalate. În acest caz, ar trebui să recunoaștem secularismului și un rol pozitiv.

Dacă postmodernitatea acceptă vreun fel de religiozitate, atunci aceasta este cu totul diferită de tot ceea ce omul a experimentat până acum. Este o așa-zisă „totală descătușare", mergând de la menținerea distorsionată a unor forme tradiționale, neapărat *aggiornate,* până la preluarea sincretică a unor elemente din cultura altor religii sau promovarea unor acțiuni proprii, idei personale sau forme de divertisment – sub forma concretă a unei noi idolatrii, extrem de periculoasă (exemple de „idoli" postmoderni: munca și ascensiunea profesională, familia sau anumiți membri ai acesteia, banii și agonisita materială, idealurile politice, economice sau sociale, ficțiuni din producții media sau din cinematografie, vedete din toate domeniile sau chiar sporturi – vorbindu-se tot mai des de „zeul fotbal", de pildă). Credința tradițională în Dumnezeu rămâne, de cele mai multe ori, la nivelul

unei simple exprimări declarative (Paște și Crăciun transformate în evenimente mondene, cu relevanță preponderent gastronomică, sau, mai nou, experimentate prin turism „exotic" sau celebrate „tinerește" în cluburi și discoteci; slujbele de botez, nuntă, înmormântare – privite doar ca exprimări folclorice, cu o prezență în continuă scădere a invitaților la ritualul religios). Cauza majoră a acestor stări de lucruri rezidă în conceperea lumii ca fiind autonomă și, implicit, idolatrizarea ei, și impunerea unui abis între transcendența Divinității și imanența lumii.

c) **Progresul extraordinar al științei și tehnologiei** este un factor constitutiv al postmodernității, așa cum am arătat deja. Se pune accent pe cunoașterea intelectuală, ca expresie a unei raționalități exacerbate, promovată cu ajutorul unor mijloace ultramoderne: internet, biblioteci virtuale, baze de date computerizate – toate conduc la o informare detaliată și facilă, dar, în același timp, pot dăuna enorm: sunt suficiente câteva atacuri contra Bisericii, abil gestionate de către grupuri de interese, pentru a justifica „legitimitatea" poziției detractorilor acesteia, din interior.

În raport cu cosmosul, se observă, deja, consecințele unui comportament iresponsabil al omului postmodern. Avid după bunăstare, el generează și amplifică o criză ecologică de proporții, ale cărei consecințe sunt greu de anticipat pe termen mediu și lung. Aceasta îl afectează, în primul rând, pe om, dar și celelalte specii de animale și plante. Dezinteresul, am putea spune, criminal, al omului față de creația lui Dumnezeu, îl conduce pe acesta la nesupunere și neascultare, întrucât el a fost pus să stăpânească natura, nu să o distrugă.

Cercetările asidue ale științei și tehnologiei actuale vădesc, în unele domenii, o atitudine potrivnică normelor creștine de etică și bioetică. Bunăoară, „efortul constant de a realiza roboți cu viață psihică asemănătoare omului poate trăda fie o consecință a golirii de conținut a vieții noastre, compensate prin crearea de artefacte

cu conştiinţă, fie o expresie a unei tentaţii demiurgice"[5]. Aceleaşi pretenţii creatoare se întâlnesc şi în metodele de inginerie genetică neîngăduite de Biserică: fertilizarea in vitro şi clonarea, unde „joaca de-a Dumnezeu" duce la consecinţe fatale, imprevizibile.

d) **Globalizarea economică, politică şi culturală**. Lumea este o imensă piaţă de desfacere, tot mai multe graniţe dispar, se creează alianţe comerciale mondiale. Planul spiritual se cere a-l urma îndeaproape pe cel material; de aceea, se încearcă a se crea un conglomerat din religii, tradiţii şi culturi diferite. Inevitabil, se ajunge la sincretism, ca ţintă ultimă a globalizării. Potrivit specialiştilor, „este important ca «sincretismul» să nu fie înţeles numai în accepţiunea sa negativă, ca o trădare a Ortodoxiei. Biserica nu este o realitate statică, ci una dinamică"[6]. De aici, rezultă şi necesitatea continuării dialogurilor ecumenice, bi- şi multilaterale, în vederea statornicirii unor principii misionare clare, care să gestioneze această sinergie între păstrarea neştirbită a Tradiţiei şi adaptarea discursului la condiţiile impuse de modernitate. Se evită, astfel, două primejdii majore, dispuse antagonic: pe de o parte, o izolare care n-ar conduce decât la colapsul unui nedorit suicid, iar pe de alta, o topire a identităţii, incapabilă să se autodetermine în contextul unui sincretism absolut şi definitiv. *Aurea mediocritas* – am putea spune.

În ceea ce ne priveşte, este necesar să analizăm statutul României ca membră de dată recentă a Uniunii Europene şi a N.A.T.O. Din perspectivă religioasă, integrarea ţării noastre în structurile euro-atlantice oferă o nouă şansă de afirmare Ortodoxiei. Desigur, Grecia este o componentă deja tradiţională a acestor structuri, dar dorinţa de a-şi marca apartenenţa la Ortodoxie prin

---

[5] Adrian Lemeni, pr. Răzvan Ionescu, *Teologie ortodoxă şi ştiinţă. Repere pentru dialog*, Ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura I.B.M.B.O.R., 2007, pp. 427–428

[6] Lector dr. Radu Petre Mureşan, *Provocări şi perspective ale Bisericii Ortodoxe în Uniunea Europeană*, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuţii necesare la securitatea şi stabilitatea europeană*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2006, p. 167.

respingerea unor echipamente de înregistrare electronică, precum și embargoul impus Macedoniei, au făcut deja să fie tratată ca o excepție. O frumoasă propagandă a fost făcută Ortodoxiei, în trecut, de emigrația rusă; astăzi, însă, dezbinarea și fundamentalismul au schimbat mult opinia occidentală față de creștinismul răsăritean. Conflictele din fosta Iugoslavie au prilejuit mediatizarea excesivă a ideii că naționalismul sârb este osmotic corelat cu Ortodoxia sârbă.

România are, așa cum spuneam, o șansă deosebită de a schimba mentalitățile occidentalilor. Apropierea dată de latinitatea limbii se combină cu toleranța și ospitalitatea poporului român. Numeroasele exemple de coexistență pașnică a unor etnii și religii diferite, intrate în dialog pe făgașul ecumenismului local, fac ca România să dea un bun exemplu și altor state. Ortodoxia românească nu este, la origine, nici fundamentalistă, nici intolerantă. Deși există pericolul unor influențe în acest sens, venite fie din direcție grecească, fie rusească, exprimarea religiozității românești nu are nicio șansă de a experimenta o intensă mobilizare de mase, în sens protestatar, ca în situația Rascolului rusesc sau a recentelor manifestații contra cărților de identitate electronice, organizate în Grecia. Mai degrabă, Ortodoxia românească se exprimă viguros și rodnic pe spații mici, în așa numitele „enclave"[7] – comunități parohiale și monastice, cu bune rezultate în plan misionar, acolo unde datoria evanghelică este împlinită. Cunoașterea acestora de către occidentali, fie prin intermediul vizitelor în scop turistic, fie prin migranții români, care reușesc adeseori să copieze modelele comunităților din țară în spațiile secătuite spiritual ale occidentului secularizat, reprezintă o realitate din ce în ce mai evidentă, cu rezultate notabile în planul creării unei imagini cât mai corecte Ortodoxiei noastre.

---

[7] A se vedea cartea pr. prof. Ion Buga, *Teologia enclavelor*, Editura Sfântul Gheorghe Vechi, București, 1995, passim.

Vorbind despre Ortodoxie și Europa, Părintele Teofil Tia[8] analizează doi poli de opinie: unul format din entuziaștii, puțin numeroși, dar solid instruiți – cu studii temeinice, în țară și, mai ales, în străinătate, iar altul format din cei sceptici, mai numeroși decât primii, însă mult mai inculți, dezvoltând o exprimare confuză și stereotipă.

Un interes deosebit suscită legislația europeană, solicitată uneori a fi luată drept etalon, chiar dacă nu este cunoscută și înțeleasă în întregime. Bunăoară, ea a fost invocată în disputata chestiune a religiei în școli, deși nu există prevederi oficiale la nivelul Uniunii Europene, în acest sens. Este condamnată doar discriminarea, dar în cazul nostru nu poate fi vorba de așa ceva, atâta vreme cât și cele mai mărunte culte, legal recunoscute, sunt libere să țină cursuri de religie adepților lor.

Raportat la cultură, postmodernismul se definește prin două elemente esențiale: promovarea multiculturalismului și valorizarea actelor culturale în raport cu legile economiei de piață. Deși globalizarea este un fapt istoric, ea nu acționează asupra culturii în sens reducționist exclusiv, ci o modelează într-o simfonie de culturi locale, diversificate, ce interacționează între ele prin intermediul mass-mediei și internetului. Șansa lor de supraviețuire este legată, însă, de capacitatea lor de a se mula cerințelor din piață, altminteri, eșecul, deși cert, nu lasă urme, deschizând alte oportunități, pe temeiul principiului alterității.

e) **Haos doctrinar**: învățătura tradițională se relativizează, sunt negate doctrine universal valabile, sunt contestate paradigmele unice și valorile religioase absolute. Astfel se distruge, practic, încrederea în structura eclezială centralizată, fiind mult mai bine primite fracțiunile centrifuge. Este promovată, fără rezerve,

[8] Teofil Tia, *Biserica Ortodoxă Română: reflecții, analize, problematizări*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, passim.

mișcarea feministă. Se vorbește, tot mai confuz, de un ecumenism similar întru totul cu sincretismul. Potrivit pr. prof. dr. Gheorghe Petraru, „dacă religia nu a dispărut, conform programului modernist, atunci postmodernitatea decretează egalitatea religiilor, sursa lor în rațiunea omului și nu în transcendent, nu originea divină a religiei, ci crearea ei de către om, care L-a creat și pe Dumnezeu, refuzul Revelației iudeo-creștine ce culminează în Hristos și egalitatea creștinismului cu celelalte religii, limbajul inclusivist, care nu mai face diferență între adevăr și eroare, între dreaptă credință mântuitoare și erezie, în plan eclezial"[9]. Nu ne miră acest lucru, atâta vreme cât observăm atât respingerea transcendenței lui Dumnezeu, cât și a contingenței lumii. Se propune o spiritualitate nouă, de tip individualist, dublată de o revalorificare a religiosului de tip folcloric, dând Tradiției doar un simplu rol de transmițătoare a unei moșteniri etno-culturale și, abia în planul al doilea, religioase.

O ofensivă fără precedent s-a declanșat recent împotriva lui Iisus Hristos. Confuzia dintre diferitele moduri în care El este perceput l-a făcut pe Mihail Neamțu să afirme că „destinul cultural al Europei nu poate fi gândit independent de această decizie de a pune întrebarea lui Hristos – *voi cine ziceți că sunt Eu?"* (Marcu 8,29)[10]. Din direcția postmodernității, vin răspunsuri extrem de variate la această întrebare: un întemeietor de religie, un simplu om, un învățător, un profet, un inițiat etc. Toate ocolesc adevărul, sintetizat de răspunsul petrin neechivoc: *Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu.* Multitudinea de variante eronate colectează un specific comun: neagă dumnezeirea lui Hristos și impecabilitatea Lui. Iată motivul pentru care au înregistrat succese

[9] Pr. dr. Gheorghe Petraru, *Teologie Fundamentală și Misionară. Ecumenism,* Editura Performantica, Iași, 2006, p. 231

[10] Mihail Neamțu, *op. cit.*, pp. 40-41.

răsunătoare *The Da Vinci Code* și documentarul așa-zisului mormânt al lui Hristos, publicat de către *National Geographic*. O societate imorală, care a dinamitat instituția familiei, nu putea să nu aclame varianta unui Hristos simplu om, concubin al Mariei Magdalena. Aceeași societate, neîncrezătoare în înviere și viața veșnică, a primit cu mare bucurie vestea aflării „mormântului lui Hristos", cu sarcofagul aferent, plin cu oseminte. Mai ales că această veste nu a venit prin intermediul unui roman polițist, ci în urma unei cercetări „științifice", purtând girul unui prestigios canal media (nu a contat precaritatea datelor prezentate și lipsa de concludență, nici interesul evident de a extrage o concluzie favorabilă sionismului, dezvoltat de Jakobovici).

f) **Impunerea, cu orice preț, a „drepturilor" minorităților**, în detrimentul dreptului firesc al majorității. Cu o insistență dusă până la isterie, grupări total nesemnificative ca pondere și reprezentativitate în rândul populației își clamează „drepturi" precum: promovarea homosexualității, scoaterea icoanelor din instituțiile de învățământ, excluderea religiei dintre disciplinele studiate în „trunchiul comun" din școli etc. Deși lezează dreptul majorității, câștigă teren datorită nepăsării generalizate a societății – o altă caracteristică a postmodernității (lehamitea față de tot, toți și toate). Extremele (și extremismele) sunt promovate gălăgios.

Interesant este faptul că toate aceste grupuri minoritare se declară, cu nonșalanță, victime ale intoleranței și discriminării. Prin acest procedeu, încearcă să sensibilizeze opinia publică deja anesteziată, mizând tocmai pe această apatie generalizată a majorității. Relativismul moral care guvernează în postmodernitate își impune regulile: totul este permis; plăcerile, de orice fel, trebuie cultivate. Așa se ajunge ca minoritățile sexuale să fie încurajate, de pildă, de către numeroase forțe de sprijin din cadrul majorității, fără să conștientizeze pericolul legalizării căsătoriilor și adopțiilor pentru cuplurile homosexuale, precum și al publicității deșănțate făcută

acestor practici abominabile. Aceeași nepăsare transformă părinții în monștri de indiferență: nu se apleacă asupra educației copiilor, ba chiar încurajează deviații grave, fără să le pese de consecințe.

S-a constatat faptul că școala este un spațiu predestinat dezvoltării unor tensiuni între religie și postmodernitate. Religia își revendică de partea ei spiritul tradițional, iar postmodernitatea clamează necesitatea unui învățământ de tip secular. De aici, inevitabilul conflict. Ca disciplină de studiu, Religia cunoaște în România un statut cert, fiind respectată libertatea de a se opta sau nu pentru studierea ei, afiliată strict unui cult recunoscut. Tocmai aici apar contestările: se solicită tot mai insistent să se stopeze legătura cu confesiunile girante și să se conceapă o materie-hibrid, care să propună un amalgam de noțiuni religioase, prezentate din exterior, adică critic, sub masca presupusei deprinderi a culturii generale privind istoria religiilor. Se vorbește, în acest context, tot mai des, despre îndoctrinare și intoleranță, ca păcate capitale ale unui învățământ religios de tip confesional. Totuși, dacă se analizează cu obiectivitate fenomenul, se observă că elevii, în urma instrucției la orele de Religie în forma actuală, nu sunt nici îndoctrinați, nici intoleranți. Aceasta este o falsă temere. De fapt, autorii ei urmăresc distrugerea personalității religioase, anihilarea oricărei judecăți echilibrate asupra fenomenului religios și considerarea, *grosso modo*, a tuturor sistemelor religioase ca fiind falimentare. Se intenționează crearea unor generații de tineri neimplicați, dezamăgiți, debusolați, o adevărată masă de manevră pentru manipulările specifice idolilor postmoderni. Cei care nu cunosc și susțin învățătura credinței lor sunt, de fapt, necredincioși, și, în potență, atei.

În privința așa-zisei intoleranțe, am reținut intens mediatizatul caz al unui manual de Religie care a prezentat importul unor practici străine spiritualității și trăirii ortodoxe, pe filiera sincretismului new-age, în speță fiind vorba de yoga.

Folosind în acest caz expresia „demonism", respectivul manual a fost pus la stâlpul infamiei, fiind etichetat drept „intolerant". Avem de-a face cu un caz limpede de contradicție de opinii: pe de o parte, mesajul intransigent al teologiei ortodoxe, inflexibil în materie de doctrină și practică religioasă, iar pe de alta, presiunea tot mai mare venită din partea celor ce doresc schimbări, chiar în forma aceasta a sincretismului oriental.

g) **Timpul,** comprimat datorită programului „infernal" (clișeu diabolic, de-a dreptul), se decantează exclusiv în prezent. Omul postmodern își trăiește cu prisosință „clipa"; ar vrea să facă totul, dar nu face mai nimic. Timpul trece monoton; viața se scurge fără a realiza, practic, nimic în plan spiritual. Agonisita materială nu-l satisface: în permanență se găsește ceva după care să jinduiască. În plus, există ceva care nu poate fi cumpărat cu nimic: este tocmai timpul, de trecerea căruia se teme îngrozitor, și pe care dorește s-o ascundă (operații estetice, tratamente geriatrice, comportament indecent sau promovare a unui stil de viață nonconformist, adolescentin – la vârsta senectuții, angajarea în muncă și după pensionare, invocând falsa penurie etc.). Trecutul nu-l mai interesează: cultul strămoșilor, cinstirea înaintașilor, ocrotirea părinților sau bunicilor au devenit tot mai rare (se caută cu disperare instituții de ocrotire - azile, unde să poată fi instituționalizate aceste „poveri" familiale). Viitorul este, la rândul lui, neinteresant pentru omul postmodern. Victimă a autosuficienței, el clamează necesitatea raiului pământesc, experimentat încă din viața aceasta, fără a-și pune problema veșniciei, în care nu crede (la ultimul sondaj, doar 10% din catolicii francezi au declarat că mai cred în viața veșnică). Cel mult, sunt acceptate, mai degrabă, variantele „îndulcite" ale mai multelor „vieți" percepute metempsihotic în sincretismul oriental, puternic mediatizat în Occident grație teosofiei și antroposofiei.

Aşadar, ceea ce-i rămâne omului postmodern este prezentul; definitoriu pentru aceasta este accesoriul său indispensabil – Internetul, care se scrie, în mod obişnuit, într-un prezent continuu.

h) **Migraţia** – favorizează transformarea postmodernistă a societăţii, prin ambele variante ale sale: 1.din ţări sărace, în ţări bogate şi 2. din mediul rural, în mediul urban. Cei în cauză sunt pasibili a-şi părăsi tradiţiile, ghidându-se după reperele impuse de structurile sociale la care sunt siliţi să se adapteze.

În ceea ce-i priveşte pe românii plecaţi în străinătate, trebuie să arătăm că mediul în care trăiesc aceştia este, de cele mai multe ori, neprielnic exprimării apartenenţei lor la Ortodoxie. De aceea, „Ortodoxia în Occident rămâne o prezenţă discretă, care încearcă să explice mai bine lumii occidentale unele aspecte ale spiritualităţii sale: icoana, rugăciunea lui Iisus, liturghia bizantină"[11]. Este imperios necesar să se asigure asistenţa religioasă cât mai diversificată în diaspora; de aceea, este lăudabilă iniţiativa Sf. Sinod al B.O.R. de a spori numărul eparhiilor şi parohiilor româneşti peste hotare. În caz contrar, singura modalitate de a păstra legătura migranţilor cu tradiţia şi spiritualitatea românească rămâne Internetul, cu toate capcanele lui.

Din fericire, structurile ecleziale aparţinând Bisericii Ortodoxe Române, situate în afara graniţelor ţării, se bucură de recunoaşterea necesară, precum şi de drepturile ce li se cuvin, aşa cum se întâmplă, bunăoară, în Germania, unde Mitropolia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală şi de Nord a fost recunoscută drept corporaţie publică[12].

---

[11] Pr. prof. dr. Emanoil Băbuş, *Ortodoxia naţiunilor în Europa Occidentală*, în vol. *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuţii necesare la securitatea şi stabilitatea europeană*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2006, p. 113

[12] Despre aceasta, a se vedea studiul pr. prof. dr. Adrian Gabor, *Contribuţii actuale ale Bisericii Ortodoxe Române privind integrarea în Uniunea Europeană*, în vol. *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuţii necesare la securitatea şi stabilitatea europeană*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2006, p. 35

Dacă analizăm și fenomenul migrației de la sat la oraș, va trebui să arătăm faptul că mediul rural a fost propice păstrării nealterate a sentimentului religios. Odată cu pătrunderea tehnologiilor moderne, cerute a se implementa în urma integrării României în U.E., este foarte posibil să asistăm la coruperea acestui sentiment. Măsurile misionare de prevenție se impun cu necesitate. Potrivit lui Mirel Bănică, „experiența secularizării occidentale a arătat că există o legătură directă între pierderea identității religioase a unei societăți și "derularizarea" acesteia"[13].

Ambele forme de migrație conțin în subsidiar o motivație pur materială. Migranții părăsesc spațiul spiritualității tradiționale, activând într-un mediu, de cele mai multe ori, ostil acesteia. De aceea, pericolul pierderii identității este foarte mare. Capcana întinsă de societățile super-tehnologizate îl găsește, uneori, nepregătit pe omul avid după agonisite pământești. De reținut este faptul că Biserica Ortodoxă nu este potrivnică muncii cinstite, generatoare de progres material, ci utilizării egoiste a acestui surplus, fără grija față de aproapele și fără cuget treaz la propria mântuire, la care bunurile materiale nu pot contribui decât în măsura în care au fost convertite în fapte ale milei trupești și sufletești.

i) Confuzia între spiritualitatea ortodoxă și **ocultismul** păgân, datinile folclorice, superstițiile și magia demonică, divinațiile și ghicitoria de orice fel, inclusiv horoscoapele și astrogramele. Este tipică pentru a ilustra consecințele nefaste ale New Age-ului în România. Omul postmodern este victimă sigură: trăiește drama acestei confuzii, în timp ce declamă, autoritar, că nu crede în nimic care să nu poată fi experimentat. Dacă analizăm impactul mediatic al unor produse ale culturii postmoderne, precum *Lord of the Rings* și *Harry Potter,* precum și recrudescența astrologiei, observăm clar că „necredința" invocată este un pretext, pentru a introduce, de fapt, crezuri noi, legate de practicile oculte.

---

[13] M. Bănică, *op.cit.*, p. 31

j) Invocarea „**norocului**" și asumarea riscurilor. S-a creat o adevărată isterie în jurul loteriilor, pariurilor, tombolelor etc. – toate aducătoare de câștig nemuncit. Riscurile, numite adesea „provocări" se întâlnesc la tot pasul: în afaceri, la burse, ba chiar în practicarea unor sporturi și distracții „extreme". Mentalitatea ce stă în spatele acestor practici relevă, de fapt, pe de o parte, individualismul despre care am vorbit deja (credința că un eventual câștig este perfect cuvenit, fără a avea vreun resentiment față de numeroșii perdanți), iar pe de altă parte, nihilismul, desconsiderarea sinelui, a familiei, chiar a propriei vieți (concepția că fără risc, nu există câștig, precum și aceea că viața trebuie trăită la intensitate maximă, ea având exclusiv o coordonată trupească și pământească).

k) **Exacerbarea violenței** reprezintă o altă consecință negativă a postmodernismului în planul concret al viețuirii umane. În goana după bunuri materiale, nu au loc sentimentalismele; unele decizii sunt extrem de dure, lovind chiar în cei mai apropiați membri ai familiei sau prieteni. Violențele domestice sunt la ordinea zilei: neînțelegerile în plan material sunt cauza principală a divorțurilor (de aceea, asistăm la o recrudescență incredibilă a contractelor prenupțiale), iar exagerările privind ritmul și amploarea muncii dau amploare conflictului dintre generații, în condițiile în care părinții își dedică tot mai puțin timp creșterii și educației copiilor lor. Asistăm, însă, și la alte tipuri de violență: competiția din mediul de afaceri, dorința de promovare și de câștig, violența de limbaj, non-conformismele, conflictele inter-etnice, inter-religioase, inter-statale. Toate acestea sunt legate, indestructibil, de Mamona acestei lumi[14]. Profită, în mod inevitabil, grupările para-religioase sau sectele, a căror răspândire este favorizată de mondializare, dar și de pretențiile

[14] Sub masca instaurării „democrației", declanșarea conflictelor recente în Iugoslavia sau în Golf au ascuns interese economice evidente: accesul la resurse bogate ale subsolului sau, pur și simplu, întărirea industriei de armament.

împlinirii individualiste: „Individual, ne angajăm pe calea sectară; colectiv – pe calea totalitară", arată Fournier și Picard [15].

l) **Rutina** este o altă mare capcană a postmodernității. Putem vorbi, deja, de o rigidizare a atitudinilor umane, de o estompare evidentă a trăirilor expresive, a visării, a delicateței, a tandreței. Înconjurat de mașini, omul ajunge, el însuși, o mașină. De aceea, el execută stereotip anumite condiționări existențiale, fără să-și mai dorească progresul spiritual sau depășirea unor „limite" culturale, gnoseologice sau religioase autoimpuse. Starea de confort este asigurată de un serviciu bun, o viață a trupului normală (sănătate și împlinirea nevoilor fizice: hrană, apă, sexualitate etc.), precum și pseudo-cultivare a spiritului, aflat într-o teribilă amorțeală (dependența de televizor, de jocurile pe computer etc.). Orice ar putea strica acest echilibru este privit, din start, ca dăunător. De aceea, există tendința de a impune un program dinainte stabilit, de la care să nu se conceapă admiterea vreunei abateri. Fie ca este vorba de vizitarea unor cluburi, fie vizionarea unor meciuri sau a unor seriale – toate acestea se înscriu, deja, în programul săptămânal, ba chiar zilnic, uneori, al semenilor noștri.

Atunci când se propune schimbarea acestui program, pentru a stimula o creștere duhovnicească -de pildă-, trebuie așteptată o opoziție fățișă, chiar un refuz evident. Aceasta vădește precaritatea echilibrului vieții omului postmodern, centrată în cultura trupului și incultura duhului...

Mai grav este atunci când victime ale rutinei sunt unii slujitori bisericești: preoți care săvârșesc cele sfinte într-o stare de totală platitudine, citindu-li-se pe chip un oarece dezgust față de misiunea lor, ciuntind mereu ritualurile și dând impresia, în permanență, că slujba este pe sfârșite... Mai grav, auzim uneori și

---

[15] A se vedea: Anne Fournier, Catherine Picard, *Secte, democrație și mondializare*, cu o prefață de Raymond Forni, trad. de Radu și Rodica Valter, Editura 100+1 GRAMAR, București, 2006, pp. 73-75

voci de monahi care, de dragul respectării tipicului, citesc pasaje lungi (în special, catismele și canoanele utreniei), într-un stil inconfundabil, neinteligibil...

Câteva cuvinte rostite din suflet fac mai mult decât mii de vorbe declamate fără participare afectivă!

B. Reacția Bisericii față de provocările postmodernității

a) În fața individualismului postmodernist, se impune cu necesitate afirmarea **identității** ortodoxe, ca sistem religios unitar și unificator al tuturor existențelor umane în Hristos Mântuitorul și Domnul. Echilibrul sinergic între transcendența și imanența lui Dumnezeu se susține în teologia ortodoxă grație doctrinei privind energiile divine necreate. Mântuirea se obține prin conlucrare cu harul dumnezeiesc, săvârșind binele, în marea familie creștină – Biserica. Biserica trebuie să constituie un pol viguros de opinie, în fața tendințelor postmoderne de a crea un sistem quasi-secular și laicizant, numit pompos „societate civilă". Cultivând autonomizarea rațiunii, această societate s-a închis în imanența istoriei, fiind, pe drept cuvânt, „rezistentă la evanghelizare"[16] și „antiontologică"[17]. Potrivit pr. prof. dr. Ion Bria, „în timp ce recunoaște ambiguitatea acestei situații, teologia ortodoxă apare de multe ori ca inhibată, ezitantă. Anumite curente din spiritualitatea ortodoxă vorbesc de neîncredere în lumea postmodernă, secularizată, deschizând ușa fundamentalismului ortodox"[18]. Acest semnal de alarmă are, desigur, un rol profilactic, însă trebuie să ținem seama de faptul că

---

[16] Jose Reding, *Le resistence a l'evangelisation. Secularisation et mentalites nouvelles,* în Revue Theologique de Louvain, 3/2004, p. 352, apud pr. dr. Gh. Petraru, *op. cit.*, p. 236

[17] Pr. Nicolae Achimescu, *Religii în dialog,* Trinitas, Iași, 2006, p. 406

[18] Pr. prof. Ion Bria, *Teologia ortodoxă în România contemporană. Evaluări și perspective,* Trinitas, Iași, 2003, p. 121

situația României nu este atât de dramatică; este încă relativ departe acel spectru al Europei prospere, dar complet secularizate, propusă de către Papa Ioan Paul al II-lea, în anii 1980-90, spre a i se aplica un amplu program de evanghelizare[19].

În privința logicii discursive, mai ales în plan teologic, este imperios necesar a se conștientiza pericolul exagerării unei formulări abuziv exteriorizate, specifică gnoseologiei postmoderne. Prin contactul nemijlocit cu tehnologia, s-a realizat o adevărată țesătură de mijloace de comunicare între specialiști, care sunt tentați să se raporteze la cercetările venite din exterior, în detrimentul propriei munci, care s-ar cuveni a fi originală și introspectivă. Rețeaua *Internet*, circulația rapidă a publicațiilor și cărților, modernizarea bibliotecilor – au sporit zestrea informațională pe care unii autori, cu abilități compilatorii, o folosesc copios pentru a-și redacta producțiile proprii. Așa se explică predilecția unora de a desfășura adevărate exordii în spațiile rezervate notelor de subsol, care întrec, uneori, în consistență, corpusul operelor în sine. Aceste tipuri de exagerări l-au făcut pe Steven Conor să catalogheze producțiile postmoderniste drept „megacărți care înghit alte cărți, megatexte care includ alte texte"[20].

Definind secularizarea, pr. prof. dr. Nicolae Achimescu arată că pericolul acesteia rezidă în faptul că „economicul triumfă asupra spiritualității, tehnica asupra culturii, politicul asupra moralei, trupul asupra sufletului, temporalul asupra eternității, relativul asupra Absolutului"[21]. Lupta misionară se duce, așadar, împotriva tuturor acestor inversiuni, având drept temelie descoperirea profetului Isaia, care zice: *Vai de cei ce zic răului bine și binelui rău, care numesc lumina*

---

[19] +Prof. Dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei, *Misiologie creștină*. Curs pentru uzul Facultății de Teologie, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura ASA, București, 2005, p. 169

[20] Steven Conor, *Postmodernist Culture*, Blackwell Publishers, Oxford, 1994, p. 47, apud Adrian Lemeni, pr. Răzvan Ionescu, *op. cit.*, p. 447

[21] Pr. prof. Nicolae Achimescu, *op. cit.*, p. 386

întuneric și întunericul lumină, care socotesc amarul dulce și dulcele amar! (Isaia 5,20).

b) Se impune cu necesitate realizarea stării de **comuniune,** ca o replică față de exprimarea singulară. Biserica este marea familie creștină, parohia trebuie să fie o familie în miniatură. Pe lângă eul glorificat încă din modernism, postmodernismul aduce în prim plan și statusul lui „noi". Cu alte cuvinte, exprimă un sentiment de solidaritate, chiar dacă acesta este lipsit, teoretic, de sustenabilitate prin credință. Sau, cum arată Dan Puric: „Cu cât ne apropiem, cu atât ne despărțim. Ne despărțim lent, ușor. Ne apropiem viețile într-o comunitate economică și ne despărțim sufletele..."[22]. Astfel, trebuie să privim postmodernitatea ca pe o parte din noi înșine; nu suntem spectatori ai lumii, ci actori ai ei[23] – arată pr. prof. dr. Nicolae Achimescu.

Tendințele de globalizare, sincretismul, aplecarea spre sfera activităților sociale – sunt tot atâtea căi prin care se încearcă regruparea indivizilor, chiar dacă aceasta nu se realizează totdeauna în forme instituționalizate. Biserica poate prelua aceste tendințe, valorificându-le în scopul trezirii celor în cauză din amorțirea religioasă. Prin programe sociale, ecologice, misionare, prin pelerinaje, acțiuni culturale, manifestări pentru tineret, prin valorificarea resurselor internetului și mass-mediei, Biserica poate ajunge ușor la sufletele celor dornici de comuniune. Ea poate să-L vestească tuturor pe Iisus Hristos, Cel care a adus lumii iubirea divină, ca factor de biruință asupra patimilor egoiste, dezumanizante și anticomunitare[24].

c) Întregul tezaur doctrinar, moral și cultic al Ortodoxiei reprezintă o moștenire intangibilă. Biserica poate și trebuie să ia parte

---

[22] Dan Puric, *Cine suntem,* Editura Platytera, București, 2008, p. 46, 53

[23] Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *op. cit.*, p. 398

[24] Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr,* traducere de pr. prof. dr. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, p. 186

la dialoguri ecumenice bi- și multilaterale, pentru a-și exprima cu tărie fidelitatea față de Adevăr, față de un dat doctrinar care nu este subiect de negocieri sincretiste. Are, așadar, datoria de a fi mărturisitoare, întru iubire și răbdare. Totodată, ea respinge ca fiindu-i străine toate rătăcirile ideologiilor eretice, emancipărilor de tip feminist, precum și ale deviațiilor morale de orice fel. Vocea Bisericii, mai ales în țările majoritar ortodoxe, trebuie să răsune în forță, pentru a demasca impostura acelor minorități irelevante numeric, dar curajoase până la impertinență. **Pluralismul** poate reprezenta o provocare pentru Biserică, atâta vreme cât ajută la filtrarea și decantarea adevăratei învățături, în comparație cu oferta ideologică postmodernă. Pluriconfesionalismul obligă Biserica la acceptarea dialogului și, totodată, la combaterea fermă a contra-mărturiei (prozelitismului). Totodată, este necesară și o responsabilizare mai înaltă a structurilor ecleziale centrale și locale, în vederea depistării și remedierii acelor sincope din activitatea misionară și pastorală, care pot aduce atingere întregii Biserici, odată mediatizate.

d) Sfânta Tradiție rămâne normativă pentru Biserică, deși există destule voci contestatare, care încearcă să acrediteze ideea că între tradiție și modernitate este un antagonism ireductibil. Acest lucru nu este adevărat. Deși fidelă tezaurului doctrinar, moral și cultic moștenit, Biserica nu rămâne închisă în trecut, ci vine în întâmpinarea provocărilor prezentului, adaptându-și discursul și strategiile misionare față de acestea. Vorbind despre atributul modernității aplicat teologiei Bisericii noastre, prot. Marc-Antoine Costa de Beauregard îl califică drept „actualizarea sa continuă prin Duhul"[25]. Iar ierom. Savatie Baștovoi, în această privință, conchide: „mesajul creștin nu are nevoie să fie completat, deoarece exprimă

[25] Protoiereu Marc-Antoine Costa de Beauregard, *Teologie și știință: o sinergie*, Postfață la vol. Adrian Lemeni, pr. Răzvan Ionescu, *Teologie ortodoxă și știință. Repere pentru dialog*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura I.B.M.B.O.R., p. 498

plinătatea; totuși, el are nevoie să fie explicat și transmis"[26]. Potrivit pr. prof. dr. Valer Bel, „unul dintre imperativele misionare actuale este acela de a predica Evanghelia și a transmite Tradiția în rândul celor ce nu cunosc pe Hristos sau sunt creștini numai cu numele"[27]. Din păcate, unele „adaptări" s-au făcut în pripă, suferind de stridența lipsei de autenticitate. Este cazul kitsch-urilor pătrunse, pe scară largă, în biserici și mânăstiri: icoane necanonice, stiluri de cântare nespecifice, candele și lumânări în suport de plastic sau de aluminiu, flori de plastic, beculețe multicolore, obiecte cu întrebuințări profane, decorate cu simboluri religioase etc.

e) Biserica trebuie să conștientizeze impactul teribil al tehnologiei asupra societății. Manipularea prin mass-media, accesul generalizat al oamenilor la presă și *Internet* pot fi arme teribile întoarse contra Bisericii. Este suficientă mediatizarea unor probleme interne (ex.: Tanacu) și Biserica are de suferit. Nu avem voie să neglijăm puterea mass-media: în mentalitatea omului simplu din mediul rural, impactul produs de tehnicile de manipulare poate fi fatal. Este obligatorie prevenirea oricăror atacuri de presă contra Bisericii și stingerea din față a oricăror posibile surse ale acestor atacuri. De asemenea, trebuie găsite soluții viabile pentru a lupta contra tentativelor de manipulare, extrem de frecvente în cazul canalelor media comerciale, dar prezentă, încă, și în cazul celor rămase, teoretic, sub control etatizat.

Propriile canale de comunicare media ale Bisericii constituie o bună soluție misionară. Este singura, de fapt, care poate contrazice fatalismul unor autori, precum Mirel Bănică: „Orice antenă de televiziune prin satelit din satele românești reprezintă în viitor un

---

[26] Ierom. Savatie Baștovoi, *Ortodoxia pentru postmoderniști*, Editura Cathisma, București, 2007, p. 72

[27] Pr. prof. dr. Valer Bel, *Misiune, parohie, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Editura Renașterea, Cluj – Napoca, 2002, p. 53

practicant ortodox... mai puțin"[28] – afirma el, foarte recent. Tocmai pentru trezirea spirituală, pentru înmulțirea creștinilor cu fapta, și nu cu numele, Patriarhia Română a înființat Centrul de presă Basilica, compus din: Televiziunea Trinitas, Radio Trinitas, Publicațiile Lumina, Biroul de Presă și Agenția de Știri.

Se impune o mai bună valorificare a resurselor *Internetului*. Asistăm la înmulțirea site-urilor cu conținuturi ortodoxe sau de promovare a Ortodoxiei. Din păcate, multe dintre acestea nu reprezintă poziții oficiale ale Bisericii, la nivel central sau local, ci părerile proprii ale unor autori obscuri. Ele se disting, mai degrabă, „prin violența limbajului anti-ecumenic și respingerea modernității, beneficiind, paradoxal, tocmai de mijloacele de expresie puse la dispoziție de către aceasta"[29]. Chiar dacă unele postări, mai ales cele din *Forum-uri*, sunt efemere, răul se poate face, prin mutilarea conștiințelor. Este foarte grav faptul că multe dintre aceste site-uri au o audiență mai mare, uneori, decât cele oficiale, ale Patriarhiei, ale diverselor eparhii, mânăstiri sau parohii. Mesajul lor, cu tenta unei Ortodoxii fundamentaliste, străină duhului Evangheliei lui Hristos, se combină, adesea, cu vizionări de materiale video sau vânzări de cărți și obiecte bisericești, pentru atragerea vizitatorilor. O reacție față de acest fenomen trebuie să fie rapidă, fermă, și să țină seama de următoarele considerente:

- în primul rând, trebuie încurajate site-urile oficiale, ale unităților bisericești. Acestea să fie în permanență aduse la zi, conținând elemente care să le facă atractive: fotografii, materiale audio-video, știri, forumuri de discuții. Preoții sau responsabilii direcțiilor de tineret din comitetele parohiale pot și trebuie să se angajeze în activitatea de moderatori ai acestor comunicări on-line;

- este necesară o avertizare a credincioșilor asupra faptului că unele domenii on-line, deși se prezintă a fi ortodoxe, denigrează

[28] Mirel Bănică, *op. cit.*, p. 9

[29] *Ibidem*, p. 14

în mod grav Biserica, pe slujitorii ei și, mai ales, conducerea superioară bisericească;

- în același timp, prin anchete ferme, trebuie depistate persoanele sau instituțiile aflate în spatele acestor site-uri „pirat"[30], pentru a li se cere intrarea în rânduială sau pentru a fi pedepsite abuzurile. Acest lucru este posibil, într-o oarecare măsură, doar în cazul site-urilor oficiale. Pentru *Forum –uri,* este complet inutil. Aici avem de-a face cu un „spațiu de expresie prin definiție incontrolabil"[31], întrucât mulți dintre cei afiliați trăiesc o adevărată dedublare: se ascund în spatele unor pseudonime, pentru a refula de sub presiunea unor angoase existențiale, de cele mai multe ori ateiste și anti-ecleziale. Mai gravă este predilecția acestora de a semăna confuzie în spațiile virtuale de exprimare ortodoxe, asociindu-se reprezentanților unor secte și grupări, direct interesați în destabilizarea religiei majoritare. Din păcate, răspunsurile ortodocșilor, ascunși sub aceleași tipuri de pseudonime, sunt, de cele mai multe ori confuze, inculte din punct de vedere teologic, nefundamentate biblic, ascunse șablonard în spatele unor clișee de tipul „Sfinții Părinți afirmă cutare lucru..." și, cel mai grav, fundamentaliste: pline de ură confesională, îndreptată de-a valma contra tuturor celor ce nu sunt ortodocși (laolaltă: catolici și adepți ai satanismului, de pildă) și totalmente, anti-ecumenice. Această stare de lucruri i-a făcut pe unii cercetători să vorbească, deja, despre un „new-age ortodox"[32].

f) Sesizând o apropiere tot mai vizibilă între opiniile savanților și învățătura creștină, Biserica a inițiat, cu foarte îmbucurătoare rezultate, dialogul religie-știință. Acest dialog trebuie să continue și să se amplifice în viitor. Dintre temele extrem de

---

[30] Este cazul unei structuri autointitulată „Biserica Ortodoxă Liberă", existentă doar virtual, în spatele site-ului www.ortodox.net

[31] Mirel Bănică, *op. cit.*, p. 15

[32] *Ibidem*, p. 19

actuale aflate în discuție, remarcăm: cauzalitatea divină a cosmogoniei, depășirea tezei eternității universului, problema timpului, ontologia fizicii cuantice, principiul antropic, teoria complementarității[33] ș.a. Despre teleologia existenței, un mare savant, Samuel W. Hawking, afirma că definirea ei corectă și completă ar însemna triumful rațiunii umane[34]. Coroborată cu teza teologului catolic Karl Rahner, potrivit căruia singura chestiune existențială valabilă este problema mântuirii, afirmația lui Hawking devine extrem de interesantă, căci recunoaște limitele științei în privința expunerii cauzelor și scopurilor ultime ale existențelor, recunoscând, totodată, rolul credinței, bazată pe rațiunea luminată de Revelație, în definirea corectă și completă a acestora.

Ian G. Barbour, la rândul lui, afirmă: „fizica cuantică ne oferă o bază credibilă pentru înțelegerea existenței lui Dumnezeu"[35]. Iar ierom. Savatie Baștovoi concluzionează: „nu există nicio contradicție între Ortodoxie și dezvoltarea tehnică ... în ce ne privește pe noi, știința nu face decât să întărească dogmele ortodoxe"[36].

g) Este imperios a se realiza scoaterea fiilor Bisericii din această „turbină" postmodernă a propriei „deveniri" dezechilibrate, generatoare de stres și pustiitoare de suflet. Rolul duhovnicilor este covârșitor: la scaunul duhovniciei se pot modela conștiințele.

---

[33] Formulată pentru prima dată în 1927 de către savantul danez N. Bohr, teoria complementarității este utilizată în teologie de către Thierry Magnin, mai cu seamă în ceea ce privește dogma trinitară și cea hristologică. A se vedea Thierry Magnin, *Între știință și religie.Căutare a sensului în lumea de azi,* cu o prefață de Basarab Nicolescu și o postfață de Henri Manteau – Bonamy, trad. de Simona Modreanu, Editura Junimea, Iași, 2007, passim.

[34] Samuel W. Hawking, *Scurtă istorie a timpului. De la Big-Bang la găurile negre,* traducere de Michaela Ciodaru, Editura Humanitas, București, 1995, p. 209

[35] Ian G. Barbour, *When Science Meets Religion,* Ed. Harper, San Francisco, 2000, p. 83, apud Adrian Lemeni, pr. Răzvan Ionescu, *op. cit.*, p. 366

[36] Ierom. Savatie Baștovoi, *op.cit.*, p. 273

Posibile soluții: diminuarea expunerilor la manipulările din mass-media, accentul pus pe cultură, lectură biblică și patristică, dezvoltarea trăirii religioase autentice, ieșirea din tiparele modei. Se impune o slujire pastorală și misionară adaptată specificului noilor provocări postmoderne: exacerbarea ocultismului, a manifestărilor violente, precum și situațiile concrete ale fenomenului migrației, raportat atât la țara de proveniență, cât și la țara în care se migrează.

Potrivit ierom. Savatie Baștovoi, „deosebirea dintre omul religios și omul necredincios stă în aceea că primul trăiește pentru a-și asigura un viitor – veșnicia, iar al doilea, pentru a-și asigura un trecut – gloria deșartă"[37]. Interesant este faptul că ambele situații sunt reproduse pe frontispiciul intrării principale din principalul cimitir bucureștean – Șerban Vodă (Bellu): „fericirea cerească/ gloria pământească". Acolo, în cimitir, se vădește nulitatea râvnitei „glorii" și importanța pregătirii pentru veșnicie: „lecția fundamentală a creștinismului este să te-nvețe cum să mori"[38].

h) Nu este suficientă implicarea Bisericii în construcția și exploatarea așezămintelor sociale. Ea trebuie să-i responsabilizeze pe fiii ei asupra cazurilor negative, înmulțite paroxistic, care conduc la supraaglomerarea acestor centre. Abandonarea bătrânilor este contrară poruncii a 5-a din Decalog. La fel, neîngrijirea copiilor poate fi echivalentă unei crime. Nepăsarea față de cazurile delicate, care necesită ocrotire, este o coordonată esențială a egoismului postmodernist[39]. Individul refuză orice implicare, considerând că are alte priorități ce țin de ascensiunea sa socio-economică, pasând responsabilitatea pe umerii Bisericii, statului sau altor foruri specializate în a acorda asistență socială „specializată" – de fapt, standardizată, întrucât se adresează unei comunități defavorizate

---

[37] *Ibidem*, p. 79

[38] Dan Puric, *op. cit.*, p. 38

[39] M. Neamțu arată că *postmodernii sunt primii care evită realismul confruntării(...)cu suferința. Op. cit.*, p. 263

privită în întreg, și nu în particular, așa cum s-ar fi petrecut lucrurile în sânul familiei.

Pe de altă parte, Bisericii i se reproșează inexistența unei doctrine sociale coerente. Nu se înțelege, însă, faptul că teologia, ca *știință a științelor*, trebuie să fie deasupra, și nu integrată ramurilor de cercetare socială. „Doctrina socială a Bisericii este conținută în lecția slujirii aproapelui ca icoană a lui Dumnezeu"[40], afirmă M. Neamțu, care o vede pe aceasta ca pe o extensie a activității liturgice a Bisericii. Este ceea ce numim *Liturghia de după Liturghie,* prin care punem în practică îndemnul dat de Hristos în jertfa Sa actualizată permanent în Biserică, de a ne jertfi și noi, la rândul nostru, pentru semeni (parabola samarineanului milostiv și contextul rostirii ei – Luca 10, 25-37).

Am încercat, în cele de mai sus, să sintetizăm câteva trăsături definitorii ale postmodernității, ca o necesitate a contextualizării corecte a misiunii Bisericii Ortodoxe. Lipsit de pretenția de a fi exhaustiv, (lucru, de altfel, imposibil), materialul acesta se dorește a fi un ghid folositor mai bunei înțelegeri a provocărilor societății actuale, ca și a modurilor în care Biserica le poate folosi sau respinge. Acestea nu pot surprinde Biserica, ea însăși chemată să-și deschidă mesajul către oameni, atât ca indivizi, cât și ca grup social. De aceea, Biserica trebuie să folosească toate strategiile misionare adaptate vectorului postmodern de exprimare existențială, spre a defini acel nou tip de umanism, destinat zilei de mâine.

[40] *Ibidem*, p. 245

2. De la postcomunism la postmodernitate. Câteva considerații privind provocările misionare din ortodoxia românească, după căderea comunismului[41]

Căderea comunismului a însemnat pentru Biserica Ortodoxă Română oportunitatea reluării activității sale misionare, oprimată vreme de 45 de ani. Este adevărat că statul comunist a recunoscut existența a 14 culte religioase, printre care și Patriarhia Română, însă a impus restricții draconice față de manifestările de promovare a oricărui tip de credință religioasă. Reprezentanților acestor culte nu le era permisă decât stricta oficiere a ritualurilor proprii, cerută a se desfășura, în mod obligatoriu, în atmosfera privată a lăcașelor, fără nicio expunere publică. Predica și cateheza, acțiunile filantropice, sociale sau culturale nu erau îngăduite. La instituțiile de învățământ ce pregăteau personalul clerical erau, de asemenea, interzise discipline teologice precum: misiologia, ascetica și mistica, teologia fundamentală, formarea duhovnicească[42]. În cei

---

[41] Studiu publicat în: *The Missionary Ethos of the Church in post-modernity*, volumul Simpozionului științific internațional *ISSTA 2015* organizat la Alba Iulia, de către Facultatea de Teologie Ortodoxă din Universitatea "1 Decembrie 1918" și Arhiepiscopia Ortodoxă de Alba Iulia, supliment al revistei *Altarul Reîntregirii*, B+, ISSN 1584-8051, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2015, vol.1, pp. 153-164.

[42] Mulți clerici au fost prigoniți doar pentru îndrăzneala de a predica. Dintre aceștia, se remarcă Părintele Gheorghe Calciu – Dumitreasa, fost profesor la Seminarul Teologic din București, care a încercat să transmită tinerilor mesajul

45 de ani de ateism promovat energic de la tribuna ideologică a partidului unic, mutațiile conștiințelor au produs erodarea percepției privind credința creștin-ortodoxă.

Sfârșitul anului 1989 a adus redeșteptarea spirituală a poporului român. Odată cu instaurarea, treptată, a democrației, s-a restabilit imaginea apartenenței la credința care a definit parcursul istoric al românilor. Revigorarea vieții religioase s-a concretizat printr-o nouă dimensiune misionară, concretizată în:

- Reorientarea parohiilor spre desfășurarea activităților descrise prin sintagma „liturghia de după liturghie": filantropie, catehează, acțiuni culturale și misionare, care au readus Biserica Ortodoxă Română pe locul consacrat de istorie în definirea identitară a poporului român;
- Redeschiderea locașurilor de cult închise de regimul comunist și începerea lucrărilor de construcție la noi biserici, mai ales în cartierele de blocuri ridicate în perioada totalitarismului;
- Inițierea și consolidarea unor relații de conlucrare cu celelalte culte, considerate partenere ale statului în vederea asigurării păcii și armoniei sociale;
- Reluarea prezenței orei de Religie în învățământul de stat, organizată pe principii confesionale, cu participarea cultelor recunoscute;
- Reprimirea facultăților de teologie ortodoxă, precum și ale altor confesiuni, în cadrul universităților de stat, de unde

credinței în fața ofensivei ateismului, în prelegerile rămase emblematice: *Șapte cuvinte către tineri* (1978). Atât înainte, cât și după acest an, a suferit tortura temnițelor comuniste, fiind eliberat doar după intervenția președintelui S.U.A. din acea vreme, Ronald Reagan, în 1984. Un an mai târziu a fost silit să părăsească țara, refugiindu-se în S.U.A., de unde a sprijinit în continuare misiunea ortodoxă prin predicile transmise constant de posturile de radio Europa Liberă și Vocea Americii.

fuseseră scoase, în mod samavolnic, de către regimul comunist[43];

- Deschiderea unor noi dimensiuni de slujire misionară, prin prezența unor clerici consacrați pentru activități liturgice și pastorale, în penitenciare, spitale, cimitire și unități militare;

Principalele provocări ale postmodernității, care afectează în mod direct viața religioasă în România actuală, sunt următoarele:

1. Conturarea unei noi paradigme antropologice, autarhică și individualistă. Omul trăiește drama descrisă de J. F. Lyotard, cel ce a definit condiția postmodernă ca fiind „incredulitatea arătată alcătuirilor meta-narative"[44]. Istoria, ca succesiune de evenimente ale umanității raportate la vectorul timp, nu mai prezintă importanță pentru cei ce trăiesc un prezent continuu al unui trai consumist. Este, de fapt, o ancorare în viața pământească materială, gândită ca o succesiune de evenimente derulate în manieră hedonistă. Veșnicia fericită în împărăția lui Dumnezeu nu mai este privită de aceștia ca un scop al existenței lor. Mai degrabă, se dorește continuarea traiului materialist prin reîncarnări succesive, preluate pe firul sincretic propus de New Age, din religiile de proveniență orientală. Idolatrizarea sinelui constituie marea dramă socială a postmodernității. Este o ruptură abisală față de traiul comunitar și solidaritatea agapică a creștinismului. Față de această provocare, Biserica Ortodoxă Română a intensificat activitatea de catehizare individuală, precum și pastorația credincioșilor la Taina Spovedaniei.

---

[43] Facultatea de Teologie Ortodoxă din București figurează între facultățile fondatoare ale Universității din București, în urmări 150 de ani.

[44] Jean François Lyotard, *The Postmodern Condition: a report on Knowledge*, Translation from the French by
Geoff Bennington and Brian Massumi, Foreword by Fredric Jameson, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1984, p. XXIV

2. Nu numai sinele este obiectivul noii idolatrii postmoderne. Există o multitudine de alți idoli ai momentului: munca și ascensiunea profesională, familia sau anumiți membri ai acesteia, banii și agonisita materială, idealurile politice, economice sau sociale, ficțiuni din producții media sau din cinematografie, vedete din toate domeniile sau chiar sporturi – vorbindu-se tot mai des de „zeul fotbal", de pildă, iar despre stadioane ca „temple ale fotbalului". Credința tradițională în Dumnezeu rămâne, de cele mai multe ori, la nivelul unei simple exprimări declarative (Crăciun și Paște transformate în evenimente mondene, cu relevanță preponderent gastronomică, sau, mai nou, experimentate prin turism „exotic" sau celebrate „tinerește" în cluburi și discoteci; slujbele de botez, nuntă, înmormântare – privite doar ca exprimări folclorice, cu o prezență în continuă scădere a invitaților la ritualul religios). Cauza majoră a acestor stări de lucruri rezidă în conceperea lumii ca fiind autonomă și, implicit, idolatrizarea ei, și impunerea unui abis între transcendența lui Dumnezeu și imanența lumii. Dacă nu vom înțelege, așa cum ne arată Sfântul Grigorie Palama, isihastul athonit al veacului al XIV-lea, că Dumnezeu coboară în lume, pentru a o sfinți cu energiile sale necreate, ridicându-o la Sine ca trup mistic al Său, nu vom putea contracara idolatriile contemporane.

3. În plan doctrinar, se remarcă marginalizarea surselor autentice ale Revelației dumnezeiești, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. În privința Scripturii, se resimt presiunile postmodernității, realizate prin intermediul unor canale mediatice cu audiență ridicată și pretenții de științificitate, pentru modificarea canonului autentic al acesteia, prin includerea unor texte apocrife, de sorginte gnostică, distructive la adresa mesajului original, dar favorabile transmiterii noilor învățături postmoderne, care susțin, în principal, libertățile greșit înțelesese, care relativizează păcatul și erodează instituția familiei, celula de bază a societății. De asemenea, și

Tradiția este negată, fie prin regretabila confuzie cu datinile omenești, impregnate de ocultism, fie prin înlocuirea ei cu produse de import, străine spiritului autohton, dar foarte necesare avansării procesului de globalizare, care a depășit de mult planul politico-economic, intervenindu-se acum în domeniul cultural-religios. Unele sărbători religioase ortodoxe sunt trecute într-un plan secundar al interesului public, în timp ce manifestările intens mediatizate ale „Halloween" sau „Valentine's Day" au devenit deja o obișnuință, inclusiv în școli. În plus, nu trebuie omisă pretenția unor mișcări religioase pentru promovarea conceptului de „revelație deschisă", precum și falsele învățături ale „noilor profeți" contemporani. Față de toate acestea, Ortodoxia Românească a rămas fidelă mărturisirii importanței Revelației divine, a fidelității față de textul sacru și a păstrării valorilor perene ale Tradiției.

4. Tot în plan doctrinar, se remarcă reînvierea vechilor erezii, combătute la Sinoadele Ecumenice din primele veacuri creștine. Dogma trinitară este înțeleasă în mod subordinaționist, Persoana lui Iisus Hristos fiind redusă doar la simpla statură umană, iar Cea a Duhului Sfânt la o simplă forță sau energie. Accentuarea umanității lui Hristos prezintă o problematică aparte, din perspectiva noilor producții hiper-mediatizate ale postmodernității, atât cele ficționale (romanul și filmul *Codul lui da Vinci)*, cât și cele pretins științifice (documentarele Discovery privitoare la *mormântul pierdut al lui Iisus Hristos)*. În ambele cazuri, se dorește schimbarea imaginii mesianice a Fiului lui Dumnezeu și distorsionarea chipului său divin, prin prezentarea unor false relatări, de sorginte gnostică, care-L consideră făptuitor al unor patimi trupești, iar la sfârșitul vieții, îngropat într-un mormânt comun. Față de aceste concepții, Biserica Ortodoxă Română continuă să predice învățătura privind persoana divino-umană a Mântuitorului Iisus Hristos, în forma aprobată de Sinodul Ecumenic de la Calcedon, din anul 551.

5. Societatea postmodernă reprezintă un real ferment pentru cultivarea unor mentalități anti-creștine și anti-religioase. Dacă în trecut ateismul se manifesta cu decența și respectul firești unei bune relaționări în plan social, astăzi se constată un nedorit avânt al nihilismului, cu manifestări violente și replici pe măsură[45]. A devenit o modă faptul de a batjocori ceea ce altul consideră a fi sacru, de a discredita valorile spirituale definitorii pentru spațiul cunoașterii și gândirii religioase. În România, mai multe ONG-uri cu număr infim de adepți, însă foarte gălăgioase, cumpără cu finanțări externe obscure spații mediatice ample, în care denigrează sistematic Biserica Ortodoxă Română și pe slujitorii ei. Toma Pătrașcu, liderul Asociației Secular Umaniste din România, se deconspiră, afirmând că încă din 2011 a început o activitate de lobby împotriva organizării tradiționale a creștinismului românesc[46]. Cu toate acestea, Patriarhia Română și-a manifestat în repetate rânduri disponibilitatea spre dialog, răspunzând în fața urii cu infinită dragoste și răbdare. Pericolul izbucnirii unor violențe religioase, pentru românii ortodocși, este inexistent, din simplul motiv că aceștia au primit educația iubirii aproapelui.

6. Așa cum corect arată Paul Lakeland, "postmodernitatea este întrepătrunderea dintre emancipare și demonic"[47]. Avansarea noilor tehnologii aduce după sine creșterea, în egală măsură, a unui alt tip de luciferism. Copleșit de sisteme informatizate, *gadgeturi*, mijloace rapide de comunicare, sisteme audio-video sofisticate, omul contemporan se refugiază cyber-spațiu. Dar oare își va găsi aici echilibrul și pacea interioară? Se vorbește din ce în ce mai mult

---

[45] A se vedea recentele escaladări conflictuale din Franța, unde atitudinea sfidătoare a jurnaliștilor Charlie Hebdo a determinat violențe teroriste extreme.

[46] A se vedea http://m.hotnews.ro/stire/18901107, accesat la data de 23.01.2015

[47] P. Lakeland, *Postmodernity: Christian Identity in a Fragmented Age* (Guides to Theological Inquiry Series), Fortress Press, Minneapolis, Minnesota, 1997, p. 89

de căsătorii virtuale și chiar de spovedanii pe internet. Însă, la o analiză profundă, acest fenomen, necontrolat, poate conduce foarte ușor la demonism. O mulțime de capcane sunt întinse într-un spațiu ce necesită, mai întâi, o asanare din perspectiva discernământului creștin. Și aici Biserica este chemată să intervină. Mesajul ei, același de 2000 de ani, este o chemare la comuniune. Mântuirea nu se poate obține decât într-o relație de armonie perfectă cu Dumnezeu, semenii și întreaga creație.

7. Mentalitatea postmodernă încurajează secularismul. Acesta este mult mai nociv decât ateismul, întrucât beneficiază de masca disimulatorie a falsei declarări a apartenenței religioase. În realitate, s-a încetățenit „believing without belonging"[48]. Este mult mai comodă afilierea declarativă față de un sistem religios, precum și criticarea lui din interior pentru că ar fi incapabil să se reformeze, decât practicarea asumată a unor reguli considerate retrograde și restrictive. Este negată, deci, orice formă de religie instituționalizată. Cu toate acestea, Bisericile Tradiționale și, în mod special, cea Ortodoxă, insistă asupra importanței păstrării formelor religiozității manifeste, menite să-l apropie pe om de Dumnezeu, să-i rostuiască viața în pace și echilibru și să-i ofere un sens al existenței: veșnicia cea fericită. Pentru cultivarea evlaviei și păstrarea religiozității, Ortodoxia românească accentuează valoarea duhovniciei, a ascetismului de tip isihast, care ilustrează puterea rugăciunii drept călăuză a vieții umane. Mânăstirile sunt adevărate oaze ale păstrării și dezvoltării unui stil de viață care, deși rupt de lume, este ancorat în realitățile lumii, oferind remedii spirituale în fața provocărilor secularismului. De asemenea, pătrunderea duhului rugăciunii și cântării liturgice în casele oamenilor, în mașini sau la locul de

---

[48] Expresia a consacrat chiar și o cercetare aparte: Grace Davie, *Religion in Britain Since 1945: Believing Without Belonging*, Institute of Contemporary British History, Blackwell, Oxford, 1995.

muncă, prin stațiile Radio și TV Trinitas, ale B.O.R., păstrează vie o stare religioasă de pietate, reamintind că scopul și rolul vieții umane este apropierea de Dumnezeu.

8. Influențele seculare se răsfrâng, din păcate, și asupra educației religioase. După aproape 50 de ani de comunism, studiul religiei a fost reintrodus în școlile de stat din România, la toate nivelurile. A fost o reparație morală, dar, totodată, o șansă pentru a oferi copiilor și tinerilor accesul la valorile credinței. Treptat, tot mai multe presiuni caută să pună capăt acestui proces educațional. S-a obiectat, în mod cu totul fals, că predarea religiei de către persoane aparținând unor anumite culte ar transforma această disciplină într-o materie confesională, cerută a se studia în locașurile de cult proprii, și nu în școli. Așa-zisa „îndoctrinare" a fost combătută prin exemplificarea programei analitice și a manualelor folosite, în care toate religiile și cultele sunt prezentate într-o manieră tolerantă. Nu a fost de ajuns. S-a solicitat să se studieze o materie-hibrid, intitulată: „istoria religiilor" sau „știința religiei", în care, de fapt, să nu se facă o pledoarie față de credința religioasă, ci o critică vehementă la adresa acesteia, indiferent sub ce formă ar exista. Aceste voci sunt deja o constantă în peisajul mediatic românesc, fiind extrem de mediatizate, într-o formă vădit manipulatorie. Recent, au reușit o modificare legislativă importantă, care vizează creșterea volumului birocratic al demersurilor privind studiul religiei, dar și delimitarea acesteia de celelalte discipline. Asistăm la o adevărată procedură de „eroziune", având drept scop schimbarea mentalității colective, prin atragerea cât mai multor contestatari – în cea mai mare parte persoane influențabile, fără capacitatea argumentării poziționării lor față de subiectul în cauză. În acest caz, Patriarhia Română a căutat, prin toate mijloacele specifice, să-și facă recunoscută vocea, trăgând semnale de alarmă asupra pericolelor la care societatea secularizată se expune. S-a reușit perfecționarea manualelor de religie și a tematicii prevăzută în programa analitică și s-a căutat o selecție

atentă a cadrelor implicate în procesul de predare, pentru a îndeplini această activitate cu pasiune și zel misionar. Prin dialoguri specifice, inițiate de Patriarhia Română, toate cultele recunoscute din România, cu excepția Martorilor lui Iehova, s-au unit în demersul privind asigurarea învățământului teologic în școli, prin predarea Religiei, drept o șansă pentru viitor.

9. Într-o lume globalizată, în care granițele dispar, încurajându-se piața liberă economico-financiară, s-a ajuns rapid să se vorbească despre un „supermarket cultural și religios"[49]. Proliferarea noilor mișcări religioase explică apetența omului postmodern spre o religiozitate de conveniență, care să-i justifice aspirațiile hedoniste și consumiste. Așa se explică avântul curentelor advento-mileniste, care propun drept soluții mântuitoare paradisuri pământești milenariste, care să prelungească starea concupiscentă experimentată în viața trupească. Pentru Martorii lui Iehova, de pildă, fericirea eshatologică a împărăției cerurilor, atât de des amintită de Iisus Hristos în predicile sale, este restricționată sever la un număr de fix 144.000 de „aleși". Restul milioanelor de adepți își propun să populeze „noul pământ", un loc în care atracția principală, potrivit inspiratei exprimări a Barbarei Harrison, va fi însuși traiul de zi cu zi, care „va arăta exact ca un nesfârșit picnic în Kansas – sau un texan barbecue"[50].

10. Confuzia între spiritualitatea ortodoxă și **ocultismul** păgân, datinile folclorice, superstițiile și magia demonică, divinațiile și ghicitoria de orice fel, inclusiv horoscoapele și astrogramele, este

---

[49] World Council of Churches – Mission and Evangelism, *Believing without belonging? In search of new paradigms of church and mission in secularised and postmodern contexts,* Consultation in Breklum, Northern Germany, 2002 - http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/mission-and-evangelism/consultation-on-mission-in-secularised-and-postmodern-contexts

[50] Barbara Grizzuti Harrison, *Visions of Glory: A History and a Memory of Jehovah's Witnesses,* Simon & Schuster, New York, 1978.

tipică pentru a ilustra consecințele nefaste ale New Age-ului în România. Omul postmodern este victimă sigură: trăiește drama acestei confuzii, în timp ce declamă, autoritar, că nu crede în nimic care să nu poată fi experimentat. S-a creat o adevărată isterie în jurul loteriilor, pariurilor, tombolelor etc. – toate aducătoare de câștig nemuncit. Riscurile, numite adesea „provocări" se întâlnesc la tot pasul: în afaceri, la burse, ba chiar în practicarea unor sporturi și distracții „extreme". Mentalitatea ce stă în spatele acestor practici relevă, de fapt, pe de o parte, individualismul despre care am vorbit deja (credința că un eventual câștig este perfect cuvenit, fără a avea vreun resentiment față de numeroșii perdanți), iar pe de altă parte, nihilismul, desconsiderarea sinelui, a familiei, chiar a propriei vieți (concepția că fără risc, nu există câștig, precum și aceea că viața trebuie trăită la intensitate maximă, ea având exclusiv o coordonată trupească și pământească).

Față de provocările postmodernității, ortodoxia românească răspunde prin păstrarea statorniciei creștinismului tradițional, cu notele specific naționale, dar ancorată viguros în realitățile prezentului. Toate mijloacele pe care tehnicile de comunicare de ultimă oră ni le pun la dispoziție trebuie valorificate spre câștigarea unor noi resurse misionare care să contracareze, pe de o parte, himerele hedonismului contemporan, iar pe de altă parte să confere propovăduitorilor șansa unei noi deschideri spre reîncreștinarea unei societăți în derivă și, mai ales, a tineretului debusolat de ispita consumismului.

3. Misiunea Bisericii față de tineri, în postmodernitate[51]

Este important să le arătăm tinerilor necesitatea apărării acelor valori perene, înglobate în sintagma: „Legea strămoșească". Despre aceasta, o foarte frumoasă mărturisire aflăm la Părintele Teofil Părăian (+2009): „Cei din vremea copilăriei mele trăiau Ortodoxia altfel decât cei din vremea bătrâneților mele. Ştiau de Dumnezeu mai mult, se gândeau la Dumnezeu mai mult, ştiau de o Lege, ţineau la Legea lor, îşi împlineau datoriile care ţin de Lege, aveau un simţământ al sacrului, al sfinţeniei, se gândeau mai mult la lucrurile care ţin de spiritualitate... În ceea ce priveşte Legea, dacă îi întrebam pe ai mei despre anumite lucruri pe care le facem, de ce le facem - de pildă de ce mergem la Biserică, ei spuneau: "Aşa e Legea!". Dacă-i întrebam de ce postim, răspundeau: "Aşa-i Legea!" Dacă-i întrebam de ce facem un alt lucru din punct de vedere religios, ei spuneau tot timpul, asta era singura lor explicaţie: "Aşa-i Legea!". Ştiau de o Lege, aşa cum au ştiut în anul 1700 aceia dintre care unii au trecut la credinţa catolică, rămânând totuşi ortodocşi şi spunând: "Trecem, dar toată Legea să ne rămână pe loc". Adică nu ne interesează foarte mult unde suntem

---

[51] Studiu publicat în: Adrian Lemeni, David Pestroiu (editori), *Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii din contextul actual*, lucrările Congresului Internațional de Teologie organizat de Patriarhia Română și Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București, 18-21 octombrie 2015, Editura Basilica, București, 2015, ISBN: 978-606-29-0082-3, pp. 271-295.

numărați, ci ne interesează cum să ne trăim Legea, Legea pe care am primit-o de la moşii şi strămoşii noştri. Avem o Lege şi la Lege nu vrem să renunțăm! De ce? Pentru că o avem!"[52].

Condițiile istorice vitrege și cadrul socio-politic și economic au determinat, pentru țările cu populație predominant ortodoxă, o reprimare forțată a religiozității. Parțial în Rusia și în totalitate în Albania, credința ortodoxă a fost interzisă în timpul terorii comuniste. Și alte țări satelite ale fostului lagăr sovietic au impus Ortodoxiei restricții severe. Biserica a fost privită ca o instituție retrogradă, existența ei fiind permisă numai în contextul desfășurării unor ritualuri înțelese strict formal și acceptate în rând cu celelalte manifestări folclorice. Au fost prohibite: cateheza, consilierea duhovnicească, promovarea valorilor credinței în scopul transformării ontologice a persoanei umane, în sensul desăvârșirii ei, ca permanent progres duhovnicesc în vederea asemănării cu Dumnezeu. De fapt, se pretindea, în mod fals, tocmai împlinirea acestui deziderat. Să vedem mărturia Mitropolitului Atanasie de Herțegovina, foarte elocventă în acest sens:

> „Când am crescut în perioada comunistă, comuniştii ne spuneau ce lume minunată creau: că era împărăția lui Dumnezeu pe pământ. Aceste promisiuni, această viziune ne tulbura. Din fericire, la fel i s-a întâmplat, mult mai devreme, şi lui Dostoievski. De fapt, prima victimă a comunismului a fost primul om, Adam. Când satana i-a şoptit că putea deveni egalul lui Dumnezeu, de ce a picat Adam în cursă? Deoarece, într-un anume sens, omul este creat spre a fi egalul lui Dumnezeu. Minciuna diavolului şi minciuna comunismului erau convingătoare deoarece atingeau o coardă adevărată a ființei umane. Ei folosesc aceasta pentru a încerca să umple pe

[52] Arhimandrit Teofil Părăian, *Maica Domnului în spiritualitatea ortodoxă*, Ed.Mitropolia Olteniei, Craiova, 2006, p.32-33

> oameni cu ceva greşit. De aceea Sfântul Ioan Damaschin a spus că Adam a căzut în păcat prin înălţarea într-un mod greşit către Dumnezeu. (...) Totuşi, toate acestea pălesc semnificativ când sunt comparate cu viziunea întâlnirii cu Dumnezeul Care iese în întâmpinarea noastră"[53].

După căderea comunismului, Bisericile Ortodoxe din țările respective s-au confruntat, așadar, cu o problemă gravă: un număr masiv de aderenți doar cu numele, botezați în virtutea Tradiției, dar lipsiți de o minimă catehizare și total neparticipanți la viața eclezială. O mare parte dintre aceștia au îmbrățișat concepții oculte, eretice, demonice sau sectare, ca să nu mai vorbim de ideologiile ateiste, materialiste, intens mediatizate de regimurile trecute. Însă cel mai grav pericol abătut asupra credincioșilor ortodocși a fost secularismul, instaurat pe fondul adâncirii crizelor postmodernității, care s-a instaurat în societatea globalizată, extrem de receptivă față de importurile ideologice din spațiile occidentale. Acest fenomen poate fi observat nu numai în arealul fostelor teritorii comuniste, ci și în spațiile ortodoxe elinofone, ca o consecință a exagerării unui tip de naționalism ecleziastic, periculos pentru înțelegerea reală a rolului Bisericii în transformarea ontologică a vieții. În excelentul său studiu asupra acestui subiect, prof. G. Mantzaridis afirmă:

> "if the Orthodox Church will settle for a conventional presence and testimonial in the world, if it won't rise to the contemporary challenge with the universal spirit of Christ and of the Apostles, it will leave the contemporary men helpless and it will succumb as a result of the homogenization

[53] Metrop. Athanasios of Hertzegovina, «Eshatonul în viața de zi cu zi», în: *Cum să trăim Ortodoxia astăzi? (Living Orthodoxy in the Modern World. Orthodox Christianity & Society)*, Sophia, București, 2010, p. 50

promoted through globalization. If, on the other hand, will have the courage to promote, in a self criticizing and modest manner, both at the individual, and at the community level, the spirit of its traditions, it could offer the truth of ecumenism in response to the chimera of globalization" [54].

În acest context, se definește o nouă direcție a mărturisirii lui Hristos, extrem de actuală: misiunea Bisericii ortodoxe în postmodernitate. Față de expansiunea individualismului, Biserica trebuie să relanseze viața comunitară și agapică[55], după modelul Preasfintei Treimi, care să promoveze smerenia ca temelie a tuturor virtuților.

Metrop. Meliton of Chalcedon sesizează pericolul unei rupturi dintre teologie și viață, în modernitate, cu riscurile aferente:

"Modern man does not listen to or concern himself with theology, because theology has confined itself to academic matters, and has let itself become alienated from the life of mankind. Theology lives and flourishes when the average man is aware of its presence. But the very opposite is the case today. Theology is ignored. It is only the concern of specialists. For it has, unfortunately, become a speciality. It has become one of the sciences, while its true task would have been to offer to each science a theology of that science, and to provide man and the world with aims, and with the leadership and driving force needed for the fulfilment of those aims. But what is happening today? When theology attempts to establish contact with life and

---

[54] Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, Bizantină, București, 2002, pp. 180-181

[55] Mihail Neamțu, *Bufnița din dărâmături; Insomnii teologice în România postcomunistă*, Ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 60

play this vital role of hers, it becomes evident that the relationship established is as one with a venerable relic, or else one in which theology tails along behind life, conforming to the world, following the march of events, and frequently ending up as welfare sociology"[56].

Secularismul, apanaj al modernității, atinge cote alarmante în postmodernitate. Pr. Prof. dr. Gh. Petraru afirmă: "postmodernity sustains equality of religions, their source in human mind and not in transcendent"[57]. Științele și tehnologiile de înaltă clasă, mass-media, comunicarea rapidă și dezvoltarea rețelei Internet reprezintă tot atâtea provocări. Majoritatea mesajelor mediatizate au conținut critic și manipulator, fiind menite a eroda imaginea Bisericii, știută fiind statura ei ca factor de mare impact în societate.

Resursele noilor tehnologii, mai ales în privința comunicării, reprezintă șanse excelente pentru misiune, în contemporaneitate. Rețeaua Internet conține suficiente repere privind viața Bisericilor ortodoxe, conținuturi doctrinare, norme morale sau exemplificări cultice. De asemenea, s-au creat adevărate rețele de mass-media bisericească: agenții de știri, direcții de presă, posturi TV și radio[58]. Există preoți și profesori de teologie cu „priză" la tineri (pr. conf. Gh. Holbea la București, pr. conf. Constantin Necula – la Sibiu ș.a.), a căror activitate privind consilierea duhovnicească a acestora este meritorie. Trebuie menționată, însă, și vulnerabilitatea tinerilor în

---

[56] Metrop. Meliton of Chalcedon, «The Ecumenical Movement and the Fourth General Assembly of the WCC at Uppsala», in: *The Orthodox Church in the Ecumenical Movement. Documents and Statements, 1902-1975*, edited by Constantin G. Patelos, World Council of Churches, Geneva, 1978, p. 282

[57] Rev. prof. dr. Gheorghe Petraru, *Teologie fundamentală și misionară. Ecumenism*, Editura Performantica, Iași, 2006, p. 231.

[58] Biserica Ortodoxă Română patronează (deține) TV Trinitas și Radio Trinitas, cu program non-stop și acoperire națională, prin rețelele de cablu și satelit.

fața unor mesaje destabilizatoare, promovate mai ales în mediul online, lipsite de autoritate canonică eclezială, pe site-uri, blog-uri sau forum-uri obscure.

Globalizarea a adus cu sine deschiderea granițelor și, o dată cu ele, a apetitului pentru călătorii. Ortodoxia deține adevărate comori de spiritualitate, care sunt puse în lumină prin organizarea de excursii și pelerinaje la mânăstiri și locuri sfinte, tabere de copii și tineret, în cuprinsul cărora participanții nu sunt chemați să admire doar exponate muzeistice, ci să-și dezvolte pietatea față de sfinte moaște, sfinte icoane făcătoare de minuni, locuri ale prezenței harului dumnezeiesc. Cu acest prilej, sunt programate dialoguri cu duhovnici îmbunătățiți, sunt efectuate programe catehetice și misionare, se dezvoltă dragostea față de rugăciune și trăirea în duhul liturgic al apofatismului ortodox.

Față de individualismul și indiferentismul lumii postmoderne, Ortodoxia cheamă la ajutorarea semenilor aflați în suferință, prin dezvoltarea unor programe filantropice speciale: cantine pentru săraci, azile de bătrâni, orfelinate, programe de tip *after-school* și grădiniță etc.. În parohii, sunt depistate și sprijinite permanent acele cazuri în care se vădește chipul lui Hristos sub fețele celor *prea mici* (Matei 25, 40) aflați în necazuri și lipsă.

Cea mai importantă latură a activității misionare ecleziale interne este cea educativă. Pregătirea generațiilor viitoare sub aspectul cunoașterii religioase și al punerii în practică, în viața proprie, a normelor morale, țintind desăvârșirea, reprezintă o preocupare constantă a Bisericii. În Ortodoxie, se accentuează valoarea factorului educativ nu numai sub aspect catehetic, în lăcașurile de cult, ci și în învățământul de stat sau particular. În biserici, se desfășoară atât proiecte destinate celor mici („Hristos împărtășit copiilor") cât și celor mai mari („The Way"). În școli, formarea religios-morală este constantă și continuă, desfășurându-se după planuri curriculare bine definite. Mai putem vorbi și de

cateheza particulară, desfășurată în paralel cu îndrumarea duhovnicească de la Taina Spovedaniei – o formă de educație religioasă extrem de eficientă.

O desfășurare bine definită a misiunii ecleziale ortodoxe este funcția sa de autoapărare. În acest sens, vorbim în primul rând de un aspect apologetic, adică de ansamblul valorilor credinței ce trebuie promovat în fața detractorilor acesteia, mai cu seamă a nihiliștilor, ateilor, contestatarilor și celor care alimentează cu orice chip un fals conflict între teologie și știință. Apoi, o altă direcție la fel de importantă este cea a dialogurilor cu alte religii, mai puțin agresive în plan prozelitist, dar prezente la confluența cu spațiile etno-culturale majoritar ortodoxe și adeseori generatoare ale unor conflicte dramatice (a se vedea cele dintre greci și turci sau cele din fosta Iugoslavie). A treia direcție o reprezintă apărarea în fața prozelitismului noilor mișcări religioase, extrem de agresive la adresa creștinismului ortodox, mai ales în ultima vreme.

Vechile apologii creștine din perioada persecuțiilor, menite să demonstreze superioritatea creștinismului în fața păgânismului, se dovedesc a fi mai actuale ca oricând. Astăzi, ne confruntăm cu ofensiva neo-păgânismului, în forme multiple: de la reluarea unor vechi credințe idolatre (druidism, bogomilism etc.) și până la construirea unor idoli noi, pe fundamentele oferite de emancipările (post)moderne. În paralel cu promovarea acestora, sunt lansate numeroase contestări la adresa creștinismului tradițional, înregistrându-se o recrudescență a ateismului și ideologiilor nihiliste. Meritul misiologiei ortodoxe în acest caz este acela de a sprijini prin toate mijloacele dialogul dintre teologie și știință, ca șansă reală spre conciliere. Centrele dedicate acestui tip de dialog, în Ortodoxie, sunt susținute și încurajate spre a oferi cadrul propice al unei viziuni integratoare, motivante, în privința înțelegerii fenomenologiei teologice și cosmologice, nu ca pe o disjuncție, ci ca pe o lucrare sinergică.

Relaționarea cu alte religii reprezintă o altă temă majoră a misiologiei ortodoxe. Există mai multe probleme care decurg de aici. Mai întâi, avem mai vechile stări conflictuale din Peninsula Balcanică, Asia Mică și Orientul Mijlociu, care au opus grupări etnice majoritar ortodoxe (greci, sârbi, bulgari, albanezi creștini, arabi creștini) și musulmane (turci, bosniaci, albanezi musulmani, arabi musulmani). Influențe politice, strategii militare, precum și interese ale unor alianțe economice au determinat escaladarea conflictelor și transformarea unora dintre acestea în adevărate războaie. Este datoria misiologilor de a demasca aceste interese și de a invita spre dialog și împăcare, în vederea dezamorsării conflictelor. De asemenea, este necesară detalierea unor abordări misionare pentru zonele de confluență, extrem de utile în privința situațiilor concrete de împreună-viețuire: familii mixte, comunități locale amalgamate etc.. Nu în ultimul rând, este importantă înțelegerea lucrării Duhului Sfânt, invocat pentru transformarea ființială a participanților la dialog, ca o lucrare teandrică:

> "There is always collaboration among these agents; the Holy Spirit is the internal agent, guiding the efforts of the external agents of evangelization. The techniques and human efforts toward inculturation and dialogue are fruitful due to the discreet action of the Spirit; also, it is the Spirit alone who changes people's hearts, minds, and attitudes (metanoia) so that true inculturation and open dialogue can succeed"[59].

O provocare relativ nouă este cea a migrației altor religii în spații cultural-religioase considerate a fi tradițional creștine. Mai ales în Occidentul secularizat, dar și în țările majoritar ortodoxe se

[59] James H. Kroeger, MM, *LIVING MISSION - Challenges in Evangelization Today*, ORBIS BOOKS Maryknoll, New York and CLARETIAN PUBLICATIONS, Quezon City, Philippines, 1994, p. 51

poate observa dezvoltarea unor familii etnice noi: turci, arabi, chinezi, indieni etc.. Obiceiurile și credințele acestor popoare sunt încă insuficient cunoscute de către masa majoritară a populației, putând determina provocări misionare interesante, deși nu desfășoară un prozelitism agresiv, ci doar o intens clamată etalare a elementelor religioase și etnice definitorii pentru propriile lor religii.

Cea mai problematică desfășurare a misiologiei defensive ortodoxă o constituie combaterea prozelitismului. Profitând de incertitudinile lăsate în urmă de regimurile comuniste din Europa Răsăriteană, care au instaurat un adevărat vid spiritual, dar și de secularismul pronunțat, alimentat de naționalismul religios grec, noile mișcări religioase consideră Ortodoxia drept un teren prielnic desfășurării unor campanii prozelitiste deșănțate, cu adevărat jignitoare la adresa vechimii și autenticității creștinismului dezvoltat în aceste spații. Predicatorii neoprotestanți se folosesc de același discurs pentru a-i atrage pe ortodocși, ca și în situația celor care n-au auzit măcar de Hristos. Ori, lucrul acesta este extrem de grav. Se acreditează ideea că Ortodoxia ar fi echivalentă cultelor necreștine. Potrivit pr. prof. dr. Radu Petre Mureșan,

> „Grupurile neo-protestante care accentuează discursul eshatologic nu sunt altceva decât expresia religioasă a modernismului. Încercând să înlocuiască reperele tradiționale creştine într-o societate secularizată, ele se ispiră din domeniul politic şi economic şi se străduie, prin mijloace mai mult sau mai puțin convenționale, să creeze o piață liberă religioasă din care fiecare să se poată aproviziona în funcție de nevoile sale spirituale"[60].

[60] Radu Petre Mureșan, *Atitudinea Bisericilor Tradiționale Europene față de prozelitismul advent. Impactul în societatea contemporană,* Ed. Universității din București, 2007, p. 601

Spiritualitatea ortodoxă, alimentată de profunzimea gândirii Părinților filocalici și trăirea autentică a monahilor, imprimă credincioșilor ortodocși o recepție favorabilă a actelor mistice. Profitând de acest lucru, sectele de proveniență orientală își strecoară propria lor ofertă de tehnici pseudo-spirituale, vizând „devenirea" sau „integrarea în absolut", prin așa-zise meditații „transcendentale" sau „zen", prin practici de tip yoga etc.. Adeseori, se încearcă realizarea unui sincretism între concepțiile acestor grupări și învățătura ortodoxă, pretinzându-se descoperirea unor așa-zise similitudini între tehnicile yoga și asceza creștină sau între meditațiile istovitoare și rugăciunea inimii. În Grecia și România, de pildă, mulți dintre adepții acestor curente orientale se consideră, în continuare, aparținători ai Bisericii Ortodoxe, deși Biserica s-a disociat, în mod clar, de respectivele practici. Misiologiei ortodoxe îi revine sarcina de a propune soluții privind trezirea conștiinței acelor credincioși. Fenomenul nu trebuie să ne surprindă. Arhim. Teofil Tia explică de ce:

> „Cultura noastră dă semne de dezumanizare a scopurilor şi a aspiraţiilor umane, existând o opoziţie militantă faţă de religie foarte redusă. Prevederile pesimiste, privitoare la ireversibilitatea secularizării, s-au demonstrat surprinzător de eronate, existând pretutindeni semnale ale unei căutări religioase explicite. Este ca şi cum unii, cel puţin în lumea bunăstării materiale, s-au trezit a fi, dincolo de înşelătorul materialism, «sătui, dar nesatisfăcuţi», începând să caute semnificaţie şi valori în sectorul religiei. Lucrul este valabil atât în Vestul european cât şi în Est, unde în societatea rănită de comunism a apărut o vastă sete spirituală, foarte profundă"[61].

[61] Arhim. Teofil Tia, *Descreștinarea – o „apocalipsă" a culturii*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 500

Odată cu avansarea tehnologiilor și dezvoltarea mijloacelor de comunicare, beneficiind de suportul mediatizatelor producții ale culturii postmoderne, s-au creat premizele apariției și dezvoltării curentelor religioase sincretice, care valorifică din plin fabulațiile sicence-fiction aflate în trend: scientologia, ufolatria etc.. Deși în spațiul ortodox aceste grupări nu au reușit o dezvoltare spectaculoasă, ele constituie o prezență deranjantă în măsura în care desfășoară campanii prozelitiste ai căror destinatari sunt credincioșii majoritari ortodocși, și mai ales tinerii.

Trebuie semnalat și revirimentul ocultismului. În modernitate, fenomenul spiritist a luat o amploare deosebită, fiind continuat, pe firul curentului New Age, de teosofie și antroposofie. Azi, pseudocultura postmodernă dezvoltă terifiante producții horror, pervertind conștiințele multor tineri, care ajung să se polarizeze în structuri sectare violente și sinucigașe. Fenomenul satanist și-a semnalat primele victime; colaborarea dintre Bisericile Ortodoxe și autoritățile statale a limitat diseminarea acestor idei și practici. În paralel, insuficienta catehizare este cauza perpetuării fenomenului vrăjitoriei, mulți dintre cei ce apelează la practici oculte nefiind conștienți de pericolul demonismului la care se expun. O mare parte din vină o are și falsa emancipare a așa-numitei „magii albe", a cărei susținere cu totul vinovată se observă în super-producțiile literare și cinematografice ale modernității târzii (fenomenul „Harry Potter").

Paleta cu totul largă a provocărilor pe care noile religii, sincretismele și ocultismele le aduc în câmpul misionar pastoral este sintetizată excelent de către pr. prof. dr. Gheorghe Petraru:

> „Analiştii fenomenului sectar, teologi, sociologi, psihologi, istorici şi filosofi ai religiei, politologi, juriști sunt de acord în a considera sectarismul modem şi proliferarea sectelor, precum şi apariția unui nou tip de religiozitate ca o consecință, aşa cum

sintetiza fenomenul neoreligios Jean Vernette, «a umanismelor atee contemporane» de tip marxist, freudian, nietzcheian, existenţialist, a materialismului şi consumerismului civilizaţiei actuale care, refuzând pe Dumnezeu, viziunea teologică şi religioasă despre existenţă, şi propunând o viziune antropocentristă, îşi creează propriile divinităţi într-o încercare acerbă de resacralizare a condiţiei umane, de recuperare a «sensului spiritual» ce dă autenticitate vieţii, din păcate doar prin o religie a sinelui, egolatrie"[62].

Toate aceste probleme misionare actuale necesită o strategie pe măsură, adaptată specificului timpurilor actuale. Expunerile doctrinare trebuie făcute cu limpezime, fără ocolișuri, cu conștiința trează misionară permanentă a propovăduitorului creștin. O bună înțelegere a acestora reclamă o împletire armonioasă a temelor teologice cu cele științifice, în spiritul conturării unui just raport între știință și teologie.

Există destule presiuni, într-o societate globalizată, pentru ca Bisericile Tradiționale, între care se numără și Patriarhia Română, să adopte un mesaj conformist față de tentativele postmodernității de a redefini cadrele religiozității umane. Receptivă la nou și capabilă a folosi darurile lui Dumnezeu din creație, inclusiv ultimele cuceriri științifice și tehnologice, Biserica Ortodoxă Română rămâne, în același timp, fidelă doctrinei, moralei și practicii ei liturgice dintotdeauna, care au consacrat-o drept o voce consistentă în simfonia ecumenică a creștinismului european.

---

[62] Pr. dr. Gheorghe Petraru, *Secte neoprotestante și noi mișcări religioase în România*, Vasiliana"98, Iași, 2006, p. 46-47

4. Crezul niceo-constantinopolitan în postmodernitate. O abordare misiologică[63]

Crezul niceo-constantinopolitan a apărut ca sinteză a gândirii teologice patristice exprimată la primele două Sinoade Ecumenice, în contextul zbuciumat al ereziilor antitrinitare din veacul al IV-lea. Vechimea și autenticitatea sa au potențat activitatea misionară a Bisericii Ortodoxe, în măsura în care au justificat ancorarea ei în Tradiție. Astăzi, când postmodernitatea aduce cu sine schimbări de paradigmă în ceea ce privește mentalitatea umană, se duce o luptă pe multiple planuri pentru înnoire, adeseori în detrimentul perpetuării valorilor tradiționale. Caracteristica definitorie a postmodernității, surprinsă de către Paul Lakeland, ca fiind „întrepătrunderea dintre emancipare și demonic"[64] este ea însăși generatoare a unor stări conflictuale majore, între tendințele inovatoare și cele conservatoare din teologie. Misiologia este cea care resimte cel mai acut această dihotomie. E firesc să existe, pe de o parte, voci care clamează necesitatea adaptării discursului religios la cadrele noi, impuse de tehnologiile avansate și de mijloacele de comunicare ultramoderne și ultraeficiente, dar și adepți ai păstrării

---

[63] Prelegere susținută în cadrul Simpozionului Internațional „Crezul niceeo-constantinopolitan. Istorie, teologie și spiritualitate", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București, în 1-2 nov. 2010, publicată în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian"*, Anul X (2010), pp. 293-304

[64] Paul Lakeland, *Postmodernity: Christian Identity in a Fragmented Age*, Guides to Theological Inquiry Series, Fortress Press, Minneapolis, Minnesota, 1997, p. 89

unui anumit specific tradițional, care să prezerve identitatea Ortodoxiei. Cert este faptul că era postmodernă a dezvoltat tehnologii avansate, dar a rămas în urmă în privința evoluției morale, care să ofere protecție împotriva diverselor abuzuri și, mai cu seamă, împotriva consecințelor dramatice ale depersonalizării[65].

Există soluții eficiente pentru ca aceste două orientări, aparent antagonice, să fie conciliate. În primul rând, trebuie evidențiată posibilitatea reală a realizării unei sinergii. Este limpede faptul că teologia nu s-a exclus niciodată din cadrul social, cultural sau politic al unei epoci sau alta. Deci, nici postmodernitatea nu poate fi repudiată *ad initio*, ci trebuie aflate acele mecanisme de interacțiune prin care Biserica, fără să cedeze ceva din tezaurul ei revelat, poate interveni în viața omului contemporan, definită adeseori printr-o succesiune de crize multiple. Tehnologiile avansate, mai ales cele din domeniul comunicării, se cer astfel a fi valorificate pentru desfășurarea lucrării misionare în condiții optime. Deși acestea, inițial, își propun să evidențieze colapsul timpului, reconfigurarea spațiului sau instaurarea unei noi ordini universale, există șansa reală de a le fructifica în sprijinul creșterii Bisericii. În același timp, trebuie concentrate eforturile de a păstra nealterată autenticitatea discursului teologic, ghidat necontenit de sursele inepuizabile ale Revelației – Scriptura și Tradiția, în condițiile în care se fac presiuni din ce în ce mai mari pentru a accepta exprimări inovatoare, pretins adaptate noilor paradigme, dar care ar modifica structural ethosul ortodox original.

În acest cadru, o problemă stringentă suscită interesul teologilor, în general, și al misiologilor, în special: în ce măsură Biserica, interesată în vindecarea crizelor postmodernității, mai poate face recurs la vechiul său arsenal de mijloace misionare, și

---

[65] Hervé Carrier, S.J., *Évangélisation et Développement des Cultures*, Editrice Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1990, p. 184

cum pot fi adaptate acestea pentru a sensibiliza conștiința hedonist-adormită a omului-mașină? Și pentru a exemplifica acest tip de relaționare, am ales, din vechiul tezaur ecleziastic, Simbolul de credință niceo-constantinopolitan.

Pentru început, trebuie arătat faptul că avem de-a face nu cu o formulare perimată, creată și orientată spre o comunitate umană de mult apusă, ci surprinde prospețimea mesajului revelat, ale cărui definiții intangibile, precise și concise, sunt la fel de utile oricărui misionar care-și ia în serios mandatul conferit de Hristos, pe baza preoției universale. Am putea afirma, pe bună dreptate, că Simbolul credinței își dovedește tocmai acum deplina sa forță mărturisitoare. Societatea, tabloidizată și retardată de presiunea teribilă a timpului comprimat, nu reușește să recepționeze în mod coerent mesaje mai lungi decât, să zicem, informațiile din jurnalele de știri TV. Ca atare, o exprimare teologică succintă, precum Crezul, poate constitui o șansă de a deschide inimile multora, cu condiția unei minime explicări catehetice. Cert este faptul că a apus epoca discursurilor lungi, bogate în digresiuni, din perioada de glorie a marilor predicatori patristici; astăzi, omul este suprasaturat de informație și nu mai pune preț pe conținuturi, ci pe durate.

Așadar, Crezul reprezintă o șansă reală pentru misiune. O dogmatică miniaturală, o predică sistematizată și concentrată. S-ar preta foarte bine cadrelor discursive eficiente ale postmodernității. Cu toate acestea, el este insuficient utilizat, ca demers misionar, fiind totodată asimilat extrem de anevoie de către creștinii nepracticanți, deși există prilejuri destule ca aceștia să vină în contact cu el. Explicația acestui fapt rezidă în slaba explicare și argumentare catehetică a bogatelor lui conținuturi, dar și în insistența cu care-și fac loc, în viața omului contemporan, ideologii străine Duhului Evangheliei mântuitoare.

Postmodernitatea și-a întins capcanele pentru a-l abate pe omul contemporan de la învățăturile revelate sintetizate în Simbolul

credinței, oferindu-i la schimb himerele care-i justifică egoismul și hedonismul. Nu-i de mirare, așadar, că societatea se confruntă cu un vizibil regres spiritual, consecință a preeminenței planurilor umane privind viața telurică, în detrimentul veșniciei. În acest context, „moartea lui Dumnezeu", teoretizată incipient de Nietzsche, capătă diverse dezvoltări ideologice, ajungând să constituie temelia conceptelor nihiliste ale postmodernității[66].

Față de învățătura limpede a unicității lui Dumnezeu, mărturisită în Crez, postmodernitatea propune glorificarea unei mulțimi de idoli, încât putem afirma că retrăim, dintr-o altă perspectivă, perioada confruntărilor dintre creștinism și păgânism din primele veacuri. Există, astăzi, un neopăgânism manifest, periculos și agresiv, revendicându-și autenticitatea tocmai prin crearea unui hiatus ca urmare a tacticilor de dinamitare a creștinismului autentic. Producții intens mediatizate, precum *Codul lui da Vinci* sau *Mormântul pierdut al lui Hristos* au justificat cu prisosință de ce J. F. Lyotard a numit postmodernitatea ca fiind „incredulitatea arătată meta-istoriei"[67]. S-a cerut insistent ca istoria să se rescrie, într-o manieră de convenință, facilă, dulceagă și călduță *(Apocalipsa 3, 16)*, epurată de orice constrângere ce ar apăsa pe umerii omului contemporan. Și, cum creștinismul propune norme restrictive imuabile, stăvilind elanul omului postmodern spre propria deificare autosuficientă, s-a trecut, fără jenă, la redefinirea creștinismului din temelii. În nicio epocă a istoriei, Bisericile Tradiționale nu s-au confruntat cu o ofensivă atât de radicală privind anularea paradigmelor consacrate, într-o manieră

---

[66] Carlo Maccari, *Aspetti relativistici dello gnosticismo e della „New Age"*, în vol.: *Il relativismo religioso sul finire del secondo millennio*, Gruppo di ricerca e di informazione sulle Sètteretariato per l'ecumenismo e il dialogo della Conferenza episcopale italiana, Universita Cattolica del Sacro Cuore - Libreria Editrice Vaticana Citta del Vaticano, 1996, p. 195

[67] Apud M. Bănică, *„Locul celuilalt" – Ortodoxia în modernitate*, Editura Paideia, București, 2007, p. 121

atât de distructivă, încât putem vorbi, pe bună dreptate, de profilarea unei religii noi, a cărei caracteristică principală este ostilitatea față de cadrele impuse în plan doctrinar, moral și cultic. Atacul împotriva Bisericilor îmbracă forma perfidă a clamării unor drepturi și libertăți, în maniera deja promovată de curentul *New Age*, iar cadrul legal al unor astfel de manifestări depășește simpla evocare a injustiției, ajungându-se adeseori la colapsul tradițiilor culturale vechi[68] și reprimarea unui drept fundamental al majorității, anume acela de a-și putea defini criterii de asociere valorile religioase sau afinitățile etnice. Pe bună dreptate, Mircea Eliade arată că omul, avid după desacralizare, nu se va proclama ca fiind liber cu adevărat decât după ce-și va ucide ultimul zeu[69].

Prima afirmație a Simbolului Credinței: *Cred întru Unul Dumnezeu...* – mărturisește fără echivoc monoteismul creștin, în fața unei lumi ce a venerat mereu diverse forme de idolatrie. Postmodernitatea își revendică panoplia sa idolatră. Pe primul plan aici este omul, privit în sine ca un dumnezeu[70]. Avem o multitudine de idoli din domeniul muzicii, modei, sporturilor, vieții mondene în general, care, prin intermediul mass-media, își expun public cele mai

toate aceste producții, care înregistrează răsunătoare succese în plan financiar, Dumnezeu lipsește cu desăvârșire[71] sau este înlocuit cu plăsmuirile sincretice spiritiste, care îl percep ca pe o forță impersonală, de natură spirituală[72].

Față de atributul Tatălui de a fi Creatorul *tuturor celor văzute și nevăzute*, se ridică obiecții nu numai din partea ateilor, ci și a creștinilor secularizați, un procent semnificativ al acestora îmbrățișând teoria *Big Bang-ului* sau a intervenției extraterestre în creație. Susținătorii unor astfel de idei sfârșesc adesea prin a se polariza în jurul unor noi mișcări religioase, precum Scientologia, Ufologia/Ufolatria, Raelienii, Îngerii Cyclamen etc.. Gândirea deconstructivă a încercat așa-numita „demitologizare" a creștinismului, prin negarea valorilor sale doctrinare și morale ca fiind adevărate și universale. Ca ideologie seculară, ea își propune schimbarea tradiției, a autorității și a normelor canonice, printr-o pretinsă reformare a acestora[73]. Analizând cauzele expansiunii rapide a sectelor orientale, teologii occidentali au sesizat pericolul înlocuirii treptate a imaginii unui Dumnezeu transcendent și personal, cu o divinitate impersonală, dar imanentă[74]. Nevoia prezenței lui Dumnezeu în imanența lumii este resimțită cu stringentă actualitate, și numai teologia ortodoxă, prin formula doctrinară a energiilor necreate, a reușit să condamne eficient, atât deismul, cât și panteismul.

---

[71] Ca, de exemplu, în producțiile intens mediatizate *Harry Potter* și *The Lord of the Rings*.

[72] Ca, de exemplu, în ultima producție răsunătoare a postmodernității - *Avatar*

[73] Yung Han Kim, *The Spiritual Challenge of the Twenty-First Century*, în vol.: *Reformed Theology: Identity and Ecumenicity*, Ed. William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 2003, pp. 4-5

[74] Colin Campbell, *The Easternisation of the West*, în vol.: *New Religious Movements: Challenge and Response*, edited by Bryan Wilson and Jamie Cresswell, Routledge, London and New York, 1999, p. 41

În hristologie, doctrinele susținute pe fermentul postmodernității produc transformări radicale. De aceea, formularea precisă a Crezului este mai utilă ca oricând, pentru a apăra dreapta învățătură. Teoriile antroposofice, care reînvie erezia nestorianistă privind unitatea dintre două entități distincte cu numele de Hristos, au redevenit la modă, mai ales datorită promovării lor odată cu sincretismele de sorginte orientală care au împânzit Europa. Dioprosopismul reapare odată cu tezele lui David Spangler, care susține că Hristosul cosmic are nevoie de vehiculul numit Iisus, pentru a exercita o influență educativă asupra umanității și pentru a se manifesta, vreme de trei ani, sub forma unei alte persoane, care-i pune la dispoziție corpul său, ca reprezentant al realității materiale. Părerea potrivit căreia Iisus ar fi fost inițiat în India sau Tibet în perioada adolescenței, deși împotriva tuturor argumentelor biblice, istorice și logice, prinde contur, câștigând din ce în ce mai mulți aderenți. Extrem de criticată este învățătura privind întruparea Sa din Fecioara Maria: la un loc, toate miracolele consemnate de Scriptură și Tradiție sunt trecute prin filtrul raționalist al necredinței și încercării de a oferi explicațiile lor „științifice". Pentru creștinism, în mod paradoxal, totuși, Maria rămâne Mama prin excelență tocmai pentru că e Fecioara prin excelență[75].

Opera de răscumpărare a lui Hristos este considerată de omul postmodern un sacrificiu inutil, datorită relativizării totale a concepției privind păcatul. Autarhia, forma cea mai avansată a trufiei, îl conduce pe om la starea de orbire sufletească, în care își îndreptățește fiecare acțiune, ca fiind legiferată în virtutea „drepturilor și libertăților" ce i se cuvin[76]. Privite astfel, faptele morale nu sunt

---

[75] Juan Esquerda Bifet, *Mariologia per una chiesa missionaria,* Urbaniana University Press, Roma, 1988, p. 79

[76] Pentru detalii asupra acestei situații, a se vedea: G. Marco Salvati, *Relativismo religioso e discorso cristiano su Dio,* în vol.: *Il relativismo religioso...,* pp. 91-92

decât corespondentul unor jaloane etice, care nu-l transformă pe om și nici nu-l sensibilizează. El nu mai are responsabilitate decât față de propriul lui confort în viața pământească. De aceea, se consideră infailibil și nu vede rostul jertfei de pe Cruce[77]. Traiul hedonist - consecință a consumismului – îl determină să reacționeze radical în fața suferinței, clamându-și dreptul la sinucidere sau eutanasie.

Și atunci, dacă răscumpărarea este negată, care ar mai fi rostul venirii Fiului lui Dumnezeu pe pământ? Pentru că mărturii indubitabile vorbesc despre prezența și activitatea lui Hristos în istorie! Să fi fost doar un întemeietor de religie, ca oricare altul? Dar, în acest caz, rezultatul nu este deloc încurajator, deoarece instituțiile religioase care-L au drept întemeietor nu sunt nici ele ocolite de critici abundente: cruciade, inchiziție, partizanat politic etc..

Soluția, în acest caz, a venit în mod neașteptat de la un ... roman. Un produs de ficțiune, deschis de o sumbră indicație subliminală, privind așa-zisa conformitate cu realitatea a datelor prelucrate în firul narativ. Vândut în peste 100 de milioane de copii, citit poate de un miliard de ori, ecranizat cu mare succes la public, *Codul lui da Vinci* l-a propulsat pe autorul său – Dan Brown – în topul celor mai bogați scriitori ai tuturor timpurilor. Motivul? În niciun caz discursul epic, considerat de critici futil, ci faptul că acest autor a speculat cu o abilitate fenomenală o așteptare generalizată în postmodernitate: rescrierea din temelii a dogmelor creștine, singurele care mai aveau curajul de a așeza opreliști în calea libertăților deșănțate ale omenirii decadente. Plasând pe umerii Bisericilor Tradiționale promovarea și apărarea doctrinelor și normelor canonice și morale, curentul creat de Dan Brown, preluat actualmente în cadru organizat de către neognosticism și neopăgânism, urmărește

[77] Este și motivul pentru care o producție cinematografică prin care s-a încercat redarea fidelă a *Patimilor lui Hristos*, cele pe drept cuvânt numite *înfricoșătoare* (în cărțile de ritual ortodoxe), a fost intens criticată de public.

distrugerea din interior a acestora, plecând de la premiza că au modificat cu bună știință mesajul lui Hristos, în scopul urmăririi unor avantaje imediate. Astăzi, potrivit lui P. Lakeland, contemplăm „un peisaj straniu, la care contribuie, de-a valma, poststructuraliști, deconstrucționiști, teoreticienii haosului și susținătorii entropiei, străduindu-se să dețină controlul conceptual sau metaforic, asupra lumii complexe de azi"[78]. A-L proclama pe Hristos acestui tip de cultură nouă, caracterizată de agnosticism, este principala provocare a propovăduirii Evangheliei din zilele noastre[79].

Schimbări de paradigmă majore se produc, astăzi, și în privința receptării corecte a Duhului Sfânt. Este reluată mai vechea teză a macedonianismului subordinațianist, a negării dumnezeirii Duhului, pornind de la confuzia dintre persoană și energie. Înconjurat de unde, raze, energii, curenți, semnale etc., cuantificabile prin măsurători fizice, dar invizibile cu ochiul liber, omul este tentat să-L circumscrie pe Duhul Sfânt acestor categorii de factori determinanți ai existenței, potrivit noilor clasificări propuse de ufologie și alte grupări similare. Crezul anulează, însă, astfel de evaluări eronate, precizând egalitatea Sa cu Tatăl și Fiul, dar și calitatea Sa de Persoană, prin sintagma: „a grăit prin prooroci". O altă exagerare se referă la accentuarea rolului mântuitor al Duhului Sfânt, prin încercarea de repunere a creștinismului pe baze modificate, sugerând întoarcerea la starea Bisericii primare. Mișcarea fundamentalistă, deși ultima ramură a neoprotestantis-mului, în ordine cronologică, a ajuns rapid la o creștere numerică semnificativă, formulând un simplu slogan: „Înapoi la Cincize-cime!". Evident, Duhul Sfânt este, și în acest caz, conceput în sens reducționist: se accentuează acțiunea sa concretă, sub forma harismelor, decantate în maniera unei spiritualități

---

[78] P. Lakeland, *op. cit.*, p. 41

[79] Hervé Carrier, S.J., *Evangelizing the Culture of Modernity*, Faith and Culture Series, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1993, p. 134

exagerate, și, în egală măsură, la fel de false, în detrimentul cultivării unei relații personale cu El, concretizată în iubire și pusă în evidență de lucrarea harului necreat. Numeroase structuri religioase harismatice s-au constituit chiar în cadrul Bisericilor tradiționale occidentale, pretinzând trăirea unor „experiențe genuine ale darurilor Duhului Sfânt"[80], dar – în realitate – necesitând o atenție sporită în plan pastoral, datorită pericolului real al derapajelor spre grupări neoprotestante.

La o analiză misiologică pertinentă, adaosul *Filioque* din Crez imprimă un sens evident de subordonare a misiunii Duhului Sfânt față de misiunea Fiului[81]. Or, tocmai acum este nevoie de o afirmare pregnantă a specificității și libertății Duhului în misiune. Această distincție este mai mult decât necesară.

Eclesiologia cunoaște, la rândul ei, eroziuni ontologice în planul gnoseologic postmodern. Pluralismul și multiplicitatea, valori de bază ale contemporaneității, reprezintă în egală măsură antagonisme[82] față de vechea concepție a Bisericii Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Sub stindardul libertății greșit înțelese, s-au dezvoltat mii de noi mișcări religioase, dintre care majoritatea își revendică titulatura de „Biserici". Evident, niciuna dintre acestea, cum nu pot justifica unicitatea Bisericii, n-au cum să fie nici sfinte, nici sobornicești, nici apostolice, cu toate pretențiile unora de a rescrie istoria creștinismului primar.

---

[80] Carver T. Yu, *Charismatic Movement, Postmodernism, and Covenantal Rationality*, în vol.: *Reformed Theology...*, p. 167

[81] Michael Amaladoss, *The Trinity on Mission*, în vol: *Mission is a Must – Intercultural Theology and the Mission of the Church*, Edited by Frans Wijsen, Peter Nissen, Ed. Rodopi, Amsterdam – New York, 2002, p. 105

[82] Murray W. Dempster, *Issues Facing Pentecostalism in a Postmodern World: an Introductory Overview*, în vol.: *The Globalization of Pentecostalism: a Religion Made to Travel*, Editors: Murray W. Dempster, Byron D. Klaus, Douglas Petersen, Regnum Books International, Oxford, UK, 1999, p. 262

Potrivit lui P. Lakeland, „există, în final, două singure modalități în care Bisericile creștine pot interacționa cu lumea postmodernă: ele pot să o convertească la Hristos sau nu"[83]. Evident, ar fi de dorit să asistăm la împlinirea faptică a primei variante: este un proces dificil, iar teologii sunt chemați ei înșiși să se folosească din plin de resursele puse la dispoziție de către noile tehnologii și mijloace de comunicare, în vederea înfăptuirii ei. La întrebarea îngerului: *De ce-L căutați pe Cel Viu printre cei morți? (Luca 24, 5)*, Biserica are șansa de a oferi răspunsul plin de speranță al veșniciei, al meta-istoriei, în împărăția universală a lui Dumnezeu, ale cărei temelii se găsesc, totuși, aici, în lumea aceasta plină de imperfecțiuni și controverse. Ea este datoare să ofere membrilor săi resursele pentru depășirea provocărilor actuale, într-o manieră integratoare, nu elitistă și exclusivistă[84], întrucât misiunea Bisericii este, de fapt, misiunea lui Dumnezeu.

Dintre toate Tainele, Crezul menționează Botezul, ca fiind poarta de intrare în creștinism, dar și expresia vie a mărturisirii. Propovăduirea Evangheliei se dovedește a fi eficientă în urma analizei convertirilor concretizate prin Botez. Tehnologiile ultramoderne de comunicare, specifice mileniului III, facilitează lucrarea misionară, mai ales acolo unde se simte intens nevoia revitalizării vieții religioase. Rezultatele misiunilor ortodoxe pe glob, din ultima vreme, grăiesc de la sine despre acest aflux de noi convertiri, în legătură vie și permanentă cu centrele clasice ale Ortodoxiei. Din Europa Nordică sau Occidentală până în Africa și din S.U.A. până în Japonia și China, Ortodoxia se face astăzi cunoscută din ce în ce mai mult, ființând în prezent numeroase comunități locale, cu un număr de noi botezați aflat în continuă creștere.

---

[83] P. Lakeland, *op. cit.*, p. 112

[84] David Fergusson, *Church, State, and Civil Society in the Reformed Tradition*, în vol.: *Reformed Theology...*, p. 125

Reține atenția mărturisirea credinței într-un singur botez. Acest lucru nu este de neglijat, în contextul în care, mai nou, se promovează diferite forme ale multiplicării acestuia. În penticostalism, botezul cu Duhul Sfânt, diferit de botezul cu apă și infinit superior aceluia, este considerat a fi o experiență subsecventă mântuirii[85]. Pretențiile de renaștere a harismelor, dintre care prioritare sunt considerate glosolalia și vindecările, conferă acestei ramuri neoprotestante o nesperată ascensiune de interes public.

Ultima parte a Crezului – cea eshatologică – este, din păcate, și cea mai contestată de către mentalitatea postmodernă. Omenirea prezentă nu mai așteaptă învierea morților, și nici nu-și dorește să intre în viața veacului ce va să fie. Rezultate ale unor sondaje recente atestă faptul că, în Occidentul secularizat, mai puțin de 10% dintre creștini mai cred în viața veșnică. La noi, 53% dintre români au declarat că nu doresc să trăiască în veșnicie. Acesta este, de fapt, barometrul noului hedonism al vremurilor noastre. Confortul material induce falsa impresie a indestructibilității vieții umane în trup și conceperea traiului zilnic fără nici cea mai mică pregătire față de moarte. Dimpotrivă, oamenii se agață cât mai mult de viața pământească, încercând cu orice chip să înșele măcar aparențele: prin operații estetice, prin tratamente geriatrice și alte diverse procedee medicale sau para-medicale, ei amână cât pot de mult să ofere răspunsul la chestiunea existențială a propriei lor ființe. De aceea, moartea, pe foarte mulți, îi găsește nepregătiți corespunzător. Ori, și aici, Crezul ne este de un real folos. Menționând învierea și viața de veci ca două realități eshatologice care motivează o atitudine umană preocupată și responsabilă, în vederea întâmpinării lor, Crezul nu face altceva decât să comprime o teologie a veșniciei propovăduită și pregătită încă de pe acum.

---

[85] Myung Yong Kim, *Reformed Pneumatology and Pentecostal Pneumatology*, în vol.: *Reformed Theology...*, p. 176

Se deschide, astfel, calea spre Împărăția cerurilor. Exegeza textelor evanghelice privind accederea în rai nu pot ocoli sensurile milosteniei creștine. De aceea, Michael Barnes consemnează faptul că Împărăția lui Dumnezeu „nu va putea fi edificată niciodată fără un răspuns profetic la strigătul de ajutor al celor umili"[86].

Am detaliat mai sus modurile în care Crezul, defalcat pe articole, vine în întâmpinarea ultimelor provocări adresate teologiei de către ideologia postmodernă. Din analiza lor, se observă cu acuratețe faptul că valoarea doctrinară a Simbolului credinței este potențată de vocația mărturisitoare a acestuia, ilustrată atât în cult, cât și în programele catehetice, pastoral-misionare și duhovnicești ale Ortodoxiei.

Desi circumscris unor canoane rigide în ceea ce priveste

omului cu Dumnezeu. Astfel, răspunsul creștinismului față de tendințele individualiste ale postmodernității se concentrează asupra caracterului dialogic al credinței. Iar Crezul, ca mărturisire vie, reprezintă o resursă inepuizabilă în această direcție.

5. Fenomenul *Codul Da Vinci* criticat din perspectivă ortodoxă[87]

Dintru început, se cuvine să precizez câteva idei preliminarii. „Codul Da Vinci", aşa cum se traduce corect titlul romanului lui Dan Brown (şi nu „Codul lui Da Vinci", cum a pătruns greşit în conştiinţa majorităţii, printr-o traducere aproximativă) a depăşit de mult graniţele unei simple producţii literare (mai nou şi creaţie cinematografică), devenind un fenomen de masă[88]. Profundele transformări în modul de percepţie şi de trăire a religiei creştine pe care acest produs al ficţiunii le-a generat multor conştiinţe reprezintă, de fapt, subiectul principal al analizei mele ca teolog şi om al Bisericii. Şi pentru că el este, la origine, un roman, am împrumutat din literatură termenul „criticat". Asemeni criticii literare, care nu-şi propune niciodată un demers distructiv aprioric la adresa unei creaţii pe care o analizează, ba chiar dimpotrivă, în cele ce urmează, voi evalua acest fenomen din perspectivă teologic- ortodoxă.

Ca specie a genului literar epic, „Codul Da Vinci" se încadrează în categoria romanelor poliţiste, fiind conceput prin sistemul clasic al prezentării acţiunii în planuri paralele, care creează un efect uneori savuros prin păstrarea suspansului şi

---

[87] Conferinţă susţinută la Sinaia, în 12 dec. 2006, în organizarea parohiilor ortodoxe şi a liceelor locale, publicată în *Anuarul Facultăţii de Teologie „Patriarhul Justinian" a Universităţii din Bucureşti*, 2006, pp. 535-545.

[88] Pe site-ul oficial al autorului, găsim îndrăzneaţa catalogare: „Fenomenul nr. 1 în lume" (www.danbrown.com).

incitarea la continuarea lecturii pentru a afla dezlegarea tuturor enigmelor. Personajele sunt alese cu grijă şi reprezintă adevărate tipologii umane. Decorurile sunt realizate cu ingeniozitate; ele combină elemente de vechi şi nou, mutând planul desfăşurării dinamice, consecutiv, atât în spaţii încărcate de istorie, cât şi în planul lumii contemporane, întrucât acţiunea se desfăşoară în timpul prezent. Şochează, de pildă, alăturarea dintre descrierea vechilor spaţii muzeistice ale Luvrului şi cea a sofisticatelor sisteme de alarmă care asigură protecţia acestui edificiu. Goana unui personaj prin Paris într-un automobil Smart sau fuga altuia la volanul unui scump autoturism de teren Range Rover sunt descrieri menite să confere autenticitate, dar şi actualitate acţiunii.

De fapt, autorul îşi propune, dintru început, să şocheze printr-un fals recurs la autenticitate. Romanul se deschide cu un *disclaimer*, care conduce la un şablon clasic, îndeobşte uzitat pentru a înlătura orice fel de confuzie între fapte sau personaje imaginare şi reale. Diferenţa apare însă atunci când formularea se schimbă radical, diametral: "Toate operele de artă, obiectivele arhitecturale, documentele şi ritualurile secrete menţionate în această carte sunt reale"[89]. Considerăm necesară analiza acestui text, mai cu seamă că el stă, practic, la baza transformării unui simplu roman într-un fenomen de masă, tulburând minţile a milioane de cititori. Prin afirmaţia de mai sus, Dan Brown ajunge la o contradicţie majoră: ori produsul său este rodul fanteziei, al imaginarului – şi atunci ne apare drept corectă încadrarea sa în specia literară numită *roman*, ori este o cronică a unor evenimente reale, şi atunci se înscrie între producţiile stilului jurnalistic – reportericesc. Ambele variante, în concepţia preferată de autor, nu pot fi tolerate, întrucât se contrazic. Din „toate" izvoarele prezentate ca reale la început, au rămas pe

[89] Dan Brown, *Codul lui Da Vinci*, trad. de Adriana Bădescu, Ed. RAO, Bucureşti, 2006, p. 9

site-ul oficial al autorului doar trei: *picturile lui Leonardo Da Vinci, Evangheliile gnostice şi ritualul Hieros Gamos*. Deja în urma impactului realizat de publicarea acestei opere, mai multe foruri şi instituţii religioase, culturale şi artistice s-au scandalizat şi au probat cu documente că personajele sunt imaginare, locurile prezentate (ajunse rapid centre de pelerinaj al exaltaţilor fani) - străine de subiect, iar creaţiile artistice – victime ale unei exegeze părtinitoare. Finalmente, opera lui Brown este un roman de pură ficţiune, cu toate pretenţiile de autenticitate pe care le forţează autorul.

Dacă în plan comercial această stratagemă pare justificată (se cunosc şi rezultatele: l-au propulsat pe autor în rândul celor mai bogaţi creatori ai planetei, cu peste 100 de milioane de volume vândute până în prezent), nu acelaşi lucru îl putem spune despre tematica aleasă drept suport al desfăşurării acţiunii: reclădirea creştinismului din temelii, în urma pretinsei revelări a unui secret, care, odată comunicat, ar schimba dogmele într-un mod radical: legenda Graalului – pocalul de smarald în care Iosif din Arimateea ar fi strâns sângele lui Hristos vărsat pe cruce – ar fi, de, fapt, o transpunere în plan simbolic a rezultatului unui act de procreare petrecut între Iisus şi Maria Magdalena, perpetuat în timp ca transmitere tainică a conducerii unei societăţi secrete – *Stăreţia Sionului* – până în momentul prielnic pentru dezvăluirea publică şi admiterea noului mesaj. Evident, interesată de stoparea divulgării acestui „secret" este Biserica, în speţă cea Catolică, - şi, astfel, intrăm în miezul problemei, desluşind intriga romanului. Leonardo da Vinci – aflat la conducerea confreriei în epoca sa – ar fi lăsat despre adevăratul Graal atât indicii ascunse în creaţiile sale artistice, cât şi un „cod" secret, păzit cu grijă spre a nu fi aflat de conducătorii sacerdotali catolici, cod care ar conduce spre locul unde ar sta ascunse dovezile care ar transforma legenda în adevăr.

Contestarea creştinismului tradiţional nu mai este demult o noutate. Reformatorii religioşi medievali (Luther, Calvin, Zwingli)

au propus noi soluţii doctrinare care au exclus rolul mântuitor al Bisericii pământeşti, proiectând adevărata Biserică în cer şi reducând religiozitatea la un simplu act de aderare la un crez, exprimat prin botez. Voinţa omului este anihilată de teoria predestinării, care lasă libertate doar harului divin spre a-i alege pe cei mântuiţi, aceştia neavând nici o contribuţie personală, întrucât păcatul li se consideră spălat de jertfa lui Hristos, iar îndreptarea lor este consecinţa firească a acestui act. Creştinismul de sorginte protestantă şi neoprotestantă, majoritar în Statele Unite – punctul de plecare al fenomenului pe care îl studiem – neagă orice proces de transformare fiinţială a omului către asemănarea cu Dumnezeu după har, prin credinţă şi fapte bune în Biserică. În această situaţie, omul răscumpărat de Hristos este aprioric bun, devenind un „dumnezeu" încă din lumea aceasta, neavând nici o barieră sau restrişte, nicio temere şi niciun parcurs existenţial pe care să fie obligat să şi-l autodefinească. Un astfel de om ajunge să se îndoiască până şi de propria sa religie, dorind să-i schimbe coordonatele după bunul plac sau, de ce nu, să o schimbe cu totul. Este tocmai situaţia actuală din lumea creştină occidentală, care şi-a pierdut raportarea la ceea ce o religie ar trebui să pună mai presus de orice: Tradiţia ei. Pierzând Tradiţia, se pierde identitatea. Apare, în schimb, globalizarea, cu tendinţe tot mai accentuate de acaparare a societăţii secularizate. Omul este înşelat cu tentaţia facilă a transformării lui în supraom, încă din viaţa pământească: consumismul, traiul în lux şi huzur, lipsit de griji, contestarea normelor morale clasice şi înlocuirea lor cu celebrele „drepturi ale omului", dar mai cu seamă schimbarea valorilor fundamentale ale existenţei, exprimate în dogmele şi în practica Bisericii – îl conduc la auto-negare: îi nimicesc viaţa prin irosirea sinelui în capcanele plăcerilor efemere, precum libertinajul sau consumul de stupefiante, culminând cu forme extreme de moarte: sinuciderea sau justificarea ei pseudo-ştiinţifică: eutanasia. Şi, pentru că încă nu s-a născut ateu sub soare, un astfel

de om îşi făureşte şi o credinţă proprie: după bunul plac, combinând elemente creştine şi necreştine, occidentale şi orientale, într-un eclectism desăvârşit, preluând în acest melanj bune şi rele, dogme şi erezii, adevăruri şi minciuni, practici religioase şi manifestări oculte. Este ceea ce teologia cunoaşte sub numele generic de „mişcarea New Age", în care se încadrează, căpătând o poziţie aparte, prototipică, şi fenomenul „Codul Da Vinci". Dan Brown însuşi îşi mărturiseşte apartenenţa la creştinism, dar adaugă: „Ce înseamnă a fi creştin? Dacă veţi întreba trei oameni ce înseamnă a fi creştin veţi primi trei răspunsuri diferite... Controversele şi dialogul sunt sănătoase pentru religie în întregime. Religia are doar un inamic adevărat: apatia – şi dezbaterea pasională este un superb antidot al acesteia"[90]. *New Age* pur!

În ceea ce priveşte pretenţia parcurgerii unei bibliografii, conţinând opere pretins „ştiinţifice" care să confere autenticitate afirmaţiilor anticreştine din cuprinsul romanului, aceasta este lovită de nulitate, întrucât este selectată pe criterii unilaterale. Bunăoară, pentru a justifica pretinsa legătură între Iisus şi Maria Magdalena, este folosit un pasaj din Evanghelia apocrifă a lui Filip, un text condamnat de Biserică, laolaltă cu celelalte peste 70 de produse gnostice pretinse „evanghelii", „fapte", „epistole" sau „apocalipse". De altfel, şi sursa citată este interpretată tendenţios, ştiut fiind faptul că gnosticii, în căutările lor privind cunoaşterea mistică, s-au apropiat mai mult de ascetism şi s-au îndepărtat de concupiscenţă. Şi pretenţia necesităţii căsătoriei lui Hristos, ca suport al credibilităţii mesajului său, este falsă. Esenienii erau o comunitate ascetică renumită în societatea iudaică a acelor vremuri; ei nu se căsătoreau, la fel cum a rămas necăsătorit şi Înaintemergătorul Domnului – Sfântul Ioan Botezătorul. În plus, când era răstignit pe cruce, Domnul Iisus a încredinţat-o pe maica sa în grija Apostolului Ioan; dacă ar fi fost

[90] Informaţii preluate de pe site-ul oficial al autorului: www.danbrown.com

căsătorit, o astfel de inițiativă ar fi fost superfluă. Iar încheierea unei căsătorii de către Hristos vine în contradicție cu însuși mesajul său mântuitor, legat de apropierea împărăției cerurilor, pentru care le cere ucenicilor direcți să-și abandoneze familiile (Iacov și Ioan își abandonează corabia și îl părăsesc pe Zevedei, tatăl lor; un ucenic al cărui tată tocmai murise este chemat cu cuvintele: „vino după mine și lasă morții să-și îngroape morții lor..."; în fine, omul care și-a luat nevastă este dat ca exemplu negativ privitor la refuzul invitației la cina stăpânului sau la nunta fiului de împărat).

Dar cea mai cumplită mistificare, prin selecție programată a unui tip de bibliografie de convenienţă, este prezentarea Sfântului Constantin cel Mare (evident, zugrăvit în culorile sumbre, specifice ideologiilor pseudo-creştine: despot, păgân până la moarte etc.) drept organizator al creştinismului pe baze cu totul noi decât s-ar fi transmis până la el, de la Hristos şi Apostoli:

1. el ar fi trasat sarcinile sinodului ecumenic de la Niceea de a stabili divinitatea lui Hristos, în detrimentul omenității Lui (nimic mai fals: acest sinod a combătut arianismul nu în calitate de sistem contestatar al omenității lui Hristos, ci al deofiinţimii lui cu Tatăl. Sinoadele următoare vor dezbate în profunzime dogma hristologică, ajungându-se să se exprime limpede calitatea lui de Dumnezeu-Om). Scrierile Noului Testament sunt pline de referiri la erezia numită *dochetism*, care-l considera pe Hristos Dumnezeu atotputernic, incompatibil cu calitatea de om şi care ar fi avut, în consecinţă, un trup aparent. Deci, Sf. Constantin n-ar fi putut relansa o teorie pe care deja Biserica o combătuse şi o abandonase ca eretică. Din păcate, curiozitatea îl împinge pe om către soluții extreme; potrivit lui Cristian Tudor Popescu, succesul romanului, al ecranizării lui, precum şi a altor producții similare (vom exemplifica doar filmul *Patimile lui Hristos* şi piesa *Evangheliştii*, scrisă de A. Mungiu Pippidi) îl reprezintă faptul că „oamenii vor să afle ceva nou despre Iisus Hristos".

2. el ar fi schimbat orientarea matriarhală privind conducerea ecclesiastică, impunând cu forţa patriarhatul şi condamnând femeia la interzicerea oricărei calităţi sacerdotale. Afirmaţia nu se sprijină pe nimic (poate doar pe tendinţele de emancipare feministe ale vremurilor noastre). Nici textele scripturistice, nici cele patristice nu conţin vreo referire la hirotonia femeii. Maria Magdalena, femeile mironosiţe, Maica Domnului însăşi nu au avut nicio prerogativă în acest sens. Dimpotrivă, vedem supunerea smerită: *De El să ascultaţi...* spune Fecioara, iar Maria Magdalena îl numeşte *Rabbuni,* adică *Învăţătorule.* Hristos şi-a ales ucenici bărbaţi, iar aceştia au hirotonit preoţi şi episcopi bărbaţi. Stau mărturie textele epistolelor pauline, dar şi o puzderie de scrieri ale Părinţilor şi Scriitorilor Bisericeşti.

3. se mai afirmă că toate sărbătorile creştine şi, mai ales, duminica, au fost impuse de Constantin cel mare ca o concesie făcută păgânismului. Acuzaţia nu e nouă; pentru un aparţinător al spaţiului religios american, astfel de concepţii sunt bine cunoscute, urmare a prozelitismului advento-iehovist. Adevărul este că primii creştini au serbat duminica – ziua învierii Domnului – chezăşie a învierii noastre, ziua colectelor pentru săraci, dar şi a formelor primare de liturghie („frângerea pâinii"). Este ziua primirii Duhului Sfânt, care înlocuieşte Sabatul iudaic, de care Apostolul Pavel le scrie colosenilor să se ferească. Scrierile patristice timpurii confirmă generalizarea serbării duminicii de către creştini cu mult înainte de legiferarea constantiniană a acestei sărbători.

4. Tot Constantin cel Mare este creditat şi ca autor al Noului Testament, rezultat în urma unei „colaţionări" pe care el ar fi efectuat-o, selectând din puzderia de evanghelii numai cele care i-au convenit, pe celelalte considerându-le „apocrife". Numai că istoria a fost cu totul alta: canonul Sfintei Scripturi a fost stabilit de Biserică, la Sinodul din Laodiceea, iar cele 4 Evanghelii din Noul Testament au fost menţionate ca normative de către Părinţii Bisericii cu mult mai devreme (Sf. Irineu de Lyon – la anul 180 d. Hr.).

5. Şi din punct de vedere istoric, autorul se dovedeşte ignorant, atunci când acreditează faptul că Sf. Constantin ar fi colaborat cu Vaticanul, lucru neadevărat, întrucât acesta din urmă apare ca stat în anul 755. Exista doar scaunul episcopal al Romei, dacă la asta vrea să se refere Brown.

În concluzie, Brown ignoră cu bună ştiinţă zeci şi zeci de izvoare şi documente ale creştinismului primar, în frunte cu adevăratele Evanghelii (cele aflate în canonul Scripturii), a căror autenticitate nu poate fi pusă la îndoială, pentru a recurge la texte târzii, provenite din sectarismul gnostic, al căror mesaj s-a dovedit a fi neautentic.

Revenind la motto-ul romanului, care pretinde a fi adevărate faptele, documentele şi descrierile locurilor, se cuvine să arătăm că acestea sunt şi ele, în mare parte, lovite de nulitate. Iată câteva exemple:

1. *Stăreţia Sionului* nu este autentică. Nu a existat din timpuri străvechi (nici vorbă de ea în epoca lui Da Vinci). A fost o obscură organizaţie de dreapta, apărută în Franţa în 1956. Repet: a fost, întrucât se pare că în zilele noastre şi-a încetat existenţa. Doar dacă nu a reactivat-o cineva, ca efect al acestui roman... Istoria ei se leagă de numele lui Plantard, care se considera descendent al Merovingienilor (din Dagobert II), dinastie care ar sta la baza monarhiei franceze şi care descinde din Hristos şi Magdalena prin legenda Graalului. Nu l-a luat nimeni în seamă în vremea lui (în mediile academice), mai ales că a îndrăznit să afirme ca înaintaşi ai săi la conducerea acestei organizaţii secrete nume sonore, precum: Leonardo da Vinci, Isaac Newton, Victor Hugo, Claude Debussy etc.

2. Nu are nici o legătură legenda Graalului cu Maria Magdalena sau cu vreo progenitură secretă a acesteia. Sunt mii de cercetări privind acest mit medieval şi niciuna dintre ele nu ia în calcul o astfel de posibilitate. Mai degrabă, avem de-a face cu o invenţie, pe care niciun document nu o probează. Cartea „Sângele

Sfânt şi Sfântul Graal"[91], apărută în 1992, a stârnit reacţii vehemente în mediile academice şi ecclesiastice, tocmai pentru lipsa de probe a argumentării acestei teorii. Brown nu este deloc original în acest caz; el preia o afirmaţie controversată şi neprobată, pe care o amplifică.

3. Evangheliile apocrife aduse drept documente oficiale ale inspiraţiei autorului dovedesc limpede incultura sa teologică. Pe lângă originea lor târzie, din plină perioadă de înflorire a gnosticismului, ne reţine atenţia şi forţarea traducerii sau interpretării unor texte, pentru a sprijini noua teorie despre Graal. Astfel, *Evanghelia după Maria*[92] vorbeşte despre „însoţitoarea" lui Hristos, şi nu „soţia" sa, cum eronat s-a tradus. *Evanghelia după Filip* – produs gnostic de sorginte valentiniană, reţine atenţia prin descrierea unui sărut pe care Iisus i l-ar fi dat Mariei Magdalena. Acesta reprezenta, de fapt, recunoaşterea faptului că Magdalena ajunsese la perfecţiunea gnostică prin unirea dintre suflet (principiu feminin) şi spirit (principiu masculin), provenit din Pleroma. Pleroma defineşte gnostic lumea spirituală, formată din perechi: Dumnezeu Tatăl şi Înţelepciunea de Sus, Hristos şi Duhul Sfânt (înţeles la feminin), Mesia şi Înţelepciunea de Jos, care au creat lumea materială[93]. Deci – mai mulţi hristoşi, mai multe mesii – exact ce învaţă astăzi Baha'ii. Tot „Filip" aminteşte, în „evanghelia" sa, de „sacramentul camerei nupţiale" – care este văzut, în aceeaşi manieră, drept unirea dintre suflet şi spirit în această lume – ca încoronare pentru cea veşnică, celestială. Nimic despre iubirea fizică, nimic despre *Hieros Gamos*, nici un respect pentru lumea materială, ştiut fiind că gnosticii, tributari dualismului platonic, o disprețuiau pe aceasta, considerându-o o iluzie.

---

[91] Autori: Michael Paigent, Richard Leigh şi Henry Lincoln. Apărută şi în româneşte, la editura RAO.

[92] Cercetările continuă, pentru a stabili dacă este vorba de Sf. Maria Magdalena sau Sf. Maria, sora lui Lazăr şi a Martei

[93] Iată câte similitudini cu gândirea teosofică modernă!

4. Fresca Cinei celei de Taină pictată de Leonardo Da Vinci şi aflată în Biserica Santa Maria delle Grazie din Milano este interpretată ca fiind un „cod" secret, alături de Iisus fiind reprezentată Maria Magdalena, şi nu Sf. Ioan Evanghelistul. Poziţionarea celor doi în imagine ar descrie forma literei „M", însemnând „Magdalena" sau „Mamă" (în sens de zeiţă-mamă), întrucât personajul discutat ar avea caractere feminine evidente. În realitate, criticii şi istoricii de artă au alte păreri: Sfântul Ioan este reprezentat în icoană, fără dubii. Între el şi Hristos este cel mai mare spaţiu între două personaje alăturate din toată fresca. În icoană mai este un tânăr, la fel de imberb, aflat în picioare. Iar Leonardo Da Vinci a mai pictat tineri efeminaţi (unul dintre ei fiind chiar Sfântul Ioan Botezătorul), fapt ce i-a atras o proastă reputaţie. Cina cea de Taină este descrisă de 3 evanghelişti canonici: *Matei 26, 20, Marcu 14, 17-20, Luca 22,14,* care menţionează cei 12 Apostoli prezenţi. Nici Maica Domnului n-a fost de faţă, şi nici alt personaj feminin. Instituirea Euharistiei este menţionată în contextul pasajelor de mai sus, fiind reluată şi de Sf. Pavel, la *I Corinteni 11, 23-26.*

5. Atât chatarii – corespondenţi în Occident ai bogomilismului răsăritean, cât şi cavalerii templieri şi-au încetat existenţa în urma unor condamnări pronunţate ca urmare a unor anchete şi dezbateri publice, pe care catolicismul le-a consemnat ca justificare a măsurilor represive dictate. Creaţia lumii prin intermediul lui Satan – cauză a trecerii chatarilor în rândul ereticilor – este un punct doctrinar cunoscut. Dacă aceştia ar fi promovat şi conceptul unei căsătorii între Iisus şi Maria Magdalena, cu siguranţă am fi avut astăzi un capăt de acuzare în plus a ereziei lor. După istorici consacraţi, nu există nici o legătură între catedrala gotică din Scoţia Roselyn Chapel şi cavalerii templieri, oricât şi-ar dori acest lucru Dan Brown, dar mai ales urmaşii de astăzi ai familiei Sinclair, ctitorii bisericii, care pretind o legătură genealogică din vechime cu un cavaler numit Saint Clair, neverificată însă. La comanda lor, s-au

desfăşurat cercetări arheologice prin excavarea pardoselii capelei şi introducerea unui endoscop, dar tot fără rezultat. Asta nu a împiedicat, însă, ca popularitatea romanului să nu transforme locul într-un punct turistic de larg interes, goana după „comoară" căpătând astfel noi valenţe...

6. *Opus Dei* este prezentată în roman diametral opus faţă de ceea ce este în realitate. Ni se prezintă ca un ordin călugăresc catolic ai cărui adepţi lipsiţi de scrupule, fanatici şi bigoţi până la autoflagelare, renunţă la orice normă morală atunci când au de îndeplinit o misiune ce implică salvarea catolicismului: merg până la crimă. În realitate, lucrurile nu stau deloc aşa: *Opus Dei* este o organizaţie catolică menită să revigoreze viaţa misionară a creştinilor secularizaţi sau afectaţi de *New Age* (blamarea ei ne întăreşte concluzia privind apartenenţa la curentul *New Age* a autorului romanului). Din ea nu fac parte monahi, pentru că scopul ei nu este retragerea din lume, ci lucrarea pentru transformarea lumii din interior; întoarcerea ei la credinţă. Se compune din preoţi şi credincioşi. Aceştia nu practică automutilarea; ei sunt creştini fideli crezului catolic, respectând cu stricteţe normele morale. Membrii acestei organizaţii s-au simţit profund lezaţi în urma publicării atâtor neadevăruri despre ei, care i-au făcut, pe mulţi, pe nedrept, ţinte ale oprobiului public. Iar biserica Saint Sulpice din Paris – pângărită în roman de săvârşirea atâtor fărădelegi – nu a ascuns secrete şi n-a fost scena vreunei crime; mai mult, n-a fost construită după un templu păgân, iar iniţialele P.S. din vitralii se referă la supliciul Sf. Petru, nicidecum la Stăreţia Sionului (The Prayery of Sion).

7. În roman, pentru a conferi autenticitate, se vorbeşte şi despre manuscrisele descoperite după 1950 la Qumran (Marea Moartă), care ar conţine referiri la viaţa secretă a lui Iisus, deconspirată în maniera prezentată de apocrife. Nimic mai neadevărat: textele descoperite sunt datate înainte de Hristos, iar

cercetarea lor a scos la iveală conţinutul unor cărţi biblice exclusiv vechi-testamentare. Iar Evangheliile gnostice descoperite la Nag Hammadi (Egipt) datează, evident, din perioada înfloririi gnosticismului, adică secolele II-III d.Hr.

8. În roman se afirmă că Biserica a ars pe rug peste 5 milioane de vrăjitoare. Exagerarea este evidentă: după cercetări reale, efectuate de istorici consacraţi, numărul condamnaţilor, în tot Evul Mediu, nu depăşeşte 50.000 de persoane, dintre care aproape un sfert au fost bărbaţi. Asimilate vrăjitoriei au fost considerate mult mai multe activităţi umane decât cele pe care suntem obişnuiţi să le recunoaştem astăzi; în plus, multe persoane au suferit pe nedrept calomniile rudelor sau vecinilor, care depuneau mărturii mincinoase din invidie sau răutate.

9. Una din sursele bibliografice prezentată ca suport al informaţiilor deţinute de autor în privinţa Graalului este biblioteca electronică virtuală a Institutului de cercetări pentru teologia sistematică. În realitate, Institutul în cauză este un centru de întâlniri săptămânale pentru discuţii academice, organizând congrese şi conferinţe în domeniu, dar fără să deţină nici o bază de documentare, nici reală, nici virtuală.

Este important să mai arătăm un aspect. Creştinismul este acuzat, în „Codul Da Vinci", de misoginism, acreditându-se ideea că, odată cu apariţia sa, Biserica Creştină a creat o discordanţă majoră faţă de iudaism sau de religiile păgâne ale lumii antice, care promovau credinţe în zeităţi feminine şi aveau cultul fertilităţii, ajungând la forme de sacralizare a actului sexual (*Hieros Gamos*).

Denigrator al Noului Testament, dar vizibil filosemit şi poate mai mult decât atât, Dan Brown (înrudit prin „estetica" sa pornografică cu tiza sa Sandra Brown) „uită" să descrie statutul femeii evreice în perioada veterotestamentară, nu foarte mult diferit de cel actual, mai ales dacă ne referim la cercurile ultra-tradiţionaliste.

Încă din *Facere* (3,16) se arată că bărbatul o va stăpâni pe femeie, iar ea va apărea adesea ca numărându-se printre bunurile lui (20, 17; *Deuteronom* 5,21), adresându-i-se acestuia cu termenul de *baal* (domn) sau *adon* (stăpân)- *Facerea 18,12; Judecători 19,26; Amos 4,1.* Astfel, femeia era considerată proprietatea bărbatului, asimilabilă şi altor averi ale acestuia precum casa, câmpul, animalele....(*Ieşirea 21,3,22; II Samuel 11,26; Pilde 12,4*). Până să se căsătorească, stăpânul femeii era tatăl acesteia, iar dacă cel din urmă murea, fratele mai mare sau un alt bărbat din familie îi lua locul. Evident, oricare dintre ei o putea vinde. Odată cu intrarea tinerei în casa soţului său, ea devenea proprietatea acestuia (*Facere 20,3).* Însăşi expresia *a-şi lua femeie* derivă din rădăcina verbului *a deveni stăpân.*[94]

De la început voia lui Dumnezeu a fost ca unirea dintre bărbat şi femeie să se consume exclusiv în cadrul căsătoriei monogame, întărind astfel ideea de egalitate între sexe. Însă societatea masculină israelită, mai cu seamă elita acesteia, îşi etalează încă din *Facere (4,19-Lameh; 16, 1-2; 25,1-Avraam; 22,20-24-Nahor; 36,11-12- Elifaz;*) preferinţele poligamice, demonstrate şi cu alte ocazii: *Deuteronom 21,15-17; I Samuel 1,2; Cronici 24,3.* Se arată în continuare cum bărbaţii cu poziţii sociale înalte şi cu stare materială deosebită îşi permiteau un harem apreciabil (*II Samuel 3,2-5; 5,13; II Cronici 11,21; 13,21; 24,3; I Regi 11,3; 20,3-7; II Regi 24, 15 etc.*). Nu trebuie uitat faptul că o tânără evreică necăsătorită constituia pentru familia din care făcea parte înainte de orice un potenţial economic. Drept pentru care, ea era cumpărată ca orice obiect de către viitorul ei soţ care îi plătea tatălui acesteia un preţ de răscumpărare denumit *mohar*. Din acel moment, fata putea fi încredinţată întocmai ca un animal cumpărătorului (*Facerea 31,15),*

[94] Conf.Dr. Pr. Petre Semen, *Arheologie biblică în actualitate,* Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1997, p.76

căruia i se adresa încă de pe acum cu apelativul *ba'al (Facerea 20,3; Deuteronom 22,22)*[95].

Soţul, poligam sau nu, îi putea da oricând carte de despărţire femeii sale fără ca aceasta să poată avea drept de replică. Aşadar, divorţul, ca şi căsătoria, era un domeniu în care drepturile femeii erau inexistente, iar pentru un bărbat, a divorţa de soţia sa era egal cu a renunţa la o parte din proprietatea sa.

Cât priveşte viaţa religioasă la evrei, femeia se găseşte încă de pe atunci într-o inferioritate covârşitoare faţă de bărbat – nu are nici măcar dreptul elementar de a sta în templu, la rugăciune, alături de bărbaţi, ca să nu mai vorbim de slujire sau de votul de nazireat pe care-l putea depune numai cu consimţământul stăpânului său (tatăl sau soţul) care i-l putea foarte bine anula. Şi astăzi, la slujbele evreieşti, femeile nu pot participa decât dintr-un balcon similar cafasului din bisericile creştine.

Raportat la statutul femeii nu numai în iudaism, dar şi în celelalte mari religii ale lumii (islamismul, hinduismul, budismul, daoismul, confucianismul, sintoismul), creştinismul este cel mai puţin misogin dintre acestea. Prin urmare, Dan Brown acuză creştinismul de anihilarea „sacrului feminin", ignorând complet realitatea: iudaismul îl anihilase deja încă din *Geneză*. Creştinismul nu a aşezat femeia în inferioritate nicicând, însă a impus o mulţime de bariere sexualităţii libere şi a ridicat ştacheta moralităţii. Religia creştină a avut tocmai rolul de a impune o morală sănătoasă faţă de promiscuitatea lumii antice păgâne, tratând astfel femeia ca pe o fiinţă umană, cu respectul cuvenit, şi nu ca pe un animal sau ca pe un instrument al muncii şi al plăcerilor bărbaţilor. În privinţa cinstirii acordate femeii, creştinismul se distanţează clar printr-o poziţie superioară, atât de iudaism, cât şi de păgânism, prin cultul Maicii Domnului, „mai cinstită decât heruvimii şi mai mărită fără

[95] Ibidem

de asemănare decât serafimii". Persoana cea mai sfântă dintre oameni, care L-a adus în dar neamului nostru pe Dumnezeu, făcându-L asemenea nouă, este şi mijlocitoarea noastră la cer, pentru mântuire. Ce putere mai mare i s-ar fi putut acorda femeii decât aceea de a fi purtătoare şi născătoare de Dumnezeu? Oricare dintre bărbaţi, oricât s-ar strădui, n-ar reuşi să egaleze şi nici măcar să se apropie puţin de acest statut unic, atribuit de Dumnezeul creştinismului exclusiv femeii.

Lipsită de o mariologie autentică, teologia protestantă şi neoprotestantă din care-şi trage sevele new-age-ismul brownian este incapabilă să arate poziţia reală a femeii în creştinism, calitatea de mamă ca suport al sacralităţii ei. Emanciparea femeii în lumea secularizată occidentală are consecinţe nefaste asupra moralei societăţii postmoderniste: erotism deşănţat, fără respectarea rânduielii fireşti a procreării, avorturi, divorţuri, concubinaje, păcatele împotriva firii – sunt tot atâtea faţete ale noului tip de religie, pe care new-age-ul o propune: creştinismul alterat, brownian – acordat cu practicile orgiastice străvechi de tipul *Hieros Gamos* pe care le-au mai speculat şi alţii precum Arthur Schnitzler în celebrul său roman ecranizat *Cu ochii larg închişi.*

După spusele personajului Teabing, creştinismul este „cea mai mare poveste vândută vreodată..., cea mai mare mistificare din istoria omenirii"[96]. Din păcate, cartea de care ne ocupăm a ajuns deja în topul real al „poveştilor vândute", mai precis al acelor „maşini" de făcut bani, pentru că n-au nevoie de publicitate. Aceasta vine singură, după principiul „bulgărelui de zăpadă". Se pune întrebarea: cine stă în spatele acestor maşini?

Mai trist este însă faptul că această publicaţie denigrează într-un mod incalificabil Biserica în general şi catolicismul în special. Dacă personajele sunt imaginare, dacă intriga este o ficţiune ieftină,

[96] D. Brown, *op. cit.*, p.284

iar referirile artistice, documentare sau literare s-au dovedit a fi părtinitoare, neavizate sau, mai rău, tendențioase, în schimb, Biserica Romano – Catolică (numită prin sintagma: „Vaticanul") și organizația *Opus Dei* reprezintă instituții reale, iar minciunile puse pe seama lor sunt inimaginabile. Asistăm, pe bună dreptate, la un martiraj al creștinismului – consecință, de ce nu, a unui nou martiraj al lui Hristos, al cărui chip este distorsionat incalificabil de către Dan Brown în „creația" sa.

6. Dialogul religios în postmodernitate – necesitate, șanse, perspective

Este de la sine înțeles faptul că postmodernitatea, cu tot arsenalul ei de mijloace avansate de comunicare, bazate pe tehnologii de ultimă oră, acordă dialogului în sine, ca formă de interacțiune umană, un rol poate mai accentuat ca niciodată în decursul istoriei. Prin: e-mail, chat, telefon, fax, videointerfon, receptoare radio sau TV, stații de emisie-recepție etc. – oamenii își comunică unii altora informații. O întrebare interesantă frământă, în egală măsură, pe cercetătorii laici și pe teologi: poate fi considerat acest tip de dialog o formă de comunicare interpersonală? Sau, mai bine zis, ce procent din personalitatea individuală se pierde, atunci când schimbul de informații se produce prin intermediul tehnologiilor moderne?

Evident, o pierdere există, și asta cu consecințe, uneori, incalculabile[97]. Sentimentele, trăirile sufletești, resorturile intime ale persoanei, se închid în spatele ecranelor cu cristale lichide, iar inflexiunile vorbirii se distorsionează metalic pe canalele de sunet. Și oricât de performantă ar fi aparatura de redare a acestor coordonate informale, ea nu va putea estompa prin nimic acel vid de expresie, instalat în cadrul absenței comuniunii față către față.

---

[97] A se vedea cazurile acelor cupluri care se întâlnesc pe internet, ajung să se căsătorească, dar își dau seama că, în realitate, lucrurile stau altfel decât în spațiul virtual.

„Postmodernitatea conține, deopotrivă, între elementele sale definitorii, emanciparea și demonicul"[98] – arată Paul Lakeland. Trăgând un semnal de alarmă asupra pericolului reprezentat de înlocuirea dialogului viu dintre persoane cu dialogul mort, purtat prin intermediul sofisticatelor mașinării ale timpului nostru, nu putem nega, într-o lume a dezastrului spiritual, rolul decisiv jucat de dialogul interreligios, al cărui suprem țel îl reprezintă tocmai conștientizarea umanității asupra înțelegerii caracterului personal al relațiilor cu Divinitatea și între oameni, deopotrivă. În acest sens, un misiolog catolic contemporan, vorbind despre propovăduirea creștină în Asia, arată: „dialogul interreligios este un dialog al salvării, care trebuie să îmbrățișeze toate aspectele vieții. În acest scop, dialogul interreligios se realizează la diverse niveluri: limbaj, arte, muzică, slujire liturgică, teologie, mistică etc."[99]. Precum vedem, toate aceste arii de comunicare au un comun tocmai valorificarea caracterului personalist al dialogului – prima și cea mai pregnantă notă definitorie a acestuia, dar în egală măsură și cea mai afectată de schimbarea de paradigmă impusă de postmodernitate.

În câteva cuvinte, este necesar să analizăm și alte note caracteristice ale dialogului interreligios, pentru a vedea cât de adânci sunt sau pot să devină modificările operate în mentalitatea contemporană.

De pildă, o trăsătură definitorie a acestuia este, așa cum îi spune și numele, conținutul religios. Nu putem trece repede peste acest amănunt, întrucât, în multe situații, discuțiile între reprezentanții unor religii diferite se poartă stereotip, fără a atinge miezul problemelor, care implică dezbaterea unor idei ce trimit cu gândul la relația dintre om și Dumnezeu. Grav afectată de

---

[98] Paul Lakeland, *Postmodernity: Christian Identity in a Fragmented Age*, Guides to Theological Inquiry Series, Fortress Press, Minneapolis, Minnesota, 1997, p. 89.

[99] Joseph Dinh Due Dao, *Preghiera rinnovata per una nouva era missionaria in Asia*, în rev. *Inculturation*, XV, Roma, 1994, p. 43.

secularizare, sufocată quasi-general de traiul unor societăți consumiste, însăși ideea de religie se clatină, în gândirea post-modernă, fiind redusă și chiar înlocuită, adeseori, cu ideologii care, chiar dacă premerg unor practici pozitive[100], nu sunt decât niște surogate periculoase.

Dialogul interreligios trebuie să conducă spre descoperirea caracterului dialogic al adevărului credinței. În cazul concret al creștinismului, Hristos Însuși, ca Adevăr divin întrupat, dă pildă vie despre dialog, prin întreaga sa activitate, cu caracter universal. Apostolii au predicat acest Adevăr cu fervoarea celor convinși pe de-a-ntregul de veridicitatea lui, fiind dispuși să sufere repercusiuni pentru credința lor. Cu atât mai neobișnuite ne apar atitudinile unor reprezentanți ai cinului monahal ortodox, care contestă cu obstinație orice formă de mărturisire dialogică a Adevărului, pe motivul unei pretinse condamnări ecleziale a contactelor cu ereticii. Hristos însă a conversat și a *șezut la masă cu vameșii și cu păcătoșii (Marcu 2, 16),* iar Apostolii, dacă n-ar fi predicat Evanghelia păgânilor, n-ar fi ajuns creștinismul religie universală, la scara răspândirii lui actuale.

Distingem, însă, dialogul de propovăduire[101]. Ambele își fixează același obiectiv: vestirea Adevărului, însă diferă în conținut și formă. Propovăduirea poate fi și monologică, iar obiectul ei este strict limitat la cuvântul Evangheliei. În schimb, dialogul cunoaște o paletă mult mai largă de sensuri și abordări, ținând cont de funcțiile diversificate ale limbajului, dar și de contextul pluralismului, al industrializării și globalizării. „Menținerea dialogului și a proclamării

---

[100] De ex.: umanismul, care a dat naștere politicilor social-filantropice, definitorii pentru Bisericile Protestante, prin care s-au deschis larg porțile secularizării. Danemarca este pe unul din primele locuri din Europa la capitolul: instituții de ocrotire socială și pe ultimul loc în ceea ce privește practicarea religiei majoritare – cea protestantă (sub 2% din populație).

[101] Idee dezvoltată de pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *Religii în dialog,* Trinitas, 2006, pp. 27-28.

adevărului într-o tensiune rodnică, armonioasă, reprezintă un act delicat de echilibru. (...) Evanghelizatorii, prin rugăciune și Euharistie, vor fi în stare să zugrăvească harul discernământului, să citească semnele prezenței Duhului și să recunoască timpul potrivit și maniera corectă de a-L propovădui pe Hristos"[102] – arată James H. Kroeger.

„Postmodernitatea decretează egalitatea religiilor, sursa lor în rațiunea omului și nu în transcendent"[103] – afirmă pr. prof. dr. Gh. Petraru. Aparent, o astfel de teză ar fi favorabilă dialogului, care s-ar putea purta de pe poziții de egalitate. Însă ea complică lucrurile. Prin promovarea așa-numitului „limbaj inclusiv", se relativizează orice formă de respect față de Revelație, susținându-se ideea că religia își are sorgintea în rațiunea umană și nu în acțiunea iubitoare a lui Dumnezeu de a se descoperi pe Sine, pentru mântuirea lumii.

Și astăzi, dialogul cu religiile necreștine trebuie să se sprijine pe trei stâlpi: libertate, responsabilitate și competență[104]. Dacă oricare dintre aceste condiții nu este respectată, nu avem un dialog real și concludent. Anularea libertății ar presupune impunerea forțată a unor principii, caz în care nici nu putem vorbi de dialog, întrucât suprimarea voinței alterității transformă expunerea într-una monologală. Responsabilitatea este absolut necesară, întrucât scopurile urmărite îi conferă dialogului forța unei acțiuni de importanță majoră. Iar competențele se definesc în modul de receptare a dialogului în sine: cu cât acestea sunt mai diversificate, cu atât rezultatul este mai fructuos. Potrivit lui Joseph Masson, „a dialoga înseamnă a recunoaște și a respecta

---

[102] James H. Kroeger, MM, *LIVING MISSION - Challenges in Evangelization Today*, ORBIS BOOKS Maryknoll, New York and CLARETIAN PUBLICATIONS, Quezon City, Philippines, 1994, p. 15.

[103] Pr. prof. dr. Gheorghe Petraru, *Teologie fundamentală și misionară. Ecumenism*, Editura Performantica, Iași, 2006, p. 231.

[104] Joseph Masson, *La missione continua*, EMI, Bologna, 1975, p. 37.

valorile celuilalt (...) căci prima fază a dialogului o constituie schimbul de informații"[105]. Desigur că astfel se vor descoperi, din paleta bogată a altor tradiții religios-culturale, o mulțime de resurse misionare folositoare, vorbindu-se adeseori de o îmbogățire reciprocă a partenerilor de dialog[106].

Este, în mod evident, un timp al cunoașterilor reciproce, precum și al tatonărilor prudente, un timp care deschide calea pentru cea de-a două fază a dialogului, în care se încearcă alăturarea acelor puncte comune, în scopul punerii lor în valoare: studiere, mărturisire și chiar viață cultică (rugăciune)[107], în măsura în care opiniile coincid sau sunt foarte asemănătoare, pentru a nu genera contradicții ireductibile. Numai astfel sunt create premisele pentru a experimenta cea de-a treia fază a dialogului, care constă în recunoașterea și respectarea acelor elemente de diferențiere, care marchează, practic, identitatea fiecărui partener[108]. Este un moment foarte delicat, căci multe dintre diferențe se situează pe poziții antagonice, ireductibile, impunând mai degrabă combaterea strașnică a oponenților, în niciun caz înțelegerea și toleranța. „Indiscutabil, recunoașterea diferențelor reprezintă una dintre cele mai dificile probleme în ceea ce privește dialogul"[109], arată Michael Barnes. Apoi, ar putea plana, pe bună dreptate, suspiciunea unei abdicări de la propriile valori, precum și trădarea rolului misionar al dialogului, care ar fi trebuit să decanteze adevărurile de neadevăruri, conducând inevitabil spre declararea unui învingător și a unui învins. Însă un astfel de scenariu ar anula însăși ființa dialogului, transformându-l în monolog; mai mult, s-ar

---

[105] Joseph Masson, *op. cit.*, p. 57.

[106] Anthony Bellagamba, *Mission and Ministry in the Global Church*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1992, p. 39.

[107] Joseph Masson, *op. cit.*, p. 58.

[108] *Ibidem*, p. 59.

[109] Michael Barnes, *Christian Identity and Religious Pluralism: Religions in Conversation*, Abingdon Press, Nashville, Tennessee, 1989, p. 80.

compromite iremediabil, întrucât ar distruge unul din fundamentele lui: libertatea.

Şi atunci, se pune întrebarea: ne vom opri aici? Îi vom lăsa, aşadar, să jubileze pe cei ce se opun oricărei forme de dialog ecumenic sau interreligios, motivând că este pierdere de vreme? La o primă vedere, analizând statusul celei de-a treia faze a dialogului, atunci când ajungi să-l înţelegi pe partenerul de discuţie şi să respecţi notele caracteristice credinţei lui, care ţie îţi sunt inacceptabile, s-ar părea că nu mai este nimic de făcut. Aceasta, însă, este o superficială gândire omenească, lipsită de recunoaşterea lucrării celei mai eficiente arme a misiunii: puterea lui Dumnezeu. Şi, cum *Dumnezeu lucrează* prin oameni (Filipeni 2, 13), cea care este chemată să înrâurească suflul misionar, cu rezultate concrete în planul propovăduirii şi convertirii, este „mărturia vieţii"[110]. Dincolo de cuvinte, de dialoguri nesfârşite, de schimburi de opinii sau replici, singurul care poate genera seisme ale conştiinţei este exemplul personal.

Dialogul religios trebuie să fie sincer, dar, în egală măsură, diplomatic[111]. Să fie purtat cu prietenie, oferind şansele unei reciproce părtăşii asupra acelor valori comune sau posibil de asimilat. De aceea, este important ca mesajele transmise să aibă finalitate practică. Expunerile doctrinare trebuie făcute cu limpezime, fără ocolişuri, cu conştiinţa trează misionară permanentă a propovăduitorului creştin. O bună înţelegere a acestora reclamă o împletire armonioasă a temelor teologice cu cele ştiinţifice, în spiritul conturării unui just raport între ştiinţă şi teologie. Important este, aşa cum subliniază pr. prof. Adam Wolanin, ca misionarul creştin, consecvent principiilor evanghelice, să nu-şi sacrifice

---

[110] Joseph Masson, *op. cit.*, p. 75.

[111] *Vreme este să taci, şi vreme să vorbeşti – Ecclesiast 3, 7.* Adevăratul dialog presupune ascultarea preopinentului, întrucât altminteri s-ar transforma în monolog. Uneori, tăcerea exprimă mai mult decât mii de cuvinte.

propria credință unor interese false ale unui la fel de fals dialog[112]. Cu alte cuvinte, să nu accepte niciun fel de compromis.

O altă condiție necesară este continua raportare a promotorilor dialogului la modul de recepție a acestuia de către cei mulți, de către oamenii simpli. Prezența în mijlocul oamenilor[113] presupune informarea corectă, dublu direcționată: atât aducerea la cunoștință publică a faptului dialogului în sine, precum și a rezultatelor acestuia, cât și preluarea permanentă a pulsului receptivității publice asupra celor înfăptuite. „Dialogul între religii poate promova cooperarea în societate, o înțelegere mutuală mai bună și respect între popoare"[114] – arată cardinalul Arinze. Este firesc: mai buna cunoaștere între cei separați de opinii diferite conduce, inevitabil, spre o mai bună înțelegere, spre binele obștesc.

În fine, dialogul interreligios trebuie să fie responsabil și conștient de pericolele care îl pândesc: neînțelegere, nesinceritate, autosuficiență, indiferentism religios, scepticism, agresivitate și insecuritate, neîncredere, suspiciune și frică. Toate aceste stări sunt cauzate, în primul rând, de necredință: mulți se pretind a fi cunoscători și chiar specialiști în privința diferitelor religii, dar sunt total lipsiți de orice experiență religioasă. La polul opus, o cauză la fel de periculoasă este extremismul religios: fundamentalismul, sub toate aspectele lui, foarte distructiv față de orice formă de dialog. Atunci când comunicarea se face de pe poziții de forță, rezultatul este practic nul. Când unii lideri religioși nu sunt convinși ei înșiși de veridicitatea enunțurilor pe care le propovăduiesc, preferă să anuleze din start orice implicare dialogală, din teama de a nu se compromite. De

---

[112] Adam Wolanin, S.J., *Teologia della missione. Testo con note,* edizione riveduta e ampliata, ad uso degli studenti, Editrice Pontificia Università Gregoriana, Roma, 2000, p. 319.

[113] Joseph Masson, *op. cit.*, p. 41.

[114] Francis, Cardinal Arinze, *The Church in Dialogue. Walking with Other Religions,* Ignatius Press, San Francisco, 1990, p. 13.

asemenea, cei ce nu stăpânesc perfect limbajul de specialitate (teologic) sau nu deţin dexteritatea limbilor de circulaţie preferă, de multe ori, să se abţină de la dialogul religios. Ştim, din păcate, foarte bine unde a condus, în istoria Bisericii, greşita înţelegere sau traducere a unor termeni.

Din păcate, postmodernitatea a adus cu sine o recrudescenţă fără precedent a fundamentalismului religios pe glob. Dialogul cu grupările religioase care se încadrează acestui fenomen se desfăşoară cu dificultate, nedepăşind, de cele mai multe ori, stagiile primare ale unei cunoaşteri reciproce. Pentru a înţelege complexitatea problemelor puse de acesta, în context actual, este necesar să fixăm câteva coordonate ale sale, esenţiale. În primul rând, se observă protejarea cu fanatism a unor interpretări proprii ale surselor Revelaţiei: exegeze biblice părtinitoare sau formulări canonice desuete, dar respectate cu acrivie. Unor formulări dogmatice particulare li se rezervă întâietate, chiar în faţa unor dogme universal recunoscute sau înaintea textelor canonice ale Scripturii. Se pretinde întoarcerea în trecut, în vremurile biblice, apostolice, sau în anii de glorie ai creştinismului. Subtil, sesizăm aici şi o încercare de sustragere din mrejele tehnicismului postmodern, generator de frisoane apocaliptice[115]. În fapt, aşa cum arăta Arij A. Roest Crollius, S.J., avem de-a face cu rejectarea oricărei forme de mediere dintre istorie şi cultură[116]. De aici, şi coeziunea de monolit a membrilor respectivelor grupări, faţă de care dezvoltă un sentiment al dependenţei. Iar faţă de dialogul interreligios cultivă o teamă teribilă, alimentată de motivaţia că o astfel de comunicare ar da dovadă de slăbiciune.

Anthony Bellagamba precizează unul dintre scopurile dialogului interreligios ca fiind acela „de a fi capabil a discerne

---

[115] A se vedea: codurile de bare, paşapoartele biometrice, implanturile cip-urilor etc. De luat aminte!

[116] Arij A. Roest Crollius, S.J., *Interreligious Dialogue: Can Be Sincere?*, în rev.: *Inculturation*, nr. XX, Roma, 1999, pp. 61-71.

împreună semnele timpurilor Lui Dumnezeu"[117]. Astfel, recunoscând intervenția divină în istorie, ca plan iconomic, se pot depăși mult mai ușor asperitățile produse de propriile interpretări ale semnificației cursului timpului, ce fac adesea abstracție de implicarea proniatoare a lui Dumnezeu.

Percepția datelor istoriei conferă viziuni diferite în ceea ce privește identitatea grupărilor religioase; de aceea dialogul interreligios presupune din start o poziționare echilibrată față de aceste date. Asumarea unor erori ale trecutului este o decizie progresistă: deși justă, ea este dificil de efectuat, întrucât uneori clatină din temelii edificii tradiționale considerate intangibile. În plan misionar, șansele propovăduirii cresc odată cu limpezirea tuturor aspectelor generatoare de controverse sau contestări. Societatea actuală, super-tehnologizată, este saturată de informație; în mod selectiv și adesea manipulator, ea caută să suprime orice încercare a faptului religios de a domina asupra unui om plasat întotdeauna în vârful piramidei sociale, victimă a autosuficienței sale autarhice. De aceea, religiile sunt lovite, fără menajamente, de-a valma, iar singurele argumente la îndemâna detractorilor sunt cele legate de faptul istoric în sine. Eroarea fundamentală a unei astfel de percepții este judecarea istoriei prin ochii prezentului, fără a avea nicio pârghie pentru a raporta analiza evenimentelor în contextul real al derulării lor. Fiecare credință subzistă în virtutea propriului său program anamnetic. Dar ce se întâmplă atunci când percepția unor date istorice este diferită sau chiar diametral opusă? În acest caz, potrivit specialiștilor, „o condiție a progresului în arta dialogului este capacitatea de a privi lucrurile din punctul de vedere al celuilalt"[118].

Oricum, deși există viziuni diferite asupra faptelor istorice în sine, scopul dialogului interreligios este acela de a-i îndemna pe

[117] Anthony Bellagamba, *op. cit.*, p. 39.

[118] Arij A. Roest Crollius, S.J., *op. cit.*, pp. 61-71.

toți să descopere intervenția lui Dumnezeu în istorie, prezența Sa reală, proniatoare, atât la nivel global, cât și pentru fiecare om în parte. Să înțeleagă faptul că „Dumnezeu acționează în întreg Universul la fel ca în fiecare singur colț al planetei"[119].

Se vorbește, în misiologia contemporană, foarte mult de coexistență și proexistență. Termenii definesc cel mai bine interacțiunea dintre culturi și religii, care se realizează greoi și complicat la nivelul liderilor și spontan între credincioșii simpli. Tocmai această comunicare spontană dintre cei aparent separați este foarte interesantă și dă mărturie despre roadele concrete ale dialogului: mulți dintre ei coexistă pașnic[120], ba chiar experimentează forme ale existenței dăruite pentru alții (proexistența), în timp ce anumiți conducători religioși inflamează aceste bune relații, din rațiuni pur umane, de cele mai multe ori mercantile.

Atunci când se desfășoară corect, după reguli prestabilite, dialogul religios conferă șanse deosebite misiunii Bisericii. În primul rând, așa cum sublinia cardinalul Arinze, „există un dialog al vieții, în care oameni de diferite religii se încăpățânează să trăiască împreună și să se îmbogățească unul pe celălalt prin intermediul credinței, rămânând fiecare practicanți deplini ai acelor variate religii"[121]. Pentru un creștin, toate elementele doctrinare, morale sau cultice care definesc alte religii pălesc în fața celor creștine: nicio altă religie nu vestește jertfa Fiului lui Dumnezeu întrupat, pentru a ridica neamul omenesc, prin înviere spre îndumnezeirea prin har, nu există morală mai evoluată decât cea cuprinsă în porunca iubirii de Dumnezeu și de aproapele, nu poate fi cult mai bogat în semnificații decât acela care culminează cu ospățul euharistic, prin care unirea cu Hristos se desăvârșește,

---

[119] Anthony Bellagamba, *op. cit.*, p. 39.

[120] Joseph Masson, *op. cit.*, p. 46.

[121] Francis, Cardinal Arinze, *op. cit.*, p. 13.

tainic, încă din viața aceasta. De aceea, misiologul Augustine Kanjamala scrie: „cel mai profund aspect al dialogului este împărtășirea experienței religioase cu celălalt, într-o atmosferă de rugăciune și meditație și o căutare comună a adevărului ultim"[122].

Potrivit specialiștilor, dialogul interreligios trebuie să pornească de la dogma Sfintei Treimi, model de comuniune perihoretică și de împărtășire a iubirii veșnice, în starea de nesfârșit dialog, potențată în raporturile cu lumea: Tatăl creează omul din iubire, apoi Îl dă omenirii pe Fiul Său, pentru a aduce salvarea din păcat și din moarte. „Într-o înțelegere soteriologică a activității de propovăduire, misionarii experiază Cuvântul Divin în Iisus Hristos ca fiind o parte definitorie a marii conversații eliberatoare a Lui Dumnezeu cu omenirea"[123]. Duhul Sfânt actualizează și permanentizează lucrarea harului dumnezeiesc[124]. În privința roadelor concrete ale Duhului în lume, o înțelegere echilibrată se poate realiza numai prin însușirea sensurilor misionare ale inculturației, ca proces de adaptare a discursului credinței la manifestările specifice culturilor locale. „În dialogul dintre credințe, ca și în procesul de inculturație, teologul sau comunitatea creștină, pe de o parte, și Duhul Sfânt, pe de altă parte, acționează ca parteneri"[125]. Este, așadar, o lucrare teandrică, precum se vede: „Vorbim mereu de colaborare între acești doi

---

[122] Augustine Kanjamala, *Unity and Universality as a Goal of Interreligious Dialogue,* în vol.: *Mission and Dialogue. Theory and Practice,* Asia-Pacific Missiological Series, No.1, edited by Leonardo N. Mercado and James J. Knight, Divine Word Publications, Manila, Rep. of. Philippines, 1989, p. 183.

[123] Paul Knitter, *Missionary Activity in a Theocentric – Soteriocentric Approach to Dialogue,* în vol.: *Mission and Dialogue. Theory and Practice,* Asia-Pacific Missiological Series, No.1, edited by Leonardo N. Mercado and James J. Knight, Divine Word Publications, Manila, Rep. of. Philippines, 1989, p. 211.

[124] A se vedea: Francis, Cardinal Arinze, *op. cit.*, p. 15.

[125] James H. Kroeger, MM, *op. cit.,*, p. 51.

factori: Duhul Sfânt este factorul intern, care ghidează eforturile factorilor externi ai evanghelizării. Tehnicile și eforturile umane în fața dialogului și inculturației se dovedesc a fi roditoare datorită acțiunii discrete a Duhului; de asemenea, Duhul Însuși transformă inimile oamenilor, mințile și atitudinile lor (metanoia), pentru reușita adevăratei inculturații și dialogului deschis"[126].

Plecând de la adevărul revelat de dogma treimică, se ajunge, printr-un dialog interreligios corect și eficient, la justa înțelegere și definire relațională a pluralismului confesional. Pe lângă șansele oferite de instituționalizarea grupărilor religioase dintr-un anumit teritoriu, pentru a deveni parteneri viabili ai structurilor administrative centrale și locale, conștientizarea pluralismului constituie o certitudine care responsabilizează, în sensul necesității creării unui cadru relațional bazat pe principii de respect reciproc și bună înțelegere. Dorința de comunicare dintre culte și religii este amplificată de presiunile societății de consum, nihilistă, contestatară și anti-tradițională, care determină luări de poziții comune, în măsura în care se dorește contracararea fenomenului antireligios. Creșterea Bisericilor trebuie înțeleasă nu ca *plantare de biserici*, una în detrimentul alteia sau altora, ci toate, în comun, în detrimentul anarhiei sociale, a secularizării, a ateismului, a curentelor de tip *New Age*, a ideologiilor violente, a ocultismelor. Carmelo Dotolo, într-una dintre cele mai noi și elaborate cărți de analiză a interacțiunii dintre creștinism și postmodernitate, utilizează o sintagmă generică pentru toate aceste provocări: „seducția pluralității sacrului"[127]. Unitatea unor deziderate puse în aplicare nu poate perturba identitatea fiecărui partener în parte, așa cum arată James H. Kroeger: „Dialogul nu reprezintă abandonarea convingerilor religioase ale

[126] *Ibidem.*

[127] Carmelo Dotolo, *Un cristianesimo possibile. Tra postmodernità e ricerca religiosa*, Editrice Queriniana, Brescia, 2007, p. 135.

cuiva. Dimpotrivă, cine se angajează într-un astfel de dialog este în mod sigur o persoană religioasă, iar sinceritatea discuțiilor interreligioase presupune în mod obligatoriu ca toți cei ce participă la ele să-și păstreze integritatea propriilor lor credințe"[128].

Chiar dacă există destule reticențe privind colaborările interreligioase, din cauza evidentelor diferențe doctrinare, moral-spirituale sau ritualice, se pot identifica diverse căi de manifestare comună a orientării dragostei față de aproapele, față de toți cei aflați în suferințe, necazuri sau încercări ale vieții. Palierul social este, într-adevăr, locul ideal al exprimării ideii de unitate în credință, întrucât iubirea de Dumnezeu și de semeni este un sentiment ce depășește barierele oricărei neînțelegeri doctrinare. Iar exemplul viu, desăvârșit și veșnic al acestei iubiri, arătată ca jertfă supremă pentru om și cosmos, este Hristos, Fiul lui Dumnezeu Întrupat, Cel ce pe toate le vindecă și le înnoiește prin înviere. Totuși, așa cum avertizează pr. prof. dr. Mihai Himcinschi, „dialogul nu poate rezolva toate conflictele politice și morale care apar într-o societate pluralistă... El creează spațiul necesar, în care cetățenii și comunitățile să se poată întâlni în sfera publică"[129]. Deci, nu trebuie așteptate rezultate miraculoase și triumfaliste, ci mai degrabă este necesară o corectă poziționare a rolului dialogului interreligios în vremea noastră.

În perspectivă, se pot dezvolta mai multe tipuri de dialog religios, grupate atât după categoriile de persoane implicate, cât și după conținuturile discuțiilor.

Nu numai specialiștii în teologie sunt protagoniștii unui astfel de dialog; el se poartă pe diferite paliere sociale. Oamenii simpli interacționează în viața de zi cu zi; faptul că trăiesc împreună – având

---

[128] James H. Kroeger, MM, *op. cit.*, p. 14.

[129] Pr. lect. univ. dr. Mihai Himcinschi, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, p. 133.

convingeri religioase diferite – îi determină pe mulți dintre ei să îmbogățească reciproc, prin cunoaștere și bună înțelegere a trăirilor religioase diverse. Buna lor vecinătate îi determină să-și împărtășească unii altora bucuriile și necazurile, să fie solidari în fața problemelor vieții. Adeseori, ei își comunică unii altora experiențe spirituale și chiar participă împreună la anumite rugăciuni, deși riscul unor clivaje este foarte mare, datorită manevrelor prozelitiste, încă destul de frecvente. Factorii implicați în sfera serviciilor sociale pot experimenta modul în care diferitele confesiuni privesc suferința umană și întrajutorarea semenilor, ca și exprimarea idealurilor de dreptate și libertate socială. Există posibilitatea de a derula proiecte comune în acest sens. Încă din 1989, pr. prof. Ion Bria arăta că una din problemele umane globale este „lipsa de compasiune activă față de comunitatea umană în general, care rămâne obiectul comun al slujirii tuturor Bisericilor"[130]. În mediile culturale și universitare se poate spune că dialogul este la el acasă: nu există barieră sau opreliște în fața comunicărilor, efectuate cu decența și sobrietatea impuse de rigorile comportării academice. Chiar și mediul monahal poate fi spațiul unui dialog interreligios interesant: este bine cunoscută de către misiologi colaborarea rodnică dintre călugării catolici și cei budiști. În 1979, cincizeci de călugări japonezi, adepți ai budismului zen, au trăit experiența câtorva săptămâni de viață monahală în mânăstiri catolice din Europa, iar în 1983, douăzeci de călugări benedictini din Europa au plecat să viețuiască pentru o lună în mânăstiri budiste din Japonia[131].

O foarte recentă - și din ce în ce mai activă – formă a dialogului religios este cea realizată în spațiul virtual. Comentând anumite știri sau răspunzând unor topic-uri dinainte stabilite, o

[130] Pr. prof. dr. Ion Bria, *Destinul Ortodoxiei*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1989, pp. 182-183.

[131] A se vedea: Francis, Cardinal Arinze, *op. cit.*, p. 30-31.

mulțime de anonimi se duelează în replici meșteșugite, în cadrul forum-urilor de discuții, absolut toxice pentru participanți sau vizitatori. Manipularea evidentă, calomnia, minciuna, ura, limbajul licențios, sunt doar câteva din gravele abateri deontologice de la normele unui dialog civilizat întâlnite aici.

În postmodernitate, sunt promovate, așa cum am văzut, numeroase versiuni alternative ale realității și variate moduri de viață. Tocmai această toleranță absolută conferă dialogului șanse nebănuite, întrucât libertatea cuvântului, unită cu puterea exemplului individual, conține cheia deșteptării societății din laxismul moral-spiritual, spre identificarea și ocolirea cu succes a capcanelor demonice întinse înaintea omului contemporan.

7. Centrele educațional-filantropice ale Bisericii – necesitate misionară în societatea postmodernă

Dintotdeauna, Biserica și-a dezvoltat o prodigioasă lucrare misionară în câmpul social-filantropic. Plecând de la porunca dată de Hristos de recunoaște pe chipul fiecărui semen aflat în suferință amprenta divină, Apostolii au venit în ajutorul celor umili, prin exemplul personal dar și prin îndemnuri ferme, concretizate în colecte pentru defavorizații soartei. Între cuvânt și faptă au acționat și Părinții primelor veacuri creștine, între care se distinge figura emblematică a Marelui Vasile, fondatorul nu mai puțin celebrei Vasiliade. Prezența timpurie a bolnițelor pe pământ românesc, precum și organizarea Eforiei Spitalelor cu largul concurs al bisericilor și mânăstirilor ortodoxe sunt dovezi certe ale perenității așezămintelor noastre filantropice ecleziale.

La români, ca și la alte popoare, școala a început în tinda bisericii sau în chilia mânăstirii. Stau mărturie atât documentele vechi, cât și paginile de admirabilă literatură lăsate de scriitori precum Creangă sau Slavici. Iar la Brașov, în Schei, dăinuie până astăzi, dovadă vie a acestei realități, prima școală românească. Generații întregi de români integri s-au format sub îndrumarea dascălilor de biserici, care erau și învățători în sate, studiind alături de Abecedar Ceaslovul sau Mineiele, învățând dimpreună cu slovele picurul cumpănit al rugăciunii și sunetul lin al cântării liturgice. Distrugerea lentă a acestei tradiții, parte a unui evident proces de laicizare a învățământului românesc, și-a făcut simțite consecințe dramatice

asupra calității actului educativ. Înăbușirea reperelor morale și spirituale, precum și înlocuirea lor cu false ideologii și cultul personalității, au generat mai apoi, în anii totalitarismului comunist, adevărate drame în planul formării caracterelor umane, lipsite de echilibrul credinței[132]. Iar în vremea noastră, deși s-a revenit la oferta unui învățământ religios în parteneriat cu statul, există destule elemente care conturează o adevărată ofensivă la adresa valorilor pe care creștinismul ortodox încearcă să le propună[133]. Cauza principală este mentalitatea postmodernă impregnată din ce în ce mai mult în conștiința românilor.

Postmodernitatea erodează lent, dar sigur, deschiderea altruistă a omului față de semenul său aflat în suferință. Individualismul[134] îl rupe de orice fel de interacțiune personală, izolându-l în spatele ecranelor mașinăriilor care propun un nou tip de comunicare: lipsită de profunzime, datorită barierelor evidente care fac comodă retragerea, fuga de responsabilitate, ascunderea în spatele unor nume de împrumut și critica vituperantă, de cele mai multe ori lipsită de argumente, la adresa tuturor sistemelor menite să pună la îndoială măcar acest echilibru fragil. Biserica, purtând mesajul lui Hristos care cheamă la comuniune, este un actor incomod pe această scenă, și de aceea nu trebuie să mire pe nimeni faptul că ea este ținta multor atacuri. Deși, în mod paradoxal, ea activează cel mai eficient în sfera socială, criticile vizează tocmai presupusa ei neimplicare și vin, tocmai, din partea celor mai inactivi în acest domeniu!

---

[132] Pr. prof. dr. Mihai Himcinschi, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Editura Reîntregirea, Colecția: Pastorală misionară-Misiologie pastorală, nr. 10, Alba Iulia, 2006, p. 162

[133] Un astfel de concept este *Teologia Socială*. O bună introducere în temă ar putea fi volumul colectiv: *Teologie socială*, autori: Mihai Valică, Pavel Chirilă, Andreea Băndoiu, Cristian George Popescu, Editura Christiana, București, 2007.

[134] Samuel Escobar, *The New Global Mission. The Gospel from Everywhere to Everyone*, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, p. 75

Diversificarea serviciilor sociale oferite de unitățile de cult ortodoxe reprezintă o certitudine. O dimensiune specială a atenției acordate în acest domeniu este concretizată în organizarea Centrelor Educațional-Sociale ale Bisericii. Inițial, s-a pus în practică ideea parteneriatului dintre unitățile de cult și alte entități juridice, sub egida cărora să se organizeze activitatea respectivă. Datorită faptului că s-au semnalat și evoluții problematice ale acestui tip de parteneriat[135], precum și importanței implicării directe a unităților de cult ortodoxe în activitatea socială, este de dorit ca Biserica Ortodoxă să patroneze propriile ei Centre, sub egida cărora să poată fi reintroduse instituțiile de învățământ confesionale, care i-au adus un prestigiu deosebit odinioară. Atât Constituția României, care acordă cultelor rolul de parteneri sociali ai statului, cât și Statutul Bisericii Ortodoxe Române, validat prin Legea Cultelor în vigoare, conferă unităților de cult posibilitatea ca, sub controlul direct al Consiliului și Comitetului Parohial, să fie organizate astfel de Centre, care să ofere servicii sociale, educaționale, culturale, misionare sau pentru tineret, potrivit cu organizarea Departamentelor din fiecare parohie. Procedând astfel, se elimină soluția birocratică anevoioasă a înființării altor entități juridice sau colaborării cu alte organizații. Parohia derulează ea însăși activitățile, prin însuși statutul său, sub acoperirea legală conferită de codul fiscal propriu, înregistrând întreaga desfășurare financiară legată de noua activitate prin intermediul registrelor contabile, potrivit legislației în vigoare. Atât veniturile, cât și cheltuielile acestor Centre se operaționalizează prin parohii, corespunzând strict statutului non-profit al acestora.

---

[135] Situația este similară și în romano-catolicism. A se vedea studiul lui Chung-Choon Kim, *The Contextualization of Theological Education*, în vol. : Mission and Theological Education in World Perspective, edited by Harvie M. Conn and Samuel F. Rowen, Associates of Urbanus, Farmington, Michigan, 1984, p. 47

Într-o primă fază, Centrele educațional-sociale de la parohii pot funcționa excelent la nivel de grădiniță și after-school. Proiectele privind școli și licee confesionale sunt mai ample și necesită o abordare specială, care ar trebui să țină cont și de poziția oficială a Bisericii în cadrul parteneriatului cu statul, în vederea urmăririi unui cadru legal adecvat. De aceea, expunerea de față va face referire strict la Centrele educațional-sociale care au ca obiect activitățile de grădiniță și after-school.

Pentru început, este necesar a se arăta justificarea socială stringentă a unor astfel de proiecte. Există, în momentul de față, un deficit real al locurilor de grădiniță în România. Numai în București, pentru anul școlar actual (2010-2011), s-au semnalat 7000 de locuri lipsă[136]. Soluția găsită de autorități – aceea de a supraaglomera grupele de studiu – este departe de a fi acceptabilă pentru calitatea actului didactic în sine. De aceea, se impune cu necesitate deschiderea unor noi unități pentru învățământul preșcolar. Biserica Ortodoxă Română este datoare de a se implica în astfel de proiecte, după ce alte Biserici, minoritare în România, au făcut-o deja cu rezultate notabile în planul imaginii.

Relativ nouă, activitatea de tip after-school este în România o necesitate socio-educațională stringentă. Se constată o deficiență majoră în privința asigurării continuității, aplicabilității și durabilității educației școlare, la nivel primar și gimnazial, în perioada de timp pe care elevii o petrec în afara orelor de curs. În fapt, reducerea actului educațional doar la acumularea unor cunoștințe desfășurată exclusiv pe băncile școlii conduce la o dezvoltare sincopată, lacunară, a personalității individuale a elevului, ale cărui performanțe la învățătură scad. O educație continuă, echilibrată, impune o supraveghere adecvată, nu numai

[136] http://www.ziare.com/social/capitala/criza-in-gradinitele-din-bucuresti-7-000-de-copii-nu-si-gasesc-loc-1040090, accesat la data de 28.03.2011

la orele de curs, ci și după acestea, într-un cadru care să ajute și la descoperirea unor aptitudini, pasiuni, vocații personale, care pot și trebuie să fie canalizate spre obținerea de performanțe, necesare atât devenirii individuale, cât și societății, în ansamblu.

Nivelul educațional scăzut în România este o realitate tristă, ilustrată și de următorul grafic, utilizând date comunicate de Institutul Național de Statistică[137]:

Datele statistice / Anul școlar	Număr de elevi care au fost înscriși în clasa a VIII-a	Număr de elevi care au promovat testul național (absolvire a ciclului gimnazial)	Procent de promovabilitate a testului național
2000-2001	301695	248249	82
2001-2002	310823	247689	79
2002-2003	307551	240683	78
2003-2004	296777	207484	69
2004-2005	265179	164687	62
2005-2006	231842	155731	67

Se observă clar că, la nivelul anului 2006, de când datează cea mai recentă statistică, **o treime** din populația școlară, la nivelul clasei a VIII-a, nu era în stare nici măcar să finalizeze studiile prin promovarea examenului de testare națională cu nota minimă, nemaivorbind de standardele de calitate ce includ diferențierea absolvenților, în funcție de punctajele obținute (celelalte 2 treimi).

O primă cauză, care conduce la slabe performanțe educaționale din cauza unui învățământ discontinuu, o constituie lipsa unui cadru instituționalizat privind dezvoltarea unor parametri optimi de calitate a fixării și aplicării cunoștințelor trans-

[137] De pe site-ul oficial: www.insse.ro, accesat la data de 26.03.2009

mise în şcoală. Foarte puţine unităţi de învăţământ deţin semi-internate sau internate funcţionale, în care copiii pot continua procesul instructiv-educativ, sub supraveghere atentă şi calificată, pentru a realiza atât temele standard, cât şi pe cele suplimentare sau vocaţionale. Iar statul se dovedeşte incapabil să susţină financiar o salarizare decentă, constantă şi ritmică a personalului didactic, darămite iniţierea şi mentenanţa unor atare activităţi... În mediul privat, unităţile de tip *after-school* sunt reduse numeric, fiind mult sub necesarul actual. Pe de altă parte, nevoia unei aprofundări speciale a cunoştinţelor şcolare a determinat dezvoltarea fenomenului pregătirii particulare individuale a elevilor, sub forma aşa-numitelor „meditaţii", care nu întotdeauna au reuşit remedierea problemei în cauză. Acest lucru a determinat o poziţie tranşantă a dnei Ecaterina Andronescu, fost ministru al educaţiei şi cercetării, expusă în data de 3 martie 2009, în faţa Camerei Deputaţilor, prin care şi-a exprimat intenţia de a iniţia la nivel naţional un program de tip „şcoală după şcoală"[138].

Prezentarea copiilor la şcoală cu temele nefăcute sau făcute prost, cu lecţiile neînţelese şi neînvăţate, dezvoltând uneori chiar şi sentimente ostile faţă de instituţia în sine, este consecinţa directă a slabei gestionări, din partea părinţilor, a familiei, dar şi a factorilor sociali de răspundere, a timpului pe care elevul îl petrece în afara şcolii. Vulnerabilitatea familiei în societatea actuală, cu o rată crescută a neînţelegerilor domestice, soldate adesea cu divorţuri, este una din cauze. O alta o reprezintă programul încărcat de lucru al părinţilor, reţinuţi, adesea, la serviciu de activităţi peste program sau ore de muncă suplimentare. Randamentul profesional al acestora scade, în condiţiile în care nu-şi ştiu copiii în sigu-ranţă, bine supravegheaţi şi asistaţi printr-o educaţie optimă, şi în orele din afara programului şcolar. Bunicii, care odinioară aşteptau pensionarea pentru a se îngriji

[138] A se vedea *Ziarul Lumina*, anul V, nr. 69 (1271), 25 martie 2009, rubrica *Educaţie şi cultură*, p. 12

de nepoți, sunt ei înșiși victime ale societății de consum: fie dezvoltă diferite suferințe și au, la rându-le, nevoie de asistență, fie se încadrează perfect în cerințele epocii, rămânând activi în muncă și după pensionare. Toate acestea conduc la neîndeplinirea actului de supraveghere atentă și competentă a copiilor, în mediul familial[139], cu rezultate dezastruoase în formarea personalității și educarea ei: slabe performanțe școlare, lipsa unei culturi generale (înlocuirea ei cu o pseudo-cultură, pervertită, având drept surse exclusive televizorul și calculatorul), alienare mentală, pericolul însingurării, al dezvoltării unei personalități introvertite, sau, la polul opus, cultivarea unor anturaje nepotrivite, care pot deveni fermentul unor acțiuni antisociale, comportamente deviate, culminând cu abandonul școlar, aflat într-o continuă creștere, după cum vedem din acest tabel, publicat de Institutul Național de Statistică:

Anul școlar	Rata abandonului școlar, în învățământul primar	Rata abandonului școlar, în învățământul gimnazial
2000-2001	0,6	0,6
2001-2002	1	1,4
2002-2003	0,9	1,5
2003-2004	1,2	1,7
2004-2005	1,3	2
2005-2006	1,5	2,1

Chiar dacă unele familii pot oferi un mediu corect de supraveghere a educației copiilor lor, în perioada din afara orelor de curs, se simte încă nevoia, într-o societate ce experimentează din plin efectele crizei economice mondiale, de a asigura elevilor condiții

[139] Sorin Emanuel Bugner, *Viața intimă a omului și provocările postmoderniste asupra acesteia*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, pp. 284-290

materiale adecvate, pentru studiu suplimentar, dar și pentru testarea și dezvoltarea unor aptitudini vocaționale. Precaritatea numărului de cluburi pentru copii, care ar putea pune la dispoziție, în cadru organizat, o bază materială pentru activități educative extrașcolare, conduce, așadar, la diminuarea șanselor de integrare a copiilor în societate și, mai târziu, pe piața muncii, dar și la irosirea unor talente, care astfel rămân nevalorificate. Un bun exemplu în acest caz îl constituie domeniul tehnologiei informațiilor, care, deși a primit un sprijin încurajator, sub forma unei subvenții acordate de stat în vederea accesului fiecărui copil la un computer personal (P.C.), nu a putut raporta rezultate complet favorabile, întrucât se constată mari rămâneri în urmă în privința stimulării învățării deprinderilor utilizării computerului, a stăpânirii unor programe de bază, dar și a limitării accesului la surse din rețeaua internet, cu conținut antisocial sau imoral.

O viață stresată, nesupravegheată, își pune amprenta asupra dezvoltării psiho-somatice a copiilor. Adeseori, aceștia sunt victimele unei alimentații dezechilibrate, care determină apariția a numeroase boli, dintre care cea mai răspândită este obezitatea. Lipsa activităților sportive, sedentarismul reprezintă probleme grave cu care se confruntă o mare parte a populației tinere din România. În spațiile urbane, mai cu seamă în București, există un mare deficit de spații verzi, de odihnă, complexe recreative și sportive. Copiii resimt acut lipsa unei educații practice în spirit ecologic, în spiritul respectului față de natură, dar și față de propriul lor trup și suflet. Ineficiența educației ecologice, predată în școli mai mult la nivel teoretic, se vădește în atitudinea nepăsătoare față de mediul înconjurător, din ce în ce mai poluat. În privința educației fizice, este total insuficientă doar activitatea școlară, dacă nu este dublată de exercițiu individual sau în echipă. Iar în ceea ce privește grija față de suflet, desăvârșită prin educația religioasă, reprezintă o notă definitorie a personalității umane, a cărei lipsă își pune amprenta în sens negativ asupra comportamentului social.

În contextul celor expuse mai sus, Centrele educațional-sociale parohiale ar putea constitui cadrul legal al desfășurării unui proces educativ complex, care să modeleze în sens pozitiv personalitatea copiilor, vizând următoarele domenii ale educației formative:

- educație religioasă, vizând creionarea unei personalități echilibrate, punând la mare preț valorile morale, izvorâte ca urmare a sentimentului iubirii față de Dumnezeu și de semeni, în spiritul toleranței creștine și condamnării oricărei forme de discriminare[140];
- dobândirea unei solide culturi generale;
- educație comportamentală și civică;
- dezvoltarea aptitudinilor de comunicare și spiritului de echipă, a capacităților de interconexiune socială și relaționarea de grup[141];
- educația pentru sănătate și igienă personală, inclusiv igiena alimentației; dezvoltarea psiho-somatică armonioasă a copiilor, prevenirea fenomenului obezității;
- educație ecologică, respect pentru natură și mediul înconjurător;
- educație artistică: depistarea talentelor și valorificarea lor în sens creativ;
- educație privind tehnologia informației; stimularea creativității, a cunoașterii bazate pe tehnologii inovatoare;
- educație fizică (exerciții individuale și jocuri pe echipe);
- educație pentru timp liber;

---

[140] Sfântul Vladimir, Mitropolitul Kievului, *Despre educație*, trad. Xenia și Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, colecția: Părinți Ruși, 2003, pp. 91-99

[141] Pentru activitățile de grup, este recomandabil volumul *Tinerii și Biserica în zilele noastre*, publicat de către Centrul pentru Studii de Teologie Aplicată al Mitropoliei Olteniei, autori: monahia Siluana Vlad și pr. Gabriel Sorescu, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007

- fixarea noțiunilor dobândite la școală, prin realizarea temelor și proiectelor individuale, sub supraveghere competentă (la programul after-school).

Un astfel de proiect contribuie la conturarea unor personalități echilibrate ale copiilor, prin stoparea posibilității afilierii acestora la anturaje nepotrivite, în vederea comiterii de acte imorale sau antisociale[142]. Evident, o țintă este și scăderea fenomenului infracțional juvenil, dar mai ales diminuarea ratei abandonului școlar.

De asemenea, se urmărește reducerea semnificativă a contraperformanțelor părinților la locurile de muncă, în măsura în care acestea erau cauzate de stresul privind lipsa de supraveghere a copiilor. Astfel, se va întări stabilitatea familială, cu efecte benefice în privința scăderii ratei divorțurilor, dar și a creșterii armoniei între membrii familiei, incluzând toți factorii implicați în supravegherea copiilor, care astfel vor fi degrevați de o sarcină deloc ușoară, uneori chiar împovărătoare. Programul de lucru al părinților nu va mai înregistra sincope, datorate inserării unor activități legate de copii; se va reduce stresul emoțional și va crește randamentul muncii, ba chiar se va ivi oportunitatea ca părinții să se aplece și spre activități suplimentare, orientate fie spre generare de profit, fie spre odihnă sau recreere.

Programul își propune să dezvolte în mod just conceptul european al egalității șanselor, contribuind la integrarea socială a copiilor cu dizabilități, al căror acces în Centru va fi facilitat, și nu va stabili criterii de selecție a copiilor sau personalului implicat în proiect, pe considerente de sex, religie, naționalitate sau alte forme de discriminare. Astfel, se vine în întâmpinarea obiectivelor trasate de Ministerul Educației și Cercetării, pentru a crea un cadru instituțional optim al educației copiilor de vârstă preșcolară și școlară.

---

[142] Ignatie Monahul, *Buna-cuviință în educația creștină a copiilor*, Editura Andreas Print, București, 2008, p. 207

Organizarea unui astfel de obiectiv ar putea constitui mobilul unor programe de finanțare cu fonduri structurale europene, fie în Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (P.O.S.D.R.U.) – unde se și specifică drept prioritar implementarea conceptului „școala de după școală", fie prin Programul Operațional Regional (P.O.R.), care menționează printre obiective modernizarea și extinderea centrelor de furnizare de servicii sociale acreditate (condiția, în acest caz, fiind existența unor activități sociale acreditate anterior, la parohie, care ar putea beneficia astfel de o diversificare și dezvoltare a serviciilor).

Din punct de vedere organizatoric, este necesară, în primul rând, existența unui sediu adecvat, mobilat și dotat corespunzător. Blocul alimentar nu este obligatoriu, fiind posibilă încheierea unui contract cu o firmă de catering autorizată, care să preia responsabilitatea mesei copiilor, atât în ceea ce privește prepararea hranei, cât și a transportului în condiții specifice până la sediu. Pentru funcționare, activitatea de grădiniță necesită acreditare din partea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, care se va obține potrivit metodologiei în vigoare. Și până la acreditare, unitatea poate funcționa în paralel cu cea de after-school, sub egida unui „club al copiilor", pentru care nu sunt necesare decât avizele legale de funcționare: de la Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (pompieri), Inspectoratul de Sănătate Publică (sanepid), Autoritatea Națională Sanitar-Veterinară, Agenția Națională pentru Protecția Mediului și Inspectoratul Teritorial de Muncă. Toate acestea se pot obține relativ ușor, cu condiția respectării parametrilor legali. O condiție absolut necesară, indispensabilă pentru intrarea în legalitate, este deținerea unor acte oficiale privind spațiul utilizat (act de proprietate sau contract de închiriere/comodat).

O problemă extrem de importantă este sustenabilitatea unui astfel de proiect. Pe lângă cheltuielile privind organizarea inițială a

Centrului, există necesitățile de întreținere curentă, cheltuielile cu personalul, rechizitele, utilitățile, consumabilele, mesele și, eventual, transportul copiilor. Întrucât bugetele parohiilor sunt, de cele mai multe ori, incapabile să susțină financiar constant aceste costuri, trebuie identificate soluții externe de finanțare. Acestea pot veni fie din contribuțiile beneficiarilor, care pot acoperi strict cota care le revine din bugetul defalcat al cheltuielilor, fie din sponsorizările unor persoane sau firme, care pot prelua cazurile aflate în dificultate, cu dosare sociale rezultate în urma anchetelor profesionale, oferindu-le burse de sprijin, în cuantumul cheltuielilor lunare de susținere.

Oferta educațională a Centrului educațional-social cuprinde: supravegherea şi instruirea competentă a elevilor din ciclul preșcolar, primar şi gimnazial. Pentru aceasta, se vor asigura: preluarea copiilor de la şcoală (la after-school), asigurarea mesei principale (de prânz) şi a unor gustări, supravegherea competentă la efectuarea temelor, activități religioase (rugăciunea înainte și după masă, catehează săptămânală prin proiectul european „Hristos împărtășit copiilor"), activități vocaționale și de potențare a talentelor native (pian, pictură, calculator, ansamblu coral), activităţi recreative (lecturi, jocuri individuale și de echipă, scenete etc.), activităţi sportive (cu instructor specializat), meditații opționale (la diverse discipline școlare, inclusiv limbi moderne).

Pentru întreținerea curentă (alimente, consumabile, salarii, utilităţi, alte dotări), beneficiarii activității vor efectua donaţii către unitatea de cult, care le va evidenția într-un capitol bugetar aparte şi le va utiliza în mod exclusiv scopului pentru care au fost efectuate. Cuantumul orientativ al donațiilor se va stabili în funcție de cheltuielile de întreținere prezumate. Orice sume excedentare se vor folosi pentru extinderea activității, dotări suplimentare sau vor fi dedicate scopurilor filantropice care decurg în mod firesc din calitatea de organizație non-profit a parohiei. Donaţiile se vor achita în avans față de perioada programată de beneficiar. Odată înregistrate în evidențele financiare ale parohiei, sumele donate nu

mai pot fi returnate donatorilor; în cazul neparticipării la program, anunțată corespunzător, sumele echivalente pot fi reportate pentru lunile următoare.

Pentru copiii proveniți din familii aflate în dificultate, dar care atestă rezultate foarte bune la învățătură și comportament exemplar, după efectuarea unei anchete specifice, de către asistenți sociali calificați, se vor acorda burse, cu sprijinul unor sponsori, prin intermedierea parohiei. Bursele vor servi pentru acoperirea costurilor cu serviciile educaționale oferite de către Centru acestor copii. Pentru aceste activități, dar și pentru a veghea la starea de sănătate psiho-fizică a copiilor, în cadrul Centrului va funcționa un Departament de asistență socială.

În scopul bunei funcționări a Centrului educațional - social ortodox, se suplimentează schema de funcții şi personal a parohiei, cu posturile prevăzute în Organigramă. Angajarea de personal se va face în condițiile prevăzute de Codul muncii, iar remunerația se va realiza din fonduri proprii, sprijinindu-se pe donații și sponsorizări. Forma de angajare poate fi: contract de muncă full time, contract de muncă part time, contract de voluntariat. Posturile prevăzute în Organigramă corespund ocupației Centrului la capacitate maximă; pentru un procent mai mic de ocupare, se va asigura doar necesarul de posturi strict.

Verificarea activității derulate în cadrul Centrului se va face în cadrul inspecțiilor periodice protopopești, a inspecțiilor C.F.I. și Audit, precum și a oricăror alte organe de control mandatate de către autoritatea superioară bisericească sau organele de stat abilitate. Evaluarea impactului educațional și social, precum și a rezultatelor obținute în urma desfășurării activităților din Centru, se va realiza printr-un Raport de activitate anual, care va fi prezentat Adunării parohiale și Centrului eparhial.

Restrângerea activității Centrului operează pe durata vacanțelor școlare, perioadă în care vor fi obligate să se prezinte la serviciu doar persoanele angajate cu contract de muncă pe perioadă

nedeterminată (full time) – cu excepția concediului legal de odihnă; acestea vor desfășura activități specifice, de organizare a muncii, renovare a spațiului etc., până la reluarea activității educaționale și sociale. Încetarea activității Centrului operează în următoarele cazuri: în zilele de sâmbătă, duminică și sărbători legale, în lipsa fondurilor pentru susținerea activității, în cazul numărului insuficient de înscriși, indisponibilitatea personalului adecvat, cazuri de forță majoră.

Periodic, se vor organiza întâlniri cu părinții, iar propunerile de îmbunătățire a activității vor fi supuse dezbaterilor şi aprobărilor ulterioare. Părinţii sau reprezentanţii legali ai copiilor vor lua act de cele prevăzute în Regulamentul de ordine internă și Regulamentul de funcționare şi vor consimți, pe bază de semnătură, să se conformeze regulilor acestora, precum și programului de activități comunicat. Este recomandabil să se încheie cu părinții sau susținătorii legali ai copiilor contracte de colaborare și prestări servicii.

Pentru buna funcționare a Centrului, se pot încheia parteneriate cu Primăriile și Consiliile locale, precum și cu școlile aflate în proximitatea parohiei, existând numeroase forme de posibil sprijin pentru activitățile specifice.

Existența Centrelor educațional-sociale ale Bisericii este deja o realitate experimentată în proiecte-pilot în câteva parohii. Rezultatele obținute au întrecut așteptările, așa încât se dorește generalizarea acestor proiecte în toate unitățile de cult care prezintă oportunități de dezvoltare a acestui tip de activitate. Așa cum am arătat, societatea postmodernă problematizează acut criza educațio-nală și socială[143], încât nu se pune problema vreunei incompatibilități teritoriale privind astfel de proiecte. Deopotrivă în mediul rural sau urban, în centru sau la periferie, înființarea Centrelor socio-educaționale reprezintă un deziderat major al misiunii ecleziale a vremii noastre.

---

[143] Pr. lect. univ. dr. David Pestroiu, *Misiunea Bisericii Ortodoxe în postmodernitate*, în: *Theologia Pontica*, Revista Centrului de Cercetări Teologice, Interculturale și Ecumenice „Sf. Ioan Cassian", anul II (2009), nr. 1 (ianuarie-martie), p. 132

8. Considerații misionare actuale privind migrația și integrarea rromilor

A) Fenomenul migrației

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române* (DEX), migrația este definită ca fiind: „deplasarea în masă a unor triburi sau populații de pe un teritoriu pe altul, determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali"[144]. Migrația este o realitate definitorie a vieții umane din cele mai vechi timpuri, foarte multe persoane fiind determinate de diverse împrejurări să-și schimbe domiciliul temporar sau definitiv. În Sfânta Scriptură, sunt descrise mai multe exemple de migrație:

- Avraam care a plecat în Canaan din Urul Caldeii;
- Iacov și frații lui Iosif se stabilesc în Egipt;
-Moise îi scoate pe evrei din robia egipteană, călăuzindu-i spre Țara Făgăduinței;
- Evreii sunt duși în robia asiro-babiloniană;
- Eliberarea evreilor de către Cirus și întoarcerea în țară.

În Noul Testament, o pildă vie a pelegrinării pe pământ este oferită de Însuși Iisus Hristos, care singur mărturisește: *Vulpile au vizuini şi păsările cerului cuiburi; dar Fiul Omului n-are unde să-Şi plece capul (Luca 9,58).*

Îndemnul Său este limpede: *Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă (Matei 6,33).*

De aici, se poate deduce faptul că viața umană este un continuu pelerinaj pe pământ spre Patria Cerească. În acest drum,

---

[144] *Dicţionarul explicativ al limbii române,* Editura Univers enciclopedic, 1996, p. 632.

este de așteptat ca, uneori, să se arate că atașamentul față de poruncile Evangheliei este mai mare decât grija față de agonisita pământească. Cu toate acestea, din diferite motive, mai degrabă non-religioase, oamenii continuă să migreze.

În ceea ce privește situația din România și provocările momentului în câmpul misiologic față de problema migrației, distingem două categorii de situații:

1.migranți români plecați peste hotare, în căutarea unui loc de muncă mai atractiv sau a unor condiții de trai decente;

2. migranți din țări sărace sau din spații aflate în zone de conflict, cărora România le oferă asistență și sprijin.

I. Este necesar să amintim factorii determinanți ai mutării de pe un teritoriu pe altul şi să punctăm în ce măsură influențează ei schimbările de domiciliu și care sunt problemele subsecvente.

1. Factorul economic – este esențial. Majoritatea schimbărilor de domiciliu au drept cauză dorința omului de a avea un trai mai bun. Schimbarea ocupației sau căutarea unui loc de muncă mai avantajos sunt motive majore în acest caz.

Pentru credincioşii ortodocși români, o situație cu totul nouă o constituie posibilitatea de a călători şi a obține locuri de muncă mai bine plătite în țări dezvoltate ale Europei. Această situație, ce se înscrie, în mod evident, în fenomenul mai amplu al globalizării[145] și care a luat proporții după anul 2007, are consecințe imprevizibile pe plan pastoral-misionar. Deja s-au tras semnale de alarmă în privința existenței unor capcane, cărora semenii noştri le cad victime: traficul de ființe umane, traficul şi consumul de stupefiante, traficul de organe sunt, deja, realități îngrijorătoare[146]. La acestea, se adaugă

[145] A se vedea: *Biserica în era globalizării*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, passim.

[146] Fenomene surprinse şi de Pr. lect. dr. Adrian Gabor, „Viața şi misiunea parohiei azi: împliniri, probleme, perspective", în *Glasul Bisericii*, anul LIX, nr. 5-8, mai-august 2003, pp. 77-91

forme de agresiune prozelitistă din partea unor culte sau secte, care au capacitatea de a organiza nuclee de sprijin pentru români, oferind relaţii şi locuri de muncă în schimbul adeziunii la grupările religioase respective. Există informaţii precise despre astfel de reţele în Franţa, Spania şi Israel. Este salutară iniţiativa Sfântului Sinod de a creşte numărul ierarhilor români din diaspora[147]; aşteptăm şi sporirea numărului parohiilor românești, dar, din păcate, există semnale că, la umbra unor dizidenţe, se refugiază diverşi sacerdoţi cu statut incert, care au suferit pedepse canonice în ţară, mergând până la caterisire.

2. Factorul social – influenţează mutarea credincioşilor cu locuinţa, mai ales din perspectiva relaţiilor maritale. Din păcate, în acest domeniu se constată, sub presiunea lumii occidentale secularizate, o ostilitate faţă de ideea de familie[148], considerată demodată, chiar perimată. Sunt la modă „relaţiile de cuplu", divorţurile, avorturile, planning-ul familial şi contracepţia, „libertăţile" sexuale (homosexualitatea), mişcarea „LGBT" etc. Faţă de toate acestea, replicile au existat, mai degrabă, la nivel oficial sau prin reprezentanţii corpurilor profesorale de la Facultate şi Seminar[149]. Anul 2011 a fost declarat de către Sf. Sinod al BOR ca fiind „Anul Sfântului Botez și al Sfintei Cununii în Patriarhia Română". La acest strigăt viguros de condamnare a imoralităţii, s-au unit vocile tuturor preoţilor din parohii, atât de la amvon, cât şi prin intermediul pastoraţiei individuale.

3. Factorul politic influenţează într-o măsură mult mai mică mutarea credincioşilor din parohii. Este vorba doar de acei creştini

---

[147] A fost ales primul membru al Sfântului Sinod al B.O.R. de o altă naţionalitate decât română: P.S. Marc Nemţeanul (francez).

[148] Un studiu bine documentat biblic şi patristic în această problemă: Pr. asist. dr. Doru Costache, „Rolul familiei în educaţia copiilor", în *Ortodoxia*, anul LIII, nr. 3-4, iulie-decembrie 2002, pp.128-140.

[149] A se vedea, de pildă, Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică*, vol.3, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2004, p. 298

care au responsabilităţi politice şi sunt siliţi să le îndeplinească în alte localităţi decât cele de domiciliu. De o mare importanţă este păstrarea unor relaţii cordiale ale membrilor ierarhiei cu factorii decizionali politic; de aceea este bine ca politicienilor să li se amintească, de către preoţi, care sunt necesităţile şi prioritătile Bisericii.

4. Şi factorul natural are o influenţă redusă asupra mutărilor actuale ale persoanelor. Sunt unele condiţii de mediu care favorizează mutarea cu locuinţa. S-au semnalat stări de inadaptare, chiar producerea sau agravarea unor boli, generate de schimbarea climatică provocată de mutarea cu domiciliul, de la şes la munte sau invers, de la o zonă secetoasă şi caldă într-un mediu rece şi umed sau invers.

Pentru noi, sunt importante de analizat consecinţele în plan pastoral-misionar al acestor mutări.

Pentru credincioşii ortodocşi, mutarea înseamnă şi, în cele mai multe cazuri, despărţirea de preotul duhovnic[150] (cel puţin temporară, întrucât distanţele pot fi surmontate mult mai uşor astăzi). Apar frecvent dificultăţi de integrare în noua comunitate parohială[151]; de aceea, preoţii trebuie să fie vigilenţi şi să acorde întreaga atenţie noilor veniţi, pentru a-i ajuta să se acomodeze la ceea ce numim, generic, „specificul locului"[152].

Mulţi credincioşi rămân fideli părinţilor lor duhovniceşti şi după mutarea cu locuinţa. Îi cercetează pe aceştia în continuare, cât se poate de des, păstrând vie legătura sufletească prin participarea la slujbele săvârşite de sfinţiile lor, precum şi prin invitarea lor de a le sta alături în toate momentele importante ale vieţii.

---

[150] Despre instituţia duhovnicului şi calităţile acestuia, a se vedea Dr. Antonie Plămădeală, *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1995, pp. 221-228.

[151] Pentru depăşirea acestor dificultăţi, găsim sfaturi utile la Wilbur Lingle, *Abordarea cu dragoste a martorilor lui Iehova*, Editura Agape, Făgăraş, 1997, pp. 194-197.

[152] A nu se confunda „specificul locului" cu acceptarea tuturor superstiţiilor sau slujirii necanonice. A se vedea Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *op. cit.*, pp. 306-313.

De asemenea, o strategie misionară aparte vizează pe acei creștini ortodocși, în special copii și tineri, rămași în țară, adeseori în grija părinților sau unor rude îndepărtate, lipsiți de dragostea părintească și căldura căminului familiei. Față de aceștia, parohiile trebuie să deruleze programe de consiliere duhovnicească și de integrare, cu multă dragoste, în familia mai amplă a comunității creștine, pentru a lupta astfel cu izolarea și marginalizarea care conduc adeseori la depresie, culminând cu nedorite cazuri de sinucidere. Aici se vădește calitatea preotului de *părinte:* el trebuie să preia povara lăsată, uneori cu prea mare ușurință, nepăsare și chiar iresponsabilitate, pe umerii comunității.

II. A doua categorie de migranți de care vom vorbi este cea a refugiaților. Arhiepiscopia Bucureștilor este preocupată să asigure asistență acestor persoane aflate într-o situație vulnerabilă, chiar dacă ei sunt, în marea lor majoritate, de alte alte confesiuni decât cea ortodoxă. S-a încheiat un acord de parteneriat cu Asociația pentru Refugiați și Migranți, cu obiectivul principal de demara acțiuni comune celor două instituții, în scopul ajutorării persoanelor care au statul de refugiat sau migrant. Împreună, se derulează mai multe proiecte, precum:

a. Cu prilejul Nașterii Domnului, comunitatea este sensibilizată față de problemele specifice persoanelor refugiate și migrante. Scopul este depășirea barierelor culturale, iar mijloacele de desfășurare constau în: susținerea unui concert de colinde, prezentarea unor tradiții românești de Crăciun, oferirea de pachete cu ajutoare alimentare.

b. Similar – cu prilejul Sfintelor Paști

c. Cu prilejul Zilei Mondiale a Refugiatului, a fost organizată o competiție sportivă în parcul IOR, în parteneriat cu Primăria Sector 3 și cu Autoritatea pentru Refugiați și Migranți. Arhiepiscopia Bucureștilor a oferit 3 tone de alimente refugiaților și migranților.

d. Cu ocazia Duminicii familiei și copilului, stabilită de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Sectorul Social-Filantropic și Misionar al Arhiepiscopiei Bucureștilor a organizat un spectacol artistic susținut de copiii de la școli de muzică pentru mamele cu copii din cadrul căminului de refugiați. În cadrul evenimentului au fost oferite cadouri beneficiarilor.

Arhiepiscopia Bucureștilor a inclus Asociația pentru Refugiați și Migranți în Programul „Masa Bucuriei", având în vedere faptul că nevoile imediate ale acestor persoane țin de asigurarea hranei necesare traiului. Astfel, în ficare lună, refugiații și migranții beneficiază de ajutoare constând în alimente sau posibilitatea servirii unor mese.

Majoritatea refugiaților și migranților sunt doar în tranzit în România. Aceștia solicită azil politic sau doresc să migreze în țări unde calitatea vieții este superioară celei oferite condițiile existente în prezent la noi. De aceea, ei rămân aici doar perioade scurte de timp - de câteva luni. Cu toate acestea, Sectorul Social-Filantropic al Arhiepiscopiei Bucureștilor a reușit să sprijine constant nevoile acestor categorii defavorizate. S-ar fi dorit să se dezvolte și programe sociale cu caracter permanent (cum ar fi: sesiuni de informare pe teme juridice, medicale etc.), însă principala problemă au constituit-o limitările temporale; de aceea nu s-a izbutit elaborarea unui plan strategic vis-a-vis de sprijinul oferit pentru acest grup vulnerabil.

B) Integrarea rromilor

Populația de etnie rromă, originară din Orient, s-a răspândit în toată lumea, chiar și până în America și Australia, însă cea mai mare concentrare de rromi este în Europa, in special in Sud-Estul Europei. Rapoartele oficiale estimează numărul populației de rromi

din Europa în jurul a 12 milioane, dar câteva organizații neguvernamentale susțin ca numărul este de fapt de aproape 15 milioane, rromii find aproximativ 3% din populația Europei.

Conform ultimului recensământ, mai mult de 540.000 de rromi locuiesc în România, aceasta fiind cea mai mare populație de rromi din Europa. Cercetările neoficiale făcute de organizații internaționale estimează un număr nerealist, undeva între 1.5 și 2.5 milioane. Este totuși foarte dificil de stabilit numărul exact de rromi, din cauza comunităților izolate geografic sau social, dar și din cauza faptului că, uneori, aceștia nu-și recunosc etnia, identificându-se cu românii, populația majoritară. 1.5 milioane ar reprezenta aproximativ 7% din populația României.

Problemele legate de integrarea rromilor sunt determinate de incidența faptelor antisociale ale acestora. Într-un chestionar din 2006, 91% din români considerau ca rromii sunt implicați în activități ilegale, chiar criminale, iar 49% credeau că rromii sunt atât de diferiți, încât nu vor putea fi niciodată acceptați de ceilalți membri ai societății românești.

În timp ce unii rromi au putut să fie asimilați în societate (având un trai obișnuit sau negând identitatea de rromi), mulți ramân într-o sărăcie severă. Conform datelor oficiale, 67% din rromii din România trăiesc în sărăcie (stabilită ca un venit de mai puțin de 3 euro/zi), față de numai 20% dintre români. 20% dintre rromi locuiesc în sărăcie extremă (mai puțin de 1,5 euro/zi), față de mai puțin de 5% din români. 44% dintre rromii cu vârste cuprinse între 15 și 55 ani nu sunt angajați, nu au un serviciu stabil. Cu toate acestea, sunt de notorietate publică etalările de lux și opulență în cazul locuințelor specifice sau a unor evenimente speciale (nunți, botezuri, înmormântări), unde „săracii" „fără serviciu" apar dintr-o dată cu mașini scumpe, podoabe în cantități excesive de metale prețioase, sau manevrează sume mari de bani oferite ca „dar" sau încredințate cântăreților favoriți. Evident, toată această bogăție ascunsă sub masca sărăciei are o componentă mai degrabă penală decât socială.

Mulți rromi din România locuiesc numai în așezări de rromi, la marginile orașelor și satelor românești. Aceste așezări duc lipsă de instalații tehnico-sanitare, nu au electricitate și gaz, iar unele case pot fi descrise ca fiind simple barăci. Aici sunt semnalate frecvent fapte antisociale, furturi de energie, distribuție de stupefiante și produse de contrabandă, trafic de persoane sau camuflarea celor certați cu legea. Există, în paralel, și adevărate cartiere înstărite de rromi, cu locuințe cu acoperișuri de tablă bogat ornamentate, asemănătoare pagodelor, afișând mașini luxoase și petreceri zgomotoase. În domenii precum: colectarea de materiale refolosibile (în special fier și cupru), lăutăria sau comerțul stradal cu flori s-au constatat nu o dată fraude și evaziuni fiscale. Un chestionar din 1998 a evidențiat faptul că 21% dintre rromi locuiau în case construite ilegal, ocupate abuziv sau pe terenuri care nu le aprțineau.

Rromii se confruntă și cu o lipsă totală de acces la un sistem adecvat de sănătate din cauza izolării lor și a faptului că îngrijirea medicală din Romania necesită acte de identitate de bază, pe care mulți rromi (10-20%) încă nu le au, în ciuda eforturilor guvernamentale de a le oferi. Un alt chestionar din 1999 a dezvăluit faptul că nu numai mortalitatea infantilă, ci și decesele sub 5 ani din rândul rromilor erau duble față de cele din cadrul populației de români.

Școala este una dintre cele mai mari probleme ce îi impiedică pe rromi să-și îmbunătățească viața. Lipsa resurselor și a unei înțelegeri față de importanța educației din partea părinților, needucați la rândul lor, duce la abandonul școlar al copiilor rromi sau la neînscrierea acestora la școală. Mai puțin de 20% din copiii rromi merg la gradiniță sau la școală. Numai 17% ajung la liceu. 18% nu merg deloc la școală. Conform unui studiu, 28% dintre adulții rromi din România nu știu să scrie sau să citească.

Guvernul român, împreună cu organismele specifice Uniunii Europene, sunt din ce în ce mai mult interesați de diminuarea acestor probleme. Decada de Incluziune a Rromilor (2005-2015) a fost un

program oficial european ce a urmărit crearea de resurse pentru integrarea rromilor. Progresul a fost însă încet, căci secole de promisiuni neîndeplinite au lăsat mulți rromi sceptici în privința oricăror alte încercări de ajutorare. De aceea, una dintre cele mai mari provocări cu care ne confruntăm este chiar convingerea rromilor că integrarea în societatea românească și europeană ar trebui sa fie în interesul lor.

În privința confesionalismului etniei rromilor din România, marea lor majoritate se consideră ortodocși aparținând B.O.R., (cu mențiunea că foarte puțini cunosc și înțeleg mesajul ortodoxiei, majoritatea având doar o apartenență declarativă și păstrând, de fapt, o afiliere sincretică la o religie proprie, marcată de ocultism și obscurantism), apoi există penticostali (11% din totalul penticostalilor români), dar și catolici și protestanți în cadrul rromilor vorbitori și de limbă maghiară. Trebuie înțeles faptul că orice statistică referitoare la această populație este extrem de relativă.

În ceea ce privește integrarea rromilor, Arhiepiscopia Bucureștilor își propune dezvoltarea unor centre de zi pentru prevenirea abandonului școlar, îmbunătățirea nivelului de școlarizare, respectiv integrarea copiilor rromi prin educație.

Potrivit Protocolului încheiat de Arhiepiscopia Bucureștilor și Ministerul Educației, s-au oferit locuri speciale subvenționate pentru rromi la Liceele Teologice și la Facultățile de Teologie. Astfel, mai mulți rromi au terminat secția de Teologie Pastorală și au fost hirotoniți preoți, fiind trimiși să păstorească în comunități formate preponderent din conaționalii lor. De asemenea, există rromi absolvenți ai secției Teologie Didactică, având statutul de învățători și profesori de religie. În ceea ce-i privește pe absolvenții secției Teologie Socială, aceștia studiază chiar în Facultate aspecte legate de categoriile sociale defavorizate, incluzând rromii.

Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității 1 decembrie 1918 din Alba Iulia a inițiat, în cadrul Centrului său de Cercetare, începând cu anul 2009, programul: *Integrarea socială a rromilor din*

perspectiva religioasă, conținând următoarele repere: 1. Poziția BOR față de rromi. Istorie şi prezent. Perspective 2. Modele aplicative de integrare: Studiul privind efectele integrării religioase şi sociale a rromilor. Proiectul îşi propune cercetarea diferențiată a efectelor într-un mediu omogen de rromi care au servicii religioase (parohie proprie) şi educaționale (şcoală primară) dedicate în raport cu tehnici de lucru într-un mediu neomogen (populație de rromi dispersată într-o colectivitate de români, maghiari etc). 3.Identificarea de soluții adecvate pentru intergrare.

O problemă foarte importantă cu care se confruntă Ortodoxia românească este persistența unor tradiții păgâne definitorii pentru viața și comportamentul rromilor. Astfel, rromii sunt atașați Ortodoxiei mai mult în contextul acceptării unor ritualuri: botez, nuntă, înmormântare, parastas, nefiind interesați aproape deloc de mesajul religios al transformării vieții, în urcușul spre asemănarea cu Dumnezeu (theosis). Mult mai puternice sunt, pentru rromi, credințele păgâne și, în special, diversele ocultisme, pe care au căutat să le adapteze unei religiozități pretins ortodoxe, în realitate compromise. De aceea, o mare importanță acordăm proiectelor catehetice naționale: *Hristos împărtășit copiilor* și, pentru adulți, *Calea mântuirii (The Way)*. Foarte importantă este lupta contra abandonului școlar; în acest caz, parohiile s-au înscris în proiectul european „Alege școala!", care oferă șanse reale copiilor rromi să nu renunțe la educație. Numai în 2011, în cadrul acestui proiect, peste 5000 de copii au participat la tabere gratuite pe lângă mânăstiri, în care s-au organizat activități specifice de socializare și educare.

Pe lângă biserici, au luat ființă zeci de Centre Educaționale și Sociale pentru copii, de tip grădiniță și after-school, în care copiii să fie supravegheați la efectuarea temelor și să fie prevenită delincvența juvenilă, principala cauză a abandonului școlar.

Marea problemă o constituie, în acest moment, nu copiii rromi, față de care sunt programe integratoare diverse, ci adulții,

care se confruntă cu șomajul, sărăcia, preferând adesea parazitismul social și implicându-se activ în felurite activități infracționale. Speranța este ca preoții rromi, din ce în ce mai mulți, să-și facă datoria prin cateheze publice și individuale, pentru schimbarea mentalității generale.

Mai sunt încă multe de făcut în această privință, însă B.O.R. face tot ceea ce îi stă în putere pentru a schimba în bine soarta rromilor. Din punct de vedere istoric, nu poate fi trecut cu vederea faptul că, în timpul Revoluției de la 1848, Președintele Comisiei pentru dezrobirea rromilor a fost un călugăr patriot, Arhimandritul Ioasafat Snagoveanul, silit apoi să suporte exilul pentru această lucrare. Și astăzi, Biserica este în centrul acțiunilor integratoare ale rromilor, plănuind chiar și proiecte mai mari, de anvergură națională, cu fonduri guvernamentale și europene, a căror desfășurare ar fi cu adevărat benefică.

9. Imagine și postmodernitate – icoana în era digitală

Capitolul de față își propune să investigheze mutațiile reprezentate de percepția umană asupra imaginii religioase, din perspectiva provocărilor postmodernității. Dacă în trecut creștinis-mul a deschis prin iconografie adevărate ferestre spre cer, societatea postmodernă închide, rând pe rând, obloanele comunicării metafizice, proiectând imaginea într-o lume digitală care glorifică sinele și creează o serie de noi idolatrii: vedete, sporturi, distracții de tot felul și chiar munca sau propria profesie. Odată cu instalarea mentalității postmoderne în omul secularizat, se observă limpede o dezvoltare autarhică a conceptului de individualism luciferic, potrivit postulatului formulat de Paul Lakeland, care a anticipat o accentuare a influenței demonice în lume, concomitentă cu emanciparea specifică unei societăți evoluate[153].

Fiul lui Dumnezeu Întrupat – Icoana Tatălui (Ioan 1,18) a deschis calea cunoașterii lui Dumnezeu, oferind lumii puntea de legătură care reface starea de comuniune pierdută prin păcatul originar și conferă creației șansa reabilitării într-o nouă dimensiune spațio-temporală: Împărăția Veșnicei Iubiri a Preasfintei Treimi.

[153] A se vedea: Paul Lakeland, *Postmodernity: Christian Identity in a Fragmented Age* (Guides to Theological Inquiry Series), Fortress Press, Minneapolis, Minnesota, 1997, p. 89

Această comuniune se realizează la nivel personal, prin dialog transpus în rugăciune. Arta eclezială, propunând icoanele ca mijloace de legătură cu Divinitatea, ajută omul pe calea acestui parcurs existențial spre desăvârșire, oferind tocmai suportul unui liant, atât de necesar pentru a păstra vie imaginea corectă a persoanelor chemate la comuniune.

Ce se întâmplă, însă, când însăși starea de comuniune personală este negată? Ce rol mai are imaginea căutării sensului primordial al existenței pentru o lume hedonistă și secularistă? Vorbim despre societatea contemporană postmodernă și deslușim noi sensuri ale imaginii pentru omul dezrădăcinat din starea de cultivare a virtuților, însingurat prin cultivarea propriului său individualism.

Postmodernitatea propune, deopotrivă, noi tipuri de iluminism și umanism. Separate total de religie, acestea se articulează exclusiv în plan secular, ca reacții violente față de tradiționalism și îmbrățișare fără rezerve a tot ceea ce este nou, cosmopolit, evoluat în plan științific și tehnologic. Este timpul denunțării categorice a oricărei forme de ierarhie instituționalizată; însuși primatul majorității, care ar trebui să constituie esența oricărei democrații, este zguduit din temelii de gălăgioasele clamări ale drepturilor minorităților. Omul postmodern se reinventează pe sine însuși atunci când, în numele propriei emancipări, se auto-revelează ca Demiurg, idol al propriei sale vanități. Dumnezeului creștin, descoperit în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, îi este contestată existența personală, atâta vreme cât canalele Sale de comunicare sunt obturate de omul redus la starea de individ, incapabil de a relaționa dincolo de zbaterile sale instinctuale mundane. În acest sens, definiția celebră dată de Jean-Francois Lyotard postmodernității, ca fiind *incredulitatea față de meta-narațiuni*[154], își găsește

[154] Jean François Lyotard, *The Postmodern Condition: a report on Knowledge*, Translation from the French by

explicația logică: răspunsurile tradiționale față de marile întrebări existențiale, bazate pe revelația biblică, sunt căzute în desuetudine, întrucât trebuie să facă loc unor noi explicații, de convenință, venite din partea umanismului secular. Având drept suport mesajul emancipator al rațiunii, ele pun în lumină valori precum: binele, adevărul, frumosul, omenia, dreptatea, din perspectiva adaptării lor la progresul științei și tehnologiei, cu raportare directă la confortul material din lumea aceasta, excluzând total perspectiva veșniciei și cultivarea sfințeniei.

În căutarea Adevărului, care, potrivit creștinismului, este Unul singur – Hristos, omenirea a străbătut istoria cu convingerea unicității acestui demers. În postmodernitate, întâlnim concepția potrivit căreia nu există un singur Adevăr, ci se folosește tot mai mult pluralul *adevăruri,* în sensul în care fiecare individ se îndreptățește pe sine, în fața semenilor, clamându-și atitudinea ca fiind prototipală. Iată de ce Jürgen Habermas vorbește despre „localizarea adevărului"[155]. În acest caz, cunoașterea devine ea însăși o premisă a consumismului, fiind influențată de formele de comunicare ale momentului: Chat, Messenger, Facebook, Twitter, WhatsApp etc.. Religiile însele sunt acceptate doar în măsura în care încetează să se raporteze la propriile lor dogme ca adevăruri unice, indubitabile. Sunt rejectate, de-a valma: cugetările profunde, trăirile mistice, rigorismul moral – toate fiind criticate întrucât dăunează practicii încetățenite a hedonismului postmodern. Se instaurează, pretutindeni, mediocritatea și superficialitatea. Lipsa de profunzime devine o caracteristică generală a mentalității societății actuale. Realitatea este convertită în imagine, redată prin mijloace tehnice de o excepțională claritate (3D, I-max etc.) și, astfel, distorsionată în

---

Geoff Bennington and Brian Massumi, Foreword by Fredric Jameson, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1984, p. XXIV

[155] J. Habermas, *Discursul filosofic al modernității,* Polity, 1987

planul figurat, unde prelucrările manipulatorii sunt la ordinea zilei. Mulți oameni, în special tineri, se autoizolează în spațiul virtual creat pe computer, în care filmele, jocurile sau chiar producțiile TV obișnuite sunt impregnate cu mesaje subliminale menite să creeze dependență. O categorie aparte o constituie industria erotismului, care alimentează centrii nervoși din creier cu imagini menite să alimenteze pulsiunile trupului, într-o încercare disperată de a controla întreaga ființă psiho-fizică a individului, stimularea necontenită a plăcerii. Același J. Habermas, vorbind despre viziunea postmodernă asupra lumii, o descrie ca fiind „triumful dorinței asupra rațiunii"[156]. Religii, culturi, tradiții, ideologii, moduri de viață sunt fragmentate într-o pluralitate, totuși omogenă, în măsura în care se autopropune drept contestatară și se revendică a fi bazată pe relativism.

Se vorbește foarte mult, în ultima vreme, despre cadrele definitorii ale postmodernității și despre modul în care aceasta influențează dezvoltarea umanității. Este evident faptul că suntem martorii unei uluitoare emancipări: elemente ce conduc la instalarea confortului generalizat destructurează, în egală măsură, vechile repere ale definirii existenței umane. Se conturează tot mai pregnant modelul autarhic al hegemoniei sinelui. Individualismul postmodernist lansează marea provocare socială la adresa etosului comunitar eclezial. Într-o lume care venerează egoismul, ce dinamică vor cunoaște relaționările umane?

Pentru a oferi un posibil răspuns, trebuie să pătrundem mai adânc în cercetarea noastră asupra resorturilor constitutive ale postmodernității. De un real folos în acest sens ne este studiul lui Philip Sampson, *The rise of postmodernity*. Aici, autorul oferă o viziune sintetică, integratoare, asupra multelor definiții care s-au dat acestui concept:

---

[156] *Ibidem*

„Precum dragostea în cântecul popular, postmodernitatea este acel lucru plin de splendoare. Unii văd în ea caracteristica modului de producție din capitalismul târziu (Jameson), alții o identifică printr-un mod cu totul nou de activism (Poster), câțiva o consideră ca o șansă către noi posibilități creatoare (Winter), alții văd influența ei ca fiind sinistră (Diederichsen), câțiva o văd ca o condiție nouă, esențială (Lyotard), alții se îndoiesc de existența ei (Rose) sau consideră că articulează doar poziția unor intelectuali marginali (Bauman)"[157].

De fapt, omul postmodern nu-și dorește să rezolve ecuația existenței sale. Traiul exclusiv contingent, consumat la timpul prezent, exclude postularea unui sens transcendent al vieții. De aceea, el este crispat și confuz, iar adeseori oscilant între diverse sisteme filosofice, elemente de gândire sincretică, pagini de romane SF sau proprii viziuni elucubrante. Privită astfel, postmodernitatea se prezintă ca o certitudine pierdută sau ignoranță conștientă[158].

Cu toate pretențiile de a crea o societate perfectă, secular-umaniștii au înregistrat eșecuri pe toate planurile, ceea ce demonstrează că, deși intențiile lor par a fi bune în aparență, în realitate acestea sunt imposibil de aplicat în fapt. Individualismul, bazat pe vanitate și egoism, a condus la imposibilitatea realizării unei emancipări în viața socială și politică. Lipsa cultivării comuniunii și frământările egocentriste conduc, în fapt, la fragmentări și mai adânci decât cele din perioada modernă, pe care postmodernitatea avea pretenția să le corecteze. Pentru a corecta puseele manifestărilor individualiste s-a apelat la cultivarea preeminenței modei: a fi în *trend*

---

[157] Philip Sampson, "The rise of postmodernity", în: *Faith and modernity*, edited by Philip Sampson, Vinay Samuel and Chris Sudgen, Regnum Books International, Oxford, 1997, p. 29

[158] R. Winter, "Postmodern Sociology as a Democratic Educational Practice? Some Suggestions", în: *British Journal of Sociology of Education*, number 12.4, 1991, p. 471

este un *must:* este modul în care membrii societății sunt aduși la același numitor comun.

Nici cuceririle științei și tehnologiilor nu sunt, în realitate, mai convingătoare. Utilizarea acestora în industria de armament sau criza provocată de poluare sunt realități dureroase pentru omul mileniului III. Chiar dacă au apărut o pleiadă de mișcări ecologiste și pacifiste, care propun diverse programe și proiecte de profil - ele însele intens consumatoare de resurse – rezultatele se lasă încă așteptate.

În ceea ce privește comunicarea, lucrurile stau, poate, cel mai dramatic. Nu a existat o formă mai subtilă de subjugare a rațiunii și control mental, în întreaga istorie a umanității, decât este cea care se profilează, sub ochii noștri, în postmodernitate. Hipnotizat de rețelele de socializare, pironit cu ochii în televizor, omul trăiește acut drama propriei sale depersonalizări. Nu mai are voie, nu mai are curaj să gândească liber; de fapt, nici nu mai are nevoie: o fac alții pentru el. Manipulări grosolane își întind tentaculele asupra sa, fără ca el să reacționeze în vreun fel. Creditează cu atâta ușurință surse de informare viciate, încât nici nu este greu să-i modelezi conștiința adormită. Este suficientă stimularea falsei sale emancipări: cu alte cuvinte, e destul dacă i se oferă impresia că discursul îi aparține, că trage singur concluzia (care i se induce, subtil, firește), că este singurul și cel mai în măsură să efectueze judecăți de valoare asupra oricărui subiect, indiferent dacă are vreo competență față de domeniul respectiv sau nu. În acest sens, o foarte bună temă de cercetare o constituie blogurile: toți comentează din postura de experți, însă, la o analiză lucidă, postările lor nu reprezintă altceva decât viralizarea manipulărilor, uneori de proporțiile unor adevărate epidemii. Sub masca emancipării se ascunde, de fapt, o grea robie.

„Pe măsură ce cetățenii devin consumatori, integrați în societate pe baza seducției pieței și gata de a participa în mod

direct la viața politică publică, prin intermediul inovațiilor tehnologice, democrația reprezentativă capătă un interes minor pentru cei excluși din jocul pieței, pentru cei oprimați, pentru cei săraci"[159] – arată, la rândul său, P. Sampson.

În plan social, emanciparea postmodernă capătă accente dramatice. Sub masca libertății, precum și a trâmbițatelor „drepturi ale omului", se creează noi polarizări sociale, menite să distrugă din temelii afilierile tradiționale. Iau naștere mișcări contestatare la adresa Bisericilor tradiționale, acuzate de faptul că sunt incapabile să țină pasul cu moda postmodernă. Pornind de la mișcările anti-rasiste și anti-sclavagiste din Occident, Ortodoxia românească este ținta unor atacuri fără precedent, vizând culpabilizarea acesteia pe motivul menținerii rromilor în robie până la mijlocul veacului al XIX-lea, dar și datorită folosirii încă în limbajul liturgic al sintagmelor:*robul/roaba lui Dumnezeu*. Mișcările feministe, cu manifestări de emancipare, cu orientări clare pro-avort, militează inclusiv pentru drepturi sacerdotale, după modelul unor confesiuni occidentale. Contracepția și planning-ul familial au câștigat din ce în ce mai mulți adepți, la fel ca și formele hibride de conviețuire umană – concubinaje, uniri consensuale sau parteneriate civile – toate menite să sape la rădăcina familiei tradiționale. Evident, la același țel s-au angajat și mișcările de promovare a drepturilor persoanelor din categoriile LGBT, angrenând o uriașă forță manipulatorie din Occident: mitinguri cu exhibarea nerușinată a acestor anomalii, la care participă membri ai corpurilor diplomatice ale unor țări prestigioase, pentru a ne „da o lecție", producții muzicale și cinematografice în care aceste minorități sunt quasi-prezente, dând impresia de „normalitate", culminând cu măsluirea evidentă a unor manifestări artistice cu mare priză la public, cum ar fi concursul *Eurovision*, devenit o adevărată „tribună" de prezentare a tuturor deviațiilor sexuale.

[159] Philip Sampson, *op. cit.*, p. 43

Astfel, întreaga istorie este destructurată. Umanitatea trăiește un prezent continuu. Este alimentată ideea peregrinării metempsihotice a fiecărui om într-un timp privit ca fiind liniar, cu o evidentă componentă ciclică. Ilustrarea acestui fapt se vede cel mai bine într-una dintre producțiile remarcabile ale cinematografiei postmoderne, *Atlasul norilor*. Trecutul se suprapune peste prezent și se proiectează într-un viitor incert, atâta vreme cât clipa de față se dorește a fi permanentizată. A vorbi despre istorie, în acest caz, devine imposibil.

Un nou tip de interacțiune se impune cu necesitate: rețeaua. Aici, schimbul de informații se face rapid, pe baza adeziunii voluntare și implicării personale. Comunitățile se mută în spațiul virtual, fiind animate de mode culturale comune sau de abilitățile designerilor de rețea. Oferta este uriașă, iar capcanele manipulatorii, pe măsură. Din păcate, instituția eclezială are o prezență discretă, chiar ezitantă, în această zonă de socializare aflată într-o evidentă expansiune. Mai degrabă asistăm la polarizarea unor grupuri pseudo-religioase, cu manifestări extremiste, fundamentaliste, care acaparează atenția prin exuberanță, dusă uneori până la agresivitate. Și aceasta întrucât nota dominantă a mesajelor viralizate pe rețele este victimizarea, nemulțumirea, oprimarea, excluziunea aderenților, gata să se autoproclame asupriți și să revendice drepturi, în virtutea unor pretinse adevăruri proprii, criticând de-a valma orânduiri, instituții sau structuri sociale, considerate ca fiind de-a dreptul perimate.

Pam Smith sugerează că misiunea ar putea fi îmbunătățită prin conexiunile online. Iată un fragment din excelenta ei carte, *Online mission and ministry*: „Una dintre cele mai presante temeri ale bisericii in apus este declinul numeric al membrilor săi. Aceasta este văzută în mod evident ca o consecință a schimbării conceptului de „Creștinism" – definit ca dominantă culturală și politică a creștinătății – în „Postmodernitate", unde nicio viziune asupra lumii sau set de idei nu

mai sunt privite ca generale. Dacă vom da crezare acestor temeri privind declinul influenței creștinătății, va trebui să acceptăm faptul că trebuie să abordăm strategii noi privind reconectarea oamenilor cu mesajul Evangheliei. Chiar dacă numărul adepților scade, noile forme de misiune ar putea, în schimb, să determine opoziția unor creștini, care ar putea considera că este mai important efortul de a investi în strategii misionare care au îmbogățit biserica în trecut, mai degrabă decât a risipi resurse pentru noi metode neverificate încă. S-a vehiculat chiar ideea că, invitând lumea să participe la programe comunitare prin intermediul mijloacelor de comunicare electronică, s-ar descuraja, de fapt, prezența lor în activitățile ecleziale offline. Experiența, însă, sugerează contrariul: cele mai multe comunități online au aflat că participanții tind să devină din ce în ce mai mult interesați să exploreze și să-și exprime credința lor offline, ca rezultat al implicării lor online"[160].

În mod paradoxal, deși glorifică sinele într-o manieră autarhică, idolatrizându-l, postmodernitatea renunță la căutarea autentică a acestuia și la ancorarea sa firească în transcendent. „Nu este niciun subiect în sine, ci doar un subiect de pe raft"[161] – arată Philip Sampson. Superficialitatea mediocră se dovedește a fi țanțoșă în promovarea sinelui, dar fără o introspecție reală asupra adevăratelor dimensiuni ale acestuia și, ceea ce este cel mai grav, prin falsificarea conștiinței. În modernitate, asistam la o repoziționare a valorilor în ierarhii bine structurate, respectând acumulările de cunoștințe sau bagajul cultural, într-o adevărată promovare a elitelor. Postmodernitatea, atacând meta-narațiunile, aruncă ierarhiile în colaps. Personalitățile complexe nu mai sunt la modă, întrucât cultura nu se mai dezvoltă în profunzime, ci la

[160] Pam Smith, *Online Mission and Ministry. A theological and practical guide*, Society for Promoting Christian Knowledge, Ashford Colour Press, London/Hong Kong, 2015, p. 18

[161] Philip Sampson, *op. cit.*, p. 29

suprafață, devenind un bun *de masă*, supus aceloraşi reguli consumiste care așază populismul asupra elitismului. În calitate de consumatori, cetățenii societății de azi se consideră experți poli-calificați în toate domeniile, detestându-i pe adevărații profesioniști. Desigur că o astfel de viziune se împletește vizibil cu idealurile democrației și corectitudinii politice. În ceea ce ne privește, principiile de organizare eclezială sunt, odată în plus, demascate ca fiind în afara *trend-ului*, întrucât susțin o evidentă stratificare ierarhică.

Foarte interesant este faptul că, deși destructurează meta-narațiunile, postmodernitatea însăși sfârșește prin a-și crea propria ei narațiune, de proporții globale: viziunea elitei mediocrității de consum care militează pentru descentralizarea cunoașterii, dar ajunge să estetizeze anarhia generată de spiritul contestatar generalizat. Și care ar fi principalul ei atu? Cultivarea excesivă a plăcerii ca rezultat exclusiv al senzațiilor, al experiențelor carnale, care aruncă existența mundană într-o incredibilă efervescență a superficialității, ilustrând astfel conceptul sintetizat de J. Habermas prin expresia: „estetizarea vieții"[162]. Evident, vorbim aici de viața umană în trup, fără nicio perspectivă de înveșnicire.

> „În calitate de creștini – arată S. Grenz – este necesar să cunoaștem ce sunt meta-narațiunile. Sunt, în primul rând, descrierile acțiunii lui Dumnezeu în istorie pentru salvarea umanității căzute și împlinirea planului lui Dumnezeu față de creația Sa. Noi proclamăm răspicat că ținta acestei meta-narațiuni este relatarea despre Iisus din Nazaret, care, mărturisim, este Fiul lui Dumnezeu Întrupat, a doua Persoană a Dumnezeului Trinitar"[163].

---

[162] J. Habermas, *op. cit.*

[163] Stanley J. Grenz, *A primer on postmodernism*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K., 1996, p. 164

În vremurile recente, se observă o schimbare de paradigmă în ceea ce privește activitatea omului emancipat, în general. A scăzut în intensitate producția industrială, care s-a mutat preponderent în țările cu economii emergente, crescând în mod alarmant consumul, cu accentuarea unor ramuri economice subsecvente: comerțul și serviciile, cu direcții noi, dezvoltate în consecință: mass-media, publicitatea, distracțiile (entertainment). Dacă în trecutul nu prea îndepărtat bunurile materiale erau prețuite la adevărata lor valoare, fiind economisite și chiar stocate ca provizii pentru un viitor considerat, de regulă a fi incert, astăzi ele nu mai reprezintă decât resurse de consum și, adeseori, simboluri ale unei imense risipe. Omul contemporan nu mai analizează însemnătatea în sine a bunurilor de care dispune, ci modul în care se poate utiliza de ele, consumându-le rapid pentru a genera plăcerea de care are atâta nevoie. Predictibilitatea unui viitor incert a încetat, hedonismul postmodern reluând teza hedonismului antic privind „trăirea clipei prezente" (carpe diem); în consecință nu se mai pune problema acumulării de resurse pentru o înțeleaptă economisire.

Am arătat mai sus că postmodernitatea a încetățenit drept valoare reprezentativă faptul de *a fi la modă*. Iar elementul definitoriu al modei este consumul excesiv de materie, dus până la risipă, în scopul realizării plăcerii. În consecință, reflexia științifică și cercetarea academică sunt, treptat, recalibrate. Din activități menite inițial a se desfășura pe cont propriu, conducând la rezultate spectaculoase în măsura imprevizibilității lor, acestea s-au transformat în munci de echipă rutinate și previzibile, afectând în mod iremediabil gândirea personalistă liberă, până la ceea ce Z. Bauman numea „implozia viziunii intelectuale"[164].

[164] Z. Bauman, "Is there a postmodern sociology?", in: *Theory, Culture & Society*, volume 5.2-3,1988, p. 219

În sprijinul unei astfel de mentalități, s-a dezvoltat industria de publicitate, sprijinită mai ales de mass-media. Produsele reale s-au transformat în produse de imagine, acestea fiind consumate nu datorită necesității sau valorii lor pentru viața umană, ci datorită efectelor manipulatorii ale reclamelor publicitare. Uneori, aceste efecte sunt menite a încuraja practici ce pun în pericol viața (adicțiile față de tutun, alcool, consumul în exces de zahăr etc.), dar interesul financiar enorm face casă bună cu apetența omului față de cultivarea plăcerii, cu orice riscuri.

Treptat, în postmodernitate, totul devine obiect de consum. Iar la acest proces contribuie, în mare măsură, noile tehnologii, axate pe dezvoltarea telecomunicațiilor, a calculatoarelor electronice, a digitalizării și robotizării rețelelor și proceselor industriale, economice și, mai ales, mediatice. Un accent aparte este pus pe designul produselor, care trebuie obligatoriu să se adapteze modelor culturale existente, într-un efort continuu de promovare a imaginii și stilului propriu în fața comunității de consumatori. Însuși demersul științific este reorientat, de la cercetarea dezinteresată, având drept unic obiectiv generarea sau sedimentarea cunoștințelor în sine, la o adevărată politică publică, recalibrând cercetarea pe baza unor evidente interese manageriale, orientate spre satisfacerea interesului față de consumul de materie și cultivarea plăcerii.

Potrivit lui P. Sampson, „de la rădăcina modernității, această cultură consumistă bazată pe informație este fie sinistră, fie superficială. Supravegherea și controlul electronic își întind plasa invizibilă, deopotrivă, asupra vieților indivizilor și comunităților. Lumea simulațională a spectacolelor, experienței și consumului împing omenirea spre o nouă adicție, reprezentată de nostalgia producțiilor Disney, a mall-urilor de cumpărături și parcurilor tematice. Stilul Las Vegas s-a încetățenit pretutindeni"[165].

[165] Philip Sampson, *op. cit.*, p. 31

Idolatria noilor imagini presupune și dezvoltarea unui cult pe măsură. Din „catacombele" consumismului, reprezentate de micile magazine de tip boutique, arhitectura postmodernă s-a reprofilat, creând adevărate „temple" ale comerțului: mall-uri și supermarketuri, care adună laolaltă, de-a valma, o multitudine de sensuri ale risipei de materie, al căror unic factor comun este acela de *a fi în trend*. Tot ceea ce se vinde aici reprezintă nu neapărat consecința unei alegeri calitative, ci a unei necesități evidente: aceea a împăcării compresiei timpului cu aviditatea de succes a industriei de publicitate. Există, într-un mod paradoxal, și o categorie de „mărfuri spirituale" oferite la mall: sunt standuri de prezentare a diverselor noi mișcări religioase, care funcționează după aceleași principii: cu cât publicitatea este mai vizibilă, cu atât succesul pare a fi garantat. Sunt voci care opinează că și Biserica, într-o formă *aggiornată*, ar trebui să fie prezentă acolo[166], însă, în egală măsură, există și o opoziție serioasă față de riscul real de compromitere a mesajului evanghelic. Biserica însăși nu trebuie să devină un alt centru comercial, oferind o credință în conformitate cu piața. Ea a mărturisit, în toată existența ei bimilenară, un ansamblu de învățături și norme, în mare parte, incomode, ba chiar ostile față de așteptările hedonismului, indiferent sub ce formă s-ar fi manifestat acesta.

Pentru omul postmodern, drama lui Lucifer devine propria lui sursă de permanente angoase existențiale. Auto-divinizarea, nerealizată în fapt, conduce la o stare de continuă frustrare și mascare a realității. Se creează o stare de rebeliune împotriva lui Dumnezeu, și, mai cu seamă, se alimentează o dorință nestăvilită de a contesta poruncile Lui. Astfel, însăși ideea de Judecată finală și restabilire a ordinii universale este negată. Primează interesul pentru viața

[166] A se vedea: Pete Ward, *God at the Mall: Youth Ministry that Meets Kids where They're*, Hendrickson, 1999

pământească, trăită în distracții continue, fără perspectiva veșniciei. Cel mult, ca o concesie făcută sincretismului religios postmodern, se îmbrățișează viziunea mult mai laxă promovată de religiile orientale: ideea reîncarnărilor succesive prinde din ce în ce mai mult contur, dar nu din perspectiva unei responsabilizări ulterioare, ci a prelungirii traiului teluric hedonist. Astfel, ideea de suflet nemuritor, precum și perenitatea sa după moartea trupului, capătă noi valențe. Omul postmodern nu mai este interesat de propășirea sufletului său, de sporirea duhovnicească, de cultivarea virtuților și transformarea lăuntrică a persoanei, spre a fi orientată nu către consumul de materie, ci către înveșnicire. În acest sens, P. Sampson observă foarte bine: „ În postmodernitate, această căutare a propriei persoane este abandonată. Nu mai poate fi găsită, întrucât ea însăși este alienată"[167].

De la afirmația celebrilor Beatles că l-ar fi depășit în popularitate pe Iisus Hristos, asistăm la o adevărată isterie a idolatriei unor staruri și chiar genuri muzicale în sine. Evident că nu ne referim aici la muzica religioasă, folclorul sau muzica clasică, ci la acele curente muzicale care au pus stăpânire pe mase din ce în ce mai largi de tineri, creând o adevărată industrie a distracției nesfârșite. Creatorul primei „biserici rock'n roll" din California, Joel Agnew, consideră muzica rock drept „religie alternativă" față de „toate celelalte mizerii"[168]. Nina Hagen s-a considerat pe sine „canalul lui Dumnezeu", iar Rolling Stones și Ozzy Osbourne au răspândit creații muzicale cu titluri și conținuturi demonice. O dimensiune aparte o constituie unele forme extreme de muzică rock, devenite de-a dreptul satanice. Inspirate din religiozitatea africană, acestea combină o melodicitate agresivă și gălăgioasă cu mișcări ale trupului în manieră spasmodică, asemănătoare ritualurilor vrăjitorești tribale. Dacă

[167] Philip Sampson, *op. cit.*, p. 36

[168] Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu, *Religie, modernitate și postmodernitate*, Ed. Trinitas, București, 2013, p. 258

adăugăm la toate acestea și conținutul textelor care însoțesc piesele muzicale respective, avem tabloul complet al unor afronturi aduse lui Dumnezeu, așa cum este El perceput de către religiile tradiționale, combinate cu elogieri sataniste și luciferiste. Toate aceste piese muzicale compromise promovează, în egală măsură, și un nou tip de limbaj cultural, în care, la loc de cinste, se situează semne și simboluri ce necesită a fi descifrate, în urma unei continue zbateri de auto-afirmare. Tehnicile *grafitti* sunt mostre elocvente ale acestui limbaj, creator al unei identități proprii, despre care vorbește P. Sampson:

> „Literatura, muzica și filmul prezintă mostre ale identității post-moderne (de exemplu: William Burroughs/David Cronenberg, David Bowie, David Lynch), dar exemplul clasic al sinelui transpus în existențe multiple este dat de Madonna, care descrie o multiplicitate de reprezentări, de la Material Girl, prin crearea unei sexualități proprii, până la vulnerabilitatea lui Monroe"[169].

Vedete din absolut toate domeniile cu expunere la public se adaugă categoriilor enumerate mai sus. De la politicieni și până la componenții unor echipe sportive, toți se autopropun ca idoli față de adepți, susținători sau fani. Să mai amintim că și stadioanele sunt, mai nou, considerate temple, iar spectatorii lor aduc ofrande „zeului-fotbal[170]"? Și nici domeniul religios nu este scutit de această molimă: o paletă largă și diversificată de maeștri, înțelepți, guru, inițiatori de noi mișcări și religii, terapeuți, șamani etc. se propulsează în centrul atenției, generând adevărate isterii sub forma unor mode îndeobște cunoscute drept „alternative spirituale"[171]...

---

[169] Philip Sampson, *op. cit.*, p. 45

[170] Pr. lect. univ. dr. David Pestroiu, „Misiunea Bisericii Ortodoxe în postmodernitate", în: *Theologia Pontica*, Anul II (2009), nr. 1, p. 133

[171] Pr. lect. dr. Radu Petre Mureșan, *Alternative spirituale în România*, Ed. Agnos, Sibiu, 2011

Stanley J. Grenz, în excelenta sa carte *A primer on postmodernism*, arată: „A trăi într-o societate postmodernă înseamnă a locui într-o lume ca de film: un loc în care adevărul se îmbină cu ficțiunea. Privim lumea în același mod în care vizionăm un film: cu suspiciunea că ceea ce vedem în jurul nostru ar putea fi, de fapt, o iluzie. În orice caz, în privința intrigilor din film, privitorul poate fi, cel puțin, sigur că acestea exprimă ceva despre mințile celor care l-au produs. Pe de altă parte, privind la lume, postmodernii nu mai sunt încrezători că în spatele acesteia mai există vreo Minte"[172]...

Societatea postmodernă a dezvoltat, la cote, în trecut - inimaginabile, o adevărată cultură a informației[173]. Pe baza emancipării tehnologice, știrile circulă pretutindeni cu viteza undelor de emisie *on line*. Internetul, televiziunea, radioul permit comunicări rapide și directe, dar prezintă și pericolul manipulării. Moda idolatră a pătruns și aici. Fie că vorbim de creditarea, fără discernământ, a unor prezentatori TV sau formatori de opinie în mass-media și mediul *on line*, fie că, pur și simplu, adeziunea la rețele de socializare creează polarizări multiple în jurul unor obiective a căror importanță este supralicitată, susținându-se pe adevărate campanii publicitare, bazate pe interese oculte și finanțate corespunzător. Ne reține atenția o recentă campanie extrem de agresivă față de lăcașurile de cult ortodoxe, în care numărul de spitale era comparat cu cel al catedralelor. Mistificarea, abil ticluită, punea în balanță entități și valori cu totul diferite, atât în privința destinației, cât și în ceea ce privește numărul beneficiarilor. În categoria „spitale" nu erau inventariate și dispensarele sau policlinicile, în schimb, la „catedrale", erau trecute toate locașurile de cult, inclusiv paraclise și capele, aparținând tuturor cultelor recunoscute, deși revolta era, evident,

---

[172] Stanley J. Grenz, *op. cit.*, p. 33

[173] A se vedea, pe această temă: Hervé Carrier, S.J., *Evangelizing the Culture of Modernity*, Faith and Culture Series, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1993

îndreptată contra Ortodoxiei. O astfel de manipulare grosolană a reușit, totuși, să atragă în mediul on line zeci de mii de adepți, dezvoltând și o latură violentă, a protestelor publice agresive în cadrul unor marșuri și mitinguri neautorizate.

Deconspirarea unor astfel de atacuri și manipulări nu este suficientă, mai ales dacă ele au tras brazde adânci deja în mentalul colectiv. Este nevoie de o muncă misionară redutabilă în ceea ce privește profilaxia acestor fenomene. Conștientizarea pericolelor provenind din expunerea unor vulnerabilități de imagine ar trebui gestionată într-un spirit accentuat preventiv. Totodată, tehnologiile moderne de comunicare oferă noi oportunități pentru prezentarea Evangheliei, precum și a modului în care Biserica pune în practică, prin întreaga sa operă pastorală și social-filantropică, mesajul transmis de Iisus Hristos pentru restaurarea lumii și a omului. Este chemarea de a ieși din contingența unei vieți superficiale, materialist-consumiste. Este găsirea adevăratului sens al existenței: comuniunea cu Dumnezeu, în veșnica împărăție a iubirii Preasfintei Treimi.

10. Aspecte practice pastorale în contemporaneitate: scurte eseuri de teologie misionară contextuală

10.1. Spre viața cea veșnică... rânduieli ortodoxe pentru înmormântare și parastase[174]

1. Realitatea morții

Incontestabil, moartea constituie marea provocare a vieții fiecărui om. Fie că este privită cu angoasă, fie cu responsabilitate și seninătate, ea suscită interesul tuturor. Chiar dacă societatea actuală își întinde capcanele sub forma înrobitoare a agonisitei bunurilor materiale sau a unor ranguri și vanități omenești, moartea apare, la un moment dat, pentru a restabili ordinea primordială: cele spirituale sunt singurele care dăinuie, iar materia își continuă ciclul biologic al transformărilor, până la preschimbarea ei finală, prin înviere. De aceea, cântecul popular consemnează, în mod realist:

„Strânge omul ca furnica,
Când moare nu ia nimica."

Alexandru Macedon, celebrul împărat al antichității, răpus de boală la vârsta deplinei maturități, a cerut să fie înmormântat cu

[174] Reproduce textul broșurii cu același titlu, publicată la Editura *Cuvântul vieții* a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, București, 2013, cu multe reeditări succesive

mâinile goale ieșind din sicriu, pentru a arăta tuturor că nu se deosebește cu nimic de orice muritor de rând. În fața morții, cu materia zidirii noastre trupești, cu toții suntem egali, așa cum spune cântarea: „cine este împăratul sau ostașul, bogatul sau săracul, dreptul sau păcătosul? Au nu sunt toți țărână?".

2. *Învățătura ortodoxă despre moarte*

Vorbind despre moarte, trăind durerea despărțirii de cei dragi, asistând cu compasiune pe cei ce rămân, cu sufletele pustiite de dor, simțim adeseori tentația revoltei: de ce Dumnezeu, în bunătatea Sa absolută, a rostuit un astfel de moment, și, mai cu seamă, pe ce criterii cheamă la El sufletele oamenilor, unii la vârste fragede, în pruncie sau la tinerețe? Pentru a nu-L judeca pe Dumnezeu, trebuie să știm întâi că nu El este autorul încercărilor noastre. El este izvorul vieții și bunătății; noi suntem cei care am atras, prin faptele noastre, exprimarea unei judecăți a Lui plină de dreptate. Bunăoară, știm bine că moartea a apărut în istorie odată cu decizia primilor oameni de a se împotrivi lui Dumnezeu, neascultând porunca Lui, deși fuseseră avertizați că vor primi această pedeapsă. *Plata păcatului este moartea (Romani 6, 23)* - confirmă Sf. Ap. Pavel. Și, pentru că starea de păcătoșenie s-a răsfrânt asupra întregului neam omenesc, toți avem în față această *mare trecere,* cum o numea Lucian Blaga, fără a putea arăta care sunt criteriile după care ea se produce, în cazul concret al fiecăruia, mai devreme sau mai târziu. Important este nu când, ci cum murim. Dar, pentru a ajunge la a ști cum trebuie să murim, trebuie să clarificăm mai întâi câteva învățături ortodoxe absolut necesare.

O definiție simplă a morții este: separarea temporară a sufletului de trup, după cuvântul Eccleziastului: *trupul se va întoarce în pământ, iar sufletul la Dumnezeu, care l-a dat pe el" (Eccleziast 12, 7).* Am scris: „temporară", deoarece realitatea morții

este, în creştinism, însoţită întotdeauna de o alta, reparatoare şi desăvârşitoare: Învierea. Niciodată, creştinul nu trebuie să privească moartea în chip fatalist, după nefericitul exemplu oferit de către definiţia atee a morţii, intens răspândită în timpurile dictaturii comuniste: „trecere în nefiinţă". Pentru un creştin, cei răposaţi nu trec în nefiinţă, căci continuă să fiinţeze şi după moarte, cu sufletele lor, aşteptând reîntoarcerea în trupuri la înviere. Despre aceasta, dau mărturie nu numai citatul din cartea Eccleziastului, de mai sus, ci şi pilda Mântuitorului, despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, ca şi încredinţarea tâlharului de pe cruce asupra efectelor pocăinţei lui desăvârşite: intrarea în rai, odată cu Hristos Cel jertfit şi pentru păcatele lui.

Pilda bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr *(Luca 16, 19-31)* ne încredinţează că starea sufletelor după moarte comportă efectele clare ale exprimării judecăţii drepte a lui Dumnezeu. Aşadar, sufletele aşteaptă întoarcerea în trupuri (învierea) petrecând în locuri potrivite cu alegerea lor liberă, concretizată în faptele săvârşite în viaţa pământească. În niciun caz, ele nu se reîncarnează pentru vieţi succesive, în alte trupuri, întrucât o viaţă de om oferă toate premizele efectuării unui examen moral riguros şi singular, în deplină cunoştinţă de cauză. Hristos, când a înviat din morţi, nu a luat un alt trup, ci chiar pe acela pe care l-a avut înainte de moarte, cu care s-a şi arătat ucenicilor Săi, iar pe Toma l-a încredinţat de prezenţa reală a semnelor rănilor din coastă şi din palme. Evident, acesta era însă un trup de slavă *(Ioan 1, 14)*, aşa cum vor fi toate trupurile celor înviaţi, precum şi ale celor care vor fi aflaţi în viaţă la cea de-a doua venire a Domnului, prin preschimbare, aşa cum vesteşte Sf. Ap. Pavel.

Pentru a fi aşezate la locurile de aşteptare a învierii, potrivite cu faptele lor, sufletele fac, în mod evident, obiectul dreptei judecăţi a Domnului Hristos. Această primă judecată se numeşte particulară, deoarece fiecare suflet este cercetat în mod

individual, având drept apărători şi acuzatori pe îngerii buni şi răi. Modul cum se face recunoaşterea faptelor şi analiza lor amănunţită rămâne o taină, însă unii Sfinţi Părinţi, precum Sf. Macarie Egipteanul, au primit descoperiri dumnezeieşti privind cercetarea concretă a păcatelor şi contextualizarea lor, în aşa-numitele *vămi ale văzduhului*, care marchează modul în care omul a reuşit sau nu să reziste în faţa ispitelor.

Judecata particulară nu este definitivă; şi asta nu pentru că n-ar fi dreaptă, ci pentru că se face într-un context temporal în care încă viaţa pământească a celui judecat continuă să aibă influenţă asupra posterităţii. În sens negativ, aceasta înseamnă că unele fapte pot continua să aibă efect asupra urmaşilor (o educaţie proastă asupra copiilor, de pildă), iar în sens pozitiv, există şansa reală ca, prin rugăciunile Bisericii, starea unui suflet să se schimbe în bine, datorită lucrării dragostei jertfelnice a celor dragi, rămaşi pe pământ, pentru el.

Potrivit învăţăturii ortodoxe, odată cu cea de-a doua venire a Domnului Hristos pe pământ, se va produce şi învierea morţilor şi va avea lor o a doua judecată: solemnă, publică şi definitivă, în care vor fi cercetate toate faptele oamenilor, precum şi consecinţele lor. Aceasta este Judecata de Apoi, în urma căreia oamenii vor merge, cu suflete şi trupuri, în Rai sau în Iad.

3. Pregătirea pentru „marea trecere"

Creştinul trebuie să fie pregătit în permanenţă de moarte. Sfinţii Părinţi ai pustiei considerau absolut necesară cât mai deasa amintire a morţii, de aceea se rugau în mod frecvent: „Doamne, dă-mi aducere-aminte de moarte!"[175]. Sfântul Ioan Scărarul spune: „Precum pâinea este cea mai de trebuinţă dintre toate mâncărurile,

[175] Textul s-a păstrat în *Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos.*

așa aducerea-aminte de moarte este cea mai necesară dintre toate lucrările omenești"[176]. O concepție extrem de dăunătoare este amânarea continuă a pregătirii morții, alimentată de diverse ispite. La tinerețe, întâlnim înşelarea potrivit căreia „viața trebuie trăită", la maturitate omul are tendința de a-şi idolatriza propria familie, iar la bătrânețe cade în deznădejde, fie gândind aplatizat că o schimbare acum este deja tardivă, fie înfricoşându-se de perspectiva asocierii simultane dintre pocăință şi moarte. Adevărul este că moartea acționează independent față de aceste calcule omeneşti şi foarte mulți dintre oameni sunt surprinşi de ea, fără a avea o minimă pregătire sufletească.

De aceea, fiecare creştin trebuie, în mod necesar:

1- să aibe o relație vie de iubire față de Dumnezeu şi semeni, manifestată prin fapte concrete. Simpla declarare a credinței sau a dragostei nu-i suficientă. Faptele dragostei față de Dumnezeu sunt: prezența nelipsită în casa Sa (biserica), rugăciunea, postul, informarea corectă asupra voii Lui (din Sfânta Scriptură, alte cărți ziditoare de suflet, Ziarul Lumina, TV şi Radio Trinitas etc.). Faptele dragostei față de semeni sunt: mila sufletească (sfătuirea spre bine) şi mila trupească (ajutorul în caz de nevoie);

2- să facă lucrător în viața lui harul lui Dumnezeu, dat prin Sfintele Taine şi celelalte slujbe sfințitoare ale Bisericii. Să aibe un duhovnic, de la care să primească dezlegare de păcate cât mai des, prin spovedanie. Să-L primească pe Domnul Hristos, în ființa sa, prin Sf. Împărtăşanie, cât mai des, dar cu pregătirea necesară;

3- să evite, pe cât posibil, căderea în păcate, îndreptându-şi viața, după poruncile lui Dumnezeu. Persistența în rău, viciile de tot felul, concubinajele îi mențin pe oameni în starea căzută din har. Dacă analizăm un dicton cu rădăcini biblice: „în ceea ce vei fi

[176] Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, în *Filocalia*, vol. IX, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București,

găsit, în aceea vei fi şi judecat" *(cf. Iezechiel 33, 13-20)*, ne dăm seama că toţi cei ce mor fiind căzuţi din har vor avea un răspuns greu de dat la dreapta judecată;

4- să se îngrijească din timp, dacă ţine la cineva drag cu adevărat, ca acea persoană să fie, la rândul ei, pregătită cum se cuvine pentru moarte, mai cu seamă dacă suferă de o boală grea, al cărei prognostic al evoluţiei este rezervat. Adeseori, este imputabilă rudelor neglijenţa de a nu chema preotul la timp pentru spovedanie şi împărtăşanie, pe motiv că acest fapt l-ar speria pe bolnav sau i-ar grăbi moartea. Din păcate, atunci când nu mai pot fi administrate Sfintele Taine, pe motivul pierderii conştienţei, se produce o moarte şi mai gravă, cea spirituală.

4. Când moartea survine

Am văzut în capitolul precedent că, înainte de moartea unei persoane (când acest eveniment este previzibil), trebuie chemat preotul neapărat, pentru ultima împărtăşanie. Ea este precedată obligatoriu de spovedanie, deci este nevoie ca muribundul să fie în stare ca, măcar prin semne, fie şi prin clipirea ochilor, să poată răspunde întrebărilor preotului duhovnic. Numai dacă omul respectiv a mai fost spovedit recent de către preotul în cauză, ar putea fi şi împărtăşit în stare de inconştienţă, graţie efectului spovedaniei anterioare. Altminteri, împărtăşania nu poate fi acordată; este bine să nu se insiste inutil, deoarece în acest caz, împlinirea ritualului ar fi spre osândă, şi nu spre mântuire. Preotul poate citi rânduiala slujbei la ieşirea cu greu a sufletului sau poate indica membrilor familiei să se roage pentru a fi martorii unui sfârşit creştinesc. În casă va sta aprinsă în permanenţă candela; este bine să fie aprinsă şi o lumânare (dacă nu permanent, cel puţin atunci când se petrece obştescul sfârşit, atingând-o de mâna dreaptă a muribundului). Cele două lumini sunt foarte

importante. Candela cu untdelemn simbolizează faptele cele bune, reprezentate de mirul fecioarelor celor înțelepte din pilda Mântuitorului *(Matei 25, 1-13)*; de aceea, se recomandă folosirea unui untdelemn de calitate. Lumânarea reprezintă lumina Învierii; de aceea, prezența ei în toate ritualurile funebre din cultul ortodox este esențială. Din păcate, mulți dintre creştini nu cunosc această semnificație, confundând-o cu una din multele tradiții folclorice, asociate acestui eveniment. Pentru folosirea în cult, se vor procura numai lumânări din rețeaua de distribuție a sfintelor biserici şi mânăstiri: acestea sunt executate în ateliere speciale, din vetre monahale unde rugăciunea şi harul lui Dumnezeu se împletesc cu detaliul lucrului bine făcut. Atragem atenția că lumânările comercializate în alte locuri decât sfintele lăcaşuri sunt, în marea lor majoritate, produse contrafăcute, executate din deşeuri chimice toxice, de către persoane care urmăresc propria înavuțire, pe seama durerii sufleteşti a altora.

După ce s-a produs decesul, trebuie realizate următoarele acțiuni:

1. se păstrează în permanență candela aprinsă la căpătâiul mortului;

2. se obține constatarea decesului de la medic;

3. se anunță preotul, stabilind de comun acord data înmormântării şi celalate detalii legate de slujbele premergătoare (stâlpii); dacă înhumarea se face în cimitirul parohial, se detaliază aspecte legate de organizarea evenimentului, la cimitir. Din biserică, se vor lua acasă sfeşnicul (în care se aprind lumânări) şi steagul (care se expune la poartă/uşă). De asemenea, se vor procura cele necesare: lumânări, tămâie, cărbuni, icoană (dacă nu există). Se va lua legătura cu clopotarul, pentru a bate, periodic, clopotele, simbolizând astfel trâmbița îngerească de la a doua venire a Domnului;

4. se obțin: certificatul de deces şi autorizația de înhumare (de la primărie);

5. se contactează pompele funebre, pentru toaleta mortuară, îmbălsămat, îmbrăcat, aşezat în sicriu. Îmbrăcămintea aleasă va fi sobră, curată, fără stridenţe şi fără podoabe (este bine ca obiectele de valoare – bijuterii, bani etc. să fie utilizate spre fapte de milostenie, nu înmormântate). În sicriu se pot pune flori, iar pe pieptul mortului se pune obligatoriu o icoană. În unele zone ale țării, se așază tot pe pieptul mortului o lumânare împletită, făcută din ceară curată, numită „toiag" sau „priveghetoare". Întotdeauna, așezarea mortului se face cu fața spre răsărit, iar deplasarea cu sicriul se realizează având grijă ca răposatul să stea mereu cu fața spre sensul de mers. Toate datinile folclorice care propun aşezarea în sicriu a unor valori materiale de orice fel: bani, obiecte personale, mâncare sau băutură, trebuie combătute, întrucât provin din rituri ancestrale păgâne, precreştine;

6. după săvârșirea slujbei „stâlpilor" sau „ Litia mică sau Trisaghionul pentru morți", decedatul se depune la capelă (sau biserică, dacă este posibil). După tradiție, slujba înmormântării se săvârșește a treia zi de la deces. Nu există restricții, din punct de vedere bisericesc, privind vreo zi a anului, în legătură cu efectuarea acestei slujbe. Chiar și în perioada pascală, există o rânduială adaptată a slujbei înmormântării. În privința orei, ea se va stabili de comun acord cu preotul, dar și cu ceilalți factori implicați (pompe funebre, gropari etc.). De obicei, se face înainte de prânz, dar se poate programa și după-amiază.

5. Înmormântarea

Este slujba principală ce se săvârșește în cadrul cultului morților. Este foarte important să distingem necesitățile cultului, din punct de vedere ortodox, față de celelalte superstiții sau practici folclorice, care țin de tradiția locală. De aceea, este necesar să le diferențiem:

I. *Rânduieli ortodoxe, absolut obligatorii:*

1) Pregătirea colivei (sau, în Ardeal, a colacului), care simbolizează trupul chemat la înviere, după cuvântul Domnului: *Bobul de grâu, când cade pe pământ și moare, aduce multă roadă (Ioan 12, 24).* În cazul în care înhumarea presupune o deshumare prealabilă, se mai face o colivă, și pentru sufletele celor deshumați.
2) Pregătirea sticlei cu vin – simbol al vieții, dar și al Sângelui Domnului – arvuna vieții veșnice;
3) Colacul, numit și „cap" – în unele părți ale țării, substituie coliva, având aceeași semnificație ca aceasta. Nu există o prevedere canonică privind numărul „capetelor" ce se pot împărți: înaintea lui Dumnezeu, nu cantitatea contează, ci calitatea destinatarilor: *Când faci prânz sau cină ... cheamă pe neputincioși, pe șchiopi, pe orbi, și fericit vei fi că nu pot să-ți răsplătească. Căci ți se va răsplăti la învierea drepților (Luca 14, 12);*
4) Tămâia și cărbunii speciali pentru cădelniță (se vor procura de la biserică);
5) Lumânările – se pun pe colivă și se oferă preoților, cântăreților și celor prezenți (pot fi însoțite de prosoape sau batiste, simbolizând rugăciunea pentru ștergerea păcatelor celor adormiți). Se vor procura numai de la sfânta biserică. Nu pot fi acceptate lumânările care curg, ard cu zgomot sau scot fum. De asemenea, o practică greșită este și folosirea „cănduleților" de aluminiu, care acumulează în interior parafină topită; în cadrul ritualului, mișcarea colivei la „Veșnica pomenire" produce vărsarea conținutului de lichid fierbinte, aceasta însemnând lipsă de respect față de cel decedat și față de cei ce vor consuma coliva respectivă;
6) O sticluță de mici dimensiuni (100 ml este suficient), cu amestec de vin și ulei curat, ce vor fi folosite pentru

miruirea decedatului, înainte de depunerea în groapă (la cimitir);

7) În timpul slujbei de înmormântare, la momentul stabilit, se va săruta icoana învierii Domnului sau, în lipsa acesteia, icoana praznicului (hramului) sau chiar icoana pusă pe pieptul răposatului, care apoi se dă de pomană (nu se înmormântează);
8) Organizarea unei procesiuni funerare pietonale: în frunte merge persoana care duce crucea, apoi steagul, sfeșnicul, coliva și vinul, coroanele, preoții și cântăreții, apoi sicriul cu cel decedat (chipul mortului fiind orientat spre sensul de mers), iar în spate: rudele, prietenii și cunoscuții. În cazul în care se folosesc mijloace de transport, prima va fi mașina preoților, apoi mașina mortuară și în spate celelalte mașini. Pe drum, atât de la casă spre biserică (sau capelă), cât și spre cimitir, se pot face opriri (de obicei 3, în numele Sfintei Treimi): preoții rostesc o scurtă rugăciune, numită ectenie (iar în unele părți ale Moldovei, se citește și din Evanghelie). Locurile de oprire se aleg după următoarea listă de priorități: 1.când procesiunea ajunge în dreptul unor biserici, mânăstiri, troițe; 2. când se trece prin dreptul unor locuri legate de viața răposatului (casă, serviciu etc.); 3. la răspântii de drumuri. În mod obligatoriu, atât când cortegiul funerar se deplasează, cât și când se fac opriri, se respectă cu strictețe regulile de circulație și normele bunului-simț.

II. Datini folclorice (opționale) – care nu contravin rânduielilor bisericești ortodoxe, dar pot (și este mai bine) a fi evitate

1) „Dezlegarea" mortului, efectuată în timpul slujbei înmormântării. Corect, ar trebui făcută înainte, deoarece

legăturile respective au rolul de a imobiliza părți ale trupului, într-o poziție decentă (nu au nicio funcție liturgică). Unii asociază, însă, dezlegarea de păcate, invocată de preoți în rugăciuni, cu dezlegarea acestor legături materiale; în cazuri izolate, regretabile, în aceste momente se produce rumoare la slujbă – de aceea este bine ca acțiunea să se fi săvârșit înainte;

2) Acoperirea oglinzilor din casă cu pânze (deși susține credința în perenitatea sufletului după moarte, această practică nu poate fi acceptată de învățătura ortodoxă, care nu poate admite persistența vreunei forme de interacțiune dintre sufletul mortului și lumea materială);
3) Stabilirea unui număr fix de „capete", colaci, pachete cu mâncare, vase și prinoase care se împart (numărul variază de la o regiune a țării la alta, dar și în funcție de starea decedatului: bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân etc.);
4) Organizarea unui „priveghi" nocturn, cu mâncare și, mai ales, băutură, dar și cu pretenția evocării personalității defunctului, prin comentarii care depășesc, uneori, cadrul sobru al momentului. Creștinul petrece vremea privegherii în rugăciune, citiri din Sfânta Scriptură (după un frumos obicei, se citește Psaltirea la căpătâiul mortului) sau discuții duhovni-cești. Membrii familiei răposatului trebuie menajați și îndemnați să se odihnească în mod corespunzător;
5) Fixarea abuzivă a unor reguli stricte privind lăsarea sau ridicarea florilor din sicriu, înainte de înhumare – obiceiul diferă de la o zonă la alta, fără a avea implicații religioase;
6) Purtarea ostentativă a unui doliu „extrem", exprimat în atitudinea vestimentară neîngrijită, interdicția spălării trupului sau a hainelor, vaselor etc. – superstiții care-i discreditează pe practicanții lor;

7) Claxonarea – la punerea în mișcare a cortegiilor funerare – reprezintă un obicei de dată recentă, prin care este semnalată deplasarea mortului pe ultimul drum. Este, în opinia noastră, o formă de impietate la adresa mortului, dar și la adresa societății.
8) Banii care se împart la răspântii – datină de sorginte superstițioasă, nefolositoare: milostenia se face cu destinatar precis, pentru a fi eficientă. O altă reminiscență a păgânismului o constituie prinderea unei monede găurite de mâna defunctului.
9) Însoțirea cortegiului funerar de muzicanți, fanfară, lăutari, maneliști etc. – toți aceștia transformă evenimentul într-un spectacol ieftin, alimentând ideea falsă că și ritualul religios, cu toate etapele lui, nu-i altceva decât tot reprezentație folclorică, adică o simplă „prestare de servicii". O astfel de atitudine este extrem de periculoasă; ea denaturează grav sensul și rostul rugăciunilor pentru cei adormiți;
10) Împodobirea unui brad – în cazul decesului unui băiat (sau bărbat tânăr) sau îmbrăcarea în mireasă (în cazul decesului unei tinere necăsătorite) – datini inofensive, cu aplicare locală.

III. Superstiții, forme de magie și vrăjitorie, alte practici interzise de canoanele Bisericii Ortodoxe

1) „Vraja cu mort" – amintită la exorcizare, în molitfele Sf. Vasile cel Mare – se realizează utilizând materiale provenind de la cel decedat, mai ales acele „legături", care în mod normal se introduc în sicriu și se îngroapă;
2) „Găina pe sub tron" sau „vraja cu pasăre" – este o pretinsă formă de a împiedica transformarea mortului în strigoi; constă în trecerea pe sub sicriul cu mortul a unei găini, care se dă de pomană;

3) Credințele în strigoi (moroi, fantome), precum și toate practicile derivate;
4) Credința că mortul mănâncă și bea, sau că are nevoie de bani și bijuterii pe lumea cealaltă;
5) Cocoșii albi dați de pomană, pentru cei morți fără lumânare (în Joia Mare, Vinerea Mare sau în noaptea Paștilor);
6) Spargerea unui vas de pământ, la plecarea cortegiului funerar de acasă;
7) Împărțirea unor obiecte drept „pomană" către rude și cunoscuți bogați, în alte scopuri decât milostenia creștină;
8) Cununia cu mort sau cu moartă – în cazul morții unuia dintre concubini (mai nou: „unire liber consimțită", căsătorie „de probă" sau doar „civilă"). O astfel de slujbă nu poate fi făcută, întrucât Cununia este o Sfântă Taină, iar Sfintele Taine transmit harul lui Dumnezeu exclusiv oamenilor vii. Solicitarea pretinde contracararea altei superstiții – aceea că pomana n-ar fi primită, dacă persoanele n-au fost cununate la biserică.
9) Deplasarea cu cortegiul funerar pe căi ocolite, pentru a trece prin porțile unor persoane vizate sau pentru a alunga superstiția de a merge cu mortul de două ori prin același loc. O astfel de solicitare dovedește lipsă de respect atât față de preot, pus să parcurgă un traseu obositor inutil, cât și față de cel decedat: nu este normal ca mortul să treacă și să-și ia rămas bun de la cei dragi, ci aceștia au datoria să-l viziteze și să-l însoțească pe ultimul drum pământesc.
10) Incinerarea – formă de desconsiderare a trupului, ce poartă în sine mesajul distrugerii, și nu credința în înviere, bazată pe reconstituirea persoanei umane în integritatea ei. La fel de mult păcătuiesc cei care

împrăştie cenuşa, manifestare cu caracter nihilist, susținând mai degrabă o credință religioasă panteistă. Nu au nimic de-a face aceste manifestări cu tradiția și spiritualitatea ortodoxe.

11) Săvârșirea slujbei ortodoxe a înmormântării la sinucigași, apostați și eretici, nepocăiți până la moarte. În astfel de cazuri, preotul nu poate oficia decât slujbe pentru izbăvirea celor vii de cursele vrăjmașului, abătute asupra lor: sfeștania casei, molitfe și dezlegări speciale, cu binecuvântarea episcopului locului. Propriu-zis, față de astfel de decedați preotul nu poate oficia nicio rânduială, ci doar să meargă în spatele sicriului, fără steag și sfeșnic de la biserică, și fără a se bate clopotele. Direct pe marginea gropii, fără a se intra în biserică sau în capelă, preotul poate cânta un imn de laudă Preasfintei Treimi (Trisaghionul funebru).

6. La cimitir

Familia se va îngriji de respectarea din vreme a regulamentelor în vigoare, valabile pentru fiecare cimitir în parte. Unele diferențe pot apărea, datorită faptului că, în România, există două tipuri de cimitire: ale Administrației publice locale (aparțin de primărie) și ale Bisericii (parohiale). În general, la săparea gropii se va respecta adâncimea legală de minim 2 metri (excepție fac construcțiile tip cavou). Deshumările nu se pot efectua până la împlinirea a 7 ani de la deces, decât în cazuri speciale, cu aprobările cuvenite. Datoria creștinilor este de a întreține în mod corespunzător mormintele înaintașilor, aceasta fiindu-le socotită ca faptă a dragostei față de aproapele. Ele vor fi ornamentate cu flori și monumente funerare care să conțină, în mod obligatoriu, reprezentarea crucii Mântuitorului. Profanarea mormintelor,

precum și a monumentelor acestora, prin ștergerea numelor înaintașilor și reutilizarea lor, constituie abateri grave de la dreapta-credință.

7. Pomana

Pomana este acțiunea dragostei creștine, săvârșită ca faptă de milostenie față de cei nevoiași, în numele celui decedat. Ea marchează o nouă faptă bună, trecută în cartea vieții celui plecat la Domnul, dar și pentru cei rămași pe pământ, ca formă a dragostei față de aproapele. Pentru a fi eficientă, pomana trebuie să urmărească îndeplinirea mai multor obiective:

- Să fie destinată unei persoane aflată în nevoie, care este în imposibilitate temporară sau definitivă de a-și asigura traiul, fără ca prin aceasta să-i fie cultivat un păcat sau un viciu (exemplu: bătrâni, copii orfani, familii numeroase, invalizi etc.). Pomana între rude nu are nicio valoare, și nici nu poate fi numită așa, ci, mai corect, împărțire a moștenirii. Degeaba se dă, de pildă, un autoturism fost al bunicului decedat, către un nepot, cu lumânare aprinsă! Este fără valoare, în plan duhovnicesc. Este o gravă eroare, de asemenea, a împărți de pomană băutură către un alcoolic. Cu totul alta este, însă, situația la mesele de prăznuire, la care sunt invitați să participe, pe lângă cei nevoiași, și membrii familiei, vecinii, rudele și prietenii – toți aceștia pot și trebuie să ia loc la masă, fiind chemați să se roage pentru cel plecat la Domnul, evocând memoria acestuia;

- Să reprezinte rezolvarea unei nevoi reale, pentru destinatarul milosteniei. Nu se vor împărți decât acele obiecte sau produse de strictă necesitate. Nu se pot oferi, de pildă, haine care nu pot fi purtate, fiind uzate peste limită sau având alte măsuri decât cei ce le primesc. De asemenea, unele tradiții locale sunt exagerate, chiar aberante: ele obligă pe cei rămași în viață să dea de

pomană obiecte de mobilier și chiar corpuri de iluminat. În unele cazuri, astfel de obligații sunt mai mult decât împovărătoare pentru familia celui decedat;

- Să respecte, în mod obligatoriu, limitele decenței și ale bunului simț. Nu se pot oferi de pomană: obiecte imorale sau periculoase, precum și materiale care alimentează viciile: tutun sau băutură (în exces, sau chiar o cantitate mică - oferită viciosilor dovediți). Aceeași remarcă trebuie făcută și în cazul meselor de pomenire, care trebuie să respecte sobrietatea momentului, precum și atmosfera de pioasă rugăciune. Nu pot fi admise: fumatul, consumul exagerat de alcool, manifestările de neseriozitate. De asemenea, împărțirea alimentelor de pomană n-are nicio valoare, dacă acestea nu sunt preparate în deplină concordanță cu ziua liturgică respectivă (pot fi 4 situații: 1. zi obișnuită, 2. zi de post, 3. dezlegare la pește, 4. dezlegare la brânză, lapte, ouă și pește – se va cerceta obligatoriu calendarul bisericesc).

8. Soroacele de pomenire

Biserica a rânduit mai multe prilejuri de pomenire a celor răposați. Acestea reprezintă momente în care familia, împreună cu preoții, se roagă și dau de pomană pentru sufletele lor. Înainte de a vedea care sunt soroacele, trebuie cunoscute câteva reguli preliminare:

-calculul zilei sorocite se face începând din ziua decesului, și nu din ziua înmormântării. De aceea, de obicei, înmormântarea coincide cu primul soroc – cel de la 3 zile;

-cel mai bine este a se săvârși pomenirea chiar în ziua în care se împlinește sorocul (mai ales la cel de 40 de zile). În cazuri obiective, când acest lucru nu se poate realiza, întrucât ziua respectivă cade în cursul săptămânii, se devansează în sâmbăta anterioară. De reținut: sâmbetele sunt dedicate (cu mici excepții), în cultul ortodox, pomenirii morților;

-duminica nu se săvârșesc pomeniri de morți, fiind ziua învierii Domnului. În cazuri cu totul excepționale, se poate face doar rânduiala numită Litia mică sau Trisaghionul pentru morți, adică o slujbă sumară, de binecuvântare a eventualelor daruri ce sunt aduse spre a fi împărțite la biserică (sau se citește o rugăciune de binecuvântare, imediat după „rugăciunea amvonului");

-de asemenea, sunt oprite de la săvârșirea pomenirilor de morți (ca și duminica): zilele marilor praznice împărătești, perioada dintre Ignat și Bobotează (20 dec. – 6 ian.), perioada dintre Sâmbăta lui Lazăr și Duminica Tomei.

Soroacele sunt de două feluri: individuale și de obște.
Soroacele individuale sunt:
-sărindarul individual: este pomenirea zilnică a celui decedat, timp de 40 de zile după moarte (de la cuv. grecesc „saranda" = patruzeci): la mânăstiri și catedrale, se săvârșește zilnic Sf. Liturghie, iar la bisericile obișnuite, se face zilnic slujbă de pomenire, la cerere. Împreună cu pomelnicul, se obișnuiește să se ofere o danie bisericii respective, pentru susținerea cultului: lumânări, prescuri, vin, tămâie, cărbuni, făină, untdelemn etc.
-3 zile – în amintirea Sfintei Învieri a Domnului, cea de a treia zi (acest soroc coincide, de obicei, cu slujba înmormântării);
-9 zile – amintește de ceasul al nouălea din zi când Domnul, răstignit pe cruce, a făgăduit tâlharului raiul;
-3 saptămâni – marchează înjumătățirea perioadei până la Judecata Particulară – timp în care sunt cercetate faptele omului, pozitive și negative;
-40 zile – cel mai însemnat soroc, întrucât acum are loc Judecata Particulară a sufletului, după ce, în prealabil, și-a revăzut faptele bune și rele, cercetate în amănunt, după

revelația primită de Sf. Macarie Egipteanul, în așa numitele „vămi ale văzduhului". Tot la 40 de zile a avut loc Înălțarea la cer a Domnului, după Înviere – acest lucru simbolizând dorința înălțării sufletului celui răposat în împărăția spirituală a dreptății;
-3 luni – în numele Sfintei Treimi, invocată să odihnească sufletul celui răposat în comuniunea de viață și iubire cu Dumnezeu, Maica Domnului, îngerii și sfinții, după modelul trinitar;
-6 luni – amintește de zilele creației și, mai cu seamă, de ziua a șasea când a fost creat omul și așezat în raiul cel din Eden;
-9 luni - invocă, în chip desăvârșit, comuniunea celui răposat cu cele 9 cete îngerești;
-un an, apoi din an în an, până la 7 ani – marchează data nașterii omului pentru veșnicie, după modelul sfinților, ale căror zile de prăznuire din calendar sunt rânduite a aminti trecerea lor la cele veșnice și nașterea lor ca sfinți, în împărăția lui Dumnezeu;
-7 ani – numărul sfânt al desăvârșirii, care cheamă asupra celui răposat cele 7 daruri ale Sfântului Duh, marcând totodată ziua a șaptea – cea a odihnei veșnice, când sufletul intră în așteptarea sfârșitului lumii pământești, în vederea întoarcerii în propriul trup, după înviere. De aceea, după sorocul de 7 ani, nu se mai organizează pomeniri individuale, iar cei adormiți se trec în pomelnicul de obște, fiind pomeniți împreună cu toți morții din familie, prieteni, rude sau cunoscuți.

Soroacele de obște ale morților sunt:
-sărindarul de obște: se săvârșește pentru toți cei dragi ai noștri răposați, care sunt pomeniți în biserică 40 de zile la rând, în posturi. Acestea pot fi: fie primele 40 de zile din

Postul Mare (până la Sâmbăta lui Lazăr), fie zilele postului Crăciunului. Se va proceda la fel ca la sărindarul individual (a se vedea mai sus). Se organizează, la unele biserici, și o colectă de grâu și alte materiale pentru a se prepara o colivă de obște, de către doamnele din comitet.

-„Moșii" – marchează pomenirile de obște ale morților, grupând pe toți cei decedați într-un anumit anotimp. De aceea, există „moșii" de vară, iarnă etc.

-„Sâmbăta lui Toader" – prima sâmbătă din Postul Mare - este „ziua de naștere a colivei" în creștinism, după minunea săvârșită de Sf. Teodor Tiron, care a indicat acest aliment ca alternativă față de mâncărurile contaminate înadins cu materii provenind de la jertfele idolești;

-Sâmbetele din Postul Mare – au, fiecare, semnificații aparte, legate de specificul acestei perioade a anului bisericesc. Sunt printre puținele zile din acest post în care se face Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur. Unirea postului cu rugăciunea amplifică rezultatele obținute în plan duhovnicesc;

-Sâmbăta lui Lazăr – este sâmbăta dinaintea Floriilor, ultima când se mai fac pomeniri de morți, înainte de Duminica Tomei. Evident, în această zi se face amintirea minunii învierii lui Lazăr cel mort de 4 zile, de către Domnul Hristos;

-Numai pe plan local, consemnând perpetuarea unor tradiții străvechi, în unele regiuni ale țării, preoții fac mici pomeniri de morți numite (Litia mică sau Trisaghionul pentru morți) în Joia Mare sau în zilele Paștilor (așa-numitul „Paște al blajinilor"). Aceste practici n-au fost (și n-au cum să fie) generalizate de Biserică, întrucât în Joia Mare trebuie să primeze doliul pentru Pătimirile Mântuitorului, și nu doliul pentru morții noștri, iar după Paști se cuvine să petrecem întru bucuria Învierii, chiar dacă este frumoasă și tradiția împărțirii la săraci a unor bucate specifice sezonului: ouă

roșii, cozonac, pască etc. De altfel, în multe regiuni ale țării, se obișnuiește ca, la înmormântările și parastasele dintre Înviere și Înălțare, să se pregătească, în loc de colivă, pască și ouă roșii.

9. Încheiere

Pregătiți fiind de întâlnirea cu Domnul, suntem și noi întăriți în cunoașterea corectă a unor realități legate de sfârșitul vieții noastre, față de care trebuie să avem o atitudine creștinească, privind cu seninătate moartea, ca prag al veșniciei. Sf. Ambrozie al Milanului ne îndeamnă: „Moartea să nu ne înspăimânte, așadar, ci să ne bucure binefacerile unei treceri bune"[177]. Un exemplu de „bună trecere" este moartea Sfintei Macrina, sora după trup a Sfinților Vasile cel Mare și Grigore de Nyssa. Pe patul de moarte, Sfânta Macrina a rostit această rugăciune, pe care a consemnat-o în scris fratele său, Sf. Grigore: „Tu, Doamne, în dar ne-ai dezlegat pe noi de frica morții. Tu ai pus începutul vieții celei adevărate și sfârșitul vieții de acum. Tu pentru o vreme odihnești trupurile noastre cu somnul morții, și iarăși ne deștepți pe noi cu trâmbița cea de pe urmă *(I Cor. 15, 52)*. Tu dai țărânei ca pe un zălog trupul de lut pe care cu mâna Ta l-ai plămădit și aduci la viață iarăși pe cel dat țărânii (...). Tu ne-ai izbăvit pe noi de blestem și păcat, făcându-Te Tu Însuți, pentru dragostea noastră, blestem și păcat (...). Tu ne-ai deschis nouă calea spre înviere și, zdrobind porțile iadului, ai surpat pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul"[178]. A Ta fie slava, Doamne, în veci!

---

[177] Sf. Ambrozie al Milanului, *Despre binefacerile morții*, în vol. *Scrieri. Partea întâi. Tâlcuiri la Sfânta Scriptură*, col. P.S.B., nr. 52, E.I.B.M.B.O.R., București, 2007, p. 475

[178] Sf. Grigore de Nyssa, *Viața Sfintei Macrina*, 24, apud Jean-Claude Larchet, *Tradiția ortodoxă despre viața de după moarte*, trad. de Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006, p. 38

10.2. „Deschiderea cărții" – formă de ocultism sacerdotal[179]

Dintotdeauna, omul a fost mânat de curiozitatea scrutării viitorului. Sunt voci ale unor sfinți și teologi care leagă chiar păcatul originar de această stare de slăbiciune omenească. Există două modalități de satisfacere a acestei curiozități: fie prin descoperire dumnezeiască, sub semnul tainic al profeției, fie prin ghicitorie diavolească, stimulând vanitatea omenească.

Profețiile - criterii ale revelației divine - au suscitat și suscită încă deosebit interes în Biserica dreptmăritoare. Ele, însă, trebuie privite cu discernământ. Hristos ne îndeamnă, pentru a intra în Împărăție, să ne asemănăm pescarilor care sortează peștii prinși în năvod, păstrându-i doar pe cei buni (Matei 13, 47-49). Evident, trebuie să fim extrem de circumspecți în privința tendinței de profetizare falsă, străină duhului Ortodoxiei, influențată mai degrabă de formele de spiritualitate alterată, prin exaltare și febră apocaliptică, promovate în cadrul noilor mișcări religioase izvorâte din neoprotestantism. La confluența cu acestea, se situează practicile vechi demonice ale ghicitoriei, care direcționează la nivel personal acțiunea profetică în sine. Ambele sunt combătute cu strășnicie în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Domnul Hristos ne avertizează asupra proorocilor mincinoși (Marcu 13, 22), iar în Vechiul Testament găsim scris: *Să nu vrăjiți, nici să ghiciți* (Levitic 19, 26). Sfintele Canoane aseamănă în gravitate ghicitoria și vrăjitoria cu păcatele contra firii, precizând epitimii foarte aspre pentru săvârșitorii lor.

Din păcate, deși Biserica a stabilit cu claritate astfel de norme morale, s-au găsit chiar și unii sacerdoți, care le-au încălcat

[179] în *Ziarul Lumina*, An V, Nr. 69 (1271), 25 martie 2009, rubrica: „Îndreptar canonic", p. 10

cu bună știință. „Vanitatea este păcatul meu favorit" – ne amintim cu toții celebrul discurs al diavolului (redat magistral de Al Pacino) din filmul *The Devil's Advocate*. În cazul nostru, unii confrați au fost atrași de mirajul faptului de a fi ghicitori și prezicători, dar și de latura mercantilă a slujirii față de Mamona... Cu totul agravant este faptul de a se folosi, în lucrarea lor demonică, de obiectul sfințit al cultului bisericesc care conține cuvântul lui Dumnezeu: Sfânta Evanghelie. De aceea, practica lor anticanonică, ocultă și demonică se numește, în limbajul teologic încetățenit prin receptare populară, „deschiderea Cărții".

Concret, există două tipuri de situații în care poate fi realizat acest procedeu: în cadrul cultului public sau al celui particular. În public, s-a semnalat mai cu seamă în cadrul Tainei Sfântului Maslu, profitându-se de prevederea tipiconală care indică citirea unei rugăciuni cu Sfânta Evanghelie deschisă peste capetele bolnavilor. Depășind cadrul liturgic prescris, în mod cu totul abuziv, unii sacerdoți citesc o pericopă evanghelică de la pagina unde s-a deschis aleatoriu (sau prin intervenția directă a unui bolnav), comentând și interpretând „profetic" textul respectiv, prin extragerea de concluzii, cu referire la starea viitoare a sănătății primitorului (sau primitorilor) Tainei. În particular, „deschiderea Cărții" se face direct, în cadrul unei întrevederi private a solicitantului cu sacerdotul corupt, care efectuează o lucrare evidentă de ghicitorie demonică, având întotdeauna și substratul unei înșelătorii – întrucât acest „serviciu" nu se prestează niciodată gratuit. Pentru sporirea credibilității, sunt folosite referințe din text: culoarea unor litere sau forma acestora, numărul paginii și, bineînțeles, fanteziste interpretări ale textelor biblice în sine.

Pe lângă formele de predicție cu destinatari - ținte precise, reținem și exemple ale unor așa-zise „profeții", pe care sclavii vanității le anunță în mod public, în urma lecturării și interpretării unor texte biblice aleatorii – fie la Taina Maslului, cum am văzut

deja, fie cu prilejul altor slujbe bisericești. Interpretările sunt dintre cele mai diverse: de la „semne" privind clima sau roadele pământului (foarte apreciate, mai ales în mediul rural), până la profeții apocaliptice înfricoșătoare, menite să atragă pedepse iminente celor sceptici, contestatari sau rebeli.

Toate formele aberante mai sus descrise reprezintă o distorsionare gravă a rolului și rostului preotului în comunitate, a statutului său de păstor de suflete, de călăuzitor al acestora după *dreptarul învățăturilor sănătoase (II Timotei 1, 13)*. Ele sunt fenomene izolate, izvorâte din ignoranță și necredință, pornite istoric din perioada tulbure a domniilor fanariote și eradicate în prezent, la nivel oficial, în Biserica Ortodoxă Română. Faptul că unii credincioși ne mai semnalează existența și în prezent a unor „preoți-ghicitori" sau ne solicită chiar să li se „deschidă Cartea" ne avertizează că acest fenomen regretabil persistă la unele fracțiuni schismatice și eretice, așa-zis „ortodoxe", care înșeală, adesea, pe mulți, prin confuzia pe care o diseminează în legătură cu adevărata lor identitate. De aceea, trebuie să fim atenți ca Ortodoxia noastră să nu fie, simplist, una strict declarativă, ci să se conformeze întocmai cu întregul tezaur de doctrină, practici morale și de cult, pe care le apără preoția sacramentală, rostuită și supusă Sfântului Sinod al Bisericii.

10.3. Vizitele de propovăduire: misiune sau prozelitism?

Adesea, creștinul ortodox este pus în fața unei situații neașteptate: la ușa casei sună vizitatori nepoftiți, care insistă să-și prezinte oferta religioasă, alta decât învățătura sfântă a Bisericii. De cele mai multe ori, cei în cauză încearcă să-și mascheze intențiile prin debutul unor conversații „inofensive", pornind de la realități sociale, economice sau politice problematice, cărora un

„studiu biblic la domiciliu" le-ar oferi soluții. Puțini însă știu că în spatele figurilor amabile ale musafirilor (în unele cazuri familii întregi, incluzând și copii) stă un puternic și abil sistem de manipulare, folosindu-se de tactici prozelitiste redutabile.

Mântuitorul Hristos îndeamnă la propovăduirea Evangheliei „la toată făptura" (Mt. 28, 19). Într-un spațiu creștin-apostolic, cum este cel românesc, vestea mântuirii a ajuns, deja, de aproape două mii de ani, iar acțiunile evanghelizatorilor contemporani nu se justifică decât pentru interese proprii, concretizate în atragerea de adepți (prozelitism). Adesea, demersurile lor sunt sprijinite de donații constând în literatură religioasă, alimente sau obiecte casnice. Sistemul dezvoltat este unul investițional: cadourile făcute se vor întoarce donatorilor sub forma zeciuielilor impuse. De aceea, interesul este enorm: vizitatorii își împart teritoriile și întocmesc „rapoarte de teren", iar replicile dialogurilor sunt însușite după manuale de prozelitism, așa încât mereu să poată avea, cu ușurință, ultimul cuvânt.

Din păcate, statutele unor culte recunoscute în țara noastră consfințesc datoria adepților de a predica „de la ușă la ușă", ignorând pericolul învrăjbirii religioase, condamnat de Constituția României. În fața acestei provocări, creștinul ortodox trebuie să adopte următoarele măsuri:

- Să nu accepte să dialogheze cu cei ce răstălmăcesc dreapta credință. Refuzul trebuie să fie politicos, dar categoric;
- Să anunțe preotul de îndată ce pe raza parohiei își fac apariția predicatori de alte credințe;
- Să colecteze și să predea preotului întreaga literatură religioasă lipsită de autoritatea ortodoxiei, pentru formularea unor studii apologetice, predici și cateheze adecvate;
- Să nu se lase atras în nicio formă de conflict confesional, știută fiind tendința de victimizare a minoritarilor aparținători altor religii.

10.4. Există eretici în zilele noastre?[180]

Credința ortodoxă s-a cristalizat în urma confruntării cu susținătorii unor abateri de la învățăturile Revelației mântuitoare, cunoscuți sub numele de eretici. Cele șapte Sinoade Ecumenice au fixat, în perioada 325-787 d. Hr., o seamă de dogme importante, precum cea a Sfintei Treimi, dogma hristologică sau a cinstirii Sfintelor Icoane. S-au alcătuit Mărturisiri de credință ortodoxe, precum Crezul niceo-constantinopolitan, prăznuit anul acesta de Biserica noastră, iar ereticii au fost condamnați la exil sau excomunicare, operele lor fiind prohibite lecturii creștinilor dreptmăritori, datorită pericolului diseminarii ereziilor.

Astăzi, la peste 1200 de ani distanță de ultimul Sinod Ecumenic, există în Ortodoxie tendința de a se utiliza termenii *eretic* și *erezie* nu numai pentru a denumi persoane și fapte din trecut, ci cu referire concretă la situații din zilele noastre. Singurul criteriu valabil, pentru a distinge ereziile și ereticii, rămâne însă hotărârea unui Sinod Ecumenic. Așadar, putem considera, fără să greșim, că și astăzi sunt eretici: cei ce contestă credința în Sfânta Treime, cei ce vorbesc despre Hristos ca despre un simplu om, cei ce refuză Maicii Domnului atributul de Născătoare de Dumnezeu, cei ce nu se închină Icoanelor etc.

Cu totul exagerată, chiar abuzivă este tendința unora de a se substitui autorității Sinodului Ecumenic, declarând noi erezii în zilele noastre. Desigur, există deosebiri între ortodocși și catolici, ba chiar între ortodocșii înșiși, în plan doctrinar sau ritualic, care suscită interesul teologilor. Până însă se va pronunța un Sinod Ecumenic asupra chestiunilor divergente, ele rămân simple păreri teologice. Unele dintre ele vor putea fi condamnate și eliminate, iar

[180] În *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 63 (1565), 16 martie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 11

altele vor ilustra pe mai departe frumusețea „unității în diversitate". Nu ne dă nimeni, însă dreptul, să-i numim eretici, de pildă, pe catolici sau pe ortodocșii care țin alt calendar decât noi. Este mare diferența între schismă și erezie.

10.5. Ce sunt „cărțile eretice" și ce facem cu ele?[181]

Între cele 9 porunci bisericești se află și cea care ne interzice să citim „cărți eretice". Aceasta este sintagma ce denumește publicații religioase ce conțin mistificări grave ale adevărurilor doctrinare ortodoxe, pe care le putem cataloga drept erezii.

Pentru a recunoaște cărțile eretice, recurgem la identificarea autorității sub egida căreia sunt publicate. În ceea ce privește lucrările de teologie ortodoxă, ele sunt tipărite, întotdeauna, cu binecuvântarea ierarhului locului. Nu putem spune același lucru și despre cărțile eretice, ele reprezentând punctul de vedere al unor autori sau grupări religioase a căror autenticitate în materie de credință e contestabilă. Uneori, pentru a induce în eroare cititorii, promotorii falselor învățături recurg la utilizarea unor formule asemănătoare clasicelor binecuvântări. Iată ce găsim pe pagina de titlu a unei broșuri, plină de formulări eretice despre Sfânta Cruce: „Această carte conține versete din Biblia tipărită cu binecuvântarea..." Chiar dacă versetele sunt reproduse corect, interpretarea lor, eludând regula contextului, conduce la afirmarea unor grave erezii.

Și în privința Scripturii, există o largă categorie de traduceri mistificate, care circulă în românește. Și în acest caz trebuie verificată binecuvântarea patriarhală sau sinodală, dar, pentru mai multă siguranță, se va cerceta, de pildă, versetul *Matei*

[181] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 68 (1570), 23 martie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 11

1, 20: toate ediţiile eretice vorbesc despre Maica Domnului ca fiind „nevasta" Dreptului Iosif, negând astfel pururea-fecioria acesteia.

Toate cărţile eretice trebuie predate preotului paroh, care va fi informat, în mod necesar, şi asupra sursei lor de proveniență. Deşi Sfântul Vasile cel Mare îi îndeamnă pe tineri să citească şi literatură profană, culegând asemeni albinelor doar ceea ce este bun şi folositor, Biserica a rânduit ca lectura surselor eretice să fie interzisă celor neiniţiaţi, pentru a nu cădea în capcana apostaziei. Doar teologii pot şi chiar au datoria să le citească, pentru a formula răspunsurile misionare corespunzătoare.

10.6. Care este momentul culminant al nopţii sfinte a Paştilor?[182]

Cunoaştem cu toţii bucuria generală a primirii Sfintei Lumini, în noaptea Sfintelor Paşti, la slujbele săvârşite în curţile bisericilor şi mânăstirilor, devenite adesea neîncăpătoare. Însă puţini ştiu că primirea Luminii nu înseamnă participare deplină la miracolul Învierii, chiar dacă ascultăm citirea textului Evangheliei şi cântăm „Hristos a înviat!".

Lumina este doar fereastra ce ne deschide calea spre Înviere. Purtată în mâini, ea ne călăuzeşte paşii în biserică, pentru a intra în comuniune de taină cu Hristos, Cel Ce ni se dăruieşte tuturor din Potirul Sfintei Euharistii, la Sfânta şi Dumnezeiasca Liturghie. Acum, în noaptea Paştilor, simţim mai puternic decât oricând prezenţa în noi a Trupului înviat al lui Hristos, transfigurat întru slavă, temelie a propovăduirii învierii noastre. Sf. Ap. Pavel condiţionează rezultatul misionar al predicii Sale de

[182] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 74 (1576), 30 martie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 11

miracolul învierii: *Dacă Hristos n-ar fi înviat, zadarnică ar fi și credința voastră, și propovăduirea noastră (I Corinteni 15, 14).*

Lumina Sfântă de Paști este iradierea harului lui Hristos, care ne conduce la El, Cel Ce este *Lumina lumii (Ioan 8, 12).* Cei ce pleacă de la Biserică fără a participa la Liturghie se aseamănă celor care ascund lumina sub obroc *(Luca 11,33),* iar cei ce intră în comuniune cu Hristos își umplu de har casele sufletelor lor *(Matei 5, 15).* De aceea, momentul culminant al nopții Paștilor este primirea Sfintei Euharistii, pentru care creștinul este dator a se pregăti din vreme. Este bine să se fi spovedit pe îndelete mai dinainte, iar acum, în Săptămâna Mare, să-și mărturisească doar păcatele recent săvârșite, pentru a nu încărca programul foarte aglomerat al slujitorilor altarului.

Primirea lui Hristos din Potirul euharistic al Învierii, în stare de comuniune deplină, nu poate fi suplinită prin nimic. Nici Sfânta Lumină, nici pâinea binecuvântată, stropită cu vin și cu aghiasmă, numită în popor „paști", nu-L înlocuiesc pe Hristos, ci sunt doar căi care trebuie să ne conducă la El. Este condamnabilă practica unora, care-și zic creștini, de a veni doar la ceremonia Luminii sau pentru a gusta „paști", desconsiderând Liturghia sau, mai grav, participând în timpul nopții pascale, când preoții fac Sfânta Jertfă în biserici, la petreceri lumești.

10.7. „Hristos a înviat" sau „a fost înviat"?[183]

Creștinismul este religia celor ce-L mărturisesc pe Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu întrupat, răstignit și înviat din morți pentru mântuirea neamului omenesc. Există, însă, grupări care-și revendică apartenența la religia creștină, dar care învață altceva

[183] în *Ziarul Lumina,* An VI, Nr. 78 (1580), 7 aprilie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

despre Fiul lui Dumnezeu. Sunt cei ce-L consideră pe Hristos un simplu om, minimalizând puterea Sa dumnezeiască și afirmând că slăvita Sa Înviere ar fi opera exclusivă a Tatălui.

Printr-o publicitate persuasivă, aceiași falși creștini lansează, anual, invitația generală de a asista la „comemorarea morții" lui Iisus Hristos. S-a omis, cu bună știință, a se celebra și învierea Lui. Și aceasta pentru că nu-I acordă nicio putere Fiului lui Dumnezeu, accentuând umanitatea Lui, fără a recunoaște statura Sa de o ființă cu Tatăl. Și, de aici, până la afirmația că El n-a înviat prin propria Sa putere dumnezeiască, ci ar fi fost înviat de către Tatăl, n-a mai fost decât un pas.

Realitatea este, însă, cu totul alta. Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, având în persoana Sa, deopotrivă, fire dumnezeiască și fire omenească, a biruit păcatul și moartea prin propria Sa voință și putere, făcându-se pe Sine Însuși Mijlocitor între oameni și Tatăl (I Timotei 2,5). Ca Împărat al făpturii, El este Domn al întregii existențe, aducând din moarte la viață persoane umane (Lazăr, tânărul din Nain, fiica lui Iair), dar, mai cu seamă, înviind El Însuși, întru slavă. Cum ar putea avea nevoie de ajutor pentru a învia din mormânt Cel Ce Însuși a zis: „Eu sunt Învierea și Viața..."(Ioan 11, 25)?

Moartea Domnului ar fi fost fără finalitate, în lipsa Învierii Sale. Sfântul Pavel insistă asupra inutilității propovăduirii Evangheliei, fără punctul ei central: Învierea lui Hristos (I Corinteni 15,14). Adus la starea de slavă prin Înviere, Trupul Domnului Hristos devine materie transfigurată, înălțată de-a dreapta Tatălui, ca o mărturie veșnică asupra destinului final al umanității: Învierea cea de obște, urmată de slava împărăției celei nepieritoare, ca răsplată a drepților.

Iată de ce ne salutăm, de veacuri, cu vestirea: *Hristos a înviat!* Este o întreagă teologie în acest salut, o moștenire de preț, care se cere a fi păstrată și transmisă nealterată de germenii ereziilor, vechi sau noi.

10.8. De ce nu este bine să „colindăm" pe la mai multe biserici în timpul Sfintei Liturghii?[184]

Datorită dezvoltării mijloacelor de transport, dar și a densității lăcașurilor de cult în centrele marilor localități urbane, unii credincioși și-au dezvoltat obiceiul de a vizita mai multe biserici, în timpul Sfintei Liturghii din duminici și sărbători.

O primă cauză a acestui fenomen o constituie pretinsa dorință de a se împărtăși de „mai mult har", având în vedere că bisericile au, fiecare, particularitățile lor: icoane, sfinte moaște, slujitori înzestrați cu felurite daruri (cântare, predică etc.). Auzim pe unii creștini că merg să audă liturghisirea unui preot, ca mai apoi să asiste la predica altuia. Acest periplu, însă, nu sporește harul – care rămâne același, în toate bisericile canonice – ci poate chiar să-l anuleze, mai ales dacă deplasarea de la un lăcaș la altul se petrece în timpul Sfintei Jertfe.

Alți credincioși au transformat participarea lor liturgică într-un pelerinaj ocult. Cutuma, în cazul lor, cere să fie vizitate 9 biserici, fără a se trece peste o apă curgătoare, lăsând peste tot un pomelnic, însoțit de anumite prinoase. În concepția practicanților, acest ritual ar produce, în chip magic, rezolvarea chestiunilor problematice cu care se confruntă.

În fapt, este un păcat foarte grav, care cumulează simultan: necredința în lucrarea mântuitoare, unică, a harului în Sfânta Liturghie, magia cu cele sfinte și superstiția. Sf. Ioan Gură de Aur aseamănă plecarea din Biserică a omului, înainte de sfârșitul Liturghiei, cu ieșirea lui Iuda de la Cina cea de Taină, pentru a-L trăda pe Hristos. Din nefericire, constatăm că unii creștini nu participă propriu-zis la slujbă: veniți după ce ea a început și plecați înainte ca ea

[184] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 83 (1585), 13 aprilie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

să se sfârșească, aceștia nu se fac părtași morții și învierii Domnului, ci manifestă o credință superficială și delăsătoare.

Pelerinajul religios este extrem de folositor pentru suflet, cu o condiție: deplasările să se facă în afara programului Sfintei Liturghii. Participarea la actualizarea jertfei Mântuitorului cere din partea noastră interes și atenție, potrivit îndemnului cântat de noi toți: „Toată grija cea lumească să o lepădăm!"

10.9. „Călugării" și „maicile" de la mica publicitate[185]

De la o vreme, constatăm cu surprindere că în rubricile de „Mică Publicitate" ale unor ziare centrale și locale își fac reclamă diverse persoane ce se consideră înzestrate cu darul facerii de minuni, al vindecărilor sau al rezolvării grabnice a unor încercări ale vieții creștinilor.

Cei în cauză, practicanți ai ocultismului, își disimulează înșelările sub masca credinței, știut fiind că și diavolul se prezintă adesea ca „înger de lumină" (II Cor. 11,14). Au început a se înconjura de cruci și icoane și a-i îndruma pe naivi să-și sporească evlavia, pentru ca ruperea lor din har ulterioară să le provoace o cădere cât mai adâncă.

Mai nou, vrăjitorii nu se sfiesc să batjocorească nici haina monahală, îmbrăcându-se în straie de călugări și maici și publicându-și fotografiile în ziare.

Creștinii ortodocși plini de evlavie știu că locul călugărilor și maicilor este mânăstirea, unde aceștia s-au retras de lume, după cum și numele de *monah* (*însingurat* – în l. greacă) o arată. Ei nu caută publicitatea, nu-și doresc să fie tulburați de ispitele lumii, iar dacă

[185] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 89 (1592), 20 aprilie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

sunt cercetați, totuși, de fii duhovnicești sau pelerini, se poartă firesc, sobru, cu multă smerenie și discreție. În multe situații, rugăciunile călugărilor rodesc miracole în viețile credincioșilor, dar niciodată aceștia nu se gândesc la modalitatea de a populariza aceste evenimente.

La polul opus se află practicanții magiei. Îmbrăcați în haine călugărești, sunt plini de ridicol: nu transmit nimic în plan duhovnicesc, nu pomenesc măcar de mântuirea sufletului, în schimb se laudă cu meșteșugurile lor diavolești de a realiza situații favorabile în viața pământească. La o cercetare atentă, se observă că aceștia n-au nicio legătură cu mânăstirile ortodoxe, ci, profitând de un vid legislativ și de autoritate în domeniu, uzează în mod fals și nepermis de uniforma monahală. Aceștia sunt adevărații „lupi îmbrăcați în piele de oaie" (Matei 7,15), de care Mântuitorul ne îndeamnă să ne ferim!

10.10. Și în perioada pascală suntem chemați să ne împărtășim![186]

De fapt, motivul esențial al prezenței creștinului la oricare Sfântă Liturghie este primirea în chip tainic a lui Hristos, prin cuminecarea cu Trupul și Sângele Lui. Mai ales în perioada pascală, când ne amintim o dată în plus de Învierea Mântuitorului nostru, simțim nevoia prezenței Lui în noi, ca pe o chezășie a credinței în propria noastră înviere.

Din păcate, tocmai în aceste zile ale bucuriei pregustării veșnicei împărății, dintre Înviere și Înălțare, se apropie de Sfântul Potir mai puțini creștini ca de obicei. O explicație rezidă în faptul că *Învățătura de credință a Bisericii* rânduiește obligația creștinului privind cuminecarea în posturile cele mari de peste an. Reținem,

[186] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 95 (1597), 27 aprilie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

însă, că aceasta este o cerință minimală. Creștinii plini de evlavie, apropiați sfintelor lăcașuri, au posibilitatea de a se împărtăși mult mai des. Însă și aceștia au o reținere, provenită dintr-o falsă expresie a pietății, care-i împiedică să-L primească pe Hristos dacă nu postesc în prealabil măcar puțin. Și, întrucât în perioada pascală este interzisă postirea, chiar și cea de miercuri și vineri (existând dezlegare la pește), preferă să-și amâne împărtășirea. Tuturor acestora trebuie să le spunem că postirea lor în zilele rânduite de Biserică, pe tot cuprinsul anului bisericesc, este suficientă pentru a le conferi dreptul împărtășirii fără un post special, în perioadele de dezlegare. Dimpotrivă, cei care postesc duminica, în perioada pascală și în cea dintre Crăciun și Bobotează încalcă prevederile canonice și se pun singuri sub osândă, pentru exagerata lor evlavie, care anihilează bucuria prilejuită de astfel de evenimente.

Suprimarea postirii nu modifică, însă, celelalte condiții ale primirii Sfintei Euharistii: spovedania prealabilă (care se poate realiza la una din slujbele de seară din cursul săptămânii), împăcarea cu semenii și ajunarea desăvârșită în dimineața zilei împărtășirii. Nu este deloc greu, așadar, să ne pregătim să-L primim pe Domnul cu vrednicie, atunci când auzim chemarea: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste, apropiați-vă!"

10.11. De ce nu este corectă purtarea talismanelor?[187]

Pentru început, trebuie să arătăm că talismanele pot fi orice fel de obiecte, de mici dimensiuni, considerate a fi aducătoare de noroc sau apărătoare de primejdii. De aceea, unii semeni ai noștri le poartă cu multă râvnă asupra lor, punându-și nădejdea în ele.

[187] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 100 (1602), 4 mai 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

Biserica, dintotdeauna, a condamnat această practică păgână, încadrând-o în rândul manifestărilor oculte, care invocă puterea satanică pentru realizarea unor situații favorabile în viața pământească. De aceea, însăși concepția despre „noroc" este străină Ortodoxiei, care tratează cu circumspecție oportunitățile ivite în viață, spre obținerea gloriei pământești efemere sau bogăției temporare. Discernământul creștin ne îndeamnă să punem pe primul plan mântuirea sufletului și nu vânarea unor situații favorabile, pentru starea unui *bine* relativ, aparent și trecător, al vieții noastre pământești.

Pe lângă amuletele clasice, cum ar fi pietricelele sau cristelele, impregnate adesea cu forțe malefice, rezultate în urma unor practici de magie, ni se propun, cu o teribilă forță de disimulare, chiar talismane de sorginte religioasă: cărticele cu *Epistolia* sau *Visul Maicii Domnului*, panglici „atinse" de *Brâul Preacuratei*, borcănașe cu pământ „sfințit" din Israel sau apă din Iordan, plăcuțe cu diverse formule mantrice (gen: „pace", „credință", „bucurie" etc.). Niciuna din cele enumerate mai sus nu este menționată în cuprinsul vreunui ritual din cărțile de cult ortodoxe, neavând astfel calitatea de a transmite în vreun fel harul lui Dumnezeu, și în niciun caz nu putem vorbi de o împlinire magică a dorințelor cuiva, dacă poartă asupra sa astfel de obiecte. Mai degrabă asistăm la o pervertire a credinței curate, într-o formă facilă, comercială, de a pretinde rezolvarea rapidă a unor dezechilibre din viață, prin înșelare demonică evidentă.

Cu totul altceva este portul asupra creștinului al cruciuliței sau al unor iconițe, care sunt sfințite în biserică prin slujbe speciale și prin care omul este îndemnat spre rugăciune și spre urmarea pildei lui Hristos, prin asumarea iubirii jertfelnice față de Dumnezeu și semeni. S-au semnalat, din păcate, și situații în care aceste obiecte sfințite sunt considerate amulete de către unii creștini lipsiți de catehizare. Cei în cauză ar trebui îndemnați să se

roage mai des: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Sfântul Duh, Treime Sfântă, slavă Ție!"

10.12. Cum se desfășoară colectele în Biserică[188]

Spiritul comunitar rodește faptele întrajutorării creștine încă din perioada nou-testamentară, când Apostolii organizau colecte pentru cei nevoiași, în prima zi a săptămânii -duminica *(I Cor. 16, 2)*. Întreaga operă misionară, culturală, filantropică și administrativă a Bisericii nu s-ar putea desfășura fără contribuția substanțială a credincioșilor, în cadul organizat – instituțional, parohial și monahal. Mai ales munca de construcție, restaurare și înzestrare cu obiecte de cult a sfintelor lăcașuri cunoaște un interes sporit al credincioșilor, dornici să intre ei înșiși în rândul ctitorilor, de-a pururi pomeniți la sfintele slujbe.

Toate colectele de fonduri în Biserica Ortodoxă Română se desfășoară după reguli precise. Astfel, ele sunt inițiate de comunitățile locale, cu binecuvântarea chiriarhului, fiind organizate de consiliile și comitetele parohiale sau mânăstirești, de obicei la sfârșitul serviciilor religioase. Reținem dintru început caracterul absolut benevol al acestora. Fondurile obținute sunt evidențiate în procese-verbale și înregistrate în evidențele contabile, fiind utilizate exclusiv în scopurile propuse. În cazuri excepționale, pot fi vizitate, pentru obținerea unor ajutoare materiale, și alte parohii sau mânăstiri, dar numai cu acordul scris al episcopului locului. În cazul în care se depășesc granițele eparhiei, se cere, în mod obligatoriu, și acordul episcopului sub a cărui jurisdicție se află comunitatea vizitată. Se pot face și donații în obiecte sau bunuri, însă numai după o informare prealabilă asupra necesităților existente. Și acestea

[188] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 114 (1616), 20 mai 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

sunt evidențiate în certificate de donație, în baza cărora se înregistrează în inventarul unității de cult respective.

Biserica Ortodoxă a dezaprobat dintotdeauna organizarea de colecte în locuri publice: gări, piețe aglomerate etc., considerând acest lucru o adevărată cerșetorie. Anumite persoane care poartă fraudulos uniformă preoțească sau monahală și se ocupă de strângerea unor ajutoare bisericești în locuri publice nu aparțin Bisericii Ortodoxe Române, ci fie sunt escroci de meserie, fie foști slujitori caterisiți, excluși din monahism sau aparținători ai unor structuri ecleziale schismatice (stiliste) sau eretice.

În cadrul Bisericii Ortodoxe Române, toate centrele eparhiale au câte un departament social – filantropic, care gestionează activitatea specifică din teritoriu. Există fonduri de solidaritate cu parohiile sărace (ex.: Fondul Central Misionar), precum și fonduri speciale pentru cazurile grave, care necesită sprijin (ex: Fondul „Filantropia"). Acestea sunt direcționate strict către beneficiari reali, stabiliți în urma unor anchete sociale riguroase, desfășurate de către profesioniști în domeniu.

În concluzie, toți cei care doresc să sprijine lucrarea misionară a Bisericii, trebuie să se adreseze direct unităților de cult ortodoxe, participând fiecare, după posibilități, la colectele desfășurate în sfintele lăcașuri.

10.13. Îi este îngăduit unui creștin ortodox să practice yoga?[189]

Categoric, nu. Și vom vedea în cele ce urmează motivele.

În primul rând, yoga este o practică de proveniență orientală, fiind definitorie pentru hinduism și sectele derivate din

[189] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 128 (1630), 7 iunie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

acesta. Pentru un ortodox, yoga rămâne o simplă formă de manifestare a religiozității respective, care trebuie privită cu toleranța specific creștină, atâta vreme cât se manifestă în arealul etno-cultural în care s-a dezvoltat religia în cauză.

Importată, însă, în spațiul religios creştin, yoga devine o periculoasă caracteristică a „separării oilor de capre" (Matei 25:32), acțiune ce implică prezența conștientă și simultană a celor două categorii de oameni înviați. La fel, pretinsa neantizare a păcătoșilor, ca pedeapsă ce desființează, practic, iadul, este tot o înșelare sectantă potrivnică adevărurilor scripturistice, care descriu suferințele reale ale condamnaților, prin sintagma „plângerea și scrâșnirea dinților". Reproducerea acestei expresii în manualele de religie a stârnit deja reacții necontrolate ale unor detractori ignoranți, care se grăbiseră să acuze autorii, pe nedrept, de intoleranță, deși aceștia n-au făcut altceva decât să reproducă avertismentul dat de Hristos. De fapt, o atare atitudine se înscrie în mentalitatea generală egocentrică, nihilistă, a unei societăți bolnave din punct de vedere spiritual, care consideră drept valori supreme hedonismul și materialismul. Nu-i de mirare, așadar, că în acest context se răspândesc cu repeziciune concepții apocaliptice psihotice, menite să polarizeze noi adepți ai unor curente religioase caracterizate prin impostură și ocultism demonic, prin care se încearcă substituirea harului dumnezeiesc cu o lucrare energetică satanică. Acțiunea asupra unor pretinse zone de influență energetică ale corpului omenesc (așa-zisele chakre) este, indubitabil, malefică. Un creștin ortodox adevărat se bucură de puterea vindecătoare a Sfântului Maslu și, mai ales, de Sfânta Euharistie, ce se dă „spre tămăduirea sufletului și a trupului". Evident, nu este exclusă lucrarea corespunzătoare a medicinei, după cuvântul Scripturii: „Cinsteşte pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, că şi pe el l-a făcut Domnul" (Isus Sirah 38:1).

10.14. „Paradis pământesc" sau "Împărăția cerurilor"[190]

Găsim adeseori în cutia poștală broșuri sau reviste sectante a căror temă principală este apropierea celei de-a doua veniri a lui Hristos, urmată de o pretinsă „guvernare" a Lui peste cei aleși, într-un paradis pământesc. Imagini idilice prezintă împlinirea unei profeții din *Is. 11, 6*, în care se descrie conviețuirea pașnică a oamenilor cu animale domestice și fiare sălbatice. În paralel, sunt prezentate cataclismele naturale și antropice ale lumii prezente, ca fiind semne premonitoare ale unui apropiat sfârșit al lumii. Prezența timpurilor finale reprezintă o teză doctrinară de bază a grupărilor advento-mileniste. Inventarierea atâtor cutremure, inundații, conflicte umane, dezastre ecologice trezește interesul și chiar simpatia celor sensibili la suferințele Planetei. Mai nou, febra creată în jurul pretinsei date a sfârșitului lumii în 2012 a cuprins pe tot mai mulți semeni ai noștri. De la documentare elaborate, cu concursul unor „specialiști" entuziaști, precum Gregg Braden, și până la filme artistice spectaculoase, beneficiind din plin de sprijinul efectelor speciale, cauzele „sfârșitului" au fost analizate în detaliu: calendarul mayaș, alinierea planetelor cu centrul galaxiei, iminența inversării polilor magnetici ai pământului etc. Unii profețesc o conflagrație mondială, un Armaghedon cathartic, în care Hristos, confundat adeseori cu Arhanghelul Mihail, ar învinge definitiv forțele satanice, inaugurându-și domnia pământească milenară. Precum vedem, o cascadă de neadevăruri dogmatice, lipsite de fundament biblic, dar tentante pentru cei ce doresc rescrierea creștinismului din temelii. Să le cercetăm succint.

Atât tema Armaghedonului, prezentă în Biblie la *Ap. 16,16*, cât și cea a paradisului, nu se pot reprezenta spațial, luând drept bază

---

[190] în *Lumina de duminică*, An VI, Nr. 24 (241), 20 iunie 2010, rubrica: „Cuvânt de înțelepciune", p. 2

concretă actuala configurație a pământului, ci acea operă de restaurare a creației, numită în mod sugestiv „cer nou și pământ nou" *(Ap. 21,1; 2 Ptr. 3,13)* sau „nașterea din nou a lumii" *(Mt. 19,28)* – după cum se exprimă Hristos Însuși, Care nu acceptă domnia pământească, respingând atât ispita diavolului, cât și iscodirile lui Pilat, căruia îi replică tranșant: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta". În predicile Sale, El vorbește în repetate rânduri de „împărăția cerurilor", nu ca o realitate virtuală, ci ca o promisiune veridică pentru răsplătirea dreptților. În acest sens, expresia „ceruri" denumește lumea spirituală, în ideea menționată încă din Geneză, unde capătă o definire antitetică față de lumea materială, „pământul" *(Fc. 1,1)*. Confuzia dintre Hristos și Mihail se rezolvă ușor, dacă se cercetează textul paulin din *Evr. 2, 16*, unde se stipulează că Domnul „nu a luat firea îngerilor, ci obârșia lui Avraam a luat".

O scurtă remarcă se cuvine să facem și despre mileniu. S-a încercat justificarea acestei durate a împărăției pământești a lui Hristos pornind de la textul *Ap. 20,10*. Aici, însă, originalul grec al Scripturii conține o exprimare la plural, traducerea corectă fiind „mii de ani", și nu o singură mie. De asemenea, sunt nebiblice justificările sectare care promovează o regalitate a lui Hristos asupra unei elite de supraviețuitori ai Armaghedonului și drepți înviați, excluzându-i pe păcătoși, a căror înviere s-ar produce la sfârșitul perioadei milenare. În textul de la *In. 5,29*, Hristos vorbește, însă, în mod neechivoc, de învierea concomitentă a dreptților și păcătoșilor, iar în pilda înfricoșatei judecăți, lucrarea simbolică a separării oilor de capre implică prezența conștientă și simultană a celor două categorii de oamenim înviați. La fel, pretinsa neantizare a păcătoșilor, ca pedeapsă ce desființează, practic, iadul (celebra „trecere în neființă") – este tot o înșelare sectantă potrivnică adevărurilor scripturistice, care descriu suferințele reale ale condamnaților, prin sintagma „plângerea și scrâșnirea dinților". Reproducerea acestei expresii în manualele de Religie a stârnit, deja,

reacția necontrolată a unor detractori ignoranți, care se grăbiseră să-i acuze pe nedrept pe autori de intoleranță, deși aceștia n-au făcut altceva decât să reproducă avertismentul dat de Hristos. De fapt, o atare atitudine se înscrie în mentalitatea generală autarhică, nihilistă, a unei societăți bolnave din punct de vedere spiritual, care consideră drept valori supreme hedonismul și materialismul. Nu-i de mirare, așadar, că în acest context se răspândesc cu repeziciune concepții apocaliptice psihotice, menite să polarizeze noi adepți unor curente religioase caracterizate prin impostură și mercantilism.

10.15. Micile ocultisme rurale sunt «nevinovate»?[191]

În mediul rural, în paralel cu credința și practica Bisericii dreptmăritoare, se întâlnesc adeseori forme de ocultism – reminiscențe ale unor credințe ancestrale. Mulți oameni, deși se consideră creștini, apelând la aceste păgânisme, cad pradă înșelărilor satanice. Mai grav este faptul că multe dintre acestea se intersectează cu rânduielile de cult ale Ortodoxiei.

Oferirea unor cocoși albi ca daruri la altar pentru pomenirea celor morți fără lumânare și neîmpărtășiți este, de pildă, o practică abuzivă, întrucât desconsideră totalmente sacralitatea acestui spațiu liturgic. De asemenea, faptul de a da o găină de pomană, trecută neapărat pe sub sicriul celui decedat, este o altă exprimare ocultă, alimentând credința falsă în strigoi.

O categorie de ocultisme cu totul aparte o constituie credința în superstiții și vise premonitoare. Aceasta se află în legătură strânsă cu ghicitoria rurală, practicată cu ajutorul bobilor sau, mai nou, al zațului de cafea sau cărților de joc.

---

[191] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 155 (1657), 8 iulie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

Însă cea mai gravă formă de influență păgână în lumea satului o constituie pretenția de a substitui, prin anumite practici, ritualurile prescrise în Molitfelnic. Se încearcă, astfel, relativizarea credinței în lucrarea mântuitoare și sfințitoare a Bisericii. De pildă, există în Molitfelnic rugăciune pentru izbăvire de deochi, acesta fiind descris ca o formă de influență malefică asupra cuiva, generată ca o consecință a invidiei altei persoane. Însă foarte puțini oameni solicită, în acest caz, sprijinul preoților. De multe ori, auzim că s-au rostit anumite formule „magice" pentru rezolvarea situației. Se apelează, adesea, și la rugăciuni, dar nu ca forme de dialog cu Dumnezeu, ci, mai degrabă, în sens mantric. O situație similară întâlnim și în privința „dezlegării" abundenței laptelui la vite. Și în acest caz, Moltitfelnicul ne vine într-ajutor, dar mulți preferă, din păcate, incantațiile oculte.

În toate aceste situații, preotul trebuie sprijinit de către credincioșii cei mai activi ai comunității, pentru a se combate fenomenele oculte și a-i îndrepta pe cei rătăciți pe calea adevărului.

10.16. Nocivitatea radiesteziei[192]

De la depistarea vinelor de apă subterane prin acțiunea curenților de aer asupra unei nuieluțe fine, s-a ajuns, în cazul radiesteziei, să se afirme că pretutindeni suntem înconjurați de energii pozitive și negative, care sunt desfășurate pe anumite „filoane", influențându-ne viața, în consecință.

O astfel de învățătură este, însă, neconformă cu doctrina ortodoxă, care vorbește despre dispunerea acestor forțe energetice ca urmare a unor acțiuni personale, desfășurate de ființe spirituale:

[192] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 158 (1660), 12 iulie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

îngeri și diavoli. Ca o mențiune specială, trebuie să arătăm faptul că harul, singura energie pozitivă, adică mântuitoare și sfințitoare, se dă exclusiv ca lucrare a Bisericii, prin Taine și ierurgii săvârșite de membrii ierarhiei sacramentale.

Revenind la radiestezie, notăm și faptul că, în manualele de specialitate ale acestei practici, găsim un amalgam de credințe, unele de-a dreptul eretice, cum ar fi conectarea ființei umane la „energia universală" prin așa-zișii centri energetici ai organismului, numiți *chakre*. Preluate din hinduism, astfel de idei s-au infiltrat în mentalitatea radiesteziștilor, dintre care unii continuă să se considere creștini ortodocși, punându-și asociația sub patronajul Sfântului Andrei!

Pasivitatea minții, o cerință a reușitei demersurilor radiestezice, este o stare pervertită impusă conștiinței umane, total opusă trezviei duhovnicești stabilită de Părinții pustiei ca prim remediu împotriva influenței demonice asupra oamenilor.

Joncțiunea cu ocultismul se face prin promovarea conceptului de „convenție mentală", o formă evidentă de ghicitorie, prin care practicantul radiesteziei își propune să afle rezultatul concret (influențând o situație reală din viață) al mișcărilor instrumentelor sale de lucru: pendul, ansă, nuia etc.

Prezența radiesteziștilor în biserici, pentru a se „încărca" de energii, precum și efectuarea de măsurători ale „câmpurilor energetice" ale icoanelor și moaștelor reprezintă afronturi clare la adresa învățăturii și practicii ortodoxe, care trebuie combătute cu strășnicie.

10.17. Despre legări și dezlegări în Biserică[193]

Mântuitorul Hristos a oferit ucenicilor Săi puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor (Ioan 20, 23), iar aceștia au transmis-o

[193] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 171 (1673), 29 iulie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

urmașilor lor – membrii ierarhiei sacramentale. În zilele noastre, atât „legările", cât și „dezlegările" cunosc și forme denaturate, care trebuie respinse, atâta vreme cât trec pragul atât de periculos al ocultismului.

Auzim adesea, de pildă, că anumite persoane au cununiile „legate" și trebuie efectuat un ritual special pentru „dezlegare". Remediul este oferit atât de către practicanții vrăjitoriei, cât și de către unii sacerdoți, care au inițiat slujbe și „acatiste" corespunzătoare. Reperul biblic, în acest caz, este femeia gârbovă, dezlegată de neputința ei de către Hristos (Luca 13, 10-17). Important este să se înțeleagă acest act ca o întoarcere a întregii vieți spre Dumnezeu, și nu ca o lucrare instantanee a magiei. Există în Molitfelnic diferite rugăciuni de dezlegare de blesteme și legături diavolești, dintre care cele mai eficiente sunt considerate Molitfele Sfântului Vasile cel Mare și ale Sfântului Ioan Gură de Aur. De mare valoare este și Taina Sfântului Maslu. Însă forma desăvârșită a dezlegării este cea dată de preotul duhovnic la Taina Spovedaniei, știut fiind faptul că multe dintre neputințele și încercările vieții se datorează dezechilibrelor sufletești, cauzate de păcate și vicii, care afectează ființa umană.

Sunt și cazuri când creștinii îi solicită preotului să abuzeze de posibilitatea sa de a „lega" pe unii oameni cu blesteme (anateme), acatiste pentru distrugerea dușmanilor, punerea lor la „miroane" (ectenii), scrierea numelor lor pe toacă sau clopot etc.. Toate acestea sunt, însă, moduri distorsionate de înțelegere a misiunii preoțești, care nu este una punitivă, ci taumaturgică. Preoții, următorii lui Hristos, *nu voiesc moartea păcătosului (Iezechiel 18, 23 și 32)*, ci îndreptarea lui. Anatemele nu pot fi pronunțate fără discernământ, de persoane particulare (chiar membri ai ierarhiei fiind), ci de Biserică, prin autoritatea sinodală, care ia atitudine, astfel, față de păcătoșii nepocăiți și, mai cu seamă, îi condamnă pe eretici.

Rugăciunea preotului se face, întotdeauna, spre invocarea milei și a ajutorului lui Dumnezeu, spre recuperarea oricărei ființe umane afectate de păcat, și nu spre distrugerea ei.

10.18. Preoția lui Hristos și preoția aaronitică[194]

Sfântul Ioan Botezătorul, ca fiu al preotului Zaharia, a fost totodată moștenitor al seminției levitice și, în baza integrității sale fizice, ar fi putut fi consacrat el însuși ca preot al Legii celei vechi. Menirea sa a fost, însă, alta. S-a smerit pe sine, întrucât știa că trebuie să-L prezinte lumii pe Preotul cel mare, pe Arhiereul veacurilor, adică pe Hristos, Răscumpărătorul lumii, despre care avea să spună: *Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez (Ioan 3,30).*

Funcția expiatoare a sacrificiilor sângeroase de la templul din Ierusalim era strict determinată de coordonata temporală: anual, la Ziua ispășirii, arhiereul era nevoit să spele astfel păcatele comunității. Sfântul Ioan Botezătorul a sesizat imperfecțiunea acestui demers, cerându-le pelerinilor care-l căutau în pustia Iordanului să se căiască de păcate și să se boteze, adică să-și dorească renașterea spirituală în chiar sufletele lor, prin implicare voliționalã directă, și nu prin intermediar – chiar dacă acesta era reprezentantul în rangul cel mai înalt al clasei preoțești din acea vreme. Sosirea lui Hristos la Iordan este emblematică; momentul conține o încărcătură emoțională pe care regizorul Franco Zefirelli a intuit-o și a transpus-o magistral în capodopera sa *Iisus din Nazaret.* Avem de-a face aici cu o schimbare de paradigmă sau, în termeni mai prozaici, de o predare de ștafetă. Sfântul Ioan săvârșește ultimul act cultic, cu adevărat necesar, al preoției aaronitice: botezul lui Hristos. Este o pecetluire a unei slujiri

[194] în *Lumina de duminică,* An VI, Nr. 34 (251), 29 august 2010, rubrica: „Invitatul săptămânii", p. 3

pregătitoare a Împărăției cerurilor, căci aceasta era coborâtă în chip real pe pământ, prin întruparea Împăratului făpturii. Și, totodată, este o consacrare a noii preoții, a preoției lui Hristos, care-și începe acum activitatea de Misionar desăvârșit al Evangheliei mântuirii, care va culmina cu jertfa și învierea Sa. De aceea, făcând o comparație între vechea și noua arhierie, Apostolul Pavel recunoaște unicitatea și universalitatea jertfei lui Hristos, comparativ cu practica preoției aaronitice din Ziua ispășirii: *El a intrat o dată pentru totdeauna în Sfânta Sfintelor, nu cu sânge de ţapi şi de viţei, ci cu însuşi sângele Său, şi a dobândit o veşnică răscumpărare (Evrei 12,9).*

Precum vedem, sacrificiul lui Hristos pe Golgota transcende spațiul și timpul, conferind preoției Sale perfecte atributele supraspațialității și atemporalității. Iată de ce, inspirat de Duhul Sfânt, Apostolul Pavel realizează conexiunea corectă a preoției lui Hristos cu cea a lui Melchisedec, personaj prototipal profetic al timpului avraamitic, leagănul apariției istorice a marilor civilizații monoteiste. Melchisedec, *fără tată, fără mamă, fără spiţă de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârşit al vieţii, asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu, rămâne preot pururea (Evrei 7,3).* Așa se explică vestita profeție davidică: *Tu eşti Preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec (Psalmul 109,4).* Pentru preoția noutestamentară, efigia lui Hristos impune indispensabilitatea chemării, a vocației mărturisite, și nu a unei transmiteri ereditare a sacerdoțiului, de tip *castă.* În fața marelui Preot - Hristos, Sfântul Ioan Botezătorul se pleacă smerit, considerându-se nevrednic să-i dezlege cureaua încălțămintelor. Iar Domnul îl va numi, pe drept cuvânt, *cel mai mare între cei născuți din femei (Matei 11,11).* Poate și pentru faptul că a anticipat, profetic, *botezul cu Duh Sfânt și cu foc (Luca 3, 16),* ca prefigurare a lucrării noii preoții, prin Sfintele Taine, în Biserica mântuitoare, corabie întru zbuciumul eshatonului, spre limanul veșnicei Împărății a Cerurilor.

10.19. Și în biserică trebuie să ne rugăm în *cămara inimii*[195]

La prima vedere, îndemnul Mântuitorului de a ne retrage în „cămara inimii" *(Matei 6,6)* s-ar părea că face referire doar la rugăciunea particulară, mai ales că exprimarea în textul original este la persoana a II-a, singular. Însă, la o analiză atentă, se observă faptul că nu este deloc așa. Întreaga predică de pe munte este un pilduitor îndemn la mântuire în comuniune, iar porunca cea mare a iubirii inaugurează acest tip nou de relații inter-umane propovăduit de Hristos, Cel ce promite a fi prezent în mijlocul a doi sau trei sau mai mulți, adunați întru numele Lui *(Matei 18,20)*.

Așadar, și în rugăciunea comună experimentăm închiderea în „cămara inimii". Poate părea paradoxal! Dar este perfect adevărat! Atât în Sfânta Liturghie, cât și în celelalte forme ale cultului public, deși ne unim gândurile cu ale celor de lângă noi, manifestăm acea discreție, acea sfială a întâlnirii cu Domnul. Aici este, de fapt, cheia bunei rânduieli a slujbelor bisericești.

Niciun creștin nu are dreptul de a se considera superior celorlalți. Se cere a fi înfrântă tentația de a cânta sau rosti rugăciuni cu glas mai înalt decât al altora. De asemenea, și excesul de zel al unora de a face ordine în biserică în timpul slujbelor este total neavenit. Cunoaștem cu toții, din păcate, desele apostrofări adresate profanilor în materie de practică liturgică; există în biserici persoane care, parcă, vânează momentele de a face observație altora: de a sta sau nu în genunchi, de a trece sau nu prin fața altarului etc.. Se înțelege că aceștia nu fac dovada lepădării grijii lumești și a retragerii în cămara inimii rugăciunii curate. În plus, din punct de vedere misionar, demersul lor, chiar

---

[195] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 208 (1710), 9 septembrie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

dacă este, poate, susținut de un avânt catehetic sincer, are consecințe catastrofale. Multe persoane se îndepărtează de Biserică tocmai din această cauză. În contrast cu alte confesiuni, unde noii-veniți în comunitate sunt primiți cu multă bucurie și afecțiune, în cazul nostru observăm adesea atitudini respingătoare.

Iar cei care manifestă stângăcii sau erori în comportamentul lor în biserică au suficiente șanse de îndreptare: prin predici, cateheze, dialoguri duhovnicești, dar, mai ales, prin exemplul personal, își vor schimba singuri atitudinea. Noi, însă, n-avem voie să pierdem, prin conversații omenești, dialogul cu Dumnezeu.

10.20. „Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești" (Ieșire 20,8)[196]

Aceasta este traducerea corectă a textului biblic vetero-testamentar, deși reprezentanții unui cult religios neoprotestant și-au făcut o datorie perpetuă din publicarea unei variante a lui contrafăcute, care conține indicarea strictă a unei zile din săptămână, mai precis sâmbăta. Prin piețe publice, gări, locuri aglomerate, se împart pliante și se postează afișe, unele însoțite de lumini sau oglinzi, pentru a atrage atenția asupra unei învățături și practici eretice, care propune întoarcerea la serbarea zilei odihnei din iudaism.

Așadar, care este ziua odihnei? Confuzia este alimentată în mod voit de cei care insistă să modifice sensul biblic conținut în sintagma „ziua a șaptea" cu „sâmbăta". Etimologic, este vorba de o sinonimie: la evrei, ca și la alte popoare, zilele săptămânii erau denumite prin folosirea unor numerale ordinale (prima, a doua..., până la a șaptea). Indicația privind cinstirea zilei a șaptea prin odihnă și grijă față de suflet nu s-a referit, așadar, în sens strict, la o anumită

[196] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 227 (1729), 1 octombrie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

zi a săptămânii, ci la respectarea acestui ciclu, descris chiar în opera Tatălui, care a creat lumea în șase zile și s-a odihnit în ziua a șaptea întru bucuria contemplării celor pe care le făcuse și care erau *bune foarte (Facere 1,31).* Cu alte cuvinte, nu s-ar încălca această poruncă dacă s-ar respecta oricare dintre zilele săptămânii ca zi de odihnă, iar în celelalte șase să se desfășoare activități lucrative.

Totuși, de ce evreii au ales să serbeze sâmbăta, iar noi, creștinii, duminica? Răspunsul este clar: sâmbăta a avut loc scoaterea evreilor din robia Egiptului; duminica a avut loc învierea lui Hristos prin care am fost răscumpărați din păcat. La o simplă evaluare, ne convingem asupra unui lucru: nu poate avea întâietate eliberarea unui singur neam dintr-o robie efemeră, pământească, față de scoaterea omenirii întregi din robia veșnică a morții.

Hristos – El Însuși evreu – a respectat Sabatul, căci nu și-a propus schimbarea Legii, ci desăvârșirea ei (Matei 5,17). A umanizat prevederile dure și restrictive ale normelor impuse până la El: a vindecat oameni sâmbăta și a predicat despre inutilitatea interdicțiilor de a face binele în această zi. A îndemnat, așadar, spre sensurile profunde, duhovnicești, ale acestei serbări. Ucenicii Săi i-au înțeles mesajul, abia după învierea Sa din morți, înălțarea la cer și, mai cu seamă, după primirea Duhului Sfânt, în zi de duminică. A fost semnalul chemării întregului neam omenesc la împărăția harului. De aceea, clopotele bat duminicile la biserici: pentru a vesti tuturor restabilirea chipului originar al omului, prin înviere.

10.21. Rostul duhovnicesc al lumânărilor[197]

Aprinderea unei lumânări la biserică îngemănează în sine, pe de o parte, exprimarea vizibilă a credinței în jertfa și învierea

[197] în *Ziarul Lumina*, An VI, Nr. 246 (1748), 23 octombrie 2010, rubrica: „Sfaturi practice în Biserică", p. 5

Domnului, iar pe de altă parte, ruga fierbinte pentru sănătatea și mântuirea celor vii și pentru odihna veșnică a celor răposați.

Lumina lumânării este, așadar, lumina pe care au văzut-o magii de la steaua călăuzitoare, au văzut-o apostolii și mironosițele la învierea lui Hristos, i-a orbit pe ostașii cei necredincioși care păzeau mormântul, dar i-a adus la starea de extaz pe apostolii care, pe Tabor, contemplau schimbarea la față a Domnului. Aceștia au simțit-o ca o pregustare a veșniciei fericite a raiului. Urmându-le pilda, prin chemarea lui Hristos în rugăciunea inimii, isihaștii au ajuns și ei, la rândul lor, la contemplarea luminii taborice. O frântură din această lumină se găsește în flacăra fiecărei lumânări din biserică.

Lumânarea de cult nu este, așadar, un produs comercial, ci expresia unei profunde trăiri spirituale. Confecționarea ei în ateliere bisericești și mânăstirești îi potențează valoarea mistică. Dintotdeauna, în astfel de spații consacrate, munca s-a împletit cu rugăciunea. În plus, nu s-a făcut rabat la calitate, și nici nu s-au utilizat pentru fabricarea ei materiale de contrafacere, așa cum se întâmplă, de cele mai multe ori, cu lumânările așa-zise „artistice" – în fapt, comerciale – care curg, scot fum în exces sau produc zgomote supărătoare în timpul arderii.

Mai nou, au pătruns și la noi, vândute mai ales în supermarketuri, lumânări – pastile în forme de aluminiu, cunoscute și sub denumirea populară de „candelușe". Atragem atenția că acestea sunt specifice formei de spiritualitate catolice. În acele biserici, există suporturi speciale, asemănătoare unor rasteluri metalice, în care acest tip de lumânări sunt lăsate să ardă complet, fără a fi mișcate, pentru a evita curgerea parafinei topite din interior. În Ortodoxie, aceste „candelușe" nu sunt recomandate cultului, fiind chiar improprii aprinderii lor în biserici, datorită pericolului de incendii. Cu atât mai nepotrivită este utilizarea acestora deasupra colivelor, care sunt înălțate la „Veșnica pomenire", existând

pericolul deprecierii acestora, prin prelingerea unei pelicule de parafină deasupra lor.

Revenind la clasicele lumânări de cult, trebuie să arătăm că nu contează cantitatea folosită, ci calitatea lor, precum și intensitatea rugăciunii care însoțește aprinderea acestora. Lumânarea de ceară curată amintește de jertfa neprihănită care se aducea lui Dumnezeu încă din Vechiul Testament. De asemenea, și celelalte tipuri de lumânări vândute la pangarele bisericilor și mânăstirilor aduc lumina harului și aprind flacăra credinței și a rugăciunii curate, împletite cu cele ale ostenitorilor din atelierele bisericești care le-au creat. De aceea, Ortodoxia ne îndeamnă să cumpărăm lumânări de cult numai din biserici și mânăstiri, sprijinind, astfel, și lucrarea misionară eclezială, dar și propria noastră devenire spirituală.

10.22. Semnificații teologice ale darului, în creștinism

Succesiunea ciclică a darului vieții umane – „sacru", după expresia părintelui John Breck – se regăsește ilustrată paradigmatic în viața pământească a Fiului lui Dumnezeu întrupat, Iisus Hristos. El se descoperă oamenilor drept cel mai prețios dar, acordat vreodată de Dumnezeu cel în Treime, întrucât, prin întruparea Sa, restaurează legătura edenică, ruptă de păcatul adamic.

Născut în Betleem ca om, Hristos rămâne Dumnezeu, dar în mod voit și conștient renunță la slava Sa dumnezeiască, preferând statura umilă a robului. Despre această *deșertare de slavă* vorbește Sfântul Apostol Pavel, când le scrie filipenilor: *Ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe cruce (Filipeni 2, 7-8).* O astfel de lucrare mântuitoare vădește infinita dragoste a lui Dumnezeu față de omul creat de El.

Principala explicație a întrupării Cuvântului rezidă, așadar, în această dragoste covârșitoare. Ea determină hotărârea dăruirii totale a Mântuitorului lumii, care-L face cunoscut pe Dumnezeu: *Şi Cuvântul S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi şi am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr (Ioan 1, 14).* Astfel, oamenii primesc un dar mai înalt: putința de a intra în comuniune cu Dumnezeu. Hristos ni-L descoperă pe Tatăl și ni-L trimite nouă pe Duhul Sfânt, care să însuflețească lumea cu harul Său. Dar înainte de aceasta, El ne-a dăruit cea mai mare taină, de care se cutremură îngerii: actualizarea perpetuă a jertfei Lui, în chip nesângeros, în Sfânta Euharistie.

Nu întâmplător, materiile jertfei euharistice sunt numite „Daruri". Înainte de invocarea sfințitoare a harului Sfântului Duh asupra lor, ele sunt „Cinstitele Daruri", iar după aceea, ele devin „Sfintele Daruri". Pregătirea lor specială, la slujba Proscomidiei, preînchipuie ieslea din Betleem, care îi oferă Fiului lui Dumnezeu un timp și un spațiu anume, pentru a intra în istorie. Aducerea lor pe Sfânta Masă, în mișcarea rituală a Vohodului Mare, rememorează pelegrinarea misionară a Mântuitorului, în timpul căreia se dăruiește pe Sine ca Logos îndumnezeitor, prin învățătura Sa, desăvârșită de porunca iubirii.

Iubirea presupune dăruire dezinteresată. De aceea, El Însuși Și-a dat viața *preț de răscumpărare pentru toți (I Timotei 2, 6),* oferind-o Tatălui pentru ștergerea păcatelor omenirii. În același timp, El i-a chemat pe toți cei ce-I sunt fideli să participe la comemorarea morții și învierii Lui, în spațiul eclesial liturgic. Astfel, în Liturghie El Își oferă Trupul și Sângele ca Daruri Sfinte și Sfințitoare, tuturor celor pregătiți să le primească, spre mântuirea lor. Aceștia sunt, la rândul lor, invitați să le vestească și semenilor lor bucuria evenimentului cosmic al întâlnirii cu Domnul, după cum El însuși le poruncește celor cărora li se arată după Înviere. Astfel, creștinii sunt mărturisitori ai dragostei lui Dumnezeu

dăruită întregii creații, prin exemplul lor viu, jertfelnic și plin de iubire. Având-L pe Hristos în ei, așa cum dă pildă Sfântul Apostol Pavel *(Galateni 2, 20)*, ei predică prin cuvânt și faptă Evanghelia mântuitoare, trăind pe acest pământ într-o stare de Liturghie continuă, numită de misiologi, mai ales de către pr. prof. dr. Ion Bria, *Liturghia după Liturghie*.

După nașterea Sa, Hristos Însuși a primit vizita crailor răsăriteni, ale căror daruri simbolice reprezintă, pe de o parte, recunoașterea suveranității Sale, ridicând puțin vălul de pe umila înfățișare a nou-născutului din iesle, iar pe de alta, bucuria și recunoștința întregii făpturi, pentru acest dar copleșitor, venit din partea Ziditorului. Astfel se explică și parcursul exact al stelei călăuzitoare.

În cadrul activității Sale pământești, Domnul Hristos a dăruit pacea, speranța și vindecarea bolilor trupești și sufletești ale multora dintre oamenii timpului Său. Însă nu toți I-au răsplătit bunătatea cu recunoștință. Este binecunoscut cazul celor nouă leproși nemulțumitori după minunata lor vindecare, ca și cel al gadarenilor, care l-au alungat pe Hristos, deși El alungase demonii din ținutul lor, cu puterea Sa izbăvitoare. Ucenicilor li s-a transferat puterea săvârșirii minunilor odată cu harisma apostoliei, însă Domnul îi avertizează: *În dar ați luat, în dar să dați...(Matei 10, 8)*. Toți cei care n-au respectat porunca, au suportat pedeapsa divină (Anania și Safira, Simon Magul etc.).

Mântuitorul Hristos așază dăruirea de sine la temelia urcușului duhovnicesc al mântuirii. De altfel, El enunță și principiile unor bune relații dintre om și Dumnezeu, condiționate în mod necesar de realizarea unor interacțiuni similare cu semenii. Primirea darului la altar e subsecventă iertării aproapelui. Chipurile semenilor flămânzi, însetați sau goi poartă pe ele amprenta chipului lui Hristos, care cere ajutor. În descrierea înfricoșatoarei judecăți *(Matei 25, 31-46)*, modalitatea de efectuare a

justiției divine este clar obiectivată de analiza parametrilor de optimizare a dreptății sociale. Nu o dată, Domnul se solidarizează cu cei nevoiași, cu vameșii și păcătoșii, chemați la pocăință, arătând totodată surditatea bogătașilor sau a aristocraților, atașați de bunurile materiale, egoiști și insensibili la chemarea de a-și agonisi *comoară în ceruri (Luca 18, 22)*. Comentând acest aspect, Sfântul Vasile cel Mare avertizează: „Lăcomia de avere umple pădurea de tâlhari, casa de hoți, piețele de fraude, tribunalele de jurăminte false, ochii săracilor de lacrimi, închisorile de criminali și iadul de osândiți".

Expresia abisală a dăruirii creștine este sintetizată de părintele Nicolae Steinhardt, în cartea *Daruind vei dobândi:* pentru a ne asemăna cu Domnul, care ne-a oferit în dar ceea ce nu avea, adică firea umană, pe care și-a împropriat-o și pe care a curățit-o de păcat, va trebui ca și noi să ne învățăm să dăruim nu numai ce avem, ci și ce nu avem. Pentru că, astfel, ne vom concentra să completăm, mai întâi, ce ne lipsește din agonisita noastră spirituală.

10.23. Cincizecimea – data nașterii Bisericii Depline

Pogorârea Duhului Sfânt este un eveniment definitoriu al istoriei umanității restaurate prin jertfa și învierea Fiului lui Dumnezeu. Semnificațiile profunde ale acestui moment mântuitor se regăsesc, pe de o parte, în planul epifanic al revelației Preasfintei Treimi, iar pe de alta, în definirea unei structuri misionare vizibile, Biserica, organizată spre a îndrepta cosmosul către devenirea întru împărăția lui Dumnezeu.

Era de așteptat ca Mângâietorul promis de Hristos să fie dat Apostolilor și, prin ei, lumii întregi. Era timpul descoperirii Duhului Sfânt, care în Treime purcede de la Tatăl, dar este trimis oamenilor de Fiul (Ioan 15, 26). Sub aspect teologic, trebuie

remarcată lucrarea de reciprocitate a acțiunilor Persoanelor Treimice în raport cu lumea: Fiul se întrupează „de la Duhul Sfânt" (Matei 1, 18, 20), iar Duhul se pogoară anunțat de Fiul. Hristos își începe predica în sinagoga din Capernaum invocând prezența Duhului Sfânt asupra Sa (Luca 4, 18); în schimb, Duhul Sfânt îl readuce pe Hristos în chip mistic, în Biserică, sub forma euharistică, pentru deplinătatea comuniunii.

Ia naștere, așadar, „una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică": trup al lui Hristos (I Corinteni 12, 27) însuflețit de harul nevăzut al Duhului Sfânt. Avem prilejul de a reflecta pe marginea acestor coordonate, în contextul lumii de azi. Dintru început, frapează recursul la unitate. Pentru a fi Biserică, trebuie să fie una. Fiind comunitatea celor botezați în numele unui crez, ea nu acceptă alteritate, în măsura în care credința însăși nu se negociază. Ortodoxia, singura păstrătoare fidelă a tezaurului doctrinar nealterat, moștenit pe filiera Tradiției, încă de la Cincizecime, este îndreptățită să revendice unicitatea raportării corecte la semnificația denumirii de Biserică. Alte confesiuni creștine, din spațiul spiritualității occidentale, nu pot fi decât, în cel mai fericit caz, „Biserici nedepline", așa cum le numea Părintele Stăniloae, în măsura în care se observă desprinderea lor, în diferite privințe, de la Adevărul revelat. Există, din păcate, astăzi, tendința de a masca, sub titulatura de „Biserică", curente religioase precum scientologia, mormonismul sau chiar satanismul și luciferismul – evident, în sens abuziv, valorificând popularitatea conceptului prin mijloace de disimulare ce pot fi încadrate în categoria tehnicilor moderne de manipulare.

Biserica este sfântă. Ca trup al lui Hristos, ea este păstrătoare a sfințeniei și, în același timp, sursă a ei către lume. Depozitară a harului necreat, oferit prin acțiunea directă a Duhului Sfânt, ea nu-l tezaurizează în mod egoist, ci îl transmite în dar, pentru transfigurarea lumii și omului. Chemarea la părtășia din sfințenie se

concretizează într-o necontenită însufleţire a procesului de îndumnezeire a omului prin har şi de sfinţire a creaţiei. Participarea tainică a lui Dumnezeu la acest proces, la care e Însuşi prezent prin energiile Sale necreate, transformă Biserica în locul întâlnirii fericite dintre sfinţenia Sa şi sfinţenia creaturilor Sale.

Universalitatea Bisericii a pus şi continuă să pună probleme de înţelegere misionară corectă. Concret, ea se referă la cerinţa Mântuitorului ca Evanghelia Sa să fie propovăduită la toată făptura (Matei 28, 19). Deşi s-a născut în sânul poporului ales, El a venit în lume pentru mântuirea tuturor neamurilor, chemate să se împărtăşească de roadele jertfei Sale pe Golgota şi ale slăvitei Sale Învieri. Transmiterea dreptei învăţături trebuie înţeleasă nu ca o acţiune de atragere universală de adepţi, ci ca pe o lucrare dumnezeiască de separare a Adevărului de minciună, prin mărturisire plină de curaj, însufleţită de valorificarea comună a dialogului, care a dat naştere conducerii sinodale, adică sobornicităţii autentice a Bisericii.

Ortodoxia este, nu în ultimul rând, apostolească. Este, de fapt, singura păstrătoare autentică a duhului misionar apofatic al ucenicilor Mântuitorului, care conştientizau Prezenţa care le înrâurea activitatea. De aceea, Sf. Pavel spunea: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte întru mine" (Galateni 2, 20). Hristos este viu în Biserica Sa, pe care n-a părăsit-o niciodată, căci El a zis: „porţile iadului nu o vor birui" (Matei 16, 18). Cu atât mai ridicole ni se par pretenţiile unor confesiuni contemporane de a propune refacerea creştinismului de tip apostolic, după aproape 2000 de ani de tradiţie misionară autentică. Mişcări harismatice şi fundamentaliste îşi revendică momentul Cincizecimii ca deschizător al unui tip aparte de religiozitate, impregnată cu manifestări psihotice, ascunse sub masca „nevinovată" a glosolaliei, profeţiei sau altor harisme. Deşi acestea din urmă au clădit edificiul Bisericii primare prin maniera în care au însufleţit lucrarea de propovăduire, ele şi-au încetat în timp acţiunea, după cum Sfântul Pavel anticipase (I Corinteni 13, 8). Şi alte curente de opinie, de care postmodernitatea nu este străină, cum

ar fi neognosticismul și neopăgânismul, încearcă o reevaluare a timpurilor apostolice, din perspectiva alterată a formulării și justificării ideologiilor aberante, nihiliste, seculariste, individualiste, favorizând globalismul și consumismul și declanșând o ofensivă fără precedent împotriva valorilor tradiționale.

În fața tuturor acestor provocări, Ortodoxia rezistă. Pentru că nu este o simplă organizație, confesiune sau grupare. Este casa zidită pe stâncă (Luca 6, 48). Este Biserica Deplină.

10.24. Buna Vestire – anunțul păcii dintre Dumnezeu și Creație

Analizând pericopa evanghelică în care este descrisă întâlnirea Arhanghelului Gavriil cu Fecioara Maria, suntem uimiți, în primul rând, de serenitatea evenimentului. Dialogul purtat așterne pacea nu numai în sufletul Maicii lui Dumnezeu, ci peste întreaga creație, pentru că acum devine concretă, vizibilă, împlinirea promisiunii făcută de Dumnezeu neamului omenesc, încă de la început, de la căderea primilor oameni în păcat. Atunci Dumnezeu i-a promis Evei că partea femeiască va fi cea care va avea privilegiul de a aduce în lume un Răscumpărăror al tuturor păcatelor, care va zdrobi definitiv *capul șarpelui (Facere 3, 15)*, adică va nimici puterea ispititoare a diavolului, care a cauzat, în parte, păcatul originar. Sfântul Irineu de Lyon o descrie pe Maica Domnului ca pe o „nouă Evă", în timp ce Hristos este numit „noul Adam": „Adam trebuia în chip necesar să fie restaurat întru Hristos, iar moartea să fie absorbită întru nemurire. Iar Eva trebuia în chip necesar să fie restaurată prin Maria, așa încât o fecioară devenind răscumpărătoarea unei alte fecioare, să desfacă și să distrugă neascultarea feciorelnică prin ascultare feciorelnică"[198].

[198] Sf. Irineu de Lyon, *Dovezi ale învățăturii apostolice, 33*, apud Jaroslav Pelikan, *Fecioara Maria de-a lungul secolelor. Locul ei în istoria culturii*, trad. Silvia Palade, Editura Humanitas, București, 1998, p. 48

Urmărind istoria omenirii și, mai cu seamă, istoria poporului ales, cel care primise sarcina păstrării nealterate a închinării adevărate la Dumnezeu, pe temeiul revelației divine, se poate observa limpede că neamul omenesc se afunda, din ce în ce mai mult, în pâcla păcatelor, nefiind în stare de a se ridica prin propriile lui puteri. Pierzând comuniunea cu Dumnezeu, popoarele pământului au căzut în idolatrie, iar poporul ales, deși a beneficiat de asistență divină permanentă, fiind adesea călăuzit de patriarhi, prooroci și drepți, a urmat aceeași traiectorie de îndepărtare și cădere din har. Toate mijloacele pedagogice utilizate de Dumnezeu, de la potop și până la dominațiile străine (egipteană, babiloniană și romană), n-au reușit îndreptarea, ci au sporit revolta, egoismul și fățărnicia.

De aceea, se impunea cu necesitate împlinirea planului veșnic al lui Dumnezeu cu lumea, care conține întruparea Fiului lui Dumnezeu ca o coordonată esențială pe axa creație-mântuire-desăvârșire. Iar întruparea nu se putea realiza fără apariția acelei persoane neprihănite, absolut biruitoare în lupta cu ispitele, care să-L poată purta în pântece pe Dumnezeu. Ea este prefigurată în Vechiul Testament de scara care unea cerul cu pământul, care i s-a arătat în vis patriarhului Iacov în Betel, și pe care suiau și coborau îngerii lui Dumnezeu. *Taina creștinătății*, ne spune Sf. Ap. Pavel, pornește tocmai de la această realitate: *Dumnezeu S-a arătat în trup (I Timotei 3, 16)*. Iar nașterea Sa va fi supranaturală, după încredințarea profetului Isaia: *Iată, Fecioara va avea în pântece și va naște Fiu, și vor pune numele lui Emanuel, care se tâlcuiește: Dumnezeu este cu noi (Isaia 7, 14)*. Comentând acest text, Sf. Iustin Martirul și Filosoful spune: „Căci cele socotite de către oameni de necrezut și cu neputință, pe acestea Dumnezeu le-a vestit de mai înainte, prin Duhul cel profetic că se vor întâmpla, în așa fel ca, atunci când se vor întâmpla să nu fie necrezute, ci să fie crezute pentru faptul că ele au fost spuse de mai înainte"[199].

[199] Sf. Iustin Martirul și Filosoful, *Apologia întâia*, în: *Apologeți de limbă greacă*, col. P.S.B., nr. 2, E.I.B.M.B.O.R., București, 1980, p. 47

Să revenim acum la dialogul purtat de înger cu Sfânta Fecioară. În primul rând, trebuie să arătăm că Sfântul Luca este foarte atent la detalii, prezentând cu acuratețe cadrul discuției. Locul indicat este o casă din Nazaret, transformată azi în biserică ortodoxă, ce păstrează chiar și acum atmosfera tainică a întâlnirii. Și astăzi se poate vedea, în atmosfera de penumbră, raza luminoasă care coboară pe fereastra îngustă, în locul în care Maica Domnului obișnuia să se roage. Evanghelistul mai face o precizare extrem de importantă: faptul că Fecioara Maria era logodită cu Dreptul Iosif, un bărbat din casa lui David, deci rudă cu ea – în fapt, un tutore, un ocrotitor vârstnic, absolut necesar pentru a apăra statura sa morală neprihănită.

Primele cuvinte pe care i le adresează îngerul Fecioarei se constituie într-un salut al bucuriei. Sfântul Gavriil este mesagerul divin, trimis să o anunțe că, fiind plină de har, Domnul este cu ea și, astfel, este binecuvântată între femei. Sfântul Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, scrie: „iar fiindcă Evei i-a zis Domnul că în scârbe va naște fii, cea care dezleagă această scârbă e bucuria pe care o aduce Fecioarei îngerul, zicând: *Bucură-te, ceea ce ești cu dar dăruită.* Și fiindcă Eva a fost blestemată de către Dumnezeu, acesteia i se zice *binecuvântată*"[200].

Salutul îngerului produce o scurtă tulburare Fecioarei, neobișnuită cu o astfel de prezență și cu un astfel de mesaj. De aceea, el o liniștește, reiterând puterea lucrătoare a harului divin într-ânsa. Temerile fiindu-i alungate, ea este pregătită acum să primească o veste inimaginabilă: a fost aleasă să-L poarte în pântece și să-L nască pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, cel ce va sta *pe tronul lui David* și *împărăția Lui nu va avea sfârșit (Luca 1, 32-33).*

Este punctul culminant al întâlnirii. Îngerul îi comunică pământencei faptul că, în ea, lumile spirituală și materială se vor

[200] Sf. Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Luca,* Editura Sophia, București, 2007, p. 29

contopi pentru a apărea în istorie Dumnezeul-Om. Fără îndoială, Fecioara știa foarte bine semnificația cuvântului *Iisus,* indicat pentru numirea pruncului: Mesia, adică Mântuitorul lumii. Totuși, pentru a se asigura că înțelegerea este deplină, îngerul dezvăluie, în chip profetic, puterea împărătească a lui Hristos, ca rege al făpturii, șezând pe tronul lui David. Nu trebuie să ne mire capacitatea de profetizare a arhanghelului; Sfântul Vasile cel Mare ne arată că „Gavriil n-a putut să prezică în alt chip pe cele viitoare, decât datorită harismei profeției dată lui de către Duhul Sfânt"[201]. El anunță venirea Celui ce se va numi *Fiul Celui Preaînalt,* Căruia *Domnul Dumnezeu Îi va da tronul lui David, părintele Său (Luca 1, 32).* Sfântul Teofilact comentează astfel acest pasaj: „că precum David a luat împărăția cea simțită, așa și Domnul pe cea gândită, a căreia nu va fi sfârșit. Că nu va fi sfârșit Împărăției lui Hristos, adică al cunoștinței de Dumnezeu și al creștinătății, că și prigoniți fiind, strălucim cu darul lui Hristos"[202].

Sfânta Maria primește, așadar, vestea că urmează să devină Maica lui Dumnezeu. Nu este uimită, nici cutremurată de primirea acestui mesaj, ci mai degrabă de modalitatea punerii în practică a planului divin. Aici se vede pe deplin neprihănirea ei. Nu se înfricoșează la atingerea focului dumnezeirii, dar se nedumerește cu privire la curăția ei trupească, incapabilă de a zămisli de la sine un prunc, după legile firii omenești: *Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat? (Luca 1, 34).* Două prefigurări în Vechiul Testament anticipează miracolul întâlnirii divinului cu umanul, în zămislirea lui Hristos: rugul aprins, care ardea și nu se mistuia, în care i s-a arătat Dumnezeu lui Moise pe Muntele Horeb *(Ieșire 3,2),*

---

[201] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh,* trad., introd., note și indici de pr. prof. dr. Constantin Cornițescu și pr. prof. dr. Teodor Bodogae, în col. P.S.B., nr. 12, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988, p. 54

[202] Sf. Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, *op. cit.,* p. 31

precum și cărbunele pe care un serafim îl ia cu un cleşte de pe jertfelnicul ceresc, atingându-l de buzele profetului Isaia *(Isaia 6, 6-7)*. Despre aceasta, vorbește Sf. Maxim Mărturisitorul, în scrierea sa, *Ambigua:* „Căci zămislirea (lui Hristos) a fost cu adevărat curată și neatinsă de sămânță, iar naşterea, cu totul curată și neatinsă de stricăciune. De aceea, Maria a rămas fecioară și după naşterea Celui Ce s-a născut, rămânând în naştere fără pătimire, ceea ce este lucru minunat și în afară de toată legea și raţiunea"[203].

Intervine apoi discursul carificator al îngerului, în registrul deja obișnuit al aşternerii păcii între Dumnezeu și oameni. În cuvinte puține, Arhanghelul dezvăluie întreaga teologie a întrupării Fiului lui Dumnezeu, pentru mântuirea neamului omenesc: *Duhul Sfânt se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea, și Sfântul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema (Luca 1, 35)*. În comentariul său asupra acestui verset, pr. prof. dr. Ștefan Buchiu arată că „aceste cuvinte revelate de înger se referă direct la maternitatea divină, calitate unică și irepetabilă, conferită prin har Sfintei Fecioare"[204]. Bineînțeles, vorbim de o maternitate cu totul specială, după cum arată și Sf. Ioan Gură de Aur: „Îngerul n-a grăit aşa pentru că e rea nunta, ci pentru că fecioria e mai bună. Și trebuia ca intrarea pe lume a Stăpânului de obște al tuturora să fie mai cinstită decât a noastră. Era intrare împărătească. Trebuia să se asemene cu naşterea noastră, dar să se și deosebească(...). Se aseamănă cu naşterea noastră, pentru că Domnul S-a născut din pântece; naşterea Lui, însă, este superioară naşterii noastre, pentru că s-a născut fără căsătorie"[205].

---

[203] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. pr. prof. Dumitru Stăniloae, col. P.S.B., nr. 80, E.I.B.M.B.O.R., București, 1983, p. 239.

[204] Pr. conf. dr. Ștefan Buchiu, *Maica Domnului. O introducere în teotokologia ortodoxă*, Editura Sigma, București, p. 101

[205] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, în:*Scrieri. Partea a doua. Omilii la Facere (II)*, trad. pr. D. Fecioru, col.: P.S.B., nr. 22, E.I.B.M.B.O.R., p. 170

În primul rând, se observă limpede participarea întregii Sfinte Treimi la actul întrupării. Tatăl conduce delicat întreaga acțiune mântuitoare, cu puterea Sa proniatoare, asemănată de Sf. Teofilact cu grija găinii, care „își umbrește puii săi, pe toți cu aripile sale cuprinzându-i"[206].

Hristos se naște ca Fiu al Omului, fără a pierde cumva calitatea de Fiu al lui Dumnezeu. El Însuși se va numi pe Sine adeseori, folosind ambele denumiri. Prin aceea de Fiu al Omului, El sugerează apartenența Sa la omenitate, la spița regală a lui David, din care se trăgea și Sfânta Fecioară. În niciun caz nu poate fi acceptată vreo formă de paternitate umană în cazul Lui, deși era reperat în societatea vremii Lui drept *Fiul teslarului (Matei 13, 55)*, datorită căminului pământesc al creșterii Sale în copilărie și adolescență, în casa lui Iosif din Nazaret.

Duhul Sfânt se pogoară în chip sfințitor, așa cum o va face și la Cinzecime, când va transmite, sub forma limbilor de foc, harul întemeierii Bisericii văzute. Este momentul când, potrivit teologiei ortodoxe, Sfânta Fecioară este curățită și de păcatul strămoșesc, cu care s-a născut, asemeni nouă tuturor, dar care nu a dat roade concrete, în sensul unei aplecări spre păcat sau a vreunei căderi în ispită. De aceea, Maica lui Dumnezeu este chip al Bisericii celei însuflețite, fiind ea însăși numită, în axionul liturghiei Sf. Vasile cel Mare, „biserică sfințită și rai cuvântător". Ca Maică a lui Dumnezeu, ea este, implicit, și maică a Bisericii, față de care mijlocește permanent în fața tronului Preasfintei Treimi.

Despre taina întrupării și despre participarea Sfintei Treimi la această lucrare mântuitoare, oferă lămuriri Sf. Simeon Noul Teolog, care zice: „a intrat întreg Cuvântul ipostatic și de o ființă al lui Dumnezeu și Tatăl în pântecele Fecioarei și prin venirea și împreună-lucrarea Sfântului Duh, Cel de o ființă a luat trup înzestrat cu minte și cu suflet din sângele curat al ei și s-a făcut om.

[206] Sf. Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, *op. cit.*, p.31

Aceasta e, deci, unirea de negrăit și nunta de taină a lui Dumnezeu; și așa s-a făcut schimbul lui Dumnezeu cu oamenii, unindu-se în chip neamestecat cu ființa și cu firea noastră stricăcioasă și săracă Cel mai presus de fire și de ființă. Deci, Fecioara a zămislit și a născut din două firi, în chip minunat, adică din dumnezeire și omenitate, pe Fiul cel Unul, Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care n-a stricat nici fecioria ei și nici nu S-a despărțit de sânul părintesc"[207].

Problema unirii celor două firi ale lui Hristos în persoana Sa dumnezeiască a suscitat interesul teologilor în perioada de aur a literaturii patristice a Bisericii Creștine. Discutată la Sinoadele Ecumenice III, IV, V și VI, această doctrină s-a cristalizat în urma unor controverse îndelungate, legate, implicit, și de persoana Maicii Domnului. Nici în vremea noastră nu s-au oprit contestările, existând și azi anumite grupări pseudo-creștine, extrem de prezente în câmpul racolării de noi adepți, care neagă persoana divină a Fiului lui Dumnezeu, socotindu-L un simplu om, iar pe Maica sa o femeie obișnuită. Este ceea ce afirma, în secolul al IV-lea, ereticul Nestorie, înfruntat și condamnat la Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes (431). El considera că Fecioara Maria poate fi numită doar „născătoare de om" sau, concesiv, „născătoare de Hristos" – dar în niciun caz „Născătoare de Dumnezeu". În fața acestei rătăciri, a luat atitudine Sf. Chiril al Alexandriei, care a și condus lucrările Sinodului, formulând dreapta învățătură: „Oricine nu recunoaște că Emanuel este Dumnezeu Adevărat și că Sfânta Fecioară Maria este Maică a lui Dumnezeu, deoarece a dat naștere, după trup, Cuvântului lui Dumnezeu devenit om, să fie anatema"[208]. Iar Sfântul Grigorie Palama zice, la rândul său: „De aceea, nu un înger, nu un

[207] *Filocalia*, vol. VI, p. 155

[208] apud pr. Ioan Ștefan Popescu, *Răspingerea învățăturei ereticilor, cari spun că Sfânta Fecioară Maria a avut, -înainte și după nașterea Domnului Cristos,-copii*, Tipografia Trecerea Carpaților, Iași, 1924, p. 8

om, ci Însuşi Domnul a venit şi ne-a mântuit, zămislindu-se şi întrupându-se în pântecul unei Fecioare şi rămânând fără schimbare Dumnezeu"[209]. O astfel de taină, de necuprins cu mintea, se adânceşte şi mai mult în cugetările Sf. Ioan Casian: „Nu numai că Maria L-a născut pe cel mai în vârstă decât ea, ci pe Făcătorul ei, şi, născând pe Născătorul ei, a devenit Născătoare a Născătorului ei"[210].

Dialogul dintre Arhanghelul Gavriil şi Sfânta Fecioară Maria nu ia sfârşit fără a consemna acordul în deplină libertate, exprimând supunere faţă de voia lui Dumnezeu: *Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!(Luca 1, 38).* Aceste cuvinte arată o dată în plus statura umilă a Fiului lui Dumnezeu întrupat, *chip de rob luând,* din cea care s-a numit pe sine „roabă" a lui Dumnezeu, după cum arată Origen[211]. Iar Sf. Atanasie cel Mare explică starea de supunere a Fecioarei astfel: „Pentru aceea se supune cu adevărat Maria, ca El (Hristos) să-şi ia cu adevărat trupul din ea şi ca să-L aducă pe El ca trup propriu pentru noi"[212]. Acest Părinte al Bisericii leagă, aşadar, întruparea Cuvântului de împlinirea unui scop veşnic: îndumnezeirea după har a firii umane, prin sfinţirea trupului pământesc, la înviere, ca trup de slavă, ceresc. Cuvintele Maicii Domnului reprezintă o veritabilă prefigurare a cuvintelor rostite mai târziu de Hristos: *Oricine se înalţă pe sine, se va smeri, iar cine se smereşte pe sine se va înălţa (Luca 14, 11).* Smerindu-se, Maica lui Dumnezeu se înalţă la demnitatea de împărătească a lumii,

---

[209] Diac. Ioan I. Ică jr., *Maica Domnului în teologia secolului XX şi în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei,* Editura Deisis, Sibiu, 2008, p. 404

[210] Sf. Ioan Casian, *Despre întruparea Domnului,* în vol. *Scrieri alese. Aşezămintele mânăstireşti şi Convorbiri duhovniceşti,* trad. prof. Vasile Cojocaru şi prof. David Popescu, în col. P.S.B, nr. 57, E.I.B.M.B.O.R., 1990, p. 807

[211] Origen, *Scrieri alese. Partea a doua. Exegeze la Noul Testament. Despre rugăciune. Filocalia,* trad. de pr. prof. T. Bodogae, pr. prof. Nicolae Neaga şi Zorica Laţcu, Colecţia P.S.B., nr. 7, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1982, p. 15

[212] Sf. Atanasie cel Mare, *Către Epictet,* în: *Scrieri. Partea a doua. Epistole. Viaţa Cuviosului Părintelui nostru Antonie,* Trad. pr. prof. Dumitru Stăniloae, în vol. P.S.B., nr. 16, E.I.B.M.B.O.R., Bucureşti, 1988, p. 171

fapt reprezentat iconografic de închinarea reverențioasă a îngerului, care îi aduce o floare de crin, vechi simbol heraldic al caselor regale. Una dintre cele mai frumoase reprezentări ale acestui moment crucial din istoria mântuirii este o capodoperă a Renașterii, realizată de Leonardo da Vinci, care se păstrează în Galeria Uffizi din Florența.

Praznicul Bunei Vestiri este o sărbătoare a bucuriei, deși se petrece, de fiecare dată, în perioada Postului Mare. Sf. Nicolae Cabasila explică motivele acestei stări: „dacă ar fi trebuit ca vreodată omul să se bucure, dacă ar fi avut vreo clipă pe care s-o prăznuiască în strălucire și măreție, dacă trebuie ca pentru aceasta să cerem înălțimea duhului, frumusețea discursului și avântul cuvintelor, eu nu cunosc o altă zi decât aceea în care un înger a coborât din cer, aducând bunele vestiri pe pământ"[213]. De aceea, chiar dacă praznicul Bunei Vestiri cade în cursul săptămânii, Biserica noastră a hotărât să se săvârșească Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, și nu Liturghia Darurilor mai-nainte sfințite, ca de obicei. Este adevărat, s-a păstrat forma de săvârșire specifică perioadei aspre a postului din timpul săptămânii, fiind unită cu Vecernia, într-un ritual care arată că, în trecut, chiar și în această zi de praznic, nu se întrerupea practica ajunării. Exprimarea bucuriei sărbătorii vine doar după săvârșirea Sfintei Liturghii, când se aplică dezlegarea la pește, moment foarte rar întâlnit în perioada Postului Mare.

Mult mai importantă este, însă, bucuria duhovnicească. Ea transpare chiar din cântările liturgice ale acestei zile minunate. Troparul Bunei Vestiri ne îndeamnă să prăznuim cum se cuvine *începutul mântuirii noastre și arătarea tainei celei din veac.* Suntem chemați ca și noi, împreună cu îngerul care binevestește lucrarea harului lui Dumnezeu pe pământ, să-i cântăm Maicii Domnului: *Bucură-te, cea plină de har, Domnul este cu tine!* Iar condacul praznicului,

[213] Sf. Nicolae Cabasila, *Viața Maicii Domnului,* Editura Anestis, 2008, p. 55

cântare cunoscută și iubită de toți ortodocșii, pornește de la deslușirea semnificațiilor numelui Maicii Domnului, Maria, care înseamnă *Doamnă*. Ea este *apărătoarea* noastră și *izbăvitoare* grabnică din nevoi și necazuri. Deci, Apărătoarei Doamne, îi aducem mulțumiri pentru biruința asupra potrivnicului, numindu-ne și noi, după exemplul pe care ea ni l-a dat, *robi*. Cel care descrie cum a avut loc această biruință este Sf. Ignatie Teoforul, în Epistola sa către Efeseni: „Stăpânitorul veacului acestuia n-a cunoscut fecioria Mariei, nașterea lui Hristos din ea și moartea Domnului. Trei taine răsunătoare care s-au săvârșit în tăcerea lui Dumnezeu"[214]. Prin viața sa virtuoasă, ridicându-se la treapta supravenerării, fiind *mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii*, Maica lui Dumnezeu are *stăpânire nebiruită* peste toată făptura, puterea ei fiind invocată spre *a ne slobozi pe noi din toate nevoile*. Condacul se încheie cu o nouă cântare panegirică: *Bucură-te Mireasă, pururea fecioară!* Aici sunt concentrate cele două afirmații doctrinare stabilite de Biserica noastră dreptmăritoare, în raport cu Maica Domnului: faptul de a fi „Mireasa lui Dumnezeu", născându-L pe Fiul Său Veșnic, dar și statura ei morală neprihănită, fecioria perpetuă.

Buna Vestire ne aduce nouă bucurie anticipativă, raportată la nașterea Mântuitorului lumii. Sf. Ioan Gură de Aur spune: „După cum soarele, înainte de a-și arunca razele sale pe pământ, luminează cu lumina lui de departe cea mai mare parte a lumii, tot așa și Hristos, când a răsărit din pântecele Fecioarei, a luminat, înainte de a se naște, întreaga lume"[215]. Să ne înconjurăm și noi de lumină sfântă la acest mare praznic, cântând bucuria creației împăciuite și primind ocrotirea divină a harului izbăvirii.

---

[214] Sf. Ignatie, *Către Efeseni*, în: *Scrierile Părinților Apostolici*, trad., note și indici de pr. D. Fecioru, col. P.S.B., nr. 1, E.I.B.M.B.O.R., București, 1979, p. 163

[215] Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea a treia. Omilii la Matei*, trad. pr. D. Fecioru, în col. P.S.B., nr. 23, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994, p. 52

10.25. Prin credință, de la păcat la sfințenie

Analiza profundă a înlănțuirii condițiilor absolut necesare existenței umane a generat o admirație profundă față de ordinea perfectă a creației, care duce cu gândul la Dumnezeul-Creator. Unii gânditori s-au mulțumit să descrie acțiunea divină de facere a lumii; de pildă Voltaire Îl compara pe Dumnezeu cu un ceasornicar desăvârșit. Alții, pornind de la o cosmogonie în sens fizic, pătrund în profunzimea ontologică a finalității întregii existențe: Kant își mărturisea deopotrivă admirația față de cerul înstelat și legea morală din om. În fine, marele savant Albert Einstein mărturisește: „Sunt două moduri în care viața poate fi trăită: ca și cum nimic nu ar fi o minune sau ca și cum totul este o minune. Dar, ceea ce sunt sigur, este că Dumnezeu există".

Exemplele de mai sus sunt doar câteva ilustrări ale lucrării tainice a credinței în viața omului. Și, cum *credința vine din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Hristos* (Romani 10,17), se adeveresc spusele Domnului, care condiționa împlinirea oricărei tămăduiri minunate de mărturisirea prealabilă a credinței. De aceea, Hristos apreciază declarația fără echivoc a Sfântului Petru: *Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu,* (Matei 16,16), comparând-o cu tăria pietrei. Este adevărat, oscilațiile în materie de credință ale aceluiași apostol sunt de notorietate; și totuși, Domnul îi arată milostivirea iertării, după cum însuși demonstrase și în pilda fiului risipitor.

Biserica a rânduit ca urcușul duhovnicesc al postului să fie luminat, în a cincea sa duminică, de exemplul vieții Sfintei Maria Egipteanca, o efigie a transformării duhovnicești prin credință. De la viața compromisă a viciului, ea pășește pe calea ascezei străfulgerată de remușcare și înțelege în profunzime remarca Sfântului Iacov: *Credința fără fapte este moartă în ea însăși* (Iacov 2,17). În cazul său, faptele credinței sunt pocăința, rugăciunea și postirea necontenite, vreme de 47 de ani.

Conștiința creștină modelată de credință capătă putere și rezistență în fața ispitelor. Dacă în Vechiul Testament, Iov este pus la încercare sub forma de a pierde totul, mai puțin viața, în era creștină martirii se arată dornici de a renunța și la trupurile lor, pe care le depun ca ofrande ale speranței lor întru veșnicia fericită. Iar sângele lor, numit de Tertulian „sămânța creștinismului", vorbește din start de forța mărturisitoare a credinței, exprimând adeziunea totală față de idealul suprem al acesteia: comuniunea cu Hristos, în împărăția veșnică a iubirii. Neomartirii gulagului comunist au experimentat, la rândul lor, această stare de infinită auto-jertfire, pentru idealul unei națiuni ghidată spre „mântuirea neamului".

Astăzi, credința unora slăbește pentru a face loc fie îndoielii nihiliste, contestatare, alimentată de egoism și autosuficiență, fie superstiției, a cărei putere demonică nu e de neglijat. Se preferă relaționarea conjuncturală, de tipul *do ut des,* în detrimentul dragostei dezinteresate. De aceea, și spațiul eclezial e privit de către foarte mulți ca loc al împlinirii unor interese imediate, gândite ca rezultat „firesc" al unei credințe de complezență. Simpla declarare a apartenenței religioase a cuiva nu este suficientă; ea ar trebui să fie mobilizatoare, în sensul împlinirii în viață a idealurilor religioase mărturisite. În cazul Ortodoxiei, toate acestea converg, evident, spre mântuirea sufletească. Dar astăzi, parcă mai actuală ca oricând, se aude constatarea Domnului Iisus, care reia o mai veche profeție a lui Isaia: *Poporul acesta Mă cinstește cu buzele, dar inima lui este departe de mine* (Matei 15,8; Isaia 28,13; 29,13).

Puțină credință poate muta munții din loc – ne încredințează Domnul (Matei 17,20). Și, totuși, El însuși a ascultat strigătul plin de sinceritate al unui om aflat în necaz: *Cred, Doamne, ajută necredinței mele!* (Marcu 9,24). Conștiința îndoielii nu anulează săvârșirea minunii, atunci când inima este curată și trăiește, permanent, viața însăși ca pe un miracol.

11. Concluzii: Strategii misionare privind revitalizarea vieții parohiale în societatea românească actuală

a. A fi preot într-o lume postmodernă: constrângeri și responsabilități

Deși *Iisus Hristos este Același – ieri, azi și în veci (Evrei 13, 8)*, cadrele propovăduirii Evangheliei Sale se schimbă, în raport cu destinatarii mesajului revelat. În anii totalitarismului comunist, imaginea preotului, închis între zidurile lăcașului eclezial, îi conferea acestuia statutul social de victimă, precum și o aură învăluită în mister. Ostracizat pe față, el era, totuși, respectat și apreciat în cadrul intim al slujirii liturgice, deși îi era interzisă orice inițiativă misionară. Cu toate acestea, lumea îl căuta: mulți dintre potențații regimului opresiv apelau la oficierea unor ritualuri pe ascuns.

Libertatea obținută în 1989 a restabilit statutul misionar al preotului ortodox, ridicând bariera de comunicare strict liturgică și oferind șanse deosebite pentru o dorită reintegrare socială, prin demersuri concrete de mărturie și propovăduire. Din păcate, preoții, nefiind pregătiți în timpul comunismului pentru misiune, au ieșit din biserici tot pentru motive liturgice; apăruse „moda" ca, în absolut orice situație, să fie prevăzută și o slujbă cu „un sobor de preoți". „Inflația" de expunere publică a reprezentărilor ecleziale în post-comunism s-a dovedit a fi, așa cum era de așteptat, generatoare de repulsie. Iar timpurile favorabile unei abordări facile a adevăratelor demersuri misionare s-au irosit, din păcate, iremediabil.

Trecută, pasager, printr-o tranziție confuză, societatea românească se transformă, treptat și radical, preluând paradigma occidentală, într-o societate postmodernă. În plan antropologic, se deschid noi provocări: individualismul și autarhia, consumismul, secularismul, ateismul cu accente violente, nihiliste, migrația, sincretismul etc.. După observația pertinentă a lui Paul Lakeland, în postmodernitate influența demonică sporește direct proporțional cu emanciparea tehnologică[216]. În aceste condiții, preotul misionar trebuie să conștientizeze toate aceste dificultăți, să înțeleagă cadrul mai mult ostil propovăduirii sale și să dezvolte strategii adecvate, axate pe de o parte pe apărarea valorilor tradiționale, ca repere fundamentale într-o lume debusolată, iar pe de altă parte pe valorificarea resurselor postmodernității în scopul articulării unor demersuri noi, ancorate în realitățile cotidiene.

b. Limbaj liturgic, datină străbună, suflet românesc

În lumea de azi, tendința pierderii identității persoanei, a topirii acesteia în marea masă de indivizi influențați de politici globale, reprezintă un real pericol. Deși s-a afirmat, inițial, că intergrarea europeană va promova valorile naționale într-o manieră simfonică, s-a văzut ulterior că acestea, practic, nu contează, dacă se dorește cu orice preț impunerea unor reguli de la centru (a se vedea propaganda pro-homosexualitate și libertinaj).

Revine Bisericii sarcina de a se opune acestei politici de nivelare a conștiințelor, promovând recursul la Tradiție și oferind cadrul optim perpetuării elementelor ce compun ethosul românesc.

Preotul trebuie să valorifice, în primul rând, șansa misionară a actului liturgic corect realizat – o (re)descoperire a valorilor perene

---

[216] Paul Lakeland, *Postmodernity: Christian Identity in a Fragmented Age*, Guides to Theological Inquiry Series, Fortress Press, Minneapolis, Minnesota, 1997, p. 89.

ortodoxe. Slujirea impregnată de trăire, fără excentricități sau inovații, constituie o cale sigură de a-l apropia de Dumnezeu pe omul postmodern, debusolat și stresat. O atenție deosebită trebuie acordată „liturghiei cuvântului": nu trebuie să existe serviciu religios fără o cuvântare a preotului: de preferat scurtă, dar conținând obligatoriu o actualizare a mesajului la circumstanțele timpului nostru. De o mare importanță este *Liturghia după Liturghie,* adică slujirea de propovăduire, mărturisire și diaconat social la care sunt chemați, deopotrivă, clerici și mireni. Toți aceștia pot realiza o amplă operă de re-evanghelizare a societății, ducând *vestea cea bună* în familii, la locul de muncă, între vecini etc., implicându-se în opere sociale, culturale, educaționale.

În privința slujbelor propriu-zise, este absolut necesară o reorientare a participanților la actul liturgic către trăirea mistică a unirii cu Hristos prin Euharistie, cultivând o tensiune duhovnicească și o necesară pregătire în acest sens.

O liturghisire vie poate avea efecte nebănuite asupra oamenilor afectați de maladiile spirituale ale societății postmoderne. În liniștea și curăția rugăciunii și cântării izvorâte din inimă s-au aflat, adeseori, adevărate căi de chemare la Ortodoxia trăită, atât a celor îndepărtați sau indiferenți, cât și a unor membri ai altor confesiuni sau religii. Dacă în trecut trimișii cneazului Vladimir al Rusiei au fost impresionați și au cerut botezul văzând solemnitatea slujbelor de la catedrala Sfânta Sofia din Constantinopol, astăzi mulți creștini catolici sau protestanți se convertesc în urma experienței lucrării Duhului Sfânt în Liturghie sau alte laude bisericești, în special slujba Vecerniei[217]. Personal, consider că numărul mai mic de credincioși participanți la ritualul Vecerniei nu constituie o problemă misionară: nu numărul acestora e relevant, ci trăirea lor autentică, în rugăciune

[217] Exemple de convertiri în urma descoperirii inefabilului slujirii liturgice ortodoxe: episcopul Kallistos Ware, prof. Karl Christian Felmy etc. A se vedea, spre exemplificare: Mihai Copăceanu, *Ortodoxie la Oxford,* Deisis, Sibiu, 2010, *passim*

pentru mântuirea sufletelor lor – o stare care, pentru cei cu inima curată, devine contagioasă.

Parohia ortodoxă trebuie să devină un spațiu destinat perenității datinilor românești. Rodul procesului de decantare al unei simbioze create prin inculturația vechilor păgânisme autohtone de către creștinismul răsăritean, folclorul conține numeroase elemente ce descriu o credință sinceră și curată, ce trebuie neapărat pusă în valoare, cu corectarea firească a unor mici reminiscențe de natură ocultă.

c. Duhovnicul – far călăuzitor spre mântuire

Lumea postmodernă este o lume a confuziei spirituale. Desconsiderând necesitatea păstrării unei relații personale cu Dumnezeu cel în Treime, omul postmodern își creează o serie de *zei* conjuncturali: vedete din lumea artistică, sportivă, politică etc. De asemenea, sunt promovate credințe sincretice, tendințe autarhice, noi idolatrii: munca, agonisita bunurilor materiale, distracțiile, sporturile etc.. Toate sunt menite să-l înalțe pe om pe piedestalul individualismului, cultivându-i în manieră hedonistă autosuficiența și egoismul. Adesea, însă, acest *eu* hipertrofiat intră în colaps. Neliniștea sufletească, mergând până la depresii severe și chiar suicid, îl cuprinde. Cauzele pot fi multiple: probleme la locul de muncă, moartea cuiva drag, o boală sau orice stare menită să tulbure fragilul echilibru al unei vieți consumiste. În acest caz, intră în scenă o pleiadă de „specialiști": psihologi, psihoterapeuți, bioenergeticieni, radiestezișți, practicanții Reiki și mulți alții. Cu toții oferă o soluție de moment, pe cât de înșelătoare, pe atât de păgubitoare pentru suflet: restabilirea *sinelui,* cultivarea aceluiași individualism autarhic, prin diverse metode demonice pentru disimularea adevăratelor drame spirituale și amânarea la nesfârșit a ceea ce ar trebui să facă omul încă din start: *metanoia* – transformarea vieții, prin pocăință, spre mântuire.

Potrivit lui Karl Rahner, *singura întrebare existențială cu adevărat reală este: cum mă mântuiesc?*[218] Această chestiune cuprinde, în esență, tot sensul existenței, iar răspunsul la ea conține soluția la orice altă întrebare ar fi pusă de cineva. Adeseori, însă, omul refuză în mod deliberat să-și pună această întrebare, preferând fie soluții existențiale de convenință, fie indiferentism și delăsare față de acest subiect. De aceea, e nevoie să i se (re)amintească permanent acest sens primordial al vieții. Cea care trebuie să insiste continuu asupra acestui subiect e Biserica, iar în plan individual, duhovnicul.

Este imperios necesar să se pună în valoare o nouă dimensiune misionară a preoților duhovnici. Spovedania nu mai trebuie privită doar ca un simplu moment liturgic al conferirii iertării păcatelor în urma unui act de mărturisire. Ea trebuie transformată într-o stare de continuă relaționare între duhovnic și penitent, menită să-l sprijine pe acesta din urmă să își orienteze întreaga viață pentru descoperirea sensului ei mântuitor. Avem, așadar, nevoie de duhovnici bine pregătiți, bine ancorați în realitatea vremii, cu o vastă pregătire teologică, prestanță intelectuală și elevație culturală, gata să fie îndrumătorii oamenilor afectați de provocările lumii de azi. Desigur că nu se poate modifica în vreun fel desfășurarea liturgică a Tainei Spovedaniei și nici locul săvârșirii ei: în fața icoanei lui Hristos, în biserică. Spovedania prin corespondență, prin e-mail, fax sau telefon nu poate fi acceptată. Însă aceasta nu exclude dialogul viu și permanent, sfătuirea corectă și echilibrată, modelarea conștiinței penitentului în cel mai pastoral mod cu putință – pentru care orice formă de comunicare este binevenită. Din autosuficiența unor preoți, aroganța sau incultura altora, au luat naștere atitudini potrivnice duhovniciei autentice: spovedania de grup, dezlegarea perpetuă sau încurajarea autosuficientă a unor credincioși, mireni

[218] Karl Rahner, *Tratat fundamental despre credință. Introducere în conceptul de creștinism*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005, p. 56

sau clerici, de a nu se spovedi la duhovnici, ci direct „lui Iisus", prin icoane, în biserici sau chiar acasă.

Acolo unde comunitățile parohiale sunt vii, este recunoscută lucrarea mântuitoare a duhovnicilor, pentru îndrumarea păstoriților lor pe calea mântuirii. O atenție deosebită trebuie acordată cultivării unei relații speciale cu ctitorii, binefăcătorii și sponsorii bisericii și așezămintelor sociale ale acesteia, a căror îndrumare spirituală este esențială pentru viața parohială.

d. Strategii misionare adaptate pe categorii de destinatari

Dacă până acum am căutat să identificăm soluții privind misiunea parohială în general, cu propuneri de revitalizare a pastorației tuturor membrilor comunității, în cele ce urmează vom creiona câteva propuneri concrete de activități, destinate unor grupuri specifice.

Copiilor le sunt destinate o serie de programe catehetice menite să completeze și să diversifice elementele de educație religioasă dobândite în școală, cultivându-le trăirea unei vieți curate, în respect față de poruncile lui Dumnezeu: *Hristos împărtășit copiilor, Copilul învață iubirea lui Hristos etc.* Preotul trebuie să conclucreze cu profesorul de religie, oferindu-i acestuia șansa de a fi un membru activ în structurile parohiale. Copiii trebuie să se simtă *acasă* în biserică; ei sunt mlădițele vii ale acesteia, nu oaspeții ei. Spovedirea și împărtășirea copiilor, organizate ca activități extrașcolare, trebuie programate din timp și desfășurate cu toată implicarea preoților bisericii, alocând suficiente resurse pentru a nu fi încurajată practica spovedaniei de grup sau a împărtășirii fără spovedanie. Constituirea unui *fond parohial* destinat susținerii orei de Religie poate prilejui ajutorarea copiilor săraci cu rechizite, manuale etc. La parohiile unde există posibilități, se pot derula activități educaționale complexe, pornind de la oferirea unor simple

meditații, până la edificarea unor Centre Educaționale, Grădinițe, programe de tip *after-school* și chiar Școli Confesionale Ortodoxe.

În ceea ce privește activitățile cu tinerii, trebuie semnalată necesitatea coagulării acestora în cadrul Serviciului (departamentului) de tineret din cadrul Comitetului Parohial, potrivit *Statutului privind Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, art. 67, (2), lit. d. De asemenea, tinerii trebuie încurajați să activeze în cadrul organizațiilor aflate sub binecuvântarea Sfântului Sinod: A.S.C.O.R și L.T.C.O.R.. Pentru aceștia, pot fi organizate: excursii, tabere, pelerinaje, concursuri, întruniri cultural-duhovnicești, dar și programe tematice: eco-teologice, împotriva adicțiilor, oferind îndrumări pentru trăirea vieții conform normelor morale ale Ortodoxiei.

În parohiile cu prezență feminină accentuată, se pot identifica programe de activități destinate doamnelor. Aici trebuie să remarcăm, în primul rând, necesitatea organizării serviciilor prevăzute în *Statutul privind Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, art. 67 – care descrie atribuțiile Comitetului Parohial. În fața provocărilor autarhice, nihiliste, ale feminismului secular, trebuie promovată imaginea femeii creștin-ortodoxe: apărătoare a valorilor familiei, mamă născătoare de prunci și crescătoare a lor în Hristos, smerită slujitoare și misionară tenace, asemeni Maicii Domnului și Sfintelor Femei purtătoare de miruri. Doamnele din parohie sunt cele mai zeloase organizatoare ale serbărilor de hram și altor momente speciale, de implicare în activități sociale: cantine, pachete cu alimente, ajutoare pentru sinistrați etc. Abnegația lor trebuie, însă, atent coordonată de către preoți, spre a nu degenera în rătăciri pietiste. Nu este normală, de pildă, considerarea altor slujbe sau întruniri mai presus de Liturghie. Însă nici religiozitatea lor nu poate fi estompată; de aceea preotul este dator să răspundă cu dragoste și răbdare solicitărilor privind efectuarea unor programe duhovnicești suplimentare și,

întotdeauna, să fie pregătit a răsplăti evlavia credincioșilor săi prin organizarea de pelerinaje, seri duhovnicești sau culturale etc.

Programele misionare pentru adulți pot, la rândul lor, să fie adaptate categoriilor specifice de destinatari. Pentru cei îndepărtați de Biserică (atei, oscilanți, apostați sau aderenții altor sisteme religioase), Patriarhia Română a inițiat programul catehetic *Calea Mântuirii*. Celor ancorați deja în viața eclezială, dornici să-și îmbunătățească parcursul duhovnicesc spre mântuire, li se pot propune programe catehetice spiritual-mistice, de tipul: *Cateheze pentru viață*[219]. Intelectualilor le pot fi destinate acțiuni complexe: întalniri duhovnicești, seri culturale, dialoguri cu personalități de prestigiu etc.. Este absolut necesar ca, acolo unde membrii parohiei sunt, în general, de condiție socială pauperă, să existe pentru aceștia programe sociale adecvate.

Este o realitate evidentă faptul că, mai cu seamă în mediul rural, parohiile ortodoxe sunt, în general, animate de prezența majoritară a persoanelor vârstnice. Aceasta constituie, în egală măsură, și o chestiune problematică, dar și o șansă pentru misiune. În bisericile unde vârstnicii sunt majoritari, atragerea celor tineri poate părea, adeseori, dificilă. Nu arareori, tineri care doresc să se integreze programului liturgic curent sunt respinși cu brutalitate de persoane vârstnice, care-și reclamă locurile „rezervate" sau dau lecții, de pe poziții autoritare, privind închinarea, șederea în genunchi, pe scaun sau în picioare, trecerea prin fața altarului, sărutarea icoanelor etc.. Tonul și atitudinea celor ce fac observație altora atrag, de multe ori, o reacție de respingere, cei vizați dezvoltând o stare de repulsie față de perspectiva revenirii la o slujbă ulterioară. Preotul, retras în spatele catapetesmei, nu reacționează, de multe ori, față de aceste abuzuri. De aceea, este

[219] Program catehetic implementat în Arhiepiscopia Bucureștilor din inițiativa și sub directa îndrumare a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel

absolut necesară o pastorație adecvată a vârstnicilor, ținând cont că mulți nu vin la biserică în scopul cultivării vieții sufletești, spre mântuire, ci urmăresc o formă de socializare, într-un mediu favorabil. Tocmai această dorință de socializare trebuie valorificată de preotul misionar: este nevoie, mai mult ca oricând, de crearea unor programe pentru vârstnici. Pornind de la dorința acestora de a se întâlni, de a petrece timpul împreună, se pot identifica soluții în acest sens: șezători, dialoguri culturale, jocuri de șah, excursii și pelerinaje etc.. O atenție deosebită trebuie acordată vârstnicilor instituționalizați: parohiile sunt chemate să dezvolte programe și parteneriate cu azilele și căminele de bătrâni, care vor avea în vedere nu numai sprijinul material, ci, mai ales, cel spiritual: nevoia de a petrece un timp împreună cu cei ce resimt acut suferința singurătății.

e. Activități și proiecte parohiale

Deschiderea misionară a parohiei actuale, spre sfințirea și desăvârșirea omului și a lumii, trebuie să propună proiecte concrete, care, asemeni unor raze de soare, pornesc din inima comunității – biserica. Aceste proiecte depind, în mod evident, de resursele de care dispune fiecare parohie în parte, dar și aceste resurse sunt constituite, în mare parte, prin zelul și abnegația slujitorilor bisericești.

Pentru început, trebuie identificate câteva din programele accesibile, practic, tuturor parohiilor, urmând ca, ulterior, să propunem și câteva activități speciale, absolut necesare respingerii provocărilor postmodernității față de societatea actuală.

Extrem de necesară și actuală pentru misiunea eclezială este organizarea bibliotecii parohiale, care trebuie să fie un spațiu primitor și accesibil unor largi categorii de credincioși. Preotul trebuie să se îngrijească de permanenta aprovizionare a acesteia cu

ultimele apariții religioase. Este bine ca stocul de carte să fie fișat sau informatizat, pentru categorii de vârstă și conținut. De asemenea, este necesară încurajarea abonării credincioșilor, prin abonamente sau fișe de cititor. Preotul trebuie să îndemne în permanență pe păstoriți să ia contact cu literatura religioasă și chiar să recomande, mai ales la Taina Spovedaniei, lectura cărților folositoare ca medicament pentru suflet și întărire în dreapta credință. Pentru cei mici, existența literaturii religioase și catehetice adresată lor este vitală. Prin conclucrare cu profesorul de religie, se poate crea o formă de împrumut a manualelor și auxiliarelor, pentru elevii săraci, prin biblioteca parohială.

În plan educațional, fiecare parohie ar putea oferi, măcar la nivel minimal, cadrul propice pentru organizarea unor meditații gratuite cu copiii săraci, prin angrenarea cadrelor didactice cu vocație misionară în activități de parteneriat. La parohiile unde există posibilități, se pot organiza Centre Educaționale cu programe de tip grădiniță și after-school. Cea mai înaltă formă de implicare în acest domeniu (și cea mai necesară, astăzi) este organizarea unei Școli Ortodoxe[220].

În domeniul social-filantropic, parohiile pot porni de la simple acțiuni de sprijinire a aproapelui: colectarea și împărțirea de ajutoare celor nevoiași, sinistraților sau altor persoane vulnerabile (alimente, medicamente, îmbrăcăminte, încălțăminte, alte materiale și produse), ocazional sau permanent. Atunci când acțiunea se permanentizează, este bine să se înființeze un Centru social al parohiei, care, odată acreditat, poate oferi servicii de calitate în diferite domenii filantropice și, ce este mai important, poate primi finanțări. Pot fi enumerate o paletă largă de astfel de activități: cantine, centre de zi, adăposturi, centre medicale, cabinete de consiliere, locuințe protejate etc.

[220] Un exemplu în acest sens este Școala Ortodoxă *Sfinții Trei Ierarhi*, organizată din inițiativa Parohiei Sf. Nicolae – Ghica, București

Atitudinea misionară a preotului se dovedește și prin abnegația față de identificarea unor resurse financiare, atât pentru parohia în care slujește, cât și pentru necesitățile misionare ale Bisericii. Colecta anuală pentru Fondul Central Misionar, colectele pentru sinistrați, campania de strângere de fonduri pentru edificarea Catedralei Mântuirii Neamului, susținerea Centrelor eparhiale, dar și ale mijloacelor misionare moderne: Radio și TV Trinitas, Ziarul *Lumina* – toate acestea sunt prilejuri pentru ca preotul râvnitor să-și etaleze capacitatea implicării sale pline de abnegație și discernământ, captând interesul păstoriților săi. Evident, nu trebuie neglijate propriile proiecte de dezvoltare edilitară, știut fiind faptul că un preot vrednic găsește mereu ceva de făcut, pentru a îmbunătăți zestrea patrimonială care i-a fost încredințată.

În plan administrativ, preotul trebuie să dea dovadă de corectitudine, păstrând în bună rânduială documentele financiar-contabile, arhiva și toate bunurile de inventar. Este imperios necesară asigurarea unei transparențe privind finanțele parohiei, atât în relațiile dintre preoți, cât și în relația cu consiliul parohial. Toate veniturile, dar mai ales cele recomandate prin hotărâri ale consiliului parohial, trebuie înregistrate în contabilitate, prin oferirea chitanței pe loc. Preotul este dator, de asemenea, să respecte canoanele, rânduielile liturgice și tipiconale, precum și întreaga legislație în vigoare. De aceea, el trebuie să fie bine ancorat în realitățile vremii și la curent cu noutățile legislative, pentru că orice abatere poate avea consecințe grave nu numai asupra persoanei proprii, ci asupra imaginii întregii Biserici.

O latură importantă a slujirii preoțești misionare o constituie grija permanentă de a conserva și pune în valoare străvechiul patrimoniu eclezial. La parohiile istorice, cu posibilități deosebite, se recomandă organizarea unui mic muzeu sau a unei expoziții permanente a pieselor de valoare. De asemenea, trebuie păstrată o grijă deosebită față de obiectele de cult și toate cele înscrise în patrimoniu. Păstrarea și asigurarea bunurilor, activarea unui sistem

de alarmă, protejarea contra incendiilor și intemperiilor trebuie să reprezinte preocupări permanente ale preotului, în acest domeniu.

Nu în ultimul rând, preotul trebuie să se implice în mod activ în misiunea de apărare a dreptei credințe în fața prozelitismului sectar. Profilactic, se impune păstrarea unei conștiințe vii a enoriașilor, catehizarea lor permanentă, deprinderea lor să găsească în preot adevăratul sfătuitor și sprijin de nădejde, mai ales în momente de cumpănă și încercare în viață. Este necesară identificarea persoanelor cu risc de părăsire a comunității, a oscilanților, a familiilor mixte, precum și monitorizarea atentă a oricăror activități prozelitiste. Preotul trebuie să fie el cel ce oferă ajutoare celor nevoiași, mângâiere celor deprimați, hrană spirituală celor flămânzi după cuvântul lui Dumnezeu. Pregătirea sa teologică trebuie să conțină, obligatoriu, repere privind soluționarea controverselor religioase, efectuarea unor exegeze corecte ale textelor scripturistice, dar și noțiuni de istorie bisericească, pentru a demonstra netemeinicia unor grupări recente, față de trecutul bimilenar al ortodoxiei. În cazul în care se încearcă organizarea de manifestări publice, la cămine, case de cultură, ale sindicatelor, ale primăriilor, etc., preotul trebuie să acționeze în vederea stopării prezenței enoriașilor săi la aceste acțiuni, oferind în schimb manifestări similare, interpretate în manieră ortodoxă[221]. O atenție deosebită trebuie acordată construcției de edificii cultice ale unor grupări lipsite de reprezentativitate religioasă pentru un anumit areal comunitar („plantarea de biserici"). În aceste cazuri, preotul trebuie să acționeze la consiliul local pentru anularea autorizațiilor de construire și respectarea prevederilor legale. O situație aparte o constituie campaniile prozelitiste „de la ușă la ușă". În acest caz nu se recomandă sub nicio formă obstrucționarea celor în cauză, care au

[221] De exemplu, dacă demersul prozelitist constă în vizualizarea unui film religios, preotul va propune, în aceleași condiții de organizare, urmărirea unei pelicule ortodoxe

reușit, cu abilitate, să obțină recunoașterea legală a acestei activi-tăți. Se grăbesc să se autovictimizeze și pot înainta chiar plângeri penale, fiind ajutați de echipe de juriști special antrenate în acest scop. Soluția misionară, în acest caz, este una singură: preotul se va deplasa în arealul parohial, în urma propagandiștilor eterodocși, intrând la rândul său în casele enoriașilor și întărindu-i în dreapta credință. Cu acest prilej, trebuie culeasă și literatura plasată subversiv, pentru a fi analizată și oferită îndrumarea necesară.

f. Parteneriate și colaborări

Potrivit Constituției României și Legii Cultelor, Bisericii Ortodoxe Române îi este recunoscut statutul de partener al statului în domeniul asigurării păcii sociale. E firesc, așadar, ca și unitățile de cult locale – parohiile – să inițieze și să mențină relații de conlucrare și acorduri de parteneriat cu cu administrația publică, unitățile de învățământ, ONG-uri aflate sub binecuvântarea Bisericii (APOR, ASCOR, LTCOR) și cu alte organizații.

Parohiile trebuie să cultive relații de conclucrare, spre binele comunității, cu Primăriile, Consiliile Locale, alte autorități publice. Activitățile vizate în cadrul acestor acorduri sunt multiple, iar sprijinul concret poate veni sub forma unor sponsorizări sau participarea la proiecte comune.

O formă viguroasă de suport al orei de Religie îl constituie conlucrarea între Biserică și Școală, exprimată în multiple forme, dar cimentată prin acordurile de parteneriat dintre unitățile de cult locale (parohii) și unitățile de învățământ (licee, școli, grădinițe etc.). Prin Hotărârea nr. 12475/2014, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a legiferat modalitatea concretă de realizare a acestora.

Parteneriatele dintre parohii și școli conferă șanse deosebite pentru inițierea sau participarea la proiecte de tineret, culturale, educaționale sau social-filantropice, beneficiind de finanțări ale

autorităților de stat centrale și locale, precum și din fonduri europene. În plus, se pot organiza împreună spectacolele tradiționale de Crăciun și de Paști, precum și alte manifestări dedicate sărbătorilor naționale sau promovării ethosului românesc, oferind sprijin din partea parohiei acolo unde este nevoie: ajutorarea copiilor nevoiași cu alimente, haine, rechizite, încălțăminte, uniforme școlare, manuale etc., prevenirea abandonului școlar, prin dialoguri cu copiii și, mai ales, cu părinții acestora etc..

Strâns legată de prezența religiei în școală este recent înființata Asociație *Părinți pentru Ora de Religie,* cu filiale pe tot cuprinsul țării. Este răspunsul solidarității laicatului ortodox în fața încercărilor de a destabiliza învățământul religios în școlile de stat. Parohiile nu pot să rămână indiferente față de această lucrare misionară; ele sunt chemate să sprijine această asociație, inițiind programe comune, în scopul promovării idealurilor educației religioase.

Serviciul pentru Tineret din cadrul Comitetului Parohial trebuie să fie interconectat la structurile organizațiilor aflate sub binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: A.S.C.O.R. și L.T.C.O.R.. Preotul trebuie să vegheze ca tinerii din parohie să nu fie atrași spre grupări paralele, pseudo-ortodoxe, fundamentaliste sau pietiste, cu prezențe active, mai ales în spațiul virtual.

O atenție deosebită trebuie acordată societăților și firmelor de pe raza parohiei sau ai căror patroni frecventează biserica. Aceștia pot ajuta în derularea activităților parohiale prin donații și sponsorizări. Nu trebuie uitată posibilitatea de a înregistra la parohii donații prin redirecționarea unor procente din impozite, atât în cadrul societăților comerciale, cât și al persoanelor fizice, care doresc să ajute biserica. În fiecare primăvară, până la data limită de depunere a declarațiilor-tip[222], preotul misionar este

[222] În prezent, Declarația fiscala 230, care se depune până la 25 mai, pentru anul calendaristic precedent.

dator să desfășoare o adevărată campanie de sensibilizare a celor în cauză, asupra acestei oportunități.

g. Vizibilitate și reprezentativitate

Se știe că publicitatea este o coordonată esențială a timpurilor noastre. Biserica, însă, simte tensiunea între discreția specific ortodoxă, temeluită pe smerenie, și reclamele publicitare ale postmodernității, uneori vulgare și agresive.

Cu toate acestea, Biserica are nevoie de o mai mare vizibilitate a acțiunilor sale pe multiple planuri din societate. Se impune valorificarea tuturor canalelor de comunicare din societate, atât cele bisericești, cât și laice. Evident, mediatizarea trebuie să înceapă cu Centrul de Presă *Basilica* al Patriarhiei Române. Însă nu trebuie neglijate nici resursele media centrale și locale.

O atenție deosebită trebuie acordată prezenței în spațiul virtual. Internetul oferă șansa unei comunicări eficiente, mai ales față de tineri, a principalelor repere din viața unei parohii: istoric, patrimoniu, program liturgic, activitățile misionar-pastorale, adresa și datele de contact, personalul deservent, ctitorii, sponsorii și donatorii principali etc.. Pentru aceasta, fiecare parohie trebuie să organizeze și să întrețină permanent un site propriu. Trebuie manifestată, însă, prudență față de rețelele de socializare și blogurile de discuții (Chat), a căror moderare nu este deloc ușoară, necesitând alocarea unor resurse de timp de care preotul nu poate dispune cu ușurință.

Imaginea preotului trebuie să fie un etalon pentru comunitate. Preotul misionar este iubit de enoriași, prezența sa este dorită și agreată în orice loc, fiind un invitat de onoare atât la evenimentele oficiale, cât și la cele personale, din viața credincioșilor). Astfel, își împlinește menirea la superlativ, fiind, potrivit îndemnului lui Hristos, *sarea pământului* și *lumina lumii* (*Matei 5, 13-14*).

12. Bibliografie

1. ACHIMESCU, Nicolae, *Religii în dialog*, Trinitas, Iași, 2006,
2. ACHIMESCU, pr. prof. dr. Nicolae, *Religie, modernitate și postmodernitate*, Ed. Trinitas, București, 2013,
3. AMALADOSS, Michael, *The Trinity on Mission*, în vol: *Mission is a Must – Intercultural Theology and the Mission of the Church*, Edited by Frans Wijsen, Peter Nissen, Ed. Rodopi, Amsterdam – New York, 2002,
4. AMBROZIE al Milanului, Sfântul, *Despre binefacerile morții*, în vol. *Scrieri. Partea întâi. Tâlcuiri la Sfânta Scriptură*, col. P.S.B., nr. 52, E.I.B.M.B.O.R., București, 2007,
5. ATANASIE cel Mare, Sfântul, *Către Epictet*, în: *Scrieri. Partea a doua. Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, Trad. pr. prof. Dumitru Stăniloae, în vol. P.S.B., nr. 16, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988,
6. ATHANASIOS, Metrop. of Hertzegovina, «Eshatonul în viața de zi cu zi», în: *Cum să trăim Ortodoxia astăzi? (Living Orthodoxy in the Modern World. Orthodox Christianity & Society)*, Sophia, București, 2010,
7. BALASURIYA, Tissa, O.M.I., *Secular Society and the Kingdom of God*, în: *Mission in Dialogue*, edited by Mary Motte and Joseph R. Lang, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1982;
8. BARBOUR, Ian G., *When Science Meets Religion*, Ed. Harper, San Francisco, 2000,
9. BARNES, Michael, *Christian Identity and Religious Pluralism: Religions in Conversation*, Abingdon Press, Nashville, Tennessee, 1989;

10. BAȘTOVOI, ierom. Savatie, *Ortodoxia pentru postmoderniști*, Ed. Cathisma, București, 2007;
11. BAUMAN, Z., "Is there a postmodern sociology?", in: *Theory, Culture & Society*, volume 5.2-3,1988,
12. BĂNICĂ, Mirel, *„Locul celuilalt" – Ortodoxia în modernitate*, Editura Paideia, București, 2007,
13. BEL, pr. prof. dr. Valer, *Misiune, parohie, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Ed. Renașterea, Cluj, 2002;
14. BELLAGAMBA, Anthony, *Mission and ministry in the global church*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1992;
15. BEVANS, Stephen B., *Models of Contextual Theology*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 2002;
16. *Biserica în era globalizării*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003,
17. BRIA, Pr. prof. dr. Ion, *Destinul Ortodoxiei*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1989,
18. BRIA, pr. prof. Ion, *Teologia ortodoxă în România contemporană. Evaluări și perspective*, Trinitas, Iași, 2003,
19. BUCHIU, pr. conf. dr. Ștefan, *Maica Domnului. O introducere în teotokologia ortodoxă*, Editura Sigma, București,
20. BUGA, pr. prof. Ion, *Teologia enclavelor*, Editura Sfântul Gheorghe Vechi, București, 1995,
21. BUGNER, Sorin Emanuel, *Viața intimă a omului și provocările postmoderniste asupra acesteia*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009,
22. CABASILA, Nicolae, *Viața Maicii Domnului*, Editura Anestis, 2008,
23. CAMPBELL, Colin, *The Easternisation of the West*, în vol.: *New Religious Movements: Challenge and Response*, edited by Bryan Wilson and Jamie Cresswell, Routledge, London and New York, 1999,
24. CARRIER, Hervé S.J., *Evangelizing the Culture of Modernity*, Faith and Culture Series, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1993,
25. CARRIER, Hervé, S.J., *Évangélisation et Développement des Cultures*, Editrice Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1990,

26. CIOBOTEA, metropolitan Daniel, *Confessing the Truth in Love. Orthodox Perceptions of Life, Mission and Unity,* Trinitas, Iași, 2001;
27. CONOR, Steven, *Postmodernist Culture,* Blackwell Publishers, Oxford, 1994,
28. COPĂCEANU, Mihai, *Ortodoxie la Oxford,* Deisis, Sibiu, 2010,
29. COSTACHE, Pr. asist. dr. Doru, „Rolul familiei în educația copiilor", în *Ortodoxia,* anul LIII, nr. 3-4, iulie-decembrie 2002,
30. DAVID, arhid. prof. univ. dr. Petre I., *Rolul disciplinei Îndrumări Misionare și Ecumenism, în pastorația vremii noastre,* în: „Studii Teologice", 3-4/2001,
31. DAVIE, Grace, *Religion in Britain Since 1945: Believing Without Belonging,* Institute of Contemporary British History, Blackwell, Oxford, 1995;
32. DE CARVALHO AZEVEDO, Marcello, S. J., *Inculturation and the challenges of modernity,* Centre "Cultures And Religions" - Pontifical Gregorian University, Rome 1982;
33. DEMPSTER, Murray W., *Issues Facing Pentecostalism in a Postmodern World: an Introductory Overview,* în vol.: *The Globalization of Pentecostalism: a Religion Made to Travel,* Editors: Murray W. Dempster, Byron D. Klaus, Douglas Petersen, Regnum Books International, Oxford, UK, 1999,
34. *Dicționarul explicativ al limbii române,* Editura Univers enciclopedic, 1996,
35. DINH DUE DAO, Joseph, *Preghiera rinnovata per una nouva era missionaria in Asia,* în rev. *Inculturation,* XV, Roma, 1994,
36. DOTOLO, Carmelo, *Un cristianesimo possibile. Tra postmodernità e ricerca religiosa,* Editrice Queriniana, Brescia, 2007;
37. DUMITRAȘCU, pr. prof. dr. Nicu, *The Mission of the Romanian Orthodox Church and its Challenges,* Ed. Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2002;
38. ELIADE, Mircea, *Le sacré et le profane,* Gallimard, Paris, 1965,
39. ESCOBAR, Samuel, *The New Global Mission. The Gospel from Everywhere to Everyone,* InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois,

40. ESQUERDA BIFET, Juan, *Mariologia per una chiesa missionaria*, Urbaniana University Press, Roma, 1988,
41. FOURNIER, Anne, PICARD, Catherine, *Secte, democrație și mondializare*, cu o prefață de Raymond Forni, trad. de Radu și Rodica Valter, Editura 100+1 GRAMAR, București, 2006,
42. FRANCIS, Cardinal Arinze, *The Church in Dialogue. Walking with Other Religions*, Ignatius Press, San Francisco, 1990,
43. FRITZGERALD, Michael, *Post–secolarizzazione e riemergere della religione*, în: *Il relativismo religioso sul finire del secondo millennio*, vol. colectiv, coord.: Gruppo di ricerca e di informazione sulle Sètteretariato per l'ecumenismo e il dialogo della Conferenza Episcopale Italiana, Università Cattolica del Sacro Cuore, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano, 1996,
44. GABOR, Pr. lect. dr. Adrian, „Viața şi misiunea parohiei azi: împliniri, probleme, perspective", în *Glasul Bisericii*, anul LIX, nr. 5-8, mai-august 2003,
45. GRENZ, Stanley J. *A primer on postmodernism*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K., 1996,
46. GRIGORE de NYSSA, Sfântul, *Viața Sfintei Macrina*, 24, apud Jean-Claude Larchet, *Tradiția ortodoxă despre viața de după moarte*, trad. de Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006,
47. GRIGORIATUL, Monah Damaschin, *Misiune printre vrăjitorii din Africa*, Ed. Anastasis, 2008;
48. GRIZZUTI HARRISON, Barbara, *Visions of Glory: A History and a Memory of Jehovah's Witnesses*, Simon & Schuster, New York, 1978;
49. HABERMAS, Jürgen, *The Philosophical Discourse of Modernity*, Polity, 1987
50. HAWKING, Samuel W., *Scurtă istorie a timpului. De la Big-Bang la găurile negre*, traducere de Michaela Ciodaru, Editura Humanitas, București, 1995,
51. HIMCINSCHI, pr. prof. univ. dr. Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006;

52. HOUGH, jr., Joseph C., COBB, jr., John B., *Christian Identity and Theological Education*, Scholars Press, Chico, California, 1985,
53. ICĂ jr., diac. Ioan I., *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei*, Editura Deisis, Sibiu, 2008,
54. IGNATIE Monahul, *Buna-cuviință în educația creștină a copiilor*, Editura Andreas Print, București, 2008,
55. IOAN CASIAN, Sfântul, *Despre întruparea Domnului*, în vol. *Scrieri alese. Așezămintele mânăstirești și Convorbiri duhovnicești*, trad. prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, în col. P.S.B, nr. 57, E.I.B.M.B.O.R., 1990,
56. IOAN GURĂ DE AUR, Sfântul, *Omilii la Facere*, în:*Scrieri. Partea a doua. Omilii la Facere (II)*, trad. pr. D. Fecioru, col.: P.S.B., nr. 22, E.I.B.M.B.O.R.,
57. IOAN GURĂ DE AUR, Sfântul, *Scrieri. Partea a treia. Omilii la Matei*, trad. pr. D. Fecioru, în col. P.S.B., nr. 23, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994,
58. IOAN SCĂRARUL, Sfântul, *Scara*, în *Filocalia*, vol. IX, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București,
59. IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOSOFUL, Sfântul, *Apologia întâia*, în: *Apologeți de limbă greacă*, col. P.S.B., nr. 2, E.I.B.M.B.O.R., București, 1980,
60. KANJAMALA, Augustine, *Unity and Universality as a Goal of Interreligious Dialogue*, în vol.: *Mission and Dialogue. Theory and Practice*, Asia-Pacific Missiological Series, No.1, edited by Leonardo N. Mercado and James J. Knight, Divine Word Publications, Manila, Rep. of. Philippines, 1989,
61. KIM, Chung-Choon, *The Contextualization of Theological Education*, în vol.: *Mission and Theological Education in World Perspective*, edited by Harvie M. Conn and Samuel F. Rowen, Associates of Urbanus, Farmington, Michigan, 1984,
62. KIM, Yung Han, *The Spiritual Challenge of the Twenty-First Century*, în vol.: *Reformed Theology: Identity and Ecumenicity*, Ed. William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 2003,

63. KNITTER, Paul, *Missionary Activity in a Theocentric – Soteriocentric Approach to Dialogue*, în vol.: *Mission and Dialogue. Theory and Practice*, Asia-Pacific Missiological Series, No.1, edited by Leonardo N. Mercado and James J. Knight, Divine Word Publications, Manila, Rep. of. Philippines, 1989,
64. KROEGER, James H., MM, *LIVING MISSION - Challenges in Evangelization Today*, ORBIS BOOKS Maryknoll, New York and CLARETIAN PUBLICATIONS, Quezon City, Philippines, 1994,
65. LAKELAND, Paul, *Postmodernity: Christian Identity in a Fragmented Age*, Guides to Theological Inquiry Series, Fortress Press, Minneapolis, Minnesota, 1997;
66. LEMENI, Adrian, IONESCU, pr. Răzvan, *Teologie ortodoxă și știință. Repere pentru dialog*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura I.B.M.B.O.R., 2007,
67. LINGLE, Wilbur, *Abordarea cu dragoste a martorilor lui Iehova*, Editura Agape, Făgăraş, 1997,
68. LYOTARD, Jean François, *The Postmodern Condition: a report on Knowledge*, Translation from the French by Geoff Bennington and Brian Massumi, Foreword by Fredric Jameson, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1984,
69. MACCARI, Carlo, *Aspetti relativistici dello gnosticismo e della „New Age"*, în vol.: *Il relativismo religioso sul finire del secondo millennio*, Gruppo di ricerca e di informazione sulle Sètteretariato per l'ecumenismo e il dialogo della Conferenza episcopale italiana, Universita Cattolica del Sacro Cuore - Libreria Editrice Vaticana Citta del Vaticano, 1996
70. MAGNIN, Thierry, *Între știință și religie. Căutare a sensului în lumea de azi*, cu o prefață de Basarab Nicolescu și o postfață de Henri Manteau – Bonamy, trad. de Simona Modreanu, Editura Junimea, Iași, 2007,
71. MANTZARIDIS, Georgios I., *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, traducere de pr. prof. dr. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002,

72. MASSON, Joseph, *La missione continua,* EMI, Bologna, 1975,
73. MAXIM MĂRTURISITORUL, Sfântul, *Ambigua,* trad. pr. prof. Dumitru Stăniloae, col. P.S.B., nr. 80, E.I.B.M.B.O.R., București, 1983,
74. MELITON, Metrop. of Chalcedon, «The Ecumenical Movement and the Fourth General Assembly of the WCC at Uppsala», in: *The Orthodox Church in the Ecumenical Movement. Documents and Statements, 1902-1975,* edited by Constantin G. Patelos, World Council of Churches, Geneva, 1978,
75. MIHĂIȚĂ, +Prof. Dr. Nifon Arhiepiscopul Târgoviștei, *Misiologie creștină.* Curs pentru uzul Facultății de Teologie, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura ASA, București, 2005,
76. MUREȘAN, lector dr. Radu Petre, GABOR, pr. prof. Adrian (ed.), *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană. Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană,* Editura Universității din București, 2006,
77. MUREȘAN, pr. lect. dr. Radu Petre, *Alternative spirituale în România,* Ed. Agnos, Sibiu, 2011,
78. MUREȘAN, Radu Petre, *Atitudinea Bisericilor Tradiționale Europene față de prozelitismul advent. Impactul în societatea contemporană,* Ed. Universității din București, 2007,
79. NEAMȚU, Mihail, *Bufnița din dărâmături; Insomnii teologice în România postcomunistă,* Ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2008,
80. NEAMȚU, Mihail, *Gramatica Ortodoxiei, Tradiția după modernitate,* Editura Polirom, Iași, 2007,
81. NECULA, Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae D., *Tradiţie şi înnoire în slujirea liturgică,* vol.3, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2004,
82. ORIGEN, *Scrieri alese. Partea a doua. Exegeze la Noul Testament. Despre rugăciune. Filocalia,* trad. de pr. prof. T. Bodogae, pr. prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, Colecția P.S.B., nr. 7, E.I.B.M.B.O.R., București, 1982,

83. PĂRĂIAN, Arhimandrit Teofil, *Maica Domnului în spiritualitatea ortodoxă*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2006,
84. PELIKAN, Jaroslav, *Fecioara Maria de-a lungul secolelor. Locul ei în istoria culturii*, trad. Silvia Palade, Editura Humanitas, București, 1998,
85. PETRARU, pr. dr. Gheorghe, *Secte neoprotestante și noi mișcări religioase în România*, Vasiliana"98, Iași, 2006,
86. PETRARU, pr. dr. Gheorghe, *Teologie Fundamentală și Misionară. Ecumenism*, Editura Performantica, Iași, 2006,
87. PLĂMĂDEALĂ, Dr. Antonie, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1995,
88. POPESCU, Ioan Ștefan, *Răspingerea învățăturei ereticilor, cari spun că Sfânta Fecioară Maria a avut, -înainte și după nașterea Domnului Cristos,-copii*, Tipografia Trecerea Carpaților, Iași, 1924,
89. PURIC, Dan, *Cine suntem*, Editura Platytera, București, 2008,
90. RAHNER, Karl, *Tratat fundamental despre credință. Introducere în conceptul de creștinism*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005,
91. REDING, Jose, *Le resistence a l'evangelisation. Secularisation et mentalites nouvelles*, în Revue Theologique de Louvain, 3/2004
92. ROEST CROLLIUS, Arij A., S.J., *Interreligious Dialogue: Can Be Sincere?*, în rev.: *Inculturation*, nr. XX, Roma, 1999,
93. SALVATI, G. Marco, *Relativismo religioso e discorso cristiano su Dio*, în: *Il relativismo religioso sul finire del secondo millennio*, vol. colectiv, coord.: Gruppo di ricerca e di informazione sulle Sètteretariato per l'ecumenismo e il dialogo della Conferenza Episcopale Italiana, Università Cattolica del Sacro Cuore, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano, 1996,
94. SAMPSON, Philip, "The rise of postmodernity", în: *Faith and modernity*, edited by Philip Sampson, Vinay Samuel and Chris Sudgen, Regnum Books International, Oxford, 1997,
95. *Scrierile Părinților Apostolici*, trad., note și indici de pr. D. Fecioru, col. P.S.B., nr. 1, E.I.B.M.B.O.R., București, 1979,

96. SEMEN, Conf. Dr. Pr. Petre, *Arheologie biblică în actualitate*, Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 1997,
97. SEUMOIS André, O.M.I., *Théologie missionnaire*, vol. IV, Roma, 1978;
98. SMITH, Pam, *Online Mission and Ministry. A theological and practical guide*, Society for Promoting Christian Knowledge, Ashford Colour Press, London/Hong Kong, 2015,
99. TACHE, pr. prof. dr. Sterea, *Secularizarea și crizele contemporane*, în: „Studii teologice", nr. 3-4/2003;
100. TEOFILACT, Sfântul, arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Luca*, Editura Sophia, București, 2007,
101. ***, *Teologie socială*, ed.: Mihai Valică, Pavel Chirilă, Andreea Băndoiu, Cristian George Popescu, Editura Christiana, București, 2007,
102. TIA, Arhim. Teofil, *Descreștinarea – o „apocalipsă" a culturii*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2009,
103. TIA, Teofil, *Biserica Ortodoxă Română: reflecții, analize, problematizări*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006,
104. ***, *Tinerii și Biserica în zilele noastre*, vol. publicat de către Centrul pentru Studii de Teologie Aplicată al Mitropoliei Olteniei, coord.: monahia Siluana Vlad și pr. Gabriel Sorescu, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007
105. VASILE CEL MARE, Sfântul, *Despre Sfântul Duh*, trad., introd., note și indici de pr. prof. dr. Constantin Cornițescu și pr. prof. dr. Teodor Bodogae, în col. P.S.B., nr. 12, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988,
106. VLADIMIR, Sfântul, Mitropolitul Kievului, *Despre educație*, trad. Xenia și Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, colecția: Părinți Ruși, 2003,
107. WARD, Pete, *God at the Mall: Youth Ministry that Meets Kids where They're*, Hendrickson, 1999,
108. WINTER, R., "Postmodern Sociology as a Democratic Educational Practice? Some Suggestions", în: *British Journal of Sociology of Education*, number 12.4, 1991,

109. WOLANIN, Adam S.J., *Teologia della missione. Testo con note*, edizione riveduta e ampliata, ad uso degli studenti, Editrice Pontificia Università Gregoriana, Roma, 2000,
110. ***, World Council of Churches – Mission and Evangelism, *Believing without belonging? In search of new paradigms of church and mission in secularised and postmodern contexts*, Consultation in Breklum, Northern Germany, 2002 - http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/ commissions/mission-and-evangelism/consultation-on-mission-in-secularised-and-postmodern-contexts
111. YANNOULATOS, +Anastasios, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, Ed. Bizantină, București, 2003.

Autorul, preotul David Pestroiu, este cadru didactic universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București. Doctor în teologie din 2004, a fost promovat în același an lector, iar în 2013 conferențiar la disciplina **Misiologie ortodoxă.**

Desfășoară, în paralel cu activitatea didactică, o consistentă operă de cercetare teologică, oglindită în publicarea a trei cărți, îngrijirea a două volume colective, participarea la numeroase simpozioane în România și străinătate, redactarea a zeci de articole, studii și conferințe.

Este implicat activ în misiunea eclezială, fiind consilier la Sectorul Învățământ și Activități cu Tineretul al Arhiepiscopiei Bucureștilor, paroh la Parohia Flămânda din București și director al Centrului Educațional-Social „Sfântul Haralambie" al aceleiași parohii.

9 786061 609048